(TAHARET BAHSI)
1- Abdestin Fazileti Babi
2- Namaz Için Temizligin Vücübu Babi
3- (Abdestin Sifati ve Kemali Babi)
Hadis-i Seriften Asagidaki Hükümler Çikarilmistir:
4 - Abdestin ve Akabinde Namaz Kilmanin Fazileti Babi
5- Büyük Günahlardan Kaçinmak Sarti Île Bes Vakit Namazlarin ve Cuma Namazinin Gelecek Cumaya, Ramazanin da Gelecek Ramazana Kadar Aralarindaki Günahlara Kefaaret Olmalari Babi
6- Abdesti Müteakib (Okunmasi) Müstahab Olan Dualar Babi
Haids-i Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder:
7- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) 'in Abdesti Hakkinda Bir Bab
Hadisi Serif Asagidaki Hükümleri Ihtiva Eder:
8- Istinsar ve Isticmari Tek Yapma Babi
Hadis-i Seriften Asagidaki Hükümler Çikarilmistir:
9- Ayaklari Tastamam Yikamanin Vücübü Babi
Hadis-i Serif Asagidaki Hükümleri Ihtiva Eder
10- Yikanacak Yerlerin Her Tarafini Kaplayarak Yikamanin Vücubu Babi
11- Abdest Suyu Ile Birlikte Günahlarin Çikmasi Babi
12- Abdeste Guere ve Tahcili Uzatmanin Müstehab Oldugunu Beyan Babi.
Hadisi Serif Gurre ve Tahcilden Maada Su Hükümleri Ihtiva Etmektedir:
Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder.
13- Nur Abdest Suyunun Ulastigi Yere Ulasir, Hadis-i Babi
14- Zorluklara Ragmen Abdesti Yerli Yerince Almanin Fazileti Babi
15- (Misvak Babi)
16- (Fitrat Hasletleri Babi)
17- Istinca Babi
Hadis-i Serif Kaza-i Hacet Meselesinden Maada Su Hükümleri de Ihtiva Eder.
18- Sag Elle Taharetlenmekten Nehy Babi
19- Temizlik ve Sairede Sagdan Baslama Babi
Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder:
20- Yollara ve Gölgelere Abdest Bozmaktan Nehiy Babi
21- Büyük Abdest Bozduktan Sonra Su Île Taharetlenme Babi
Yukaridaki Üç Rivayetten Çikarilan Hükümler Sunlardir
22- Mestler Üzerine Mesh Babi
Hadis Serif Mest Üzerine Meshin Cevazindan Ma'ada Asagidaki Hükümleri Ihtiva Eder.
Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder.
23- Alin ve Sarigin Üzerine Mesih Babi
Hadis-i Serif Bir Çok Faideleri Ihtiva Etmektedir
24- Mestler Üzerine Meshin Vaktini Tayin Babi
25- Bütün Namazlari Bir Abdestle Kilmanin Cevazi Babi
Hadisi Serif Bir Abdestle Bir Çok Namazlarin Kilinabilecegine Delildir. ve Bir Kaç Nevi Hüküm Ifade Etmektedir. Söyleki:
26- Abdest Alanin ve Baska Bir Kimsenin Pislendigi Süpheli Olan Elini Üç Defa, Yikamadan Kaba Daldirmasinin Keraheti Babi
Hadisi Seriften Asagidaki Hükümler Çikarilmistir.
27- Köpegin Kabi Yalanmasinin Hükmü Babi

Hadisi Serifin Muhtalif Rivayetlerinden Asagidaki Hükümler Çikarilmistir.
28- Durgun Suya Bevl Etmekten Nehiy Babi
Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder :
29- Durgun Suda Yikanmakdan Nehyi Babi
Hükmüne Gelince
30- Bevl ve Diger Necasetler Mescidde Vuku Bulursa Onlari Yikamanin Vücübü ve Yerin Kazmaya Hacet Kelmaksizin Su Ile Temizlenecegi Babi
Hadisi Serifin Muhtelif Rivayetleri Asagidaki Hükümleri Ihtiva Etmektedir
31- (Süt Emen Çocugun Bevlinin Hükmü ve Nasil Yikanacagi Babi)
Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder
32- (Meninin Hükmü Babi)
Hadisi Serifden Meninin Hükmünden Maada Su Hükümler Çikarilmistir.
33- Kanin Pisligi ve Onu Yikamanin Keyfiyeti Babi.
Hadis-i Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder :
34- (Bevlin Necis ve Ondan Istibra Vacip Olduguna Delil Babi)
Hadis-i Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder

(TAHARET BAHSI)

Kitab: kelimesi toplamak ve katmak mânasina mastardir. Bir yere toplanmis seylerede itlak edilir. Burada maksud olan da budur. Istilâh-ta; kitaptan murad içerisinde ekseriya bâblar ve fasillarda bulunan bir çok mes'elelerin mecmu'udur.
Taharet: Temizlik ve tenezzüh demektir. Istilâhta ise; temizlenmek isteyen bir kimsenin gerek hakîkî pisligi, gerekse hades denilen manevî pisligi gidermek için mesru bir surette süyu veya topragi yahut her ikisini birden kullanmasidir.
Aslinda bu kelime de masdardir. Kitap kelimesi ile yan yana getirilerek bunlardan terkib-i izafi yapilmistir. Iman bütün ibadetlerin sarti oldugu ve hepsinden serefli mertebede bulundugu için Imam Müslim, Kitabina Iman bahsile baslamis, ondan sonra ibâdetleri siralamistir. Çünkü kul ancak ibadet için yaratilmistir.

1- Abdestin Fazileti Babi

Viidû kelimesi vâtiâet'den alinmadir. Vâdâet: Güzellik ve temizlik demektir. Abdest de mü'mini temizliyerek güzellestirdigi için ona vudû' denilmistir. Lügat ulemâsinin cumhuruna göre; abdest almaya vudû' abdest almak için kullanilan suya vadû' derler. Bazilari bu kelimenin her iki mânada da vadû' seklinde okunacagina kaail olmuslardir. Her iki mânâda vudû' okunacagini söyleyenler de vardir.
Tâhûr, kelimesi hakkinda dahi ayni ihtilâf câridir. Yani temizlenmek mânasina kullanilirsa; bu kelime tuhûr; temizleyen su mânasinda kulla-nilirsada tahûr okunur. Maamafih her iki mânada da tuhûr okunur diyenler oldugu gibi her iki mânada tahûr okunur diyenlerde vardir.
Gusle gelince: Bu kelime ile yikanilacak su kasdedilirse gayinin zarri-mi ile gusl yikanmak murad edilirse gusl veya gasil okunur. Bazilari: «Masdar olarak kullanirsa gasil; yikanmak mânasina kullanilirsa gusl okunur» demislerdir; «Yikanmak mânasina bu kelimeyi gusl seklinde okumak hatadir» diyenler de varsada Nevevî'nin beyanina göre hata kendilerindedir. Yikanirken kullanilan hatmi otu sabun vesaireye de «gisb» derler.

1- (223) Bize Ishâk b. Mansur rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hab-baii b. [1] Hilâl rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebân [2] rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya [3] rivayet etti, ona da Zeyd rivayet etmis, ona da Ebu Sellâm [4], Ebu

Malik-i Esârî'den [5] naklen rivayet etmis; Ebu Malik söyle demis! Resulullâh (Saîlallahü Aleyhi ve Sellein) :
«Temizlik îmanin yarisidir. Elhamdülillah mizani doldurur. Sübhanal-lâh ve elhamdülillah göklerle yer arasini doldururlar. (Yahut doldurur.) Namaz bir nurdur. Sadaka bir burhandir. Sabir bir ziyadir. Kur'an da senin ya lehine, ya aleyhine bir hüccettir. Bütün insanlar sabahleyin kalkarlar, kimisi nefsini satar, kimisi de onu ya azad eder, yahut helak!..» buyurdular.
Bu hadisi Nesaî ile Ibni Mâce'de tahriç etmislerdir. Hadisin isnadi hakkinda Dâre Kutnî ile diger bazi hadis ulemâsi söz etmis ve Ebu Sellâm ile Ebu Malik arasindan râvi Abdurrahman b. Gunm 'un düstügünü söylemislerdir, «Buna delil Muaviye b. Sellâm'in ayni hadisi kardesi Zeyd b. Sellâm 'dan, o da dedesi Ebu Sellâm 'dan, o da Abdurrahman b.Gunm 'dan, o da Ebu Malik 'i Es'Arî 'den naklen rivayet etmis olmasidir. Hadisi Nesaî, Ibni Mace ve -diger imamlar bu sekilde tahriç etmislerdir» derler.
Nevevî: «Müslim tarafindan buna söyle cevap verilebilir: Zâhî-re göre! Müslim bu hadisi Ebu Sellâm'in Ebu Ma1ik'ten dinledigini isitmistir ve Ebu Sellâm bunu hem Ebu Malik 'ten hemde Abdurrahman b. Malik 'ten bazanda Abdurrahman b. Gunm 'dan rivayet etmistir. Ne olursa olsun bu metin sahihtir. Tâ'n edecek yeri yoktur.» diyor.
Hadis-i serif Islâmm en büyük esaslarindan birini takrir etmekte olup en mühim, islâmî kaidelere sâmildir.
Satr: asil itibari ile yari demektir. Burada Resulullâh (Salîalîahü Aleyhi ve Sellem)'in :
«Temizlik îmanin satridir.»
Buyurmus olmasinin mânasi ulemâ arasinda ihtilaflidir. Bazilarina göre; temizligin ecr-ü mükafati katlana katlana imanin yari ecri kadar olur. Bazilari: «Bunun mânasi iman nasil önceki günahlari yok ederse abdest de öylece yok eder. Çünkü abdest ancak imanla beraber sahih olur. Imansizin abdesti muteber degildir. Binaenaleyh abdestin imana mütevakkif olmasi onun yarisi mânasina gelmistir,» demis; bir takimlari da buradaki imandan murad namaz oldugunu söylemislerdir. Nitekim Teâlâ hazretleri
«Allah sizin imaninizi zayi' edecek degildir.» [6] Âyet-i kerimesinde namaza imân demistir. Namazin sahih olmasi için temizlik sarttir. Binaenaleyh temizlik namazin yarisi gibi olmustur. Temizlige namazin sarti denilmesinden onun hakikaten yarisi olmasi lâzim gelmez. Bu kavil bu hususta söylenenlerin en güzelidir. Bazilari bu cümleyi söyle izah etmislerdir. «Imanin iki sarti vardir. Biri nefsi kötülüklerden temizlemek digeride azayi temizlemek iste Allah'in huzuruna durmak için bedenin zahirini temizlemek bundan dolayi imanin yarisi sayilmistir. Dis azasini temizliyen bir kimse kalbini de kötü inançlardan temizlerse imam bütünlenmîs olur. Suda muhtemeldir; Iman kalbin tastiki ile zahiri uzuvlarin inkiyadindan ibarettir. Bu tastikle inkiyâd imanin birer satridir. Temizlikte namazi Tazammun ettigi cihetle o da zahirî âzânin inkiyâdi demektir.
«Elhamdülillah mizahi doldurur.» cümlesinden murad onun ecir ve sevabinin büyüklügüdür. Yâni; mizani dolduran onun sevabidir. Kur'an-i Kerim ile sünnetin bir çok nasslari amellerin tartilacagini mizanlarin bazan agir bazan hafif gelesegini ifade etmektedirler.
«Hamd'in, mânasi; kemâl sifatlarindan dolayi Allah'a sena etmektir. Bu mânayi düsünerek Allah Teâlâ'ya hamd-ü senada bulunan bir kimsenin mizani hasenetla dolar. Yani hasenat cisim olsalar mizani doldurduklari görülür.
«Sübhanallah ile Elhamdülillah gökle yer arasini doldururlar (yahut doldurur.)»
Burada râvî sekk etmis Resul ullâh (SaUaîlahü Aleyhi ve Seîlem) tesniye sigasi kullanarak «doldururlar mi» dedi yoksa müfret sigasi ile «doldurur mu» dedi kestirememistir. Mâna birdir. Bu cümleden murad mizani doldurduktan sonra hasenatin artacagini beyandir. Çünkü mizani yalniz hamd dolduracaktir. Ona bir de Sübhanellah ilâve edilince mizan dolup tasacaktir. Göklerle yer arasini zikretmek sevabin çoklugundan kinaye-dir. Nitekim Araplar çoklugu ifade etmek için bu ifadlyi kullanirlar. Sevabin ziyadeligini ulemâdan bazilari söyle izah ederler. Kullugun esasi marifet ve muhtaciyete dayanir. (Sübhanallah) diyerek tesbihte bulunmak marifete delil oldugu gibi (elhamdülillah) demekte muhtaciyete delâlet eder. Hadisin bir rivayetinde :
«Tesbih mizanin yansidir. Elhamdülillah mizani doldurur. Tekbir ise gökle yer arasini doldurur.» buyurulmustur.
Übbî diyor ki; «Sübühanallah»'m sevap itibari ile «elhamdülillâh»'tan ziyade olmasi onun tenzih sifatlarina aid

bulunmasindandir. «Elhamdülillah» ise kemâl sifatlarina râcidir. Tevhidi iste bu iki kelime ifade eder.»
Namazin nur olmasindan murad Nurun ziyasindan istifade ederek geceleyin insan nasil yolunu bulursa namaz da günahlardan fuhsiyat ve münkerattan men ederek insani dogru yola hidayet eder, demektir. Bazilari : «Namazin sevabi kiyamet gününde bir nur olacak» demis diger bazilarida «namaza nur denilmesi marifet nurlarinin parlamasina; kalbin insirahina ve hakikatlerin kalbe münkesif olmasina kulun zahiriyle bâ-tiniyle Allah'a yönelmesine sebep oldugu içindir» demislerdir. Nitekim Teâlâ hazretleri :

«Siz sabir ve namazla Allah'tan yardim dileyin. [7] buyurmustur.
Ulemâdan bazilarina göre; namaza nur denilmesi namaz kilanlarin yüzlerinde hem dünyada hem kiyamet gününde asikâr bir nur parhyaca-gi içindir. Nitekim bir hadisi serifte :
«Kiyamet gününde ümmetim namazdan dolayi alinlarindan; abdest-ten dolayi abdest azalarindan nur parlayarak hasrolunacaklardir.» buyu-
rulmustur. Dünyada sabah namazini -kilmayan bir adamin yüzü sabahleyin nursuz olur saçlari bir birine karismis gözleri çapakli agzi burnu kir içinde uykudan kalkar. Fakat vaktinde abdest alarak namazini kilanlarda bunlarin eseri bile görünmez; yüzünden nur parlar.
«Sadaka bir burhandir» ifadesini Müslim sarihlerinden Ebu Abdillâh Muhammed b. Ismail söyle izah ediyor: «Bu cümlenin mânasi bir insan icabinda nasil hüccet ve burhana bas vurursa; sadaka verende verdigi sadakaya iltica edecektir-. Yani kiyamet gününde kula malini nerelere sarfettigi sorulunca; bu suale cevap hususunda dünyada verdigi zekat ve sadakalar kendisine adetâ bir delil ve hüccet olacak ve ben onlari sadaka olarak verdim diyebilecektir. Maamafih malinin zekatini verenlere onlari tanitacak gibi bir sima verümeside caizdir. Bu sima ve alâmet onlara bir burhan olurda mallarini nereye sar-fettikleri sorulmayabilir.»
Bazilari: «Bu cümleden murad sadaka vermek verenin imanina hüccettir. Çünkü münafik zekata inanmadigi için onu vermez. Binaenaleyh zekât vermesine bakilarak veren kimsenin imaninda sadik olduguna istidlal» edilir demislerdir.
«Sabir bir ziyadir» cümlesindeki sabirdan murad ser'an matlub olan sabirdir ki; Allah'in emirlerine itaat nehiylerine inkiyad dünyanin çesitli musibet ve belâlarina gögüs germekle tehakkuk eder. Cümlenin mânasi sabirm ziya kadar güzel bir. haslet oldugunu sabredenin daima hidayet yolunda adeta isiklar içinde yürür gibi devam edip gittigini beyandir.
. Bazilari sabri; kitap ve sünnet yolunda sebat etmektir diye tarif etmis digerleri «sabir, belâyi güzel bir edeple karsilamaktir.» demislerdir, Ebu Alî ed'Dekkâk. (Rahimehuiîah) sabir hakkinda sunlari söyler: «Sabir, kadare itiraz etmemektir. Sikayet yoluyla olmamak sar-tiyle basa gelen bir belâyi söylemek sabra münafi degildir.»
Teâlâ Hazretleri Eyyüb (Aîeyhisselâm) hakkinda :

«Biz onu sabirli bulduk, o ine iyi kuldur.» [8] Buyurmaktadir.
Halbuki Eyyüb (Aleyhisseîâm)

«Gerçekten basima belâ geldi.» [9] diyerek arz-i hal eylemisti.
Übdî diyor ki: « Kaadi'nin sözünden anlasildigina göre ziya ile nur kelimelerinin arasinda mânâca fark yoktur. Fakat Hukema'nm kitaplarinda bunlarin arasinda fark vardir. Onlara göre; Ziya birinci isiktan, nur ikinci isiktan meydana gelir.
Birinci isik: Ziyadir bir seyin karsisina duruldugu zaman o sey'in bizzat kendisinden hasil olur. Günesin karsisinda duran dünyanin günesten aldigi isik gibi. Bu isik olmasa dünya haddizatinda karanliktir. Iste bu isigin kuvvetlenmis haline ziya derler. Nitekim günesin öyle zamani saçtigi isik ziyadir. Ziya zayif olursa ona sua' derler.
Ikinci isik: Baskasindan ziya âlân bir cismin karsisina duruldugu zaman hasil olan isiktir. Nitekim ay ziyayi günesten alir; yere aksettirir. Iste yerin aydan alctigi ziyaya nur derler. Kur'an-i Kerim de :

«Gür isi ziya, ayi nur olarak yaratmistir.» [10] buyurulmustur ki; bu da ziya ile nur arasinda fark oldugunu

gösterir. Ziya ile nur arasinda umum ve husus-u mutlak. vardir. Her ziya» nurdur fakat her nur ziya degildir. Yani ziya ehastir. Çünkü onun nuru fazladir. Bundan dolayidir ki sabir. Ehass olan ziya ile tavsif edilmistir. Zira kaide ehassi ehasla eammida eamla karsilastirmaktir. Sabrin makami Ehastir. Çünkü sabir; Nefsi taat ve mesakkatlara hapsetmektir. Bu tefsire göre her sabreden namaz kilar fakat her namaz kilan sabir etmez. Demek oluyor ki; ha-dis-i serifte bu kaide mucibince ehas olan sabir, ehas olan ziya ile tavsif buyurulmustur.
«Kur'an'da senin ya lehine, ya aleyhine bir hüccettir.» cümlesinin mânasi açiktir. Yâni; onu okur ve mucibince amel edersen faydasini görürsün; aksi takdirde senin aleyhine hüccet olur; demektir. Maamafih münazaa ve münakasa zamaninda bas vurulacak bir merci'dir. Onunla senin ya lehine ya aleyhine ihticac edilir mânasina da gelebilir.
«Bütün insanlar sabahleyin kalkarlar...» ifadesi mukadder bir suale cevap teskil eden bir istinaf cümlesidir. Sanki : «Yukarida beyan edilenlerden hidayet ve dalâletin neler oldugu anlasildi. Ya bundan sonra insanlarin hali ne olacak?» diye sorulmus. Bu suale cevaben : «Herkes sabahleyin kalkar...» yani isine gücüne gider:
«Kimisi nefsini satar, kimisi de onu ya âzâd eder, yahut helâle.» buyurulmustur.
Bâyî'; kelimesi arapçada hem satici hem de alici mânasina gelir. Burada ikisinede samil olmak üzere kullanilmis. Cevap da ona göre verilmistir. Nefsini âzâd eden bayf müsteri manasinadir. Yani insanlardan bazilari ibadet ve taatta bulunarak adeta nefislerini cehennemden satin alir da âzâd ederler. Nefislerini helak eden bayi'ler onlari iflâsa sü-rükliyen bir bedelle satmis gibidirler. Çünkü Allah'in emir ve nelhiyle-rine râm olmayarak'isyan etmislerdir.
Ibni Mes'ûd (Radiyaîiahu anh) 'dan rivayet edilen su hadis te en veciz bir ifade ile ayni mânayi beyan eder :
«Insanlar sabahleyin ilci kisim olarak kalkarlar, kimisi nefsini satar da helak eder; kimisi -de onun faydasina çalisarak âzâd eyler.»
Belagat ulemâsina göre bu hadis îcâz'm bir nev'idir. Maamafih bayi' kelimesinden yalniz satici mânasi da kasdedilmis olabilir. Bu takdirde nefsini Allah'a satan onu âzâd etmis olur. Nitekim Teâlâ Hazretleri:
«Süphesiz ki; Allah mü'minlerden nefislerini safin almistir.» [11] buyurmustur. Nefsini seytana satanda onu helak etmistir. TeâIâ Hazretleri : bu bâbtada:
«Nefislerini sattiklari bedel ne fena bir seydir.» [12] buyurmustur. ;

2- Namaz Için Temizligin Vücübu Babi

(224) Bize Sa'id b. Mansur ile Kuteybetü'bnü Sa'id ve Ebu Kâmil el-Cahderî rivayet ettiler lâfiz Sa'id'indir dediler ki: Bize Ebû Avane, Si-mâk b. Harb'den, o da Müs'ab b. Sa'id' [13] dan naklen rivayet etti. Demis ki: Abdullah b. Ömer, Ibni Âmir [14] hasta iken onu dolasim ya gitmis. Ibni Âmir: «Bana dua etmez misin? Ya Ibni Ömer!» demis Ibni Ömer:
— Ben Resulullâh (Sallallahü A leyhi ve Sellern) 'i:
«Hiç bir namaz taharetsiz kabul olunmaz; ganimetten asirilan hiç bir maldan da sadaka kabul edilmez.» buyururken isittim. Halbuki sen Basra'da valilik yapmis bir adamsin cevabini vermis.

(...) Bize Muhammed b. El-Miisenna ile Ibni Bessar rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be rivayet etti. H.
Bize Ebu Bekr b. Ebi Seybe'de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hüseyn b. Ali Zâide'den naklen rivayet etti. Ebu Bekr Vekî'de Israil' [15] den rivayet etti dedi. Bunlarin hepsi bu hadisin mislini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)Jden bu isnadla Simâk b. Harb'ten rivayet ettiler.
Bu hadis-i serif namaz kilmak için taharetin farz oldugunu ifade eden bir nastir. Namaz için taharetin sart

olduguna icma-i ümmet vardir. Kaadî Iyâz diyor ki:
«Namaz için taharetin ne zaman farz oldugu ihtilaflidir. Ibni Cehm'e göre islâmiyetin basinda abdest sünnet olarak mesru idi. Sonra farziyeti teyemmüm âyeti ile nazil oldu. Cumhur-u ulemâ ise; abdestin bu âyetin nüzulünden evvel farz kilindigina kaildirler. Yalniz her namaza kalkan için abdest farz midir yoksa farziyet abdestsiz olanlara mi mahsustur? Bu cihetle ihtilâf etmislerdir. Selefin bazilarina göre; her namaz için abdest almak farzdir. Delilleri :

«Namaza kalkmak istediginiz zaman yüzlerinizi yikayin...» [16] âyet-i kerîmesidir. Bazilari bu âyetin sonradan nesh edildigini söylerler; bir takimlari âyetteki emrin nedb ifade ettigine kaildirler. Bu takdirde her namaz için abdest almak farz degil menduptur. Hatta bazilari: «Abdest yalniz abdesti olmayanlar için mesru kilinmistir; lâkin her namaz için yeni yeni abdest almak müstehabtir» demislerdir. Ehl-i fetva ulemâda bu kavil üzerine ittifak etmis ve aralarinda hilaf kalmamistir. Onlara göre; âyetin mânasi: «Namaza kalkmak istediginiz zamana ödestiniz yoksa — abdest alin demektir.»
Nevevî'de sunlari söylüyor : «Ulemâmiz abdesti icab eden seyler hakkinda üç vecihle ihtilâf etmislerdir:
1- Abdest almak abdestsiz bulunmak sebebiyle müvessa yani genis bir surette farz olur.
2- Abdest almak yalniz namaza kalkmak istenildigi zaman farz olur.
3- Abdest almak her iki sebeblede farz olur. Ülemâmizca tercih edilen kavil budur. Su veya toprakla abdest almadan namaz kilmanin haram olduguna ümmetin ulemâsi icma' etmislerdir. Bu hususta farz ve nafile namazlarla secde-i tilâvet, secde-i sükür ve cenaze namazlari arasinda hiç bir fark yoktur. Yalniz Sa'bî ile Muhammed b. Ceriri Taberî 'nin cenaze namazini abdestsiz tecviz ettikleri rivayet olunmussa da bu mezheb bâtildir. Ulemâ bunun hilâfina icmâ etmislerdir. Bir kimse özürsüz olarak kasden namazi abdestsiz kilsa bizim mezhebe ve cumhur-u ulemâya göre kâfir olmaz Ebu Hanife (Rphimehullah) 'den kâfir olduguna dair bir rivayet vardir. Çünkü abdestsiz namaz kilmak namazla oynamaktir. Bizim delilimiz: Su dur: Küfür itikaddan dogar yani abdestin farz olmadigini itikad ederse kâfir olur. Halbuki sözümüz itikadi saglam olan kimsenin abdestsiz namaz kilmasi hususundadir. Bütün bunlar abdestsiz namaz kilan kimsenin özrü bulunmadigina göredir. Su veya toprak bulamamak gibi ciddî özürü bulunan bir kimse hakkinda Sa'fiî (Rahimehulîah) 'dan dört kavil vardir ki; ülemânm mezhebleride bunlardir. Yani bu dört kavlin her birini kendine mezheb edinenler vardir.
Bizim ulemâmiza göre :
Bu kavillerin en sahihi: Su veya toprak bulamiyan kimsenin abdestsiz haliyle namaz kilmasidir. Sonra abdest almaya imkân bulursa namazini yeniden kilmak farz olur.
Ikinci kavle göre: Su veya toprak bulamayan kimseye abdestsiz namaz kilmak haramdir. Ona bilâhere su veya toprak bulduktan sonra abdest alarak namazini kaza etmek farzdir.
Üçüncü kavle göre : Abdestsiz hali ile namaz kilmak müstehap; sonra namazini kaza etmek farzdir.
Dördüncü kavle göre : Abdestsiz haliyle namaz kilmak farzdir. Kazasi lâzim degildir.
Müzeni bu kavli ihtiyar etmistir. Delil itibari ile en kuvvetli olan kavilde budur. Abdest alamadigi halde namaz kilmasinin farz olusu Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in:
«Ben size bir sey emrettim mi onu hemen yapabildiginiz kadar yapin.» hadisidir. Kazasinin farz olusu yeni bir emre baglidir. Burada asil olan böyle bir emrin yoklugudur. Yine Müznnî diyor ki: Vakit içinde kilinmasi emredilen ve bir nev-i kusurla kilman her namazin kazasi farz degildir.» Allah-u Alem Abdestsiz namaz kilmak Hanefîlere göre de küfrü icab etmez. Bu hâl pis elbise ile namaz kilmaya yahut kibleyi sasirarak baska tarafa dogru namaza durmaya benzer. Çünkü bir farzin terkinden dolayi küfür lâzim gelmez. Fakat alay ve istihza için abdestsiz namaz kilan kâfir olur. Bu hüküm bütün ibadetlerde böyledir. Yani her hangi ibadetle alay etmek küfrü mucibtir, su ve toprak bulamiyan kimse Imam Âzam'a göre namazini kazaya birakir. Imameyne göre, Namazini kilanlar gibi yatip kalkar sonra kaza eder. Maamafih Imam Âzam bu kavlinden Imameyriin sözüne rucu etmistir. Imam Ahmed'e göre su veya topragi bulamiyan kilarsa kazasi lâzim gelmez. Kaza için ayri delil lâzimdir.
«Ganimetten asirilari hiç bir maldan sadaka kabul edilmez.» Gûlüb; asil itibari ile henüz taksim edilmeyen

ganimet malindan çalmak ve hiyanet etmektir. Ibni Ömer (Radiyallahu anhümâ)'nm Hz. Ibni Âmir'e bu hadisle cevap vermesi ona bir nevi ihtardir. Çünkü Abdullah b. Amir (Raâiyallahu anh) Basra'da valilik yapmistir. Yani: «Sen Basra'da valilik yaptin binaenaleyh gülülden ve kul hakki yemekten hâli degilsin bu sifatta olan bir kimsenin duasi ise kabul edilmez nitekim namazla zekât ta ancak kendini günahtan koruyanlardan kabul edilir, demek istemistir.

Nevevî Ibni Ömer'in maksadi —Allah'u Âlem— îbni Âmiri tövbeye tesvik etmek dine muhalif olan seyleri yapmamasini tembihte bulunmaktir. O, bu sözü ile Fâsiklara yapilan duanin kat'i surette fayda vermiyecegini kasdetmemistir. Zira Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selletn) ile selef-i salihin ve onlarin halefleri kûffar ile mü'-minlerin günahkârlarina hidayet yermesi için Allah'a dua edegelmisler-dir.» diyor.

Bu hususta Sahih-i Müslim sarihi Übbî de sunlari söylemekledir : «Herhalde Ibni Ömer hazretlerinin mezhebi bu olacaktir Yani o Allah'in emirlerine muhalefetle âsi olanlara dua etmeyi caiz görmez. Aksi takdirde onlara dua etmek caizdir. Bilirsin ki Ibni Ömer din babinda siddetlidir. Ibni Âmir'in bir zamanlar Basra'da vali bulundugunu söylemesi oranin gulül yeri olduguna tarizdir. Hadisin bazi tariklerinde, ona : «Sen Basra'da valiydin. Hiç zannetmem ki oradan bir sey almamis olasin» dedigi rivayet olunur., Haram maldan sadaka vermek de ganimetten asirilan maldan sadaka vermek, gibidir...» Übbî sözlerine devamla su hikayeyi anlatmistir.

Halife Residin" zevcesi ve oglu Eminin annesi Zübeyde bin-ti Ebi Ca'f er-.il Mansur çok sadaka veren köprüler yaptirmak fîsebilillâh ordu teçhiz etmek gibi hayir hasaneti seven bir kadindi. Mansur b. Ammâr diyor ki: Harem-i Serifte uyuyordum. Rüya görmüsüm. Baktim ki bir kadin kirita kinta yürüyor. Kendisine ayol bu yerde böyle yürümekten utanrmyorniusun; Sen kimsin? dedim.

— Zübeydeyim cevabini verdi.

— Harun er-Rasidin zevcesi ve halifeler kizimi?

— Yere batsin o halifeler Mansur da kim oluyor. Vallahi ben Aden'de bir çoban olmaya bundan çok daha raziyim.

— Niçin böyle söylüyorsun? Sen bunca sadakalar verir bunca hayrat yaptirirdin.

— Onlarin hepsi tarumâr oldu. Vallahi mizanimdan bir danenin bile uçarak sahibinin mizanina gittigini gözümle gördüm. Eger Allah Teâlâ bana iki hasletim sebebiyle hayir ihsan etmeseydi bugün hâlim yamandi.

— Nedir o iki haslet^

— Emîr evlâdimi kucagimda kesti. Ben buna sabrettim. Allah'ta bana sevap ihsan etti. Bir defada elim Residin elinde tavaf ediyorduk. Bir de baktim bir kadincagiz yetimlerinin rizki pesinde çabalayip duruyor. Hemen yüzügümü parmagimdan çikararak o yetimlere tasadduk ettim. Bu yüzük bana ecdadtan kalma mirasti. Ve kirkbin dirhem kiy-metindeydi. Bundan dolayi da Allah bana sevap ihsan etti. Ben Allah'in indinde evlât ölümüne sabirla ve bu yetimlere verdigim sadakadan benim için daha faydali bir sey göremedim dedi.

Müslim'in Muhammed b. El-Müsenna tarikinde bunlarin hepsi Simak b. Harb 'den rivayet ettiler... denilmistir. Bunlarin hepsinden murad; Su'be, Zaide ve Israil 'dir. Hatta Ebu Bekr Veki 'den rivayet ederken «rivayet etti» bile demiyecek «Veki 'de» demekle iktifa etmistir. Cümle yukariya atfedildigi Için mâna dogrudur. «Veki'de Israil'den rivayet etti» demektir.

2- (225) Bize Muhammed b. Rafi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ab-durrezzak b. Hemmam rivayet etti. (Dedi ki): BIze Ma'mer b. Rasid, Vehb b. Münebbih'in kardesi Hemmam b. Münebbih'ten naklen rivayet etti. Hemmam: Bize Ebu Hüreyre'nin Muhammed Besulullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den jdvayet ettigi budur diyerek bir takim hadisler zikretmis ve ezcümle söyle demis Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :

«Abdesti bozuldugu vakit abdest almadikça sizden hiç birinizin namazi kabul olunmaz.» buyurdular.

Bu hadisi 'Buhârî «Kitabu'l Hiyel» da tahriç etmistir. Buhârî sarihi Kirmani onun serhinde sunlari söylemistir: «Bu hadisin bu bahisle alakasi nedir dersen ben de derim ki: ulemâ; Buhârî 'nin bundan maksadi Hanefîlere reddiyede bulunmak oldugunu söylerler. Çünkü Hanefî 'ler namazin son celsesinde abdesti bozulanin namazi sahih olduguna kaildirler. Ve: Namazdan çikmak namaz cinsinden olmayan her fiille caizdir diyerek hile

yaparlar ve abdestsiz namazdan çikmayi caiz görürler. Buhârî 'nin red cevabi söyledir. Son oturusta abdesti bozulan bir kimse namaz içinde iken abdestsiz kalmistir. Binaenaleyh o na mazdan çikmak namazin rükünlerinden biridir. Bir hadiste :

«Namazdan çikmak selâm vermekle olur.» buyurulmustur.

Buhârî bunu birde Hanefiyenin namazda abdesti bozulan kimsenin abdest alarak ayni namazi tamamlamasini caiz görmelerine ve keza ibadet degildir bahanesiyle niyetsiz alman abdestle namaz kilmayi sahih kabul etmelerine karsi tahriç etmistir.» Ibni Battal ile baskalari da buna benzer sözler söylemislerdir. Fakat Buhârî sarihi Aynî kendilerine su cevabi vermistir: «Bu hadisle bahsin mevzu'u arasinda hiç bir mutabakat yoktur. Çünkü hadis hiç bir hileye delâlet etmemektedir. Kirmani 'nin Hanefiler hile yapiyor sözü kat'iyyen makbul olmayan merdüd bir sözdür. Çünkü Hanefiler son oturusta abdesti bozulan bir kimsenin namazina hile bularak sahihtir dememislerdir. Hilenin bu iste asla dahl-u tesiri yoktur. Bilâkis onlar bu hükmü îbni Mes'ud (Radiyallahu anh)Jmn Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet ettigi su hadisten almislardir:

«Bunu dedin mi yahut bunu yaptin mi namazin tamam oldu demektir.»

Ayni hadisi Ebu Davut «Sünen» inde ve Imam Ahmed b. Hanbe1 «Müsned» inde Ibni Hibban «Sahih» inde rivayet etmislerdir. Bu hadîs namazdan çikarken selâm vermenin farziyetine mü-nafidir. Çünkü Ebu Davud'un rivayetinde Resölullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :

«Bunu dedin mi yahut bunu eda ettin mi namazini edâ ettin sayilir. Kalkmak istersen kalk, oturmak istersen otur.» buyurarak namaz kilani muhayyer birakmistir. Aynî hadis :

«Selâm vermek farzdir.» diyen Imâm Safiî'nin aleyhine delildir. Bu zevati bu esassiz sözü söylemeye sevkeden sey bâtil taassuplaridir. Buhârî'nin reddiyesini izah sadedinde Kirmânî'nin: «Çünkü o kimsenin namazi içinde abdestî bozulmustur; Binaenaleyh o namaz sahih olmaz» sözü dogru degildir. Çünkü namazinin sonunda abdesti bozulan kimsenin namazi tamam olmustur.

Hanefîlere reddiye hususunda istidlal ettikleri hadiste: Namazin tah-rimesi (yani) giris tekbirle namazdan çikista selâm vermekle olur.» de-nilmissede bu istidlal de dogru degildir. Çünkü hadis haber-i vahidtir. Selâmin farz olduguna delâlet edemez. Tahrimenin farziyeti dahi bu hadisle degil Teâlâ hazretlerinin :

«Rabbine de tekbir al.» [17] âyet-i kerimesi ile sabit olmustur. Âyetteki tekbirden murad namaz için tekbir almaktir. Çünkü namaz disinda tekbir almak bütün müfessirlerin ittifaki ile farz degildir. Iftitah tekbirinden maada tekbirin farz oldugu hiç bir yer yoktur.

Kirmânî 'nin «Abdest ibâdet degildir bahanesiyle...», sözü dahi sakit bir sözdür, çünkü Hanefiler mutlak surette abdest ibâdet degildir. Dememis;.yalniz abdestin müstakil bir ibâdet degil namaza vesile oldugunu söylemislerdir.»

Aynî; bundan sonra Hanefilere itirazda bulunan Ibni Battal ve baskalarinin sözlerini de birer birer çürütmüstür.

Bu hadiste Eesulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in topragi zikretmeyip yalniz abdestten bahsetmesi abdest esas oldugundandir. Çünkü namaz kilanlar ekseriyetle abdest alirlar. Toprakla teyemmüme nadiren ihtiyaç messeder. Yoksa hadisin hükmünde teyemmüm de dahildir. Yani: «Abdesti bozuldugu vakit abdest almadikça...» ifadesinden murad, «abdest almadikça yahut icabinda teyemmüm etmedikçe» demektir.

Übbî'nin beyanina göre; hades insanin mutad yerlerinden çikan pislige denildigi gibi pisligin çikmasina ve âza ile kaim sayilan mukadder hükmî vasfa, keza bu üç sey'in üzerine terettüp eden ibâdetten men etmek mânalarina gelir. Bu hadiste abdestin hadesi giderdigine isaret olunduguna göre maksat ne çikan pislik ne de o pisligin çikmasidir. Çünkü vâki olan bir sey kaldirilmaz. Binaenaleyh hadisten maksad hadesi men etmek ve vasf-i hükmidir. Yani iabedete mani olan sey'in izalesidir.

3- (Abdestin Sifati ve Kemali Babi)

3- (226) Bana Ebu't-Tahir Ahmed b. Amr b. Abdillâh b. Amr b. Serh ile Harmeletü'bnü Yahya Et-Tücîbî rivayet

ettiler. (Dediler ki): Bize Ibni Vehb Yunus'tan, o da Ibni Sihap'tan naklen haber verdi. Ibni Sihâb' ada Atâ' b. Yezîd el-Leysi, ona da Osman'in mevlâsi Humrân haber vermis ki Osman b. Affan (Radiyallahu anh) abdest suyu isteyerek abdest almis ve ellerini üç defa yikamis sonra raazmaza ve istinsar yapmis. Sonra yüzünü üç defa yikamis sonra sag kolunu dirsekleri ile beraber üç defa sonra sol kolunu ayni sekilde üç defa yikamis sonra basina mesh etmis sonra sag ayagini topuklariyla beraber üç defa sonra sol ayagimda ayni sekilde (üç defa) yikamis sonra söyle demis:

— Ben Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in su benim abdestim gibi abdest aldigini gördüm. Sonra Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«Her kim benim su abdestim gibi abdest alir da kalkar ve aklindan bir sey geçirmeyerek iki rekât namaz kilarsa, geçmis günahlari affolunur.» buyurdular.

îbni.Sihâb: «Ulemâmiz bu abdest bir kimsenin \ namaz için aldigi en güzel abdesttir derlerdi» demis.

4- (...) Bana Züheyr b. Harb da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yakub b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam Ibni Sihâp'tan, o da Atâ' b, Sezici el-Leysî'den, o da Osman'in mevlâsi Humran'dan rivayet etti ki:

Humran Osman'in bir kab istedigini görmüs (bu kabtan) avuçlarina üç defa su dökerek onlari yikamis sonra sag avucunu kabin içine daldirarak mazmaza ve istin sar yapmis sonra yüzünü üç defa; ellerini de dirsekleri ile beraber Üç defa yikamis. Sonra basina mesh etmis. Sonra ayaklarini üçer defa yikamis sonra söyle demis. ResululIâh('S<3//û//a/i« Aleyhi ve Seîlem)

«Her kim benim su abdestim gibi abdesf alir da gönlünden hiç bir sey geçirmeyerek iki rekât namaz kilarsa geçmis günahlari affolunur.» buyurdular.

Bu hadisi Buhârî «Kitabu't-Tahare» ile «Kitabu'l Vudu» ve «Ki-tabu's-Savm» da Ebu Davud ile Nesaî de «Kitabu't-Tahare» de tahriç etmislerdir.

Hadis-i serif abdestin sifati hakkinda büyük bir esastir.

Mazmaza; suyu agizda çalkalamak demektir. Bunun hakikati suyu agzina alarak agzinda çalkaladiktan sonra döndürmek sonra disariya atmaktir. Oruçlu olmayanlara mazmaza ve istinsakta mübalaga göstermek sünnettir, Mazmaza'nm mübalagasi suyu bogazda gargara yapmakla istin-sâkm mübalagasida suyu genizlere çekmekle olur.

îstinsak; burnuna su çekmek; istinsarda burundan suyu atmaktir. Lügat ve fikih ulemâsinin cumhuru buna kaildirler Ibnü'I A'râbî ile Ibni Kuteybe istinsarin istinsak demek oldugunu söylemislerdir. Nevevî- «Dogrusu birinei kavildir. Diger bir rivayette: îstinsak ve istinsar yapti denilerek her ikisinin birden zikredilmesi de bunu gösterir» demistir. Fakat Aynî Nevevî 'nin bu sözünü begenmemis, su mütâleada bulunmustur: «Dogrusu Ibnû'l A'râbi'nin dedigi gibidir. Yani istinsardan murad istinsaktir. Hadisin bir rivayetinde «istin-sar yapti» denilmesi Nevevî'nin iddiasina delil olamaz çünkü o rivayetteki istinsardan murad burnuna su çektikten sonra onu disari atmaktir. Ibni Seyyi 'de: El'Muhas'sasda «Istinsar suyu burnuna çektikten sonra onu nefesle disariya atmaktir.» demistir.

Vech: Yüz denmektir. Yüz, yüzlesmeden alinma olup karsisina duran insanin basindan görülen yerdir. Uzunluguna yüzün hududu saç bittigi yerden alt çenenin asagisina kadar genisligine hudududa iki kulak yumu-saginin arasidir.

Bu hadiste: «Ellerini üç defa yikamis sonra mazmaza ve istinsar yapmis sonra yüzünü Üç defa yikamis» denilmis. Yani mazmaza ile istinsakin kaçar defa yapilacagi tasrih edilmemisse de onlarin da üçer defa ya-pilacagi baska rivayetlerden anlasilmaktadir. Hadis-i serifte evvelâ ellerin üç defa yikandigini bildiren cümleler birbirleri üzerine «Sümme» edati ile atfedilmislerdir. Sonra mânasina gelen bu edat tertip ve mühlet bildirir. Yani azalar hadis-i serifte gösterildigi tertiple yikanacaktir. Tertibin farz olup olmadigi ulemâ arasinda ihtilaflidir. Hanefî lere göre tertibe riayet farz degildir. Burada söyle bir sual hatira gelebilir.

Acaba niçin evvelâ agza sonra burna su çekilecek daha sonra yüz yikanacaktir?

Ulemâ buradaki hikmeti söyle izah ederler :

Suyu evvelâ agza sonra burna çekmek onun vasiflarini denemek içindir. Çünkü renk gözle bilinir, tad agizla, koku da burunla anlasilir. Bunlarin içerisinde en kuvvetlisi tad ondan sonra koku ondan sonra renk gelir. Bu itibarla evvelâ suyun tadini denemek ve abdeste elverisli olup olmadigini anlamak için ise agizdan baslanmis daha sonra kokusu varmi yok-mu anlamak için buruna geçilmistir. Rengini zaten göz görmektedir. Hadisin sonunda:

«Her kim su abdestim gibi abdest alir da sonra kalkar ve aklindan hiç bir sey geçirmeyerek iki rekât namaz kilarsa, geçmis günahlari afta' lunur.» Duyurulmustur. Ulemâ aklindan hiç birsey geçirmemekten muradin ne oldugunu inceden inceye tahkik etmislerdir. Kaadî Iyâz'a göre; bundan murad kasten düsünülerek hatira getirilen seylerdir. Ekseriya kendiliginden hatira gelen seyler degildir. Binaenaleyh onlar namazin kemaline zarar vermezler. Bazilari kasidsiz olarak namazda hatira gelen seylerin namaza zarar vermiyecegini fakat o namazin hatira hiç bir sey gelmeksizin kilman namazdan sevap itibari ile daha asagi olacagini söylemislerdir. Çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) magfiret meselesinin hatira hiç bir sey gelmeksizin kilman namaza mahsus oldugunu bildirmistir. Böyle namaz kilmak hemen hemen Resu1u11âh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e mahsus gibidir. Zira hatirina hiç bîr sey getirmeden namaz kilmak pek nadir zevata müyesser olur.

Bu sözle namazda Allah'a ihlâs kastedilmiste olabilir. Bu takdirde mâna söyle olur. Sonra halisane iki rekat namaz kilar bununla Allah'tan baska kimseden bir makam beklemez, namaz kiliyorum diye ucûb getirip böbürlenmez bilâkis tevazu gösterirse geçmis günahlari affolunur.

Bazilari: «Eger bununla dünya islerine ait bir sey düsünmemek kasdedilmisse bu güç bir feydir. Ama dünyaya dair bir sey hatirina gelirde onu hemen terkederse mânasi kasdedilmisse buna bir diyecek yoktur. Zira muhlis kullarin yapacagi budur» demislerdir.

Aynî diyor ki: «Bu meselede tahkik sudur ki: Hatirdan geçen seyler iki kisimdir. Bir kismi istemiyerek hatira gelir. Bunlari hatira getirmemek imkânsizdir. Fakat hatira geldigi gibi üzerinde durmayarak onlari hatirdan defetmek mümkündür. Iste hadis bu mânaya hamlolunur. Çünkü kendiliginden hatira gelen seyleri hiç hatira getirmemek elde degildir. Binaenaleyh onlar affolunur.»

Kaadî Iyâz hadisten murad; namazda hiç bir sey hatirina getirmemektir; Demis ve bunu bazi ulemâdan nakletmisse de Nevevî onu reddederek:' «Dogrusu istemiyerek hatira gelen ve fakat üzerinde durulmayan seylerle bu fazilet yine hâsil olur. Sonra namazda hatira gelen seyler hem dünyevî hem uhrevî olabilir. Hadis yalniz dünyevî olanlara hamledilmistir. Nitekim'bu hadisin bir rivayetinde bu cihet tasrih edilmis :

«Kildigi iki rekât namazda dünyaya ait bir sey düsünmezse.»denil.

mistir. Mezkûr hadisi Tirmizi «Kitabu's-Salât» da zikretmistir.» demistir.

Namazda âhiret umuruna dair bir sey düsünmek husua mâni degildir. Kur'an-i Kerîmin mânasini düsünerek okumak dünya ve âhiret ahvaline dair mendup bir seyi hatirina getirmek namazin faziletine zarar vermez. Hz. Ömer (Radiyallahû anh) 'in: «Ben ordumu namazda iken hazirlarim» dedigi rivayet olunur.

Geçmis günahlardan murad: küçük günahlardir. Hadisin zahiri umum """igi için büyük küçük bütün Piîn

Geçmis günahlardan murad-, bUdircngi için büyük Hadisin zâhin umum buyuk günahlar ondan tahsis edilrniffe görünü^a da Kul haklanda sahibinin bagislam ancak affolunur.

Hadis-i Seriften Asagidaki Hükümler Çikarilmistir:

1- Asil itibari ile abdest uzuvlarini birer defa yikamak farzdir. Birden fazlasi sünnettir. Çünkü sahih hadislerde azanin birer defa, ikiser defa ve üçer defa yikandigi rivayet edilmistir. Bu rivayetler her birinin caiz olduguna delildir. Zira üç defa yikamak kemal derecesidir. Bir defa yikamak kifayet derecesini gösterir.

Abdest iki sekilde alinabilir; a) Büyük bir kabdan abdest alinir ve içinden suyu çikaracak bir alette bulunmazsa evvelâ eller yikanir sonra o kabdan elle su alarak, abdestte kullanilir. Bunun müstehab oldugunda ulemâ müttefiktir.

b) Evvelâ her iki elin üzerine su dökülür. Bir rivayete göre sag el ile sol elin üzerine su dökülür. Sonra eller

yikanir. Ellerin berabercemi yoksa ayri ayri yikarynasi mi efdal oldugu ihtilaflidir.

2- Abdestde mazmaza ve istinsak sünnettir. Ulemâdan Atâ , Zuhrî, Ibni Ebî Leylâ, Hammâd ve Ishâk abdestte mazmazayi terkedenin yeniden abdest almasi Icap ettigine kaildirler. Hasan-i Basri, Zührî, Katade, Rabia, Yahya el-Ensari-, Imam-i Malik, Imam-i Safiî, Evza'î ve son kavlinde Atâ abdestin iadesi lâzim gelmeyecegine kail olmuslardir. Imam-i Ahmed b. Hambel'e göre mazmazayi terkedene birsey lâzim gelmezsede istinsaki terkedene ab-desti yeniden almak lâzim gelir. Ebu Sevr ile Ebu ubpyd 'in kavilleride budur. Imam Ebu Hanife ile Sevrî'ye gi mazmaza ve istinsak abdestte terkedilirse iade lâzim gelmez. Fakat gu-sulde tekedilirse yeniden gusul etmek vacip olur. Ibnü'l Münzîr: «Ben Imam-i Ahmed'in kavlini tercih ederim» demis Ibni Hazm dahi bu kavlin hak oldugunu söylemistir. Onlara göre mazmaza farz degildir. Binaenaleyh onu terkedenin abdesti ve namazi tamamdir. Bu hususta kasden terketmekle unutmak arasinda da bir fark yoktur. Çünkü bu bâbta Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)'den bir emir sâdir olmamistir. Mazmaza onun fiilî ile sabittir. Fiilleri ise; farziyet ifade etmez.

Fakat Aynî bu mütalaya itiraz etmis mazmaza hakkinda Resu1u11âh (Sallalkthü Aleyhi ve Sellem) 'in emri bulundugunu söylemistir. Filhakika Ebu Davud 'un tahriç ettigi merfu' bir hadiste:

«Abdest aldigin zaman mazmaza yap.» buyurulmustur. Bu hadisi Tirmizî de tahriç etmis ve: «Bu hadis hasen sahihtir demistir. Ayni hadisi Ibni Huzeyme Ibni Hi.bbân ve Ibni'l Câtûd dahi tahriç etmislerdir. Bagavi ve Hâkim onun sahih oldugunu söylemislerdir. Üstelik bu hadisle ve onun râvileri ile Ibni Hazm de ihticac etmistir.

3- Mazmaza istinsaktan evvel yapilir. Onun müstehapmi yoksa sartmi oldugu ve mazmaza ile istinsakm nasil yapilacagi hususunda Nevevî bes vecih zikretmistir.

a) Üç avuç su ile mazmaza ve istinsak yapilir. Sahih kitaplarda ve baskalarinda bu rivayet mevcuttur.

b) Bir avuç su ile mazmaza ve istinsak yapilir. Yani bir avuç sudan üç defa mazmaza üç defa istinsak yapilir. Bunu Ali b. Ebu Ta1ib (Radiyallahit anh) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den rivayet etmistir. Yalniz senedinde za'af vardiz.

c) Bir avuç sudan hem mazmaza hem istinsak yapilir. Söyle ki; evvelâ bir defa mazmaza sonra istinsak yapilir. Ikinci ve üçüncü defalarda da ayni sekilde hareket edilir. Bunu Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den Abdullah b. Zeyd rivayet etmistir. Hadis Tirmizî'dedir. Tirmizî onun hakkinda: «Bu hadis hasen gariptir» demistir. Yine Tirmizî bu hadisi Ibni Abbas 'tan da tahriç etmis ve: «Bu bâbta en güzel ve en sahih hadis budur» demistir.

d) Alti avuç su ile mazmaza ve istinsak yapilir. Bunlarin üçü ayri ayri mazmazada üçüde istinsakta kullanilir. Ancak bu bâbtaki rivayet zayiftir.

e) Iki avuç su ile mazmaza ve istinsak yapilir. Bunlarin biri üç defa mazmazada digeride üç defa istinsakta kullanilir.

Nevevî : «Sahih olan vecih birincisidir. Buhârî Müslim ve diger sahih hadis kitaplarinda rivayet edilen hadisler bunu göstermektedir» diyor.

Hanefîlere göre; her mazmaza için ayri ayri üç avuç her istinsak içinde ayni sekilde üç avuç su kullanilir. Delilleri : Tabaranî'-nin rivayet ettigi hadistir. Bu hadiste:

«Resulellâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) abdest aldi ve üç defa mazmaza, üç defa da istinsak yapti. Bunlarin her bîri Için ayri ayri su aldi.» denilmektedir,

4- Abdest alinirken yüzü yikamak bilittifak farzdir. Yüzün üç defa yikanmasi sünnettir. Sünnet olduguna icma' vardir,

5- Abdestte kollar dirseklerle beraber yikanir. Kollarin yikanmasi bilittifak farz isede; dirseklerin bunda dahil olup olmadigi ihtilaflidir. Dört büyük mezheb imami ile cumhur-u ulemâya göre dirsekleri yikamakta farzdir. Hanefîlerden Imam Züfer'e göre dirsekleri yikamak farz degildir. Ebu Bekr b. Davud ile bir rivayette îmam-i Ma1ik'in kavlide budur. Fakat Kaadî Abdulvahab Imam-i Malik'e nisbet edilen bu rivayetin asilsiz olduga-nu söylemistir. Bu meseledeki hilaf abdest âyetindeki edatindan nes'et etmistir. Mezkûr edat gaye bildirir, gayenin mugayyada dahil olup olmadigi ulemâ arasinda ihtilaflidir. Gayeden murad bir sey'in hududu yani siniridir.

Mugayyada o sinira kadar devam eden seydir. Imam Züfer'e göre; gaye mugayyada dâhil degildir. Nitekim Teâlâ hazretleri:

«Sonra orucu geceye kadar tamamlayin.» [18] buyurmustur. Gece bilittifak mugayya olan oruçta dahil degildir. Geceleyin oruç tutulmaz burada da öyledir. Âyet-i kerimede :

«Ellerinizi dirseklerinize kadar yikayin. [19] buyurulmustur. Binaenaleyh kollari dirseklere kadar yikamak farz dirsekleri yikamak farz degildir. Mugayya bir cisim veya vakit olursa gaye mugayyada dahil degildir. Fiil olursa dahildir. Çünkü fiil müstekillen mevcudiyeti olmayan bir arazdir.

Fakat Imam Züfer'in bu kavli bir çok seylere muarizdir. Çünkü gayelerden bazilari mugayyada dahil bazilari degildir. Meselâ :

«Kur'an'i basindan sonuna kadar okudum.» sözünde gaye mugayyada dâhil, Teâlâ hazretlerinin :

«Sayet zevç fakirse vakit hâl buluncaya kadar intizar edilir.» [20] Ayet-i kerimesinde ise; dahil degildir. Oruç âyetinde de öyledir. Dirsekler hakkindaki gaye bu iki ne'vin ikisinede benzemektedir. Binaenaleyh sek ile gaye mugayyada dahil olamazsada bu hususta icmâ da vardir.

Hidaye sahibi Merginâni 'nin beyanina göre: Hanefîye ulemâsi buradaki gayenin maverasini iskat için yani gayeden sonra gelen kismin hükümden hariç oldugunu beyan için geldigini söylemislerdir. Çünkü o olmasaydi yikama vazifesi ta omuza kadar bütün kolu istiab edecekti. Ayni edat ayaklar hakkinda da vârid oldugu cihetle :

«Ayaklarinizi da topuklariniza kadar yikayin.» denilmeyerek sadece: «Ayaklarinizi yikayin.» buyurulmus olsa bacaklarida kasiklara kadar yikamak icab ederdi. Her iki yerde de hudut bildiren «ilâ» edati vârid olduguna göre «Kollarinizi dirseklerinizle beraber yikayin, ayaklarinizi da topuklarinizla beraber yikayin.» buyurularak bu sinirlarin arasinda kalan taraf yikama hükmünden hariç birakilmistir demektir.

Demek oluyor ki; gaye iki nevidir. Biri gaye-i iskat digeri gaye-i is-bât Hangi gayenin iskat için hangisinin isbat yani hükümde dahil oldugunu bildirmek için geldigi cümlenin basindan anlasilir. Eger cümlenin bastarafi mevzu bahis olan seyin bütününe samilse o cümlede zikredilen gaye maverasini iskat içindir. Böyle degilse gaye hükmün kendisinde nihayet buldugunu bildirir ve kendisi o hükmünde dahil degildir. Münakasa edilen gaye iskat için olandir. Halbuki; örnek gösterilen gaye iskat degil isbat ifade eder. Binaenaleyh kiyas sahih degildir.

Kavl-i Tahkika göre gaye bildiren «ilâ»t,jl » edati bazen beraberlik Ifade eder. Nitekim burada da öyledir. Bazan haddin mahdudda dâhil oldugunu bildirir. Gayeden önce ve sonra gelen kisimlar ayni cinsten olursa gayenin bu mjinada kullanildigini Iman Sibeveyh ve Müberred gibi lisan âlimleri beyan etmislerdir. Araplara göre; el parmaklarin uçlarindan omuz baslarina kadar uzanan uzvun adidir. Araplar ayak ucundan kasiklara kadar uzayan uzuvlarada ayak derler. Bu itibarla da el ve ayaklar hakkindaki gaye mugayyada dahildir. Bazen gayenin mugayyada dahil olup olmadigini anlatmak için ayri bir delil bulunmak icapeder. Burada gayenin mugayyada dahil olduguna üç vecihle delil vardir.

a) Ebu Hüreyre (RadiyalUzhii anh) 'dan rivayet edilen bir hadiste kendisinin abdest aldigini ve kollarim ta bazulara varincaya kadar yikadigini ayaklarimda baldirlarina varincaya kadar yikadiktan sonra : «Ben Resuhillâh (Sallalkthü Aleyhi ve Seîlem) 'i iste böyle abdest alirken gördüm» dedigini Müslim rivayet etmistir. Peygamber (SaÎîaîlahü Aleyhi -ve Sellem)*in bu sekildeki abdesti terkettigi rivayet olunmadigina göre; mezkur fiil gayenin mugayyada dahil oldugunu beyan sayilir.

b) Dirsek; kol ile bazu kemiklerinin birlestigi yerdir. Kol kemiginin ucunu yikamak farz bazu kemiginin basini yikamaksa farz degildir. Fakat bu kemikleri birbirinden ayirmak imkânsizdir. Binaenaleyh dirsegi yikamak icabeder. Çünkü bir vacip neyle tamam olursa o seyi yapmakta vacip olur,

c) Namaz zimmette farz olmustur. Taharet ise onun zimmetten sukutu için sarttir. Farz olan bir sey sekk ile sakit olamaz. Binaenaleyh dirseklerin yikanmasi farz olur.

Bazan gaye, hükmü kendisine uzatmak için zikredilir. Bu takdirde gaye mugayyada dahil degildir. Nitekim oruçta böyledir. Oruç hakikatta velev bir saat imsakle olsun tahakkuk ettigi için :

«Orucu geceye kadar tamamlayin.» âyet-i kerimesindeki gaye onu geceye kadar uzatmak içindir. Gece hükümde dahil degildir. Gaye zikre-dilmedigi takdirde mugayya ebediyyet yahut gayeden fazlalik bildirirse,• gaye mugayyaya dahil olur ve oradaki gayeden murad gayenin öte yanini hükümden iskat etmek içindir. Gayenin kendisi hükümde dahildir. Elin dirseklere kadar yikanmasi meselesi de bu kabildendir.

6- Abdest alirken basi mesh etmek farzdir. Bu bâbtaki beyanat birkaç nev'e ayrilir.

Birinci Nevi: Hadisin zahiri, mesh ederken bütün basi kaplamayi iktiza eder. Ancak kaplamak vacip midir? Mendup mudur mes'elesinde ulemâ ikiye ayrilmislardir. Imam Safiî'ye göre isterse bir kil mikda-ri olsun basa degmekle farz yerini bulur. Ona mukabil Imam Malik ile Ahmed b. Hambele göre bütün basi kaplayarak mesh etmek farzdir. Hanefîyye ulemâsindan bu hususta iki kavil rivayet olunur. Bunlardan birinciye göre basin dörtte birini ikinciye göre üç parmak miktari yerini mesh etmek farzdir. Basa mesh için önden arkaya dogru gidilir. Hasan b. Salih arkadan öne dogru gelinecegini söylemistir. Evza'i ile Leys'e göre basin ön tarafina mesh edilir.

Hasili basa mesh meselesinde fukahanm kavilleri muhteliftir. Aynî bunlari onüçe çikarir. Mezkûr onüç kavilden altisi Maliki mezhebine ait olup sunlardir :

a) Ma1ikîye Ulemâsindan Ibni Mesleme: «Basin üçte ikisine mesh etmek kafidir» demistir.

b) Esheb ile Ebu'l Ferac'e göre üçte birine,

c) Esheb 'ten bir rivayete göre basin ön tarafina, meshetmek kâfidir Evza'i ile Leys'in kavlide budur

d) Imam-i Malik'in mezhebinin zahirine bakilirsa mesh ederken basi kaplamak lâzimdir.

e) Basa mesh babinda mesh adi verilebilecek enaz miktar kafidir.

f) Bütün basi mesh etmek farzdir. Ancak az bir yerin mesh edilmeden kalmasi affolunur.

Mesh hakkinda Safiî1er den iki kavil rivayet olunur.

a) Ekseri Safiîyye ulemâsina göre bir kil mikdari bile basa dokunmak mesh için kafidir. Bunun nasil olacagini tasavvur için Safiîyye ulemâsi söyle derler : Bir kimse basina kina sürsede kinalanmadik yalniz bir tek kil kalsa abdest alirken elini o kilin üzerine degdirmesi kafi gelir. Farz olan mesh bununla ifa edilmis olur» Fakat bu rey cidden zayif görülmüstür. Çünkü seri'at de böyle tasavvuru bile güç olan nâdir meseleler varid olmamistir.

b) Ibnü'l Kaadî vacip olan meshin üç kil mikdari oldugunu söylemistir ki; bu birinciden biraz daha hafiftir. Yüzü yikarken bu miktarin kat kat üstünde saç yikanir. Bu da sahiha göre basa mesh için kâfidir. Abdest alirken her Uzva sira geldikçe niyet etmek safiîyye ulemâsinin ittifaki ile sart degildir. Onlara göre abdest azasini âyette siralanan tertip üzere yikamak ve mesh etmek farz Isede bu husustaki delilleri zaiftir.

Hanefîlere göre basa mesh'in mikdari hususunda üç rivayet vardir.

a) Basa üç parmak mikdari mesh farzdir. Hisamin Ebu Hanife (Rahtmehullah) 'dan rivayeti budur.

b) Kerhî ile Tahâvî 'nin rivayetine göre nâsiye yani; alin mikdari meshetmek farzdir. Maamafih Imam-i Züfer'in rivayetine göre Ebu Hani.fe ile Ebu Yusuf bu mikdarin kafi gelmedigine kail olmus; basin üçte biri yahut dörtte birinin meshedilme-si lâzim geldigini söylemislerdir.

c) Imam-i Muhammed 'den bir rivayete göre mesh hususunda muteber olan mikdar basin dörtte biridir. Ebu Bekr: «Bizde mesh hakkinda iki rivayet vardir. Dörtte bir ve üç parmak mikdari demis ve bazi ulemânin üç parmak mikdarini bazilarinmda ihtiyaten dört parmak miktari rivayetini tercih ettiklerini söylemistir.

d) «Cevamiü'l Fikih» adli eserde Imam Hasan 'den rivaye-ten basin ekserisine mesh etmenin vacih oldugu bildirilmistir. îmam-i Ahmed b. Hambel 'den iki rivayet vardir.

a) Bütün basi mesh etmek vaciptir.

b) Basin bir mikdarma mesh kafidir. Kadina sadece basinin ön tarafina meshetmek kafidir. Maamafih farz miktarinin ne oldugu Hambe1iyye ulemâsi arasinda ihtilaflidir. Imam Ahmed 'den bir rivayete göre herkes hakkinda basin bütününü mesh etmek farzdir. Diger bir rivayette bir kismina mesh etmesi kafidir. Ebu-1'Hâris diyor ki: îmam-i Ahmed'e «Bir adam basina mesh ederde bir kismini birakirsa ne dersin?» dedim. «Kâfirdir» cevabini verdi. Sonra sunu ilâve etti: «Imkâni olan bütün basini mesh etmeli» Imam-i Ahmed 'den gelen zahir rivayete göre erkege bütün basini mesh etmek farz kadina ise basinin ön tarafina mesh etmek kafidir. Imam-i Ahmed: «Basa mesh hususunda kadina daha ziyade suhuletnu umarim» demistir.

Fukahamn delillerine gelince: Aynî 'nin beyanina göre; Peygamber (Satlallûhü Aleyhi ve Sellem) 'in nasil abdest aldigini bildiren rivayetler içersinde îmam-i Safiî 'nin basa mesh hakkindaki kavline delil olabilecek bir hadis yoktur. Fakat îmam-i Mâlik ile Hanefîyye'nin hadisten delilleri vardir. Malik (Rahimehullah) Abdullah b. Zeyd hadisi ile istidlal etmistir. Bu hadiste :

«Basina mesh etti ve ellerini bir defa Öne ve arkaya götürdü.» denilmektedir.

Hanefîyye nin delili; ise Mugiretü'bn.ü Su'be hadîsidir. Bu hadiste :

«Resulellâh (Saltallahü Aleyhi ve Sellem) abdest aldi ve alnina mesh etti...» denilmistir.

Hadisi Müslim, Ebu Davud, Nesaî ve Ibni Mace kimi muhtasar kimi mufassal olarak rivayet etmislerdir.. Birde Hanefiyye ulemâsi söyle derler: «Basiniza mesnedin.» âyeti mücmeldir. Resulullâh (Saîktllahü Aleyhi ve Sellem) 'in alnina mesh etmesi bu mücmeli beyan etmistir. Bu hadis haber-i vahid de olsa; kitabin mücmelini beyan için kafidir. Âyetteki icmal mahalde degildir miktar hususundadir. Çünkü Mahallin bas oldugu malumdur. Meselenin tahkiki sudur ki:

«Baslariniza meshedin.» âyet-i kerimesindeki edati mâna itibari ile bir seyi diger seye yapistirmak demektir. Buna hususi tabiri ile ilsak derler. Mezkûr edat meshin aleti olan ele girerse meselâ

«Elimle duvari sildim» denilirse mahalle müteaddi olur ve bütün mahalli kaplamayi icab eder; mesh âyetinde oldugu gibi mahalle girerse; bütün mahalli kaplamayi icap etmez ve söyle takdir edilir: «Ellerinizi baslariniza yapistirin» Burada mesh bütün mahalli kaplanmadigina göre ne miktar yerin meshedilecegi' mücmel kalir. Iste hadis bu mücmeli izah etmis onun nâsiye miktari oldugunu beyan buyurmustur.

ikinci Nevi: Hadiste :

«Sonra basina mesnetti.» denilmistir. Bunun muktezasi basa bir defa mesh etmektir. Nitekim ulemâdan bir çoklari bunu böyle anladigi gibi îmam-i'Ebu Hanife, Imam-i.Malik ve Imam Ahmed b. Hambel'in mezhebleride-budur. Imam-i Safiî'ye göre; sair âzâda oldugu gibi basi da üç defa mesh etmek müstehabur.

Safiî 'nin meshur kavli budur. Basa meshin bir defa yapilacagina dair bir çok sahih hadisler varid olmustur. Ebu Davud «Osman (Rahimehulîah) 'dan rivayet edilen sahih hadislerin hepsi basa bir defa mesh edilecegine delâlet eder...» demistir. Filhakika o hadislerde her azanin üçer defa yikanacagi zikredildigi halde basa mesh hakkinda hiç bir adet rivayet olunmamistir. Kaasim b. Sellâm: «Basa üç defa mesh edilecegini Ibrahim et-T'eymî 'den baska selefin hiç birinden rivayet edildigini bilmiyoruz» demistir. Fakat Aynî bu söze itiraz etmis bir çok hadislerde basa üç defa mesh edildigi bildirildigini misaller göstererek isbat etmistir.

Hanefî lerden Burhaneddin-i Mergînânî «el-Hidaye» namindaki meshur eserinde Imam Ebu Hanife'ye göre; bir suyla basa üç defa mesh etmenin memnu oldugunu söyler.

Basa iki defa mesh edilecegini bildiren hadislerde vardir.

Üçüncü Nevi: Meshin nasil yapilacagi hakkinda muhtelif hadisler rivayet edilmistir. Nesaî 'nin Abdullah b. Zeyd "den rivayet ettigi bir hadisten basin ön tarafina mesh edilecegi ve iki elle ön taraftan baslanarak arkaya dogru oradanda öne dogru gidilecegi anlasilmaktadir. Taberânî 'nin rivayetinde ise; evvelâ arkadan öne dogru sonra önden arkaya dogru1 yapildigi bildiriliyor. Bir rivayette bütün basm meshedildigi fakat saçlar hareket ettirilmeyerek hey'eti bozulmadigi baska bir rivayette basa mesh edildigi fakat elleri ileriye geriye hareket ettirilmedigi bildirilmektedir. Nesaî 'nin kitabinda Hz. Aise (Radiyallahu Anhâ) nin Resulu11âh (Sallaliahü Aleyhi ve Selîem) 'in nasil abdest alindigini anlatirken elini basinin ön tarafina koyarak arkaya dogru çektigi sonra iki elini kulaklarina indirdigi sonra yüzünün iki tarafina çektigi beyan ediliyor. Ibni Ömer (Radiyaîlahu Anhüma) 'nin dahi ayni sekilde abdest aldigi rivayet olunur.

7- Abdestte ayaklari yikamak farzdir. Topuklarda hükümde dahil-dir.Kollar hakkinda verilen tafsilât aynen burada da câridir.

Topuk mânasina gelen kâb' kelimesinden niurad ne oldugu hususunda iki kavil vardir. Ekser-T ulemâya göre; bundan murad: Bildigimiz topuk yani ayagin bacak kemigine baglandigi yerdeki siskin kemiktir. Ve her ayagin iki tarafinda birer topuk bulunur. Dalâlet firkalarindan Ima-miyye île ayaklara mesh edilecegine fcâiî olanlara göre topuktan murad ayaklarin üstünde ve bifaz yan taraflarinda kalan hafif çikintilardir. Ulemâ abdest

âyetindeki topuklardan murad bu çikintilar olmadigini mütead-did delillerle ispat etmislerdir.
Abdest alirken ayaklarda yapilacak vazife hususunda dört mezheb vardir:
a) Ayaklari yikamak farzdir. Dört mezhebin imamlari ile ehl-i sünnetin diger birçok ulemâsinin mezhebi budur. Bu hususta muhalefet edenlerin kavline bakilmaz.
b) Siilerin Imamiye taifesine göre ayaklari mesh etmek farzdir.
c) Hasan-i Basri ile Ibni Cerir- TaberS'yeve Ebu Ali Cübbai'ye göre abdest alan kimse ayaklarini yikamakla mesh etmek arasinda muhayyerdir.
8- Zahirîlere göre ayaklari hem yikamak hemde mesh etmek farzdir. Bir rivayette Hasan-i Basrî de buna kail olmustur. Ikrime dahi ayaklarina mesh eder. Yikaniazmis. Sa'bî : «Cibril (Aleyhisselâtü Vesselam) meshi indirdi» demistir. Katade 'nin de : «Allah iki yikama ikide mesh. farz kilmistir» dedigi rivayet olunur, îbrii Abbas (Radiyallahu anhüma) ayaklar hakkinda: «Onlardaki vazife iki yikama ikide meshden ibarettir.» ibarettir.» demistir : «Allah meshi emretti. Ama insanlar yikamadan baskasina razi olmadilar» de-digide söylenir. Rivayete nazaran Haccac Ehvazda bir hutbe okumus hutbeside abdest âyetine temasla: «Ayaklarinizin altini, üstünü ve ökçelerini yikayin» demis, bunu duyan Enesb. Malik (Raâiyallahu anh) «Allah dogru söylemistir Haccac yalan» diyerek Haccac'm sözünü reddetmistir.
Bu kavle zâhip olanlarin bir delilide abdest âyetinde ayaklarin-, bas üzerine meshi bildiren cümleye atfedilmesidir. Filhakika ayaklardaki vazifeyi bildiren cümle mansub olarak seklinde okundugu gibi seklinde mecrur; hâttâ seklinde merfu' dahi okunmustur. Ancak bu kiraatlerin hiç birinden ayaklarin yikanmayip meshedilecegi mânasi çikmaz. Âyet mansup okundugu takdirde iki vecihle izah olunur :
a) Bu cümle abdest âyetinin basinda yüzün yikanacagini bildiren cümle üzerine atfedilmistir. Binaenaleyh hükümde onunla birdir. Yani:
«Yüzlerinizi ve ayaklarinizi yikayin.» demektir. Onun arkasindan zifo-redilmeyip arada basa mesh meselesi beyân edildikten sonra zikredilmesi; ayaklarin basa mesh edildikten sonra yikanacagini bildirmek içindir. Bundan tertib anlasilir ki; abdest azalarini âyette zikredildikleri ter-tib üzre yikamak bazi ulemâya göre farz bazilarina göre müstehaptir.
b) Bu cümlenin âmili mukadder «igsilû» fiilidir. Cümlede atf yoktur. Dogrudan dogruya : «Ayaklariuizi yikayin» takdirindedir.
Âyet mecrûr okundugu takdirde dahi ayaklara mesh edilecegine delâlet etmez. Bu da üç sekilde tevcih edilir :
a) Buradaki cerr kiraati mücaveret sureti iledir. Çünkü ondan Önceki kelime mecrurdur. Yoksa hakikatta mansub okunmak icâb ederdi.
b) Âyet-i kerime üst taraftaki:
«Baslariniza mesh edin.» cümlesi üzerine atfedil mistir. Fakat mânasi baslariniza mesh ettiginiz gibi ayaklarin izada mesnedin demek degil: Ayaklariniza suyu iktisatla dökerek israf etmeden yikayin» demektir. Çünkü ayaklar her yere basarak çabuk çabuk kirlendigi cihetle onlara çok su harcayarak israf yapmak ihtimali vardir. Bu nükteden dolayi onlar üst taraftaki mesh cümlesinin üzerine atfedilmistir. Ayaklar hakkinda suraya kadar yikayin diyerek hudut bildirilmesi, basa mesh hakkinda böyle bir had teyin'edilmemeside atfedilen cümlenin hüküm itibari ile matufun aleyh olan cümleye muhalif bulundugunu gösterir. Kessaf sahibi Zemâhserî 'nin rey'ide budur.
c) Bu cümle ayaklarina mest giymis olanlara hamledilmistir.
d) Mesh kelimesi hafif yikama mânasinda da kullanilir. Abdest alan bir adama Araplar ellerini ayaklarini mesh etti derler. Bu mâna Ebu Zeyd ile Ibni Kuteybe 'den ve Ebu A1i'yi Farisî 'den rivayet edilmistir. Ancak itirazdan salim degildir. Ibni Abbas 'tan gelen rivayette zayiftir. Ondan gelen sahih rivayete göre bu âyeti mansub okur. Ve mesh cümlesi üzerine degil ellerin yikanacagini bildiren ilk cümle üzerine ma'tuf oldugunu söylermis. Sahih-i Buharî'-deki bir hadiste Ibni' Abbas (Radiyaîîahu anhümâ) 'nm abdest aldigi ve ayaklarini yikadigi sonra: «Ben Resülullâh (Saliallahü Aleyhi ve Sellem)'i böyle abdest alirken gördüm» dedigi rivayet olunmustur. Za-ten âyet-i kerimenin nasb kiraeti meshurdur.

9- Bu hadis su getirmek için baskasindan yardim istemenin caiz olduguna delildir. Yardim istemekte bilittifak kerahet yoktur.
10- Abdest aldiktan, sonra mekruh vakitlere tesadüf ettirmemek sartiyle iki rekât namaz kilmak müstahabtir. Mal. ikilere göre bu iki rekat namaz sünnetlerden sayilmaz.
11- Kilman bu namaz için va'd buyrulan sevab iki sarta baglidir.
a) Abdest hadiste beyan edildigi sekilde alinacaktir.
b) Namaz dahi hadiste beyan edildigi sekilde kilinacaktir.
12- Hadis-i serif insanin içinden birseyler geçirerek âdeta kendi kendine konustugunu ispat etmektedir ki ehl-i Hakkin niezhebide budur. Gönülden geçen seylere hususi tabiriyle «Hadisü'n - Nefs» derler.
13- Yine bu hadis farzlarla sünnetler arasindaki tertibe delâlet etmektedir. Hadiste zikredilen sünnetler mazmaza ve istinsaktir. Bazilari farzlar arasindaki tertibe kail olmus, sünnetler arasindaki tertibe riayete lüzum görmemistir. Imam Ma1ik'in mezhebide budur. Malikiyye ulemâsi arasinda abdestteki teftib .hakkinda üç kavil vardir. Bazilarina göre; tertib vâcib digerlerine göre menduptur. Maliki1erce meshur olan kavilde budur. Bir takinilanda müstehâb, oldugunu söylemislerdir. Safiilere göre tertip farzdir. Bu hususta Safiî1erden. Müzeni muhalefet etmis ve tertibin farz olmadigina kail olmustur.

4 - Abdestin ve Akabinde Namaz Kilmanin Fazileti Babi

5- (227) Bize Kuteybetü'bnü Sa'id ile Osman b. Muhammed b. Ebi Seybe ve Ishâk b. Ibrahim El-Hanzalî rivayet ettiler. Lâfiz kuteybe'nin-dir. Ishâk (Ahberena) tabirini, Ötekiler (Haddesena) yi kullandilar. Dediler ki: Bize Cerir, Hisâm b. Urveden, o da Babasindan, o da Osman'in azadhsi Humran'dan naklen rivayet etti. Humran söyle demis Osman b. Affan'i mescid avlusunda ikem dinledim. Ikindi zamani müezzin onun yanina geldi. Osman ondan abdest suyu istiyerek abdest aldi. Sonra dedi ki:
— Vallahi size bir hadis rivayet edecegim. Eger Allah'in kitabinda bir ayet olmasaydi onu size rivayet etmezdim. Ben Resulellâh (Sallallahü Aieylü ve Sellem)"\ :
«Hiç bir Müslüman .yoktur ki; tertemiz abdest alarak namaz kilsin da Allah onun o namazla ondan sonra gelecek namaz arasindaki günahlarini affetmesin.» buyururken Isittim.

(...) Bize bu hadisi Ebu Kureyb de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebu Usame rivayet etti. H.
'Yine bize Züheyr b. Harb ile Ebu Kureyb rivayet ettiler. Dediler kî: Bize Vekî' rivayet etti. H.
Bize Ibni Ebi Ömer dahi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Süfyan rivayet etti. Bunlarin hepsi bu isnadla Hisâm'dan rivayet etmisler. Ebu Hüsanic hadisinde :
«Tertemiz abdest alir; sonra farz namazi kilarsa.» cümleside vardir.

6- (...) Bize Züheyr b. Harb de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yakub b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam, Sâlihden rivayet etti. Ibni Sihâb söyle demis:
— «Lâkin Urve'nIn Humran'dan rivayetine göre Humran söyle demis: Osman abdest aldigi vakit:
— Vallahi size bir hadis rivayet edecegim. Vallahi Allah'in kitabinda bir âyet olmasaydi onu size rivayet etmezdim. Gerçekten ben Resulullâh
(Salîallahü Aleyhi ve Sellem)'i:
— «Hiç bir kimse yoktur ki; güzel güzel abdest alarak sonra namazi kilsin da o namazla ondan sonra gelen namaz arasindaki günahlari affolunmasin.» buyururken isittim; dedi Urve:
— «Bu âyet:
«Allah'in indirdigi açik açik âyetleri ve dogruyu gizleyenler yok mu?...» diye baslayan ve:
«Lânetçiler de lânef ederler.» [21] cümlesine kadar devani eden âyettir.» demis.

Finaû'I mescid: mescidin etrafi avlusu manasinadir. Osman
(RadfyalIahu anh)'m : «Eger Allah'in kitabinda bir âyet olmasaydi onu size rivayet etmezdim» sözünden maksadi
«Eger Allah Teâlâ bir kimsenin bildigi bir ilmi baskasina teblig etmesini farz kilmasaydi size hadis rivayet etmek istemez ve bu suretle sizin basinizi agritmazdim» yahut; «bu âyet olmasaydi haber verecegim müjdeye itimad ederek ibadetleri terk-edersiniz endisesi ile bu hadisi size söylemezdim» demektir.
KaadiIyâz'in beyanina göre; «bu hadisi Bacî'den gayri bütün râvîler burada görüldügü sekilde rivayet etmislerdir. Bacî'nin rivayetinde ise yerine denilmistir. Imam-i Malik'ten rivayet eden râvîlerin bazisida bu sekilde rivayet etmislerdir. Ulemâ bu iki sekil rivayetin te'vilinde ihtilâf etmislerdir. Imam-i Malik: «El - Muvatta'» da: «Zannederim bu âyetten murad :
«Hem gündüzün ilk kisminda ve gecenin bazi cüzlerinde namazi kil.» [22] âyet-i kerimesi olacaktir.» demistir. Bu takdirde her iki rivayetin mânasi sahih olur. Ve «Levlâ ennehû» rivayetine göre mâna: «Eger size anlatacagim hadisin mânasi Allah'in kitabinda bulunniasaydi söyleyeceklerime itimad edip ibadetleri birakirsiniz korkusu ile onu size söylemezdim» takdirinde olur. Fakat Urve'nin okudugu:
«Allah'in indirdigi açik açik âyetleri ve dogruyu kitapta biz insanlara beyan ettikten sonra onlari gizleyenler yok mu? Iste onlara hem Allah lanet edecek, hem de bütün lânetçiler lanette bulunacaklar.» âyet-i kerimesine göre bu rivayet dogru degildir. Bu âyet her ne kadar ehl-i kitap hakkinda nazil olmus olsada onda yine ehl-i kitabin yaptiklarini yapmaktan yâni; Allah'in indirdigi seyi gizlemekten ve onlarin yolundan gitmekten nehiy ve tahzir vardir. Peygamber (SalkUIahü Aleyhi ve Sellem) meshur bir hadisinde:
«Her kim bîr ilmi gizlerse Allah onun agzina atesten bir gem vurur.» Buyurarak gizleme isinin memnu oldugunu umumî bir sekilde beyan etmistir.» Ebu Hüreyre 'nin Sahihaynda söyle bir sözü vardir: «Eger Allah'in Kur'anda inzal ettigi iki âyet olmasaydi ben ebediyyen hiç bir hadis rivayet etmezdim.» O âyetlerin biri:
«Hani Allah kendilerine kitap verilenlerden : Onu mutlaka insanlara btfyan edeceksiniz; gizlemeyeceksiniz diye teminat almisti...» [23] âyet-i kerimesi dir demis ötekininde buradaki âyet oldugunu söylemistir. Nevevî Hz. Urve 'nin te'vilini tercih etmekte ve: «Sahih olan Urve'nin te'vili-dir> demektedir.
Resulullâh fSallallahii Aleyhi ve Selletn) Bu hadiste bir-kimse tertemiz abdest alir ve onunla iki rekat namaz kilarsa o namazla ondan sonra gelecek namaz arasindaki günahlarinin affedilecegini beyan buyurmustur.
Halbuki bundan önceki hadiste yine ayni hüküm ve hâdise hakkinda : «Geçmis günahlari affolunur.» buyurmustu. Bu hadisin zahirî umum bildirmektedir. Yâni; tertemiz abdest alarak iki rekat namaz kilan kimsenin bütün geçmis günahlari affedilecek demektir. Bu noktadan iki rivayet arasinda zahiren münâfât ve ziddiyet var gibi görünüyorsada ha-kikatta hiç bir münafat ve ziddiyet yoktur. Hadislerin arasi söyle bulunur. Umum bildiren hadiste muzaf hazfedilmistir. Cümlenin takdiri: «Allah o kimsenin o namazla mükellef oldugu zamanla gelecek namaz arasindaki günahlarini affeder.» seklindedir. Hadis-i Serif müezzinin namaz vaktini haber vermek için imama gidebilecegine ve zaruret olmadigi halde bazen yemin etmenin caiz olduguna delâlet etmektedir.
7- (228) Bize Ahd b. Humeyd ile Haccac b. Es-Sâir ikisi de Ebu'l Velid'den rivayet ettiler. Abd dedi ki .Bana Ebu'l Vehd [24] rivayet etti
(Dedi ki) : Bise Ishâk b. Sa'id b. Amr b. Saîd b. EI-Âs [25] rivayet etti
(Dedi ki) Bana babam, babaSmdan rivayet etti. Söyle demi"!
— Osman'in yanindaydim. Abdest almak Için su istedi ve söyle dedi:
- Ben Resulellâh (Sallallahii Aleyhi ve Selletn) i
— «Hiç bir Müslüman yoktur ki; farz bir namazin vakti geldiginde o namazi tertemiz abdest alarak husuu ile rükü'û ile kilsin da büyük günah islemedikçe o namaz ondan önceki günahlarina keffaret olmasin. Bu her zaman için böyledir.» buyururken isittim.
Tertemiz abdest almaktan murad abdestin bütün kemal sifatlari ile adabina riayet etmektir.

«Büyük günah islemedikçe...» kaydindan küçük günahlarin affedilmesi için büyük günah islememenin sart oldugu mânasi anlasilmamalidir. Bundan murad küçük günahlar affedilir. Büyükleri edilmez demektir. Çünkü büyük günahlar ya tevbe ile yahut fadl~i ilâhi ile affolunurlar.
Kaadi Iyâz: «Bu hadiste zikredüdigi vecihle küçük günahlarin affedilmesi büyüklerinin ise; ancak tevbe yahut Allah'in fadl-u rahmeti ile affolunmasi ehl-i sünnetin mezhebidir» diyor. «Bu her zaman için böyledir» cümlesinden murad küçük günahlarin affedilmesi her zaman bu suretle abdest alarak namaz kilmakla olur, yahut büyük günah islememek meselesi her zaman için böyledir demektir.
Bu ve emsali hadisler abdest ve namazin bütün serait ve adabina dikkat ederek ihtiyatla amel edilmesine ve ibadetin bütün mezhep ulemâsina göre sahih olacak sekilde yapilmasina tesvik mahiyetin de dirler.

8- (229) Bize Kuteybetü'bnü Sa'id ile Ahmed b. Abdete'd-Dabbî rivayet ettiler. Dediler ki : Bize Abdilaziz — ki Derâverdîdir — Zeyd b. Eslemden, o da Osman'in azadlisi Humran'dan naklen rivayet etti. Humran söyle demis: Osman b. Affan'a abdest suyu getirdim de abdest aldi sonra sunlari söylem:
— Hakikaten bazi insanlar Resulellâh (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) den bazi hadisler rivayet ediyorlar 'ki; ben bunlarin mahiyetini bütniyorum. Yalniz ben Kcstiliillfili (SuUuUuhii Aleyhi w Srl!cni,"n\ su benim nb-destim gibi abdest ;ildi£mi gürdüm sonra söyle buyurdular:
— «Her kim böylece abdest alirsa; geçmis günahlari affolunur. Kildigi namazla mescide kadar yürümesi de (kendisine) nafile (ibâdet) olur.»
Ibni Abde'nin rivayetinde :
— «Osman'a geldimde abdest aldi» cümlesi vardir. Bu hadiste ;
«Kildigi namazla mescide kadar yürümesi de (kendisine) nafile (ibâdet) olur.» buyurulmasi kilacagi namazdan ve mescide gitmesinden hâsil olacak sevap nafile ibadet olur. Manasinadir. Yoksa farz namaz nafileye tebdil edilir. Setlinde anlasilmamalidir. Çünkü seraitine riayetle alinan abdest geçmis küçük günahlara keffaret olunca; namazdan hasil olacak sevap ziyade olarak kalir. Nafileden murad d"a budur. Bununla o kulun ya âhiretteki dereceleri yükseltilir. Yahut o namazdan sonra isleyecegi günahlari affedilir. Ziyade edilen seyin mezidûn aleyh cinsinden olmasi sart degildir. Binaenaleyh kulun derecelerinin yükseltilmesi günahlarina keffâratm üzerine ziyade edilmis bir fazlalikta olabilir.

9 - (230) BIze Kuteybetü'bnü Sa'id ile Ebu Bekr b. Ebî Seybe ve ZÜheyr b. Harb rivayet ettiler. Lâfiz Kuteybe ile Ebu Bekr'indir. Dediler ki: Bize Vekî' Süfyân' [26] dan, o da Ebu'n-Nadr' [27] dan, o da Ebu Enes' [28] ten naklen rivayet etti ki; Osman peykeler üzerinde abdest almis ve:
— Size ResuluIIâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in abdest ini göstereyim mi? Demis sonra (her azayi) üçer defa (yikayarak) abdest almis.
Kuteybe kendi rivayetinde sunu ziyade etti:
— «Süfyan demis ki: Ebu'n-Nadr Ebu Enes'ten naklen rivayet etti. Ebu Enes : Osman'in yaninda ResuluIIâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in ashabindan bazi kimseler vardi» demis.
Hadiste zikri geçen maka'id'den murad; bazilarina göre Hz. Osman (Radiyallahu anh) 'in evinin önünde oturmak için hazirlanmis sedirlerdir. Bazilari mescid-i Nebeviye yakin oturmak ve abdest almak için hazirlanmis bir yerdir. Demislerdir.
Osman (Radiyallahu anha) 'm her azayi üçer defa yikayarak abdest almasi abdestin sünnetlerinden biride bu oldugunu anlatan büyük bir asildir. Bu asla tebe'an abdest azalarini üçer defa yikamak bilittifak sünnet; birer defa yikamaksa farzdir. Nevevî diyorki: «Bu hadiste basa üç defa mesh etmek müstehaptir diyen Safiî ile ona muvafakat edenlere delil vardir. Buna benzeyen hadisler çoktur.,.»
Hadisin bir rivayetinde: «Osman'in yaninda Resulallâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabindan bazi kimseler vardi» denilmesi: Hz . Osman (Radiyallahu anh) bu sözü ashab-i kiram arasinda söyledi fakat ona hiç

itiraz eden bulunmadi, Manasinadir. Bu suretle üçer defa yikamanin sünnet olduguna oradaki ashab ittifak etmis oluyorlar. Filhakika Beyhakî ile baskalarinin rivayetinde de Osman (Radiyallahu anh) 'in her azayi üçer defa yikayarak abdest aldigi ve sonra eshab-i ResuluIIâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellein) 'e dönerek:
— «Siz Resulellâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in böyle abdest aldigini gördünüz mü?» dedigini onlarinda :
— «Evet» cevabini verdikleri zikredilmektedir.
Bu hadisin isnadi hakkinda Dare Kutnî ve baskalari söz etmislerdir. Bifnlar Veki'in Ebu'n-Nadr 'dan sonra Ebu Enes'i zikretmesini onun bir vehmi olarak vasiflandirmaktadirlar. Çünkü Ebu Alî el-Gassanî 'nin beyanina göre; Ebu'n-Nadr bu hadisi Büsr b. Sa'id 'den, o da Osman (Radiyallahu anh) 'ten rivayet etmistir. Imam Ahmed b. Hambel ile baskalarinin rivayetleri de bu tarzdadir.

10- (231) Bize Ebu Küreyb Muhammed b. El-AIâ', ile Ishâk b. Ibrahim hep birlikte Veki'den rivayet ettiler. Ebu Küreyb dedi ki: Bize Veki', Mis'ar' [29] dan, o da Ebu Sahra Cami' b. Seddâd'dan naklen rivayet etti. Demis ki: Ben Humran b. Ebandan dinledim. Söyle dedi:
— Ben Osman'a abdest suyu koyardim gün geçmezdik! üzerine biraz su dökünmesin. Osman dedi ki: Resulallâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) su namazimizdan çiktiktan sonra (Mis'ar zannederim bu namaz ikindiydi demis) Bizimle konusarak söyle buyurdu:
— «Size bir sey söylesem mi? Yoksa sükût mu etsem? bilmiyorum?» Biz:
— «Ya Resulallâh! Hayirsa söyle baska bir seyse Allah ve Kesulu bilir.» dedik. Resulallâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
— «Temizlenerek Allah'in farz kildigi temizligi tastamam yapan ve su bes vakit namazi kilan hiç bir Müslüman yoktur ki; bu namazlar aralarindaki günahlara keffaret olmasinlar.» buyurdular.
Nutfe : Az su demektir. «Gün geçmezdiki üzerine biraz su dökmesin» cümlesinden murad yikanmaga devam ettigini temizlige çok ehemmiyet verdigini bu suretle hadiste kendi rivayet ettigi sevabi elde etmege çalistigini anlatmaktir:
«Size bir sey söylesem mi? Yoksa sükût mu etsem? Bilmiyorum.»
buyurmasi ihtimalki bunu o anda onlara söylemekte bir fayda variradir yokmudur, kestiremedigindendir. Sonra fayda oldugunu anlamis ve söylemistir. Hadisin faydasi Ashabi abdest vesair temizliklere tesvik o'lmasi-dir.
Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bir an tereddüt buyurmasi verecegi müjdeye dayanarak ibâdet hususunda gevseklik gösterirler endisesindende olabilir. Daha dogrusu Resulullâh (Sallallahü A-ieyhi ve Sellem) bu sözü ile Ashabi nesat ve gayrete getirmek istemistir. Ashab-j Kiram'in ; «Hayirsa söyle» diye cevap vermeleri; eger söy-liyecegin müjde ise ve bizim daha ziyade ibâdet etmemize sevap olarak nesatimizi arttiracak günahlardan biri men edecek bir seyse söyle de hayirli islere daha ziyade ehemmiyet verelim kötülüklerden daha fazla kaçinalim, mânalarini ifade eder. «Baska bir seyse» yani amellere tergip ve terhibe aid birsey söylemiyeceksin sen bilirsin Ya Resulullâh! Demektir.
Hadis-i serif nefis bir faide beyan etmektedir. Fayda sudur. Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in:
«Allah'in farz kildigi temizligi tastamam yapan...» buyurmasi abdest alirken yalniz farz olan yerleri yikayip sünnet ve müstehaplara riayet etmeyen bir kimsenin bunlara riayet eden kadar sevap ve fazilete nail ola-bilecegine delildir. Maamafih sünnet ve müstehaplara riayet edenin sevabi elbetteki daha mükemmel ve günahlari için daha çok keffaret olur.

11- (...) Bize Ubeydullah b. Muâz rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam rivayet etti. H.
Bize Muhammed b. el-Müsennâ Ile Ibni Bessâr da rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. Muaz'la Muhammed'In ikisi de: Bize Su'be, Cami* b. Seddâd'dan rivayet etti. Demisler Câmî' sunlari söylemis: Bfsr'in imareti zamaninda su mescidde Humran b. Eba-ni Ebu Bürde.ye sunlari anlatirken isittim : Osman b. Aftan:

Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
— «Her kim Allah'in emrettigi gibi tastamam abdest alirsa farz namazlar, aralarindaki günahlara keffaret olurlar.» buyurdular; demis.
Bu hadîs Muâz'indir. Gunder'in hadîsinde «Bisr'in emirligi zamaninda ve farz kilinmis» tâbirleri yoktur.

12- (232) Bize Harun b. Sa'id el-Eyli rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Vehb rivayet etti. Dedi ki: Bana Mahremetü'bnü Bükeyr, babasindan, o da Osman'in azadlisi Humran'dan naklen haber verdi. Demis ki: Osman b. Affan bir gün güzel bir abdest aldi. Sonra sunlari söyledi: Ben Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve SeUem)fin çok güzel bir sekilde abdest aldigini gördüm. Sonra söyle buyurdular:
«Her kim bu sekilde abdest alir da kendisini ancak namaz harekete geçirerek mescide çikarsa geçmis günahlari affolunur.»
Bu hadisteki «Yen hezu» fiilini bazilari «Yünhizu» seklinde rivayet etmissede «El - Metali'» sahibi bunun hata oldugunu söylemis sonra: «Bunun bir lûgât oldugunu söyliyenlerde vardir demistir.».Her iki rivayete göre kelimenin mânasi: «Hareket ettirmek» demektir. Hadis-i serif ibadet ve taatlarda ihlâs ve samimiyete tesvik etmektedir.

13- (...) Bana Ebu't-Tahîr ile Yunus b. AbdIl A'Iâ da rivayet ettiler: Dediler ki : Bize Abdullah b. Vehb, Amr b. El-Hûristen naklen haber verdi, ona da Hukeym b. Abdillâh el-Kuresî [30] rivayet etmis. Ona da Nafî' b. Cübeyr ile Abdullah b. Ebi Seleme rivayet etmisler, onlara da Muaz b. Abdirrahman [31] Osman b. Affan'in azatlisi Humran'dan , o da Osman b. Affan'dan naklen rivayet etmis. Osman söyle demis:
— Ben Kesuhdlâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'i:
«Her kim namaz için yerli yerince abdesf alir; sonra farz namazi kilmak için gider de onu insanlarla, yahut cemaatla, yahut mescitte kilarsa Allah o kimsenin günahlarini affeder.» buyururken isittim.
Burada Hafiz Ibni Hacer sunlari söylemistir : «Hâsili Hum-ran, Hz. Osman'dan iki hadis rivayet etmistir. Bunlarin birisi namazda bir sey hatirina getirmemekle mukayyet olan iki rekât namaz; digeri bu kayiddan hâlu bulunan farz namaz, yahud cemaatle namaz hakkmdadir.> Hadis-i Serif mâna itibariyle yukarikiler gibidir.

5- Büyük Günahlardan Kaçinmak Sarti Île Bes Vakit Namazlarin ve Cuma Namazinin Gelecek Cumaya, Ramazanin da Gelecek Ramazana Kadar Aralarindaki Günahlara Kefaaret Olmalari Babi

14- (233) Bize Yahya b. Eyyub ile Kuteybetü'bnü Saide ve Aliyyübnü Hucr hep birden Ismail'den rivayet ettiler. Ibni Eyyüb dedi ki: ^ Bize Ismail b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Huraka'mn azadlisi Âla b. Abiirrahman b. Ya'kub, babasindan, o da Ebu Hüreyre'den naklen haber verdi ki Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Büyük günahlar irîikâb edilmedikçe bes vakit namaz ve iki cuma, aralarindaki günahlara keffarettIr.» buyurmuslar.

15- (...) Bana Nasr b. Aliy el'Cehdamî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdilâla' haber verdi. Dedi ki: Bize Hisâm Muhammed'den, o da Ebu Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem}'den naklen rivayet etti ki:
«Bes vakit namazla iki cuma aralarindaki günahlara keffaretdirler.» buyurmuslar-

16- (...) Bana Ebu't-Tahirile Harun b. Sa'id el-Eyli rivayet ettiler. Dcdilerki: Bize Ibni Vehb, Ebu Sahir' [32] dan naklen haber verdi. Ona da Zaide'nin azadlisi Ömer b. Ishâk [33] babasindan, o da Ebu Hüreyre'-den naklen haber vermis ki Resulullâh (SftllalUthü Aleyhi ve Sellem) söyle buyururlarmis:

«Büyük günahlardan kaçinildigi takdirde bes vakit namaz, iki cuma ve iki Ramazan, aralarindaki günahlara keffâ retti Her.»
Yukaridan beri siraladigimiz bu rivayetlerin bazilarinda abdestin bazilarinda abdestten sonra.: iki rekat namazin; bir kisminda bes vakit namazin digerlerinde iki cum'a ile iki Ramazanin küçük günahlara, keffâret olacaklari bildirilmektedir Neyevî diyor ki: «Burada söyle bir sual hatira gelebilir. Mademki abdest geçmis küçük günahlara keffâret oluyor o halde namaz neye keffâret olacaktir? Namaz küçük günahlara keffâret olursa cum'alarla ramazanlar neye keffâret olacaktir? Hatta Arife günü oruç tutulursa; iki senenin" küçük günahlarina; Asura günü oruç tutulursa bir senenin günahlarina keffâret olacagi keza bir kulun âmin demesi meleklerin âminine tesadüf ederse geçmis günahlari affolunacagi bildiriliyor. Bunlar neye keffâret olacaktir? diye sorulabilir. Ulemâ bu suale su cevabi vermislerdir: Bu zikredilenlerin her biri keffâret olmaya elverislidir. Eger keffâret olacak küçük günahlar bulunursa onlara keffâret olurlar. Kulun büyük veya küçük hiç bir günahi yoksa mezkûr abdest ve namazlarla kula hasenat yazilir. Dereceleri yükseltilir. Küçük günahi yokta büyük günahi bulunursa büyük günahlarin cezasini hafifleteceklerini ümit ederiz Allah-u A'lem.

6- Abdesti Müteakib (Okunmasi) Müstahab Olan Dualar Babi

17- (234) Bana Muhammed b. Hatim b. Meyimin rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdurrahman b. Mehdi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muavi-ye b. Salih [34] , Rabia' [35] dan yani Ibni Yezid'den, o da Ebu Idris el-Havlâni' [36] den, o da Ukbetü'bnü Âmir' [37] den naklen rivayet etti. H.

Bana Ebu Osman dahi Cübeyr b. Nüfeyr' [38] den, o da Ukbetü'bnü Â'mir'den naklen rivayet etti. Ükbe söyle demis. Üzerimizde deve gütme vazifesi vardi. Nevbetim gelince aksamlayin develeri agillarina götürdüm.
Sonra Resuhillâh (SaüaIIahü Aleyhi ve Sel!em)'e ayakta cemaata bir seyler söylerken yetistim. Yetistigim sözü sudur :
«Eger bir Müslüman tertemiz abdest alir, sonra kalkarak iki rekât namaz kilar, kalbi ve yüzüyle o iki rekâta yönelirse o kimseye cennet vacip olur.» buyurdular. Ben :
— Bu ne güzel sey dedim. Birde baktim Önümde biri : Bundan önceki daha güzeldi diyor!...
Baktim ki Ömer'mis (bana) :
— Ben seni demin gelirken gördüm Resulullâh (Sallalkthü Aleyhi ve Selîem) sen gelmezden Önce söyle buyurdular, dedi.
«Eger sizden biriniz abdest alir, onu yerli yerince yapar, yahut tastamam icra eder de sonra : "Ben Allah'tan baska ilâh olmadigina; Mu-hammed'in Allah'in kulu ve resulü olduguna sehadet ederim." derse o kimseye cennetin sekiz kapisi (birden) açilir. Onlarin hangisinden dilerse ondan girer.»

(...) Bize bu hadisi Ebu Bekr b. Ebi Seybe'de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Zeyd b. Hubab, [39] rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muaviyetü'bnü Salih, Rabiatü'bnü Yezid'den, o da Ebu Idris el-Havlânî ile Ebu Osman'dan, onlarda Cübeyr b. Nüfeyr b. Malik el-Hadremi'den. o da Ukbetü'bnü Âmir el-Cühenîden naklen rivayet etti. Ukbe Resulullâh (Satlallahü Aleyhi ve Selîem) söyle buyurdu diyerek bu hadisin mislini rivayet etmis. Su kadar var ki o:
«Her kim abdest alir da bir Allah'tan baska ilâh yoktur, onun seriki yoktur; ben Muhammed'in onun kulu ve resulü olduguna sehadet ederim.» buyurdu demis.
Bu hadisi Ebu Davud ile Tirmizî de tahriç etmislerdir. Ulemâ hadisin birinci tarikindeki Ebu Osman'in kim oldugu hususunda ihtilâf etmislerdir. Bazilari bu zat Muaviyetü'bnü Sa1ih'tir demis digerleri Rabiatü'bnü Yezid oldugunu söylemislerdir. Ebu Aliy el-Gassani «Takyidü'l Mühmel» adli eserinde : «Dogrusu bu zat Muaviyetü'bnü Salih 'tir» demis uzun uzadiya deliller getirerek onun Muaviyetü'bnü Salih oldugunu ispat

etmistir.
Ukbetü'bnü Amir (Radiyallahû anh) 'm : «Üzerimizde deve gütme vazifesi vardi» demesinden anlasiliyor ki; bir kaç deve sahibi birleserek develerini bir yere katmislar ve nevbetle hergün içlerinden biri güder, digerleri islerine güçlerine giderlermis, o gün sira Hz. Ukbe'de oldugu için develerle mesgul olurken Resulullâh (Salldllahü Aleyhi ve Sellem)'m tebsiratmin bir kismina yetisemiyerek Ömer (Radiyallahû anh) 'tan ögrenmis.
Bu hadiste Resulullâh (Saltallahü Aleyhi ve Selîem) : «Iki rekât namaz kilar, kalbi ve yüzüyle o iki rekâta yönlenirse, o kim seye cennet vacip olur.» buyurmustur.
«Kalbi ve yüzüyle...» (tâbirleri) dile son derece kolay gelen iki kelime isede bu iki kelime husu ve huzu'un bütün nevilerini ifade etmektedirler. Çünkü huzû' âzâda, husu da kalpte olur. Binaenaleyh türkçemiz-de sehl-i mümteni' denilen dile kolay fakat bulup söylemesi pek güç olan bu kisa ibare Resulullâh (SallaIUthü Aleyhi ve Selîem) 'e has olan «cevamiû-l'kelîme» madudturlar. Onun için H z . Ukbe hayran kalarak «bu ne güzel sey» demistir. Âmir (Radiyallahû anh) bununla ya bu söz ne güzel yahut bu fayda veya müjde yahut ibadet ne güzel de mek istemistir. Ibarenin güzelligi iki cihettendir. Birinci cihet; sehl-i mümtenÜ* olmasi ikinci cihette üzerine büyük sevap terettüp etmesidir.

Haids-i Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder:

1- Abdest alan kimsenin abdestin sonunda demesi, müstehaptir, Bunun müstehap oldugunda bütü ulemâ müttefiktir.
2- Aynî Indisin Tirmizî 'deki rivayetinde Nesiî 'nin rivayetinde ise "buyuruldugu cihetle bunlari veya emsalini okumakta müstehaptir.
3- Mezkûr dualar gusulden sonrada müstehaptir.

7- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) 'in Abdesti Hakkinda Bir Bab

18- (235) Bana Muhammed b, Sabbah rivayet etti. (Dedi*ki) : Bize Halid b. Abdillâh [40], Amr b. Yahya b. Uinarâ'dan, o da babasindan, o da Abdullah b. Zeyd b. Âsim el-Ensarî' [41] den — ki bu zat sahâbidir. Naklen rivayet etti. Abdullah'a :
«Bize Resulullâh (Saîlailahü Aleyhi ve Sellem)'in abdesti gibi abdest al» demisler. Bunun üzerine Abdullah bir kap isteyerek ondan ellerine su dökmüs ve onlari üç defa yikamis sonra elini kaba daldirarak ondan su almis ve bir avucundan hem mazmaza hem istinsak yapmis. Bunu üç defa tekrarlamis. Sonra elinî kaba daldirarak su almis ve yüzünü üç defa yikamis sonra elini kaba daldirarak su almis ve ellerini dirsekleriyle beraber ikiser ikiser yikamis. Sonra yine elini kaba daldirarak su çikarmis ve basina mesh etmis. (Mesh ederken) iki elini öne ve arkaya götürmüs. Sonra ayaklarini topuklari ile beraber yikamis bundan sonra:
«Resulellâh (Saîlailahü Aleyhi ve Sellem)'\n abdesti iste böyle idi.» demis

(...) Bana Kasim b. Zekeriyya'da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hâ-lid b. Mahled, Süleyman'dan —ki Ibni Bilâl'dir —, o da Amr b. Yahya'dan bu isnadla bu hadisin mislini rivayet etti. (Yalniz) o topuklari zikretmedi.

(...) Bana Ishâk b. Musa el-Ensârî [42] de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'n [43] rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Malik b. Enes, Amr b. Yahya'dan bu isnadla rivayet etti. Ve :
«Üç defa mazmaza ve istinsak yapti.» dedi. «Bir avuçtan» kaydini söylemedi, «Ellerini öne ve arkaya dogru» çekti» sözünden sonra: «Basinin ön tarafindan basladi sonra ellerini kafasina dogru çekti. Sonra onlari basladigi yere döndürdü. Ayaklarimda yikadi» ibaresini ziyade eyledi.

(...) Bize Abdurrahman b. Bisr el-Abdiy rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Behz [44] rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Vüheyb [45] rivayet etti ve: Bize Amr b. Yahya yukarikilerin isnadlari gibi bir isnadla rivayet etti. diyerek hadisi söyledi. O bu hadiste :
«Üç avuçtan mazmaza ve istinsak yaparak burnunu atti» dedi sunu dahi söyledi: «Basinada öne ve arkaya giderek bir defa mesh etti.»
Behz: «Bana bu hadisi Vüheyb yazdirdi» demis Vüheyb de: Bana bu hadisi Amr b. Yahya iki defa yazdirdi demistir.
Bu hadisi Buhari «Kitabu'l Vudu'» da ve taharet bâblannin muhtelif bes yerinde Ebu Davud, Tirmizî, Nesaî ve Ibni Mâce taharet bahsinde tahriç etmislerdir. Ravîlerden Abdullah Ibnî Zeyd hakkinda Süfyan b. Üyene: «Bu zat ezan hadîsini rivayet eden Abdullah b. Zeyd 'dir» de-missede bunun hatâ oldugunu birçok hadis hafizlari beyan ettigi gibi Buhârî de sahihinin istiskaa bahsinde bunu tasrih etmistir. Ezan hadisini rivayet eden zatin ismi Abdullah b. Zeyd b. Abdî Rabbih'dir bu zatin ezan hadisinden baska hadis rivayet etmedigi söylenir. Hadisin buradaki rivayetinde: «Elini daldirdi» denilmistir. Buhârî'nin ekseri rivayetlerinde de «el» kelimesi müfred olarak zik-redilmissede bir rivayette «iki elini» denilmis, hatta Ibni Ab bas (Radiyallahu anh) rivayetinde : «Suyu bir eliyle alarak öteki elini de ona kattigi» bildirilmistir. Nevevî diyor ki: «Bu gösteriyor ki; bunlarin üçüde caiz ve üçüde'sünnettir. Rivayetlerin aralari: «Bu abdestler ayri ayri zamanlarda alinmistir.» Demek suretiyle bulunur. Ulemâmiz bu ve-cihlerin üçünede kail olmussada sahih ve meshur olan ve cumhurunda kat'î sekilde kabul ettikleri kavil; yüzü yikamak için suyun iki elle alinmasinin müstehab olmasidir. Çünkü bu hem daha kolay, hemde abdesti usuliyle almaya daha muvafiktir. Ulemâmiz yüzü üst kismindan basliya-rak yikamanin müstehab oldugunu söylerler. Çünkü üst kismi daha serefli ve suyun bütün yüzü kaplamasina "daha müsaittir.»
Hadisin muhtelif rivayetlerinden anlasiliyor ki; Resu1ul1âh (Saîlalîahü Aleyhi ve Sellem) Abdest azasinin bazilarini üç bazisini iki bazilarimda bir defa yikamistir. Bu sekilde alinan abdestin sahih oldugunda süphe yoksa da her uzvuu üçer üçer yikamak yinede müstehaptir. Peygamber (Saîlalîahü Aîeyhi ve "Sellem/in muhtelif zamanlarda böyle muhtelif sekilde abdest almasi her nev'in caiz oldugunu beyan içindir. Vakia bunlari sözle bir defada da beyan edebilirdi. Fakat sözün te'vile ihtimali vardir. Fiilde ise bu ihtimal olmadigi gibi Fiilin ruh üzerindeki te'siri daha büyüktür. Bundan dolayi cevaz meselesini filen göstermistir.
cümlesinin ma'nasi ;
«Basin alin tarafindan bashyarak arkaya dogru gitti ve öne dogru döndü» demektir. Gerçi arapçada «akbele» yüzünü göstererek geldi, «ed-bara» arkasini döndü gitti, ma'nalarmadirlar. Hadiste basa mftsh tarif edilirken evvelâ «akbele» denilmesi, basin arkasindan basliyarak öne dogru mesh ettigi zannini veriyorsada bir çok' rivayetlerin mecmu'undan anlasilan ma'na bunun aksinedir. Yanî bu kelimenin hadislerdeki ma'nasi ön taraftan basliyarak arkaya dogru gitti. Demektir. Hatta bazilari ön, arka gibi cihetlerin nisbî seyler olduguna "bakarak bu kelimelerin yine aslî ma'nalarinda kullanildigini söylemis; basin arkasina nisbetle ön tarafindan bashyarak arkaya dogru gitmeye (akbele) denilebilecegini söylemislerdir.

Hadisi Serif Asagidaki Hükümleri Ihtiva Eder:

1- Abdeste baslamazdan önce elleri yikamak Tnesru'dur. Burada onlarin iki defa yikandigi, Ebu Hüreyre hadisinde ise iki veya üç defa yikandigi zikredilmistir. Fakat bu yikayis abdestin farz veya sünnetlerinden degildir. Ibnül-,Kasim abdeste baslamazdan önce el yikamanin teabbüd oldugunu yani ibadet için yapildigini söylemistir. îmam-Ma1ik'e göre elleri iki defa yikamak sünnettir Aynî 'nin-beyanina göre bu meselede bes kavil vardir;
a) Abdestden evvel elleri yikamak sünnettir. Hanefîyye ulemâsinin meshur kavli budur. Resu1u11âh

(Saîlalîahü Aleyhi ve Sellemyin ellerini yikamadan hiç bir zaman abdest almadigida bunu gösterir. Bazilari abdestten evvel elleri bileklere kadar .yikamanin, farz yerini tutacagini beyan etmislerdir.

b) El yikamak, ellerinin temiz olup olmadiginda süphe edenler için müstehaptir. Bir rivayette Imam Malik'in mezhebi budur.

c) Gece uygusundan uyanan kimseye ellerini yikamak farzdir. Gündüz uykusundan uyanana farz degildir. îmam Ahmed b. Harnbe1'in mezhebi budur.

d) Eline necaset bulasip bulasmadiginda süphesi olan kimseye ellerini yikamak farzdir. Imam Malik'in meshur kavli de budur..

e) Mutlak surette her uykudan uyanan kimseye el yikamak farzdir. Davûd-u Zahirî ile arkadaslarinin mezhebi de budur.

2- Mazmaza ile istinsak mesru'durlar. Bunlar abdestde sünnet g'u-sülde farzdir. Hanefî 'lerle Sevri 'nin- mezhebi budur. îmam Safi-î ikisinde de sünnettir demistir. Safiî 'nin bu kavlini Ibnil-1'Münzir Hasan-i Basrî 'den, Katâde, Rabbia, Yahya b. Saîd, Imam Malik, Evzâî ve Leys'den de rivayet etmistir. Bir rivayette Imam Ahmed b. Hambel'in kavlide budur. Diger rivayete göre; Imam Ahmed mazmaza ile istinsakin hem abdesde hemde gusülde .farz olduklarina kaildir. Nitekim Ibni Ebi Leylâ, ile Hammad ve îsh â fc'ift mezhepleride budur.

Ebu Sevr ile Ebu Ubeyd'e ve Imam Ahmed'in üçüncü bir kavline göre; abdest ve gusülde yalniz istinsak farz,, mazmaza farz degildir.

3- Resu1ullâh (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) üç avuç su ile üç defa mazmaza ve istinsakyapmistir. Safiî 'nin mezhebide budur. Bunun tatbiki hususunda iki vecih vardir. Esah olan veçhe göre; bir avuç sudan üç defa mazmaza, ikinci avuçtanda üç defa istinsak yapilir. Hanefî lere göre; mazmaza ile istinsak alti avuç sudan yapilir. Yani her mazmaza ve her istinsak için ayri ayri su kullanilir. Hanefî lerin delili imam Tirmizî'nin rivayet ettigi bir hadistir. Bir rivayette Imam Safiî de Hanefî 'lerle beraberdir.

4 - Abdestde yüzü üç defa yikamak mesru' olmustur. Bu bâb da hilaf yoktur.

5- Hadisi serif ellerin iki defa yikanacagina delildir. Müslim'in bir rivayetinde ellerin üç defa yikanacagi bildirilmistir. Acaba elleri abdestden Önce yikamak kâfi midir? yoksa abdeste baslarken tekrar yikamak mi icap edecektir? Bu hususta iki rivayet vardir. «Asi» in rivayetine göre yalniz kollar yikanacaktir.

Çünkü abdestten evvel eller bileklere kadar yikanmistir. Onlari tekrar yikamaya lüzum yoktur. «Ezzahire» Nam kitabin sahibi : «Bence esah olan ellerin içini ve disini tekrar yikamaktir. Çünkü abdestten önce onlari yikamak, abdeste baslamak için sünnettir. Abdest de elleri yikamaksa farzdir. Binaenaleyh o sünnet bu farzin yerini, tutamaz» diyor.

6- Dirsekleri yikamak ellerin hükmünde dâhildir. Cumhurun mezhebi budur. Nitekim Darakûtnî 'nin Câbir (Radiyâthhu anh) dan rivayet ettigi bir hadis de: Resul ull âh (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) «Abdest aldigi vakit suyu dirseklerinin etrafina çevirirdi.» Buyurulmustur. Bezzar ile Taberanî 'nin Vai1 b. Hucr (Radiyallahu anh) 'dan rivayet ettikleri hadisde de: «Kollarini dirsekleri geçinceye kadar yikadi» denilmektedir. Bu husus da ulemâdan muhalefet eden yalniz Imam Züfer ile bir rivayette Imam Mâlik'tir.

7- Bu hadisle Imam Mâlik ile Ibni Uleyye ve bir rivayette Imam Ahmed b. Hanbel bütün basa mesh etmenin farz olduguna istidlal etmislerdir. Maamafih mesele Malikîyye ulemâsi arasinda ihtilaflidir. Bazilari basin bir kismina digerleri üçte birine mesh etmenin kâfi gelecegini söylemislerdir. Hanefîlerle Safiî lere görede basin bir kismina mesh etmek farz isede bu kismin ne kadar olacagi ihtilaflidir. Hanefî lere göre basin dörtte biridir. Sâfiîlere göre ise! Islak eliyle basinin velev bir kilma dokunmakla farz yerini bulur. Meseleyi az yukarida tafsilatiyle görmüstük.

8- Basa mesh ederken ön tarafindan baslanacaktir. Bu bâb da bir çok hadisler rivayet edilmistir. Meselâ Nesai'nin Abdullah b. Zeyd (Radiyallahu anh) 'dan tahriç ettigi bir hadis de : «Basinin Ön tarafindan basladi sonra ellerini kafaya dogru götürdü. Sonra gerisin geriye basladigi yere getirdi» denilmektedir. Ibni Ebu Seybe, Ebu Davud, Bzzâr Ibni Kâni1 ve diger hadis ülemâ-sida kimi önden arkaya dogru kimi arkadan Öne dogru mesh edilecegini göstt.en hadisler tahriç etmislerdir.

9- Ayaklari topuklara kadar yikamak mesru' olmustur. Topuklarla dirseklerin yikama emrinde dahil olup olmadigi az yukarida görülmüstü,
10 - Abdest almak için baskasindan su istemek de, kerahet yoktur.
11- Bir seyi fiilen ögretmek caizdir.
12- Su kabina eli daldirmakla kabdaki su müsta'mel olmaz.
13- Basin bütününü mesh etmek niesru'dur. Yalniz farz degil sünnettir, Btf bâbda da yukarida tafsilât geçti.
14- Basa bir defa mesh edilir.

19 — (236) Bize Hârûn b. Ma'ruf rivayet etti. H.
Bana Hârûn b. Said el-Eylî ile Ebu't-Tâhir de rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki) Bana Amr b. El-Hâris haber verdi. Ona da Habbân [46] b. Vasî' rivayet etmis; ona da babasi rivayet etmis. Babasi Abdullah b. Zeyd b. Asim El Mâzinîyî sunlari anlatirken dinlemis Abdullah demis ki: Resulullâh (Salîallahü Aleyhi ve Sfllemfi abdest alirken gördüm. Mazmaza ve istinsak yapti. Sonra yüzünü üç defa, sag elini üç defa, öteki elini de üç defa yikadi. Elinin artigi olmayan bir su ile basina mesh etti. Ayaklarimda temiz pak edinceye kadar yikadi. Ebu't-Tahir: «Bize Ibni Vehb, Amr b. Haris'den rivayet etti.» dedi.
Bu hadisin isnadinda Müslim (Rahimehuiîah) her zaman gösterdigi dikkat ve ihtiyatini ve derin ilmiyle takvasini bir daha göstermis ve ikisinin de ismi Harun olan seyhlerini bir birinden ayirarak birincisi hakkinda : «Bize rivayet etti»; ikincisi hakkinda : «Bana rivayet etti» ta'birlerini kullanmistir. Çünkü; hadisi birinci Harun 'dan bir cemaatle birlikte; ikincisinden ise yalniz basina dinlemistir. Bu gibi hallerde ayni ta'birlerin kullanilmasinin bilittifak müstehab oldugunu kitabin bas ta-'. raflarinda görmüstük.
Böyle incelikler Imam Müslim (Rahimehuiîah) 'in hiç bir zaman gözünden kaçmamistir. Ileride insallah -bu gibi tenbihatin bir çok örnekleri gelecektir. Hatta yine bu hadisin sonunda: «Ebu't Tabir: Bize Ibni Vehb Amr b. Haris'den rivayet etti; dedi» seklinde verdigi izahatta bu kabildendir. Çünkü hadisi Harun'larla birlikte Ebu't Tahir'de rivayet etniissede onun rivayetinde «bana haber, verdi» sözü yoktur. O yalniz «Amr b. Haris'den» demekle iktifa etmistir. Halbuki «bana haber verdi» tâbiri ile «Fülândan naklen geldi» sözleri arasinda fark vardir. Birinci ta'bir bilittifak hadisin muttasil. oldugunu bildirir. Fakat ikincisi hakkinda hadis ulemâsi -ihtilâf etmislerdir. Iste Imam Müslim bu incelige de dikkat ederek Ebu't Tahir'in bu hadisi, müttefe-kun aleyh olmayan ta'birle rivayet ettigini ayrica göstermistir.
«Elinin artigi olmayan su» dan murad basina mesh etmek için avu-cuna yeni su aldigini anlatmaktir.
Nevevî diyor ki: «Bu hadisle, ma'i müstamel denilen kullanilmis su ile taharet caiz olmayacagina istidlal edilemez. Çünkü hadis1 basa mesh için yeni su kullandigini haber veriyor. Bundan taharet- için suyun ma'i müstamel olmamasinin sart kilindigi ma'nasi çikmaz.»
Bu rivayetlerin hiç birinde kulaklarin mesh edilecegi zikredilmemis-sede onlarin mesh edilmesininde mesru' oldugunda hilaf yoktur. Yalniz îmam Malik ile bir çok ulemâya göre kulaklar bastan ma'dûdtür. Onlari yeni su ile mesh etmek sünnetdir. Bazilari müstehab olduguna kaildirler. Malikiyyeden bazilari: kulaklar basdan sayildigi için onlarida mesh etmek farzdir. Basla beraber kulaklara mesh etmek kâfidir; ayn su almaya hacet yoktur.» demislerdir.
Sa'bi, Ishâk ve Hasan b. Salih: «Basin Önünde kalan ve yüz yüze gelince görünen kismi yüzden sayilir ve yikanir; arkada kalan kisim bastan ma'dütdür, oraya mesh edilir.» demislerdir.
Keza bu rivayetlerin hiç birinde besmeleye dair söz yoktur. Imam Ahmed b. Hanbel (RadiyaUahu anh): Bu hususda senedi güzel hiç bir hadis bilmiyorum» demistir. Imam Ma1ik'in meshur olan kavline göre abdestin basinda besmele çekmek fazilettir. Imam Safiî ile Sevrinin kavlide budur. Hanefî lere göre kulaklara mesh etmek, abdeste baslarken besmele çekmek ve niyet etmek sünnettir. Hadislerde niyete dairde söz yoktur.

8- Istinsar ve Isticmari Tek Yapma Babi

20- (237) Bize Kuteybetü'bnü Said ile Amru'n-nâkid ve Muham-med b. Abdillâh b. Nümeyr toptan Ibni Uyeyne'den rivayet ettiler. Ku-teybe dedi ki: Bize Süfyan, Ebu'z-zinâd'dan, o da A'rac'dan, o da Ebu Hüreyre'den, o da Peygamber (Saiîaîlâhü Aleyhi ve Seltem)'den naklen rivayet etti. Söyle buyurmuslar:
«Biriniz tasla taharetlenirse; tek tasla taharetlensin. Abdest aldigi zaman da burnuna su çeksin, sonra sümkürsün.»

21- (...) Bana Muhammed b. Raf i' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ab-durrazzak b. Hemmam rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'mer, Hemmâm b. Münebbih'den naklen haber verdi. Hemmam: «Bize Ebu Hüreyre'nin Muhammed Resulullâh (SaîlalUchü Aleyhi ve Seltem) 'den rivayet ettigi budur.» diyerek bir takim hadisler zikretmis ez-cümle Resulullâh (SallalJahü Aleyhi ve SeUem) :
«Biriniz abdest alirsa her iki burun deligine su çeksin; sonra sümkürsün.» buyurdular, demis.

22- (...) Bize Yahya bin Yahya rivayet etti. Dedi ki: tbni Sihâb'dan dinledigim, onun da Efau Idris Elhavlâni'den, onun da Ebu Hüreyre'den naklen rivayet ettigi su hadisi MaÜk'e okudum. Resulullâh (SalUtllahü Aleyhi ve Sellem):
«Her kim ab dest alirsa burnunu atsin; kim tasla taharetlenirse (tas adedini) tek yapsin.» buyurmuslar.

(...) Bize Sa'id b. Mansur rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Haspan b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yunus b. Yezid rivayet etti. H:
Bana Harmeletü'bnü Yahya dahi rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Ibiû Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yunus, îbni Sihâb'dan naklen haber verdi. Ibni Sihâb : Bana Ebü Idris El Havlâni haber verdi ki, Ebu Hü-reyre ile Ebu. Sa'id-i Hudrîyi Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Söyle buyurmus diyerek bu hadisin mislini rivayet ederlerken dinlemis dedi.
Bu hadisi Buhari, Nesâi ve Ibni Mace «Kitabü'l Vudû'» da tahriç etmislerdir.
Isticmar: Tasla taharetlenmek demektir. Su, tas, toprak ve emsali seylerle taharetlenmeye istinca yahut «istitabe» derler. Rivayete nazaran Abdullah b. Ömer (Radiyallahû Anhûm) buradaki isticmari buhurdanla kokulamak ma'nasina te'vil edermis. Bazilari bu ma'naya alindigi takdirde dahi sayi tek olmasini müstehab görmüslerdir. Kokulanmanin tekliginden murad ya bir defa kokuyu sürmekle iktifa etmek yahut üç defa sürünmektir. Bu ma'na Imam Malik 'den dahi rivayet olun-müssa da hadisin asil zahir ma'nasi birinci ma'na yani tasla taharetlenmektir. Taharetlenilecek ufak taslar birden bese kadar olabilir.
Kirmani: «Tek taharetlenmekten murad taslarin sayisi degil taharet yerinin silinmesidir. Yani taharet yeri üç, bes, yahut daha ziyade tek adetle silinecektir.» demistir.
Istinsar: Burundaki pislikleri disariya atmak yani sümkürmek. demektir. Ulemâ bundaki hikmetin burunu temizlemek ve seytani kovmak oldugunu söylerler. Çünkü B uhâri 'nin rivayet "ettigi .bir hadisde :
«Biriniz uykusundan uyandi mi üç defa burnunu atsin, çünkü seytan genizlerinde geceler.» buyurulmustur.
Safiî 'lerden Nevevî söyle diyor: «Bizim mezhebe göre üç tastan fazla tek tas kullanmak mustehabdir. Hasil-i Mezheb sudur sudur ki, taharet yerini temizlemek farzdir. Üç kere silmek farzdir. Eger bununla temizlenmek hasil olursa; ziyadeye lüzum yoktur. Temizlenmezse ziyadeyi kullanmak icap eder, eger temizlik üçden ziyade tek bir adetle hasil olursa daha ziyadeye hacet yoktur. Dört veya alti gibi çift adetle temizlik hasil olursa o adedi tek yapmak için bir tas daha kullanmak müstehab olur. Ulemâmizdan bazilari isticmar için mutlak surette tek adedin vacip olduguna kaildirler. Delilleri bu hadistir. Cumhurun delili «Sünen» kitaplarinda tahriç edilen su hadisdir : ResuTullâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Her kim tosla taharetlenirse tek biraksin, bunu yaparsa ne alâ, yapamayana bir sey yok.» buyurmuslardir. Onlar bu babin hadislerini farz olarak üç üçten fazlasmmda mendüp olduguna hamlederler.»
Yine Nevevî bu hadisle istidlal ederek istinsar ile istinsakm baska baska mânalara geldigini söylüyor. Fakat

Aynî bu kelimelerin ayni mânaya geldigini bildirmis ve muhtelif hadislerden misaller göstererek müddeasinr isbat etmistir.
Hadis-i serif istinsak mutlak surette vaciptir diyenlerin delilidir. «Vacip degildir» diyenler buradaki emri nedip mânasina hamletmislerdir.

Hadis-i Seriften Asagidaki Hükümler Çikarilmistir:

1- Abdest alirken burnunu atmak matluptur. Ancak vacip degildir. Bu hususta icma vardir. Sol elle burun atmak müstehaptir. Burnunu elden baska bir seyle atmak mekruhtur. Bu kavil îmani-i Malik-tende rivayet olunmustur. Çünkü hayvanlarin fiiline benzer maamafih mekruh olmadigini söyleyenlerde vardir. Bazi hadislerde burunun tek sa^ yi ile atilmasi. Buharî 'nin rivayetinde üç defa atilmasi emir buyurul-' duguna göre burun temizlenmek için tek adet olmak sartiyle üç defa veya daha ziyade atilabilir.
2- Istinsari istinsak yani burnuna su çekmek diye tefsir edenler istinsakin vacip oldugunu söylerler. Vacip degildir diyenler buradaki emri nedip mânasina hamlederler.
tbni Battal diyor ki: «Istinsar burna çekilen suyu disariya atmaktir. Burada burna su çekmek zikredilmissede istinsar ona delâlet etmektedir. Çünkü istinsar ancak buruna çekilen sudan dolayi yapilir...» Bu
hususta ki tafsilât yukarida geçti.
3- Istincanin tek yapilmasi matluptur. Hanefilere göre bu hususta muayyen olarak sünnet kilinmis bir âdet yoktur. Birede üçede tek âdet denilir. Hadis âdedin yalniz tek olmasina delâlet etmektedir. Binaenaleyh tek adetle olmak sartiyle temizlik kaç adetle tehakkuk ederse o adet tas kullanilir.

23- (238) Bana Bisr b. Hakem el-Abdi rivayet etti. (Dedi ki) ; Bize Abdülaziz yani ed-Deraverdi, tbni'I Hâddan, o da Muhammed b. Ibrahim'den, o da Isâ b. Talha' [47] dan, o da Ebu Hüreyre'den naklen rivayet etti ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem):
«Biriniz uykusundan uyandigi vakit hemen üç defa burnunu atsin; çünkü seytan onun genizlerinde geceler.» buyurmuslar.
Bu hadisi Bu'hâri «Kitabu Bedi'1-Halk» ta Nesaî ayni bahiste tahriç etmistir.
Yerinde de görüldügü vecihle bazilari istinsak ile istinsarin ayni mânaya geldigini söylemislerdir. Hatta Aynî bu bâbta bir çok hadisler bulundugunu söylemisti. Bazilarida bunlarin ayri ayri mânalara geldiklerini ve istinsak buruna su çekmek istinsar ise; onu burundan atmak mânasina geldigini söylemislerdir. Bazilari bunlarin ayni mânaya geldiklerini kabul etmekle beraber istinsarin daha sümullü ve daha çok fayda ifade ettigini söylerler. Çünkü istinsar istinsaktan ileri gelir. Fakat istin-sardah istinsak lâzim gelmez. Bazanda istinsak yapilirda istinsar terkedi-lir. Binaenaleyh istinsar istinsakm faydasini tamamlar. Aynî burada da istinsar ile istinsakm ayni mânaya gelmediklerini söylemekte ve yine hadisle istidlal etmektedir: «Su halde anlasiliyor ki bu iki kelime bir çok hadislerde ayni mânaya kullanilmis bazi hadislerde de ayri ayri mânalara delâlet etmistir demek» istiyor.
Haysum; burunun yukarisi yani geniz demektir. Bazilari bu kelimenin bütün burun mânasina geldigini diger bazilari da burunun yukarisin daki kikirdak kemikleri demek oldugunu söylemislerdir.
Kaadî Iyâz diyor ki: «Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) 'in :
«Çünkü seytan onun genizlerinde geceler.» sözü hakikat mânasinda kullanilmis olabilir. Çünkü burun cismin kalbe götüren yollarindan biridir. Bahusus burunla kulaklardan mâda cismin her menfezi kapalidir. Bir hadiste :
«Seytan kapali kapilari açamaz.» buyurulmus ve esnerken agzin kapanmasi seytan girmesin diye emrolunmustur. Maamafih bu sözün bir istiare olmasi ihtimalide vardir. Çünkü burnun içersine biriken toz toprak ve pislik seytana tevafuk eder. Binaenaleyh bunlara istiare yoluyla seytan denilmistir.
Safiî lerden «Torpesti» : «Edep ve nezaket, bu gibi hadisler hakkinda bir sey söylememektir. Çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyin sözleri esrar-i ilâhiyyenin hazineleridir. Garip mânalari Allah Teâlâ Resulüne

tahsis etmis olmaktan akil ve idrakin aciz kaldigi hakikatleri ancak ona bildirmistir.» diyor.

24- (239) Bize Ishâk b. Ibrahim ile Muhammed b. Rafi' rivayet et-' tiler. Ibni Rafî' dedi ki : Bize Abdurrezzak rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibnül-Cüreyc haber verdi. (Dedi ki) : Bana Ebu'z-Zubeyr haber verdiki Cabir b. Abdillâhi söyle derken isitmis: Resulullâh (Sallallahü Aleyhi ve
Seîlem) :
«Biriniz tasla taharetlenirse tek adetle taharetlensin.» buyurdular.

9- Ayaklari Tastamam Yikamanin Vücübü Babi

25- (240) Bize Harun b. Sa'id el-Eylî ile Ebu't-Tahir ve Ahmed h Isa rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Abdullah b. Vehb, Mahremetü'bnii Bükeyr [48] den, o da babasindan o da Seddad'in azatlisi Salim [49] den naklen haber verdi. Salim söyle demis: Sa'd b. Ebî Vakkas'm vefat ettigi gün peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliemyin zevcesi Aisenin yanma girdim. (Benimle birlikte) Abdurrahman b. Ebi Bekr de girdi ve onun yaninda abdest aldi. Aise:
— Ya Abdurrahmanî Abdesti tes tekmil al; çünkü ben Resulellâh (Süllallahü Aleyhi ve Seüemyi
«Vay atesten ökçelerin haline!..» buyururken isittim dedi.

(...) Bana Harmeletü'bnü Yahya da rivayet etti (Dediki) : Bize Ibni Vehb rivayet etti: (Dediki) : Bana Hayve haber verdi (Dediki): Bana Mu-hammed b. Abdurrahman haber verdi, ona da Seddad b. Hâd'in azadlisi Ebu AbdiIIâh rivayet etmiski; kendisi Aisenin yanma girmis ve ondan naklen peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Seîlem) 'in; yukaridaki gibi bir hadis söyledigini rivayet etmis.

(...) Bana Muhammed b. Hatim ile Ebu Mamer-er-Rekaasî de rivayet ettiler. Dedilerki: Bize Ömer b. Yunus rivayet etti. (Dediki) : Bize Ikri-metü'bnü Ammâr rivayet etti. (Dediki) : Bana Yahya b. Ebi Kesir rivayet etti (Dediki) : Bana (yahut bize) Ebu Selemete' bni Abdirrahman rivayet etti. (Dediki) : Bana Mehrî'nin azadhsi Salim rivayet etti, Dediki; Abdurrahman b. Ebi Bekr ile ben Sa'dü'bnü Ebî Vakkaas'in cenazesine çiktik. Ve Aisenin evinin kapisi önünden geçtik. Salim peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen Aise'den bu hadisin mislini dinledigini söyledi.

(...) Bana Selemetü'bnü Sebîb rivayet etti. (Dediki) : Bize Hasan b. A'yen [50] rivayet etti. (Dediki) : Bize Füleyh [51] rivayet etti. (Dediki) : Bana Nuaym b. AbdiIIâh [52] Seddâd b. Hâd'in azadlisi Salim'den naklen rivayet etti. SâlIm
«Ben Aise (Radiyallahu anhâ) 'nm yanindaydim» diyerek peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen ondan bu hadisin mislini dinledigini söylemis.
Bu hadisi Buhârî «Kitabu'I Ilim» ve «Kitabu't-Tahare» de, Nesai «Kitabu'I-Ilîm» de bazi lâfiz farklarile muhtelif râvilerden tahriç etmislerdir.
Veyl: haksiz yere dara düsen bir kimseye aciyarak söylenilen bir sözdür. Ebu Said-i Hudri (Radiyallahu arih) dan bunun cehennemde bir vadi oldugu rivayet edilir. Bazilari: «Veyl cehennemliklerin tenlerinden akan irindir.» demislerdir. Bu kelime azâb ve helak manasina kullanilan mastarlardandir. Fiil olarak kullanilmaz.
A'kaab; akib'in cem'idir. Ökçeler demektir.
Buhari 'nin rivayetinde Resulellâh (Sallaliahü Aleyhi ve Seîlem) : «Sesinin çikabildigi kadar iki veya üç defa:
«Vay atesten ökçelerin haline...» diye nida buyurdu» denilmistir.
Anlasiliyorki; Resulüllâh (SallallahU Aleyhi ve Sellem) eshabinm ökçelerinde yikanmadik kuru yerler kaldigini

müsahede etmis. Allah'in bu yüzden azap edecegini kendilerine hatirlatarak abdesti hiç kuru yer birakmamak sartiyle tertemiz almalarini emir buyurmustur.
seklinde de rivayet olunmustur. Bu takdirde ma'na :
«Ben Aise'ye biat ediyorum» demek olur.

Hadis-i Serif Asagidaki Hükümleri Ihtiva Eder

1) Abdest alirken ayaklari yikamak farzdir. Zira mesh etmek kâfi gelseydi Resulüllâh (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) ayagin ökçesinde kalan bir parça kuru yerden dolayi Ashab-i kirama ihtarda bulunmazdi.
2) Abdest alirken yikanan âzanm, kuru yer kalmamak sartiyle her yerinin yikanmasi farzdir. Yikanmadik yer birakilirsa; abdest sahih degildir.
3) Dini vazifelerini bilmeyenlere onlari ögretmek ve irsadda bulunmak lâzimdir.
4) Ruhla beraber cesed de azâb görecektir. Ehl-i sünnetin mezhebi de budur.
5) Âlim bir zâtin farz ve sünnetler hususunda gördügü kusurlari söylemesi hatta agir sözlerle tekdirde bulunmasi caizdir.
Burada söyle bir sual hatira gelebilir. Acaba niçin yalniz ökçelerin azâb görecegi tahsis buyurulmustur?.
Cevap : Çünkü yikanmadan birakilan yerler ökçelerdir.

26- (241) Bana Züheyr b. Harb da rivayet etti. (Dediki) : Bize Ce-rir rivayet etti. H.
Bize Ishâk da rivayet etti. (Dediki) : Bize Cerir Mansur'dan o da Hilâl b. Yesâf [53] dan, O da Ebu Yahya [54] dan, o da Abdullah b. Amr'dan naklen haber verdi. Söyle demis: Resulüllâh (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Mekke'den Medine'ye döndük. Nihayet yol üzerinde bir suya varinca: cemaat ikindi zamani acele ederek çar çabuk abdest aldilar. Biz de onlarin yanma vardik. Ökçelerine su degmedigi görünüyordu. Bunun üzerine Resulüllâh (Sallaliahü Aleyhi ve Sellem) :
«Vay ökçelerin atesten basina gelene!.. Abdesti testekmil alin» buyurdular.
lcâl, aclânin cem'idir aclân. Aceleci manasina gelir.
Isbâg: Örfen tamamlamak, tekmil etmek mân alarmadir. Esas itibari ile sümul bildiren bir kelimedir. Ser'an: Istenilen miktari tastamam yapmaktir. cümlesinde hazif vardir. Bu cümle
«Vay ökçe sahiplerinin haline...» takdirindedir. Ökçelerine su degmedigi görünüyordu.» Cümlesi o cemaatin ayaklarini yikadiklarina delildir. Bu mes'ele az sonra tekrar ele alinacaktir.
Hz. Abdullah b. Amr'in anlattigi bu hâdise Veda Hacc'in-da olmustur. Gerçi Mekke'nin fethinde de böyle bir sey olmussa da o zaman Medine'ye Cirâne'den dönülmüsdür. Ömretû-l'Kadiyye'den olmasi ihtimalide vardir. Çünkü Hz. Abdullah o siralarda hicret etmisdi.

(...) Bize bu hadisi Ebu Bekr b. Ebi Seybe'de rivayet etti. (Dediki) : Bize Vekî', Süfyân'dan rivayet etti. H.
Bize Ibnü'l-Müsenna ile Ibni Bessâr da rivayet ettiler. Dedilerki: Bize Muhanimed b. Ca'fer rivayet etti. Dediki: Bize Su'be rivayet etti. Süf-yân'Ia Su'be ikisi birden Mansur'dan bu isnadla rivayet etmisler. Su'benin hadisinde: «Abdesti testekmil alin» cümlesi yoktur. Onun hadisinde: «Ebu Yahya el-A'rac'dan...» kaydi vardir.

27- (...) (Bize Seyban b. Ferruh ile Ebû Kâmil -el câhderi hep birden Ebû Avâne'den rivayet ettiler. Ebû Kâmil dedikI: Bize Ebû Avâne Ebû Bisr [55]'den, o da Yûsuf b. Mâhek [56]'ten, o da Abdullah b. Amr'dan naklen rivayet etti. Abdullah söyle demis:
— Yola çiktigimiz bir seferde Peygamber (Sallallahü A leyhI ve Seltem) bizden geri kaldi. Bize yetistigi zaman ikindi namazinin vakti gelmisti. Biz hemen ayaklarimizin üzerine mesh ederek acele abdest almaga basladik.

Bunun üzerine Resulüllâh (SaÜallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Vay ökçelerin atesten basina gelene» diye nida buyurdular.
Buradaki mesh'den ne murad edildigi ihtilaflidir, Kaadî Iyâz'a göre; maksat âbdes* âyetinde beyan buyuruldugu sekilde ayaklarin yikanmasidir. Rivayetlerin muhtelif sekilde olniasida buna delâlet eder. Kaadi Iyâz : Söyle diyor: «Bunun mânâsi bazilarinin isaret ettigi gibi as-hab ayaklari üzerine mesh ederdi de Peygamber (SaÜallahü Aleyhi ve Sellem) kendilerini bundan nehy ve yikamayi emir buyurdu, demek degildir. Bunlar diyorlar ki; «Eger Ashab ayaklarini yikamis olsalardi Peygamber (SaÜallahü Aleyhi ve Sellem) abdesti yeniden almalarini emrederdi» Halbuki: hadiste buna dair bir delil yoktur. Zira Resulüllâh (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) onlara cehennem atesinde yanmayi icap edecek bir is yaptiklarini anlatmistirki; böyle bir azab ancak vacibi terk hususunda gelir. Üstelik: «Abdesti testekmil alin» buyurarak ayaklari yikamayida emretmistir. Hadiste eshabin o kusurlu abdestleri ile namaz kildiklarina dair birsey; veya öteden beri âdetlerinin bu oldugunu gösteren bir delil yokturki; namazi yeniden kilin diye emir vermesi lâzim gelsin.»
Buhari buradaki tehdidin ayaklara mesinden dolayi yapildigina kaildir. Tahavi (238-321) Bu hususta sunlari söylemektedir: «Ashab-i kiram tipki baslarina mesh ettikleri gibi ayaklarina da mesh ederlerdi. Sonra Resulüllâh (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) onlari bundan men ederek ayaklarini yikamalarini emir buyurdu. Buda gösteriyorki; mesh meselesi evvelce varmis sonra nesh edilmis.»
Fakat Tahâvî'nin bu mutaleasi itirazla karsilanmistir. Çünkü hadiste beyân olundugu vecihle ashabin: «Ayaklarimiza mesh ederdik» sözleri hafifçe yikardik da mesh gibi görünürdü manasina gelebilir. Nitekim hadisin bir rivayetinde: «Resulüllâh (SaÜallahü Aleyhi ve Sellem) abdest alan bir cemaat gördü. Galiba ayaklarmdan yikanmadik birsey birakmis olacaktir...» denilmistir. Bu hadis ashabin ayaklarini yikdigini lâkin mes-he yakin hafif bir sekilde üzerinden geçiverdiklerini göstermektedir. Resulüllâh (SaÜallahü Aleyhi ve Sellem)'in abdesti testekmil almalarini emir buyurmasida bundandir. Filhakika cehennemle tehdid bir farz terk edildigi zaman yapilir. Eger ayaklari yikamak farz olmasaydi kendilerine bu derece siddetli bir inzar ve tehdid teveccüh etmez: «Artik meshden vaz geçinde ayaklarinizi yikayin» denilirdi Kaadi Iyâz 'in: «Buradaki meshten murad yikamaktir» demesi bundandir. Dogrusuda budur.
Hasili: hadis-i serif ayaklarin meshe benzer bir sekilde üstünkörü de-gilde tertemiz yikanmasinin farz olduguna delildir. Yalniz Aynî Kaadî Iyâz'in bu mes'eleye: «Abdesti testekmil alin» hadisiyle istidlalde bulunmasina itiraz etmis: «Burada ayaklarin yikanmasi mezkur emirden degil; cehennemle tehditten alinmistir. «Abdesti testekmil alin.» cümlesini, ondan evvelki tehdit cümlesi üzerine atfetmeme si de bunu gösterir. Yani Resulüllâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) evvelâ ayaklarin yikanacagini tehdit cümlesi ile ifade buyurmus; sonra emir cümlesi ile bu ifadeyi te'kid eylemistir. Binaenaleyh mezkûr cümle gerek ayaklarin ve diger yikanmasi gereken âzânm dikkatle ve tertemiz yikanmasi gerekse basa mesh hususunda dikkatli davranarak her vazifeyi yerli yerince yapmayi bildiren umumi bir te'kid olmus olur.» demisdir.

28- (242) Bize Abdurrahman b. Sellâm el-Cumahî rivayet etti. (Dediki) : Bize Rabî' yani Ibni Müslim Muhammed'den -ki Ibni Ziyaddir-o da Ebu Hüreyreden naklen rivayet etti, ki Peygamber (SalMlahü Aleyhi ve Sellem) ökçelerini yikamamis bir adam görerek:
«Vay ökçelerin atesten basina gelene» [57] buyurmuslar.

29- (...) Bize Kuteybe ile Ebu Bekr b. Ebi Seybe ve Ebu Küreyb rivayet ettiler. Dedilerki: Bize Vekî', Su'be'den o da Muhammed b. Ziyad'-dan, o da Ebu Hüreyre'den naklen rivayet ettiki; Ebu Hüreyre mataradan abdest alan bir cemaat görmüsde:
«Abdesti testekmîl alni. Çünkü ben Ebu'l Kaasim (Salkdlahü Aleyhi (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Vay urkOblarin atesten basina gelene» buyururken isittim demis.
Mithara, yahut mathara abdest alinan her nevi kabdir. Mithara okundugu takdirde bu kelime ismi alet; mathara

okunursa ismi mekân olur.
Ebul Kaasim Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in künyesi dir.
Arâkîb : Urkûb'un cem'idir. Urkûb ökçenin, üzerindeki kaim sinirdir.

30- (...) Bana. Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dediki) : Bize Cerir, Süheyl'den, o da babasindan, o da Ebu Hüreyre'den naklen rivayet etti. Söyle demis. ResulüIIâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Vay ökçelerin atesten basina gelene!..» buyurdular.
Müslim merhumun bu rivayetleri- bir araya toplamasindan maksadi abdest alirken ayaklari yikamanin farz olduguna istidlaldir. Onlara mesh etmek caiz degildir. Bunu mest üzerine meshle karistir manialidir. Onun hükmü ileride gelecektir. Burada mevzu bahis olan mes'ele çiblak ayak üzerine mesh meselesidir ki; bu bâbta ulemânin ihtilâflarim az yukarida gördük. Tekrarina lüzum görülürse derizki: Birçok Fikih ve Fetva ulemâsi abdest alirken ayaklarin üzerine mesh etmenin caiz olmadigini; ayaklarin topuklarla beraber yikanmasinin farz oldugunu söylemislerdir. Onlara göre; ayaklari su ile yikadiktan sonra üzerlerine birde mesh etmek vâcib degildir. Bu hususta icma-i ümmet vardir. Fazla tafsilât için Âlûsî Tefsirine müracaat edilebilir. [58].
Imamiyye taifesine göre ayaklari mesh etmek farzdir. Fakat bu söz Kurana mütevâtir sünnette ve icmâ-i ümmete muhaliftir.
Mu'tezilenin reisi sayilan Cubbaî ile Muhammed b. Çerir 'e göre abdest alan kimse ayaklarini yikamakla mesh etmek arasinda muhayyerdir.
Zahirîlerden bazilarina göre; ayaklari hem yikamak hem mesh etmek farzdir. Ancak ehl-i sünnete muhalefet eden bu cemaatin hiç bir delili-iti razdan salim kalmamistir.

10- Yikanacak Yerlerin Her Tarafini Kaplayarak Yikamanin Vücubu Babi

31- (243) Bana Selemetü'bnü Sebîb rivayet etti. (Dediki) : Bize Ha-sen b. Muhammed b. A'yen rivayet etti. (Dediki) : Bize Mâ'kil, Ebu'z-Zü-beyr'den, o da Câbir'den naklen rivayet etti. Cabir söyle demis: Bana Ömer b. Hattab haber verdiki; biradam abdest almisda ayaginin üzerinde (yikanrnadik) tirnak kadar bir yer birakmis Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu görerek:
«Dön de abdestInI tertemiz al» buyurmuslar. Bunun üzerine o zat dönerek (tekrar abdest almis) ve namaz kilmis.
Bu hadisi-i serif abdest alirken yikanmadik az bir yer birakan kimsenin abdesti sahîh olmadigina delildir. Mes'ele ulemâ arasinda ittifaki-dîr. Yalniz teyemmüm eden bir kimsenin yüzünden bir yeri mesh etmeden birakmasi ihtilaflidir. Cumhur-u ulemâya göre; teyemmüm de abdest gibidir. Binaenaleyh o da sahih olmaz. Bu babta Imam-i A'zam Ebu Ha-nifeden üç kavil rivayet edilmistir:
1) Teyemmüm ederken yüzün yansindan az bir yer birakilirsa o teyemmüm sahihtir.
2) Dirhem miktarindan az bir yer birakilirsa teyemmüm sahihtir.
3) Yüzün dörtte birini veya daha azini birakirsa teyemmüm sahihtir.
Yine bu hadisle Ulemâ cahili rifk-u mülayemetle ögretmek lâzim geldigine ve keza abdest alirken ayaklarin yikanmasi farz olduguna istidlal etmislerdir. Kaadî Iyâz abdest alirken muvâlaatm yani; her uzvu pesi pesine yikamanin farz olduguna bu hadisle istidlal etmissede N e -vevî onun bu istidlalini zaif hattâ bâtil görmüstür. Çünkü: «Abdestini tertemiz al» emri hem abdesti yeniden almaya nemde o abdesti tamamlamaya ihtimalli bir sözdür. Bu ihtimallerden birini tercih etmek için ortada bir delil yoktur. Fakat Nevevî bu itirazinda haksiz görülmüstür. Çünkü; hadis abdesti yenilemek manasinda kesindir. îmam Ahmedin iyi bir, isnâdla rivayet ettigi Halid bin Ma'dan hadisinde; «Resulüllah (Sallaltahü Aleyhi ve Seîlem) Namaz kilan bir adam gördü; ayaginin üzerinde dirhem mikdari su isabet etmemis bir yer vardi. Resulüllah (Sallaîlahii Aleyhi ve Seîlem) ona yeniden abdest almasini emir buyurdu.» denilmektedir. Malîkîler bu hadisle istidlal ederek muvalatm farz oldugunu

söylemis, diger ulemâ ise; buradaki emri nedb manasina almislardir.
Tirnak manasina gelen zufur; kelimesi zufr ve zifr sekillerinde de okunabilir. Fakat meshur kiraeti zufurdur. Netekim kur'an-i kerîmde de bu kiraet üzere varid olmustur.

11- Abdest Suyu Ile Birlikte Günahlarin Çikmasi Babi

32- (244) Bize Süveyd b. Said Malik b. Enesten rivayet etti. H.
Bize Ebu't-Tâhir'de rivayet etti. Bu lâfiz onundur. (Dediki) : Bize Abdullah b. Vehb, Malik b. Enes'ten, o da Süheyl b. Ebi Salih'ten, o da babasindan, o da Ebu Hüreyre'den naklen haber verdiki: Resulüllah (Sallaüahü A leyhi ve Seîlem) :
Müslim yahut mü'min bir kul abdest alir da yüzünü yikarsa, gözleri ile baktigi her günah suyla yahut suyun son damlasi ile yüzünden çikar. Ellerini yikadigi vakit ellerinin tuttugu her günah su ile yahut suyun son damlasi ile beraber ellerinden çikar; ayaklarini yikadigi vakit ayaklarinin yürüyerek isledigi her günah su ile yahut suyun son damlasiyle birlikte çikar. Nihayet o kul günahlardan temiz pâk olup çikar» buyurdular.
Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) «mü'min mi» dedi «müslim-nii» ve keza, «suyla birliktemi» yoksa «suyun son damlasi» ile, birîiktemi» buyurdu bu cihetlerde râvî sek etmistir.
Hâtâyâ'dan murad küçük günahlardir. Bu hususu biraz yukarida görmüstük. Küçük günahlarin suyla birlikte çikmasi Kaadî Iyâz 'm beyanina göre; mecaz ve istiaredir. Bundan murad; onlarin affedilmesidir. Günahlar cisim olmadiklari için hakikatta onlarin çikmasi tasavvur edi-lemiyeceginden cisimlere benzetilmek suretiyle istiare yapilmis ve onlarinda çiktiklari beyan buyurulmustur.
Bu hadis «ayaklarin üzerine mesh farzdir» diyen Râfîzîlere karsi ehl-i sünnetin delilidir. Hadis-i serifte zikri geçen:
«Ellerinin tuttugu ve ayaklarinin yürüdügü» cümlelerinden murad ellerle ayaklarin irtikab ettigi günahlardir.
Imam-i Malik'in «El-Muvatta»da ki rivayetinde günahlarin mazmaza ve istinsak ile hattâ kirpikleriyle tirnaklarinin altindan ve kulaklarindan dahi çiktigi beyan buyurulmustur. Hadisin zahirîne bakilirsa; keffaret ayri ayri her abdest azasina mahsus gibi görülüyorsa da sonundaki «Nihayet o kul günahlardan tertemiz pâk olup çikar» buyurul-masi onun bütün vücûda âmin ve sâmil oldugunu gösteriyor. Maamafih Keffaretin yinede abdest uzuvlarina mahsus olmasi, umum vücüde su-mülûnü ise, ihlâs ve husu gibi karinelerin ifade etmeside mümkündür.
Yüzde agiz ve burun gibi uzuvlar da oldugu halde bu hadiste yalniz gözlerin baktigi günahlarin affedilecegi zikredilmesi gözlerin cinayeti-daha büyük oldugu içindir. Büyük cinayet affolununca; küçügü dahi affolunur. Binaenaleyh gözlerin zikredilmesi affedilecek seylerin son haddi gibidir.
Bazilari bu hadisle istidlal ederek ma-i müsta'meî yani abdestte kullanilmis su ile abdest alinmiyacagmi söylemislerdir. Çünkü bu su günahlarla mülevves olmustur. Artik onunla bir ibadet olan abdest alinamaz. Imam-i A'zam'dan rivayete göre müstamel su pistir.

33- (245) Bize Muhammed b. Ma'mer b. Rib'î el-Kaysî rivayet etti. (Dediki) : Bize Ebu HIsâm el-Mahzûmî [59] AbdulvahId [60] ten —ki; Ibni Ziyad'dir— rivayet etti (demiski): Bize Osman b. Hakim [61] rivayet etti, (Dediki) : Bize Muhammed b. Münkedir [62], Humran'dan, o da Osman b. Affan'dan naklen rivayet etti. Osman söyle demis. Resulüllâh (Salîalîahü Aleyhi ve Seliem):
«Her kim abdest alir da onu tertemiz yaparsa; vücudundan günahlari çikar. Hattâ tirnaklarinin altindan bile» buyurdular.
Kaadî lyâz'in beyanina göre; bu hadisin senedindeki Ebû Hisam'i ekseri râviler. Ebu Hâsim diye rivayet etmislersede bu dogru degildir. Dogrusu Ebu Hisâm el-Mahzûmî 'dir. Bu zat tevazu'u ve sâlâh-u tek-vasi ile

maruftur. Günahlardan maksad: büyüklerini islememek sartiyla; küçük günahlardir. Nitekim tafsilâtini evvelce görmüstük.

12- Abdeste Guere ve Tahcili Uzatmanin Müstehab Oldugunu Beyan Babi.

34- (246) Bana Ebu Küreyb Muhammed b. Ala' ile Kaasim b. Ze-keriyyâ b. Dinar ve Abd b. Humeyd rivayet ettiler. De d iler ki: Bize Halid b. Mahled, Süleyman b. Bilâl'dan rivayet etti. (Dediki) : Bana Umaratü'-bnü Gaziyyete'l-Ensarî [63], Nuaym b. Abdillah el-Mücmir'den rivayet etti. Söyle demis: «Ebu "Hureyre'yi abdest alirken gördüm güzünü yikadi. Ve abdesti tertemiz aldi. Sonra sag elini ta bazuya geçinceye kadar yikadi. Sonra sol elini bazuya geçinceye kadar yikadi. Sonra basina mesh etti. Sonra sag ayagini tâ baldirlarina kadar yikadi, sonra sol ayagimda baldirina geçinceye kadar yikadi sonra:
«Ben Resulüllâh (Salîalîahü Aleyhi ve Seliem) 'in iste böyle abdest al-digmi gördüm» dedi ve sunu söyledi: Resulüllâh (Salîalîahü Aleyhi ve Seliem) :
«Siz abdesti yerli yerince aldiginizdan dolayi kiyamet gününde alinlariniz sakar, bacaklariniz sckir (olarak) hasredileceksiniz. Binaenaleyh sizden kim yapabilirse sakar ve sekirlIginî uzatsin!..» buyurdu.

35- (...) Bana Harun b. Said el-Eyli'de rivayet etti. (Dediki): Ba- Ibni Vehb rivayet etti. (Dediki) : Bana Amr b. Haris, Said b. Ebi HiIâl [64] den o da Nuaym b. AbdiIIâh'tan naklen haber verdi ki Nuaym Ebu Hureyre'yi Abdest alirken görmüs yüzünü ve iki elini nerdeyse omuzlarina varacak kadar yikamis Sonra ayaklarini ta baldirlarina kadar yikamis. Sonra sunlari söylemis: Ben Resulüllâh (Sallaiîahü Aleyhi ve Selle m) :
«Ummefim kiyamet gününde abdest eserinden yüzleri sakar, ayaklari sekir olarak gelecekler. Binaenaleyh sîzden hanginiz sakarligini uzatq-bilirse bunu hemen yapsin» buyururken isittim.
Bu hadisi Buhari «Kiiabu'I Vudû'» da tahriç etmistir. Bazilari onu Ebû Hüreyreden maada yedi sahâbî-i celîlin rivayet ettigini söylerler. Ibni Mendeh «Müstahrec»inde bu zevatin; Ibhi Mes'ud, Cabir b. Abdi11âh, Ebu Saidi-Hudri, Ebu TJmâmete'l-Bâhilî, Ebu Zerr-i "gifari , Abdullah b. Yusr el-mâzini ve Huzeyf etü'bnü yemân (Radiyallahu anhüm) hazerati olduklarini söylemektedir.
Gurr: Kelimesi egamn cem'idir. Egarr atin .alnindaki beyazliktir. Buna türkçemizde birçok yerlerde sakar denilir. Muhaccel: Atin ayaklarindaki beyazliktir. -Bazilari atm üç ayagi beyaz olursa ona muhaccel denildigini söylemislerdir. Türkçede bazi yerlerde buna sekir derler.
Hadis-i Serifte abdest azalarinda parlayacak olan nur atin alnindaki ve bacaklarindaki beyaz yerlere benzetilmek suretiyle bir tesbih-i belig yapilmistir. Gurre kelimesi ile yüzün; tahcil ile de ayaklarin nuru kinaye yoluyla ifade edilmis olmasida muhtemeldir.
Gurre ile tahcili uzatmaktan murad abdest uzuvlarini yikarken farz olan yerin ötesine geçmektir. Ellerde bunun hududu dirsekleri biraz geçmek ayaklarda da topuklardan biraz yukariya çikmaktir. Ibni Battal. Kaadi Iyâz ve IbniTîn dirseklerle topuklardan fazla yikamanin müstahap olmadigina bütün ulemanin müttefik bulundugunu söylemislersede Aynî bunu «batil bir iddiadir» diyerek reddetmistir. Filhakika Resulüllâh (Sallaiîahü Aleyhi ve Sellem) Jin dirseklerle topuklardan yukarsini yikadigi sahih hadisle sabit oldugu gibi râvi Ebu Hüreyre (Radiyallahu anh) da bizzat abdest almak suretiyle Gurre ve tahcîli göstermis öteden beri ulema o sekilde abdest alagel-mislerdir. Sahabe-i kiramdan Ibni Ömer (Radiyallahu anhümâ)'mn dahi Gurre ve tahcilini uzatarak yani yikanmasi farz olan yerlerin hududunu geçerek abdest aldigi rivayet olunur. Binaenaleyh Ibni Battal ile onun kavline zâhib olanlarin icma' davasi mezkûr davanin aksine münakit olan icma' ile sükût etmistir.
Gurre ve tahcilin müstahab olan miktari ulema arasinda ihtilaflidir. Bazilarina göre; kollar omuzlara kadar, ayaklarda dizlere kdar yikanacak-tir. Bu rivayet Hz. Ebu Hüreyr e(Radiyallahû anh)dan sabit olmustur. Bazilari: «Müstahab olan miktar kollarda bazularm ayaklarda baldirlarin yarisina kadar yikamaktir,» derler. Biraz daha fazla gösterenlerde vardir. Bu kavil Bagavî 'den naklolunmus tur. Saf illerden bazilari bu hususta üç vecih

oldugunu söylerler.
1- Topuklarla dirseklerin biraz ötesine geçmek müstahaptir. Gurre ve tahcilin muayyen hududu yoktur.
2- Kollar ve bacaklar bazularla baldirlarin yarisina kadar yikanirlar.
3- Kollar omuzlara bacaklarda dizlere kadar yikanir. Bu kavillerin hepsini iktiza eden hadisler vardir. Imam Kuseyri: «Hadiste bazularla baldirlarin ne miktar yikanacagini bildiren bir tahdit yoktur; Ebu Hüreyre bu hadisi mutlak ve zahiri üzere yürütmüs ve omuzlara yakin yikamistir. Ama bu miktar peygamber (Sallaiîahü Aleyhi-ve Sellem) 'den degil ekseriyetle sahabe ve tabiînin fiilî olarak nakledilmistir. Onun içindirki fukaha buna kail olmamislardir. Bazi kimselerin bu isin haddi bazu ile baldirin yarisidir dediklerini gördüm» diyorsada Al-lâme Aynî fukahâ kail olmamislardir!» iddiasini kabul etmiyor. Ibni Battal ile Kaadî Iyâz'm kavillerini dahi evhamdan ibaret diye vasiflandiriyor. Onlar Hz. Ebu Hureyrenin kollarini koltuklarina kadar yikamasini kabul etmemis bu hususta ona tabî' olan kimse bulunmadigini söylemislersede Ibni Ebi Seybe 'nin Musannef»m-da Hz. Ibni: Ömer (Radiyallahu arihümâ) 'adan rivayet olunan bir hadiste îbni ömer'in yaz günleri abdest alirken kollarini koltuklarina kadar yikadigi görülmektedir. «Binaenaleyh sizden kim yapabilirse sakar ve sekirligini uzatsin» ibaresi hakkinda râvilerden Nuaym: «bunun Peygamber (Sallaiîahü Aleyhi ve Sellem) in mi yoksa Ebû Hüreyre'nia sözü mü oldugunu bilmiyorum» demistir. Ibni Hacer: «Bu cümleyi ön 'saha-biden ve Ebû Hüreyre'den rivayet edenler içinde Nuaym'in bu rivayetinden baska nakleden görmedim» diyor.

Hadisi Serif Gurre ve Tahcilden Maada Su Hükümleri Ihtiva Etmektedir:

1- Abdestin sünnel ve müstehaplarma riayetle onu yerli yerince almak müstehabtir.
2- Bu sekilde abdest alanlara Teâlâ hazretleri kiyamet gününde hususi bir fazl-u keramet ihsan edecektir,
3- Abdest alirken ayaklarin kat'i surette yikanmasi gerekir.
4- Teâlâ hazretleri Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Seîlem) efendimize hiç bir peygamberine bildirmedigi âhiret umurunu bldirmistir.
5- Müstefiz olan haber-i vahid hadisler makbuldür.
6- Hadis-i serif kiyamet ve hasrin vuku'una delildir.
7- Ulemâdan bazilari abtestin bu ümmete mahsus hasâisten olduguna bu hadisle istidlal etmislerdir. Bir takimlari ise: «Bu ümmete mahsus olan, abdest degil yalniz gurre ile tahcîldir» demisler ve Ulemanin meshur kavli bu oldugunu iddia etmislerdir. Delilleri:
«Iste benim ve benden önceki peygamberlerin abdesti budur» hadisidir. Maamafih bukavle iki vecihle itiraz edilmistir.
a) Ihticac ettikleri hadîs zayiftir.
b) Sahih' bile olsa; bu hadiste zikredilen abdest yalniz peygamberlere mahsus olabilir. Ümmet-i Muhammediyye ise; bu büyük seref hususunda Peygamberlerle ortaktir. Hatta gurre ve tahcille imtiyaz kesbet-mistir. Lâkin Buhari 'nin rivayet ettigi bir hadiste Hz. Sâre'nin Melik kendisine yaklasmak istedigi vakit abdest alarak namaz kildigi zikredilmektedir. Bu takdirde peygamberleri ile beraber eski ümmetlere de abdestin mesru oldugu anlasilir, ki «Bu ümmete mahsus olan yalniz gurre ile tahcîldir» diyenlerin kavlini te'yid eder.

36- (247) Bize Süveyd b. Sa'id ile Ibni Ebi Ömer hep birden mer-van el-Fezari'den rivayet ettiler. Ibni Ebi Ömer dediki bize Mervan ebu Maîik el-Esca'i Said b. Târiktari o da Ebu Hazimdan o da Ebu Hureyre-den naklen rivayet ettiki: Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmuslai:
«Benim havzim Eyle ile Aden [65] arasindan daha uzundur. O kardan daha beyaz, sütle karisik baldan daha tatlidir. Kablari yildizlarin adedinden çoktur. Ben bir kimsenin kendi havuzundan baskalarinin develerini kovdugu gibi insanlari ondan kovacagim.» Ashab :
— Ya Resûlâllâh! O gün sen bizi taniyabilecekmisin? demisler Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem):

— «Evet, sizin (o gün} hiç bir ümmette bulunmayan bir simaniz olacak. Benim yanima abdest eserinden yüzleriniz ve ayaklariniz nur içinde geleceksiniz.» buyurmuslar.

37- (...) Bize Ebu Küreyb ile Vasil b. Abdil A'lâ [66] da rivayet ettiler. Lâfiz VâsiFindir. Dedilerki bize Ibni Fudayl, Ebu Malik-i Esca'i'den, o da Ebû Hâzim'den, o da Ebu Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebu Hürey-re söyle demis; Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Ümmetim havza, benim yanima gelecek. Ben de tipki bir adamin kendi develerinden baskasinin develerini kovdugu gibi insanlari havuzumdan kovacagim.» buyurdular. Ashab:
— «Ya Nebiyyallah! Sen bizi taniyabilecekmisin?» dediler.
— «Evet, sizin baska hiç kimsede bulunmayan bir simaniz olacak, benim yanima abdest eserinden yüzleriniz ve ayaklariniz nurlu olarak geleceksiniz. Ama sizden bir taife benim yanima gelmekten mutlaka men edilecek ve gelemeyecekler. Ben: Ya Rabbi! Bunlar benim ashabimdan-dir, diyecegim bana bir melek cevap verecek :
— «Onlarin senden sonra ne (bidat) ler çikardiklarini biliyor musun?» diyecek.» buyurdular.

38- (248) Bize Osman b. EM Seybe dahi rivayet etti. (Dedikî)- Bize Ali b. Müshir, Sa'd b. Tarik'tan o da Bib'i b. Hiras'tan o da Huzeyfe'-den naklen rivayet etti. Huzeyfe söyle demis: Besulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem):
«Gerçekten benim havzmi Eyle ile Aden arasindan daha uzundur. Nefsim Jcabza-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, ben bir takim insanlan kismin yabana havuzundan kovdugu gibi ondan kovacagim.» buyurdu. Ashab :
— «Ya Resulallâh! Sen bizi tamyabilecekmisin ki?» dediler Fahr-i Kainat (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
-- «Evet, siz benim yanima abdest eserinden yüzleriniz ayaklariniz nur içinde geleceksiniz, bu hal sizden baska kimsede olmayacak.» buyurdular.
Bu hadisi Buhari «KItabu'r-Rukak» da muhtelif lafizlarla muhtelif ravilerden tahric etmistir. Müslim onu burada Gurre ve tah-«1 e delil olmak üzere zikretmistir. Yoksa asil yeri Havz-, kevser babinda gelecektir.
Havz: Lügatte suyun toplandigi yerdir. Burada ondan murad âhiret-te Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e tahsis buyurulan Havz-, kevserdir. Nitekim Kevser süresindeki kevserden muradda bir çok ulemaya göre bu havizdir. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) muhtelif rivayetlerde Havz-i kevseri ve onun suyunu tarif buyurmustur Bunlarin mecmu'undan anlasildigina göre; Havz-i kesver son derece büyük olup suyu kar'dan daha soguk, sütten daha beyaz baldan daha tatlidir. Bardaklari gökteki yildizlar gibidir. Bu havuzun basina evvelâ Sahib-i Ekrenii (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) efendimiz geçecek ve takim takim cemaatlar halinde gelen ümmetine ondan serbetler sunacaktir. Ondan içmek saadetine eren bahtiyarlar bir daha ebediyyen susamak nedir bilmeyecekler. Yalniz bir takim insanlar havuza yaklasmisken ona varamiyacak araya bir mâni konularak ondan içemiyeceklerdir. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunu görünce:
«YarabbI! Bunlar benim ümmetImdendir. Buraya gelmekten niçin men ediliyorlar?» diye niyazda bulunacak fakat kendisine.
«Sen onlarin senden sonra çikardiklari bidatlari, modalari bilmezsin.» diye cevap verilecek bu cevabi alinca Fahr-i Alem
«Öyleyse benden sonra benim yolumu degistirenler benden uzak olsunlar.» diyerek havuzunun yanma gelmekten onlari hayvan kovar gibi kovacaktir.
Havz-i kevseri ispat eden hadisler mâ'nen tevatür derecesini bulmuslardir. Binaenaleyh müslümanlarm Havz-i kevser'e inanip itikad etmeleri farzdir.
Hadislerin beyanindan anlasildigina göre; Havz-i kevser cennet kapilarinin yanindadir. Ve bu gün halk edilmis hazir vaziyettedir. Bir takimlari havzun sirattan sonra geldigini digerleri sirattan önce oldugunu söylerler. Sahih kavle göre Havz-i kevser ikidir. Biri sirattan önce mahser yerinde digeri cennettedir. Bunlarin ikisinede Havz-i

kevser denilir.
Havz-i kevserin bizim Peygamberimiz Muhammed Mustafa (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) mahsus bir atâ-i ilâhi oldugunda süphe yoktur. Nitekim Teâlâ hazretleri Kevser suresinde Nebî-i Ekrem'ine böyle misli görülmedik bir ihsanda bulundugunu zikrederek imtinanda bulunmustur. Acaba sair Peygamberlerinde ümmetlerine serbet sunacaklari böyle birer havzu varmidir? Imam Tirmizinin Hz. Semura (Radiyalîahu anh) dan rivayeten tahric ettigi bir hadisten anlasildigina göre; her Nebinin bir havzi vardir. Yalniz mezkûr hadisin mevsul veya mürsel oldugu ihtilaflidir. Esah kavle göre; o hadis mürseldir. Maa-mafih Ibni Ebi'd-Dünya 'nm sahih senedle tahric ettigi rivayet mevsuldur. O rivayette: «Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Her peygamberin bir havzi vardir. Havzinin basinda elinde asasi oldugu halde duracak ve ümmetinden tanidiklarini davet edecektir. Dikkat edin ki, Peygamberler hangisinin ümmeti çoksa onunla Iftihar edeceklerdir. Ben onlarin içinde ümmeti en çok olmayi pek arzu ederim.» buyurmuslardir.
Ayni rivayeti Taberâni dahi mevsul ve merfu olarak tahriç etmistir. Yalniz isnadinda bir parça gevseklik vardir. Bu rivayetler sa-hihde olsa Peygamberimi z(Saliallahü Aleyhi ve Sellem) yine hiç birine nasip olmayan Havz-i Kevserle onlardan temayüz edecektir. Dalâlet firkalarindan Hâricilerle Mu'tezileden bazilari Havz-i Kevseri inkâr etmislerdir. Irak emirlerinden Ubeydullah b. Ziyad'm da bu münkirler arasinda oldugu rivayet olunur. Mezkûr firkalar Havz-i kevseri inkâr etmekle dalâlete düsmüs selefin icma'mi hiçe saydiktan mâada halef ulemânin mezhebindende ayrilmislardir. Halbuki; Havz-i Kevseri ispat eden hadisler elliden fazla eshab-i kiram tarafindan rivayet olunmuslardir. Ki Ebu Bekr-i S iddik, Hamzatü'bnü Abdilmuttalip,
Ebu Sa'id-i Hudri, Abdullah Ibni Amr, Sehi b. Sa'd, Ümmül Mü'minin Ümmü Seleme, îbni Mes'ud, Ukbetü'bnü Amîr, Huzeyf etü'bnü'l- Ye-man, Ebu Zerr-i Gifar'ib Enes b. Malik, Sev-ban, Cabir b. Semura, Zeyd b. Erkani, Abdullah b. Zeyd. Ebu Ümamete'l-Bâhilî, Bera1 b. Âzip, Esma binti EbiBekr, Havle binti Kays, Ibni Abbas, Ka'b b. Ucera, Büreyde, Ebu'd-Derdâ', Übey b. Ka'b,.. Üsametü'bnü Zeyd, Zeyd b. Sabit, Hasan b. Ali, Ebu Bekre ve Havle binti Hâkim (Radiyalîahu anhüm) hazerati bunlar arasindadir.
Resulüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)'in Havz-i Kevserden kovacagi firkalarin kimler olacagi ulemâ arasinda ihtilaflidir. Bazilarina göre; bunlar münafiklarla mürtedlerdir. Çünkü onlarinda evvelâ mü'min-ler gibi Gurre ve tahcil ile yani yüzleri ve ayaklari nur içinde hasredil-meleri mümkindir. Fakat peygamber (Sallalîahü Aleyfyi ve Sellem) kendilerini simalarindan taniyacak ve havzinin basindan kendilerini hayvan kovar gibi kovarak rezil-i rüsvay edecektir. Diger bazilari bunlardan mu-rad: «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda mü'min olupta sonradan irtidad edenlerdir. Üzerlerinde abdest eseri olan nuru görünce Resulüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) onlari taniyacak ancak bunlarin sonradan irtidad ettikleri kendisine haber verilince onlari kovacaktir.» demislerdir.
Hattâbi'nin beyanina göre ashab-i Kiramdan irtidad eden olmamistir irtidad edenler Kaba saba çöl araplaridir. Bunlarin irtidâdi meshur olan ashab-i kirama dokunmaz. Bir takim ulemâya göre ise bunlardan murad mü'min olarak ölen büyük günah sahipleri ile bidatlari küfür derecesine varmayan ehl-i bidattir. Bu son kavle göre havzdan kovulanlarin cehenneme girecekleri kafi degildir. Ihtimalki yaptiklarina bir ceza olmak üzere Havz-i Kevserden kovulurlarda sonra Allah Teâla hazretleri onlara rahmet buyurarak azab etmeden cennetine koyar.
Imam Ebu Amr Ibni Abdilber: «Haricilerle rafizi-ler ve sair dalâlet erbabi gibi dinde bId'at çikaran her taife havz-i kevserden kovulacaktir. Zulümde ileri gidenlerle hak yiyenler ve irtikab ettikleri büyük günahlari asikâre yapanlarin dahi bu zümreye dahil olacaklarindan korkulur.» diyor.

Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder.

1- Havz-i kevser haktir. Ve halen mahlûktur. Mesahasi pek büyük suyu son derece lezzetli beyaz ve soguktur.
2- Bazi kimseler Haz-i Kevserden kovulacaklardir.
3- Müminlerin dünyada aldiklari abdestlerin eserleri nur olarak alinlarinda ve ayaklarinda parliyac aktir.
4- Din namina degisiklikler ve modalar çikaran bid'atçilar havz-i kevserden içemiyeceklerdir.

39- (249) Bize Yahya b. Eyyub ile Süreye b. Yunus, Kuteybetü'bnü Said ve Ali b. Hucur toptan Ismail b. Ca'ferden rivayet ettiler. Ibni Fy-yup dediki bize Ismail rivayet etti. (Dediki) : Bana Alâ' babasindan o da Ebu Hüreyre'den naklen haber verdi: Resulüllah (Saîialiahü Aleyhi ve Sellem) [67] Kabristana gelerek:
«Selâm size ey mü'minler diyari! Insaallah biz de size katilacagiz, din kardeslerimizi görmüs olmayi çok arzu ederdim.» buyurmus Ashab :
«Biz senin din kardeslerin degilmiyiz Ya Resulüllah?» demisler Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Siz benim ashabinsiniz, kçirdeslerimizse henüz gelmeyenlerdir.» buyurmuslar. Bunun üzerine ashab:
«Ümmetinden Henüz (saha-i cihana) gelmeyenleri nasil taniyacaksin Y" Hesulüllah?» demisler. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Ne dersin, bir adamin yagiz ve doru at sürüsü içinde sakar ve se-kir bîr takim atlari olsa, o adam aflarini tanimaz mi?» buyurmus. Ashab :
«Hay hay tanir Ya Resulüllah» demisler.
«iste onlar da abdestten dolayi böyle sakar ve sekIr gelecekler. Ben havuza onlardan önce varacagim. Dikkat edin ki, bir takim adamlar benim havuzumun basindan kayip develerin kovuldugu gibi kovulacaklar. Ben onlara Hey, beri gelin! diye nida edecegim. Bunun üzerine bana onlar senden sonra hakikaten (dinde) febdilâf yaptilar, denilecek, ben de (öyleyse) uzak olsunlar! Uzak olsunlar! Diyecegim.» buyurmuslar.

(...) Bize Kuteybetü'bnü Said rivayet etti (Dediki) : Bize Abdülâziz yanî Derâverdi rivayet etti H.
Bana Ishak b. Musa el-Ensari de rivayet etti. (Dediki) : Bize Ma'n rivayet etti. (Dediki) ; Bize Malik rivayet etti. Bunlar hep birden Alâ' b. Abdirrahman'dan, o da babasindan, o da Ebu Hüreyre'den naklen rivayet etmisler ki Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabristana çikarak:
«Selâm size ey mü'minler diyari: Insallah biz de size katilacagiz.» buyurmus. Kavi hadisi Ismail b. Ca'fer hadisi gibi rivayet etmistir. Ancak Malik hadisi:
«Benim havuzumdan bir takim adamlar behemahal koyulacaklardir.» Seklindedir.
Terkibindeki (dar) kelimesi ihtisas üzre mansubtur. Münâdâ olmasida muhtemeldir. Fakat ihtisas olmasi daha zahirdir. Üst taraftaki zamirden bedel olmak üzere mecrur okunmasida caizdir. Münâdâ veya bedel yapilirsa bu kelimeden murad cemaat yahut o diyarda bulunanlar oîur. Ölümün geleceginde asla süphe olmadigi halde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in: «Insallah biz de size katilacagiz.» buyurmasini ulemâ muhtelif suretlerde te'vil etmislerdir. Bu hususta söylenenlerin en güzeli sudur: Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) insallah diyerek yaptigi bu istisna ile sekk kasdetmemis bununla teberrü-ken «Hiç bir sey için, ben bunu m uf I aka yarin yaparim, deme. Ancak, insallah yaparim, de.» ayet-i kerimesine imtisal için söylemistir. Hat-tabi ile baskalarinin rivayetine göre; söz arasinda, sözü güzellestirmek için insallah demek Araplarin âdetidir. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de o âdeta uyarak böyle demistir. Bazilari: «Buradaki insaallah kelimesi ile yapilan istisna bu yerde yani bu kabristanda size katiliriz, bizde buraya defnolunuruz demektir» mutelaasmda bulunmus bir takinilanda: «Insaallahin manasi Allah diledigi vakit demektir.» Kanaatini ileri sürmüslerdir. Daha baska te'viller de vardir. Fakat bunlarin hepsi zayiftir.
Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) «Din kardeslerimizi görmüs olmayi çok arzu ederdim.» buyurmakla ileride gelecek olan mü'minleri dünya hayatinda görmeyi arzu ettigini bildirmistir. Kaadî Iyâz'm beyanina göre; bazilari bu temenniden murad onlari öldükten sonra görmek istemesidir, demislerdir.
Imam Bâci diyor ki: Resulüllah (Saîialiahü Aleyhi ve Sellem) 'in yanindakilere: «Siz benîm ashabimsiniz.» buyurmasi onlarin kardesligini nefiy degildir. Lâkin sohbet sebebiyle hasil olan üstün mertebelerini zikretmistir. Yani bunlar sahabe olan din kardesleri ileride gelecek olanlarda sahabe olmak saadetine eremeyen din kardesleridir» demek istemistir. Nitekim Teâlâ hazretleride:
«Mü'minler ancak birbirlerinin kardesleridir.» buyurmustur.

Ibni AbdilBer Bu ve emsali hadislerle istidlal ederek âhir zamanda gelecek bazi müslümanlarin üstünlügüne hatta bir takimlarinin bazi sahabeden bile efdal olabilecegine kail olmustur. Ona göre Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in :
«Sizin en hayirliniz benim devrimde yasayanlarinizda.» Hadis-i serifi:
«Insanlarin en hayirlisi sâbikûn-u evvelûn yani ilk müslüman olan muhacirlerle ensar ve onlarin yolunu tutanlardir.» manasina gelir.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) devrinde yasayipta hatali isler yapanlar yahut din hususunda hiç bir varlik göstermiyenler Resulüllah (Salîallahü A Ieyhi ve Sellem) i görmüs olsalar bile onlardan sonra gelen mü'minîer içinde böylelerden daha faziletlisi bulunabilir. Nitekim eserlerde buna delâlet etmektedir.
Kaadî Iyaz kelâm ulemâsindan bazilarinin da buna kail oldugunu söyledikten sonra sözüne söyle devam ediyor: «Ulemânin ekserisi bunun hilâfina kail olmus ve: Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) i ömründe bir defa görerek sahâbilik meziyetine nail olanlar o devirden sonra gelenlerin hepsinden efdaldirlar. Zira sahâbilik faziletine muadil olacak hiç bir amel yoktur: Bu Allah'in bir fadl-u keremidir. Onu ancak dilediklerine ihsan eder» demislerdir. Bu zevat Resulülla h(Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'in:
«Sizden biriniz Uhud Dagi kadar altin infak efse yine ashab derecesine varamadigi gibi, onlarin yarisi kadar da olamaz.» hadis-i serifi ile istidlal etmislerdir» diyor.
Dühm: Edhemin cem'idir. Edhem karayagiz demektir.
Bühm: Ise bazilarina göre siyah demektir. Bir takimlari düz renk yani içine baska renk karismiyan manasinadir. Siyah beyaz ve kirmizi da olabilir demislerdir.
Helümme: Kelimesi beri gelin manasinadir. Erkek kadin münferid veya cemaat hakkinda hep ayni sekilde kullanilir. Bazilarina göre tesniyesi ve cem'i yapildigi gibi kadin hakkinda da kadina mahsus zamirlerle kullanilir. Fakat birinci sekli daha fasihtir.
Suhkan: Uzak olsun manasinadir.
Hadis-i Serif bilhassa hayirli sleri temenninin ehl-I salâh ulemâ ve fu-dalâyi görmek istemenin ve kabir ziyaretinin caiz olduguna delildir. Yine bu hadis bu ümmet için pek büyük bir müjdeyi tazammün etmektedir. Ne mutlu Havz-i kevserden içmek seadetine erenlere!..

13- Nur Abdest Suyunun Ulastigi Yere Ulasir, Hadis-i Babi

40- (250) Bize Kuteybetü'hnü Said rivayet etti. (Dediki) : Bize Halef yâni Ibni Halife, Ebû Mâlik el-Escaî'den o da ebu Hazim'den naklen rivayet etti. Ebû Hâzini söyle demis. Ebu Hüreyre'nin arkasinda idim. Namaz için abdest aliyordu. Elini ta koltuguna kadar ulastirarak yikiyordu. Kendisine:
— Ya Eba Hüreyre bu abdest ne dedim o da (bana) :
— Ya benî Ferrûhî Siz buradamisiniz? Eger sizin burada oldugunuzu bilsem böyle abdest almazdim. Ben Halilim (Salîallahü Aleyhi ve Sellem): i.
— «Mü'mInIn nuru abdest suyunun ulastigi yere kadar varir.» buyururken isittim dedi.
Rivayete nazaran Ferrûh Ibrahim (Ateyhisselâm) 'in Ismail ile Ishâk (Aleyhimesseldm) dan baska bir ogluymus. Nesli çogalmis Arap olmayan milletler onun neslinden türemisler.
Kaadî Iyaz'm beyanina göre Ebu Hüreyre (Radiyallahû anh) bu sözü Ebu Hazim Süleyman el-A'rac'e söylemissede bununla mevâlîyi yani arap olmayan fakat islâmiyete canla basla ve sadakatla hizmet eden müslümanlari kasdetmistir. Maksadi bir zaruretten veya sikiritidan dolayi ruhsatla amel edenlerin onun bu sekil abdest aldigini görerek onun herkesten ayri bir mezheb oldugunu zannetmesinler diye cahil halk huzurunda yapmak istemedigini anlatmaktir. Çünkü cahiller görürse bunu farz zannederler.
Hz. Ebu Hüreyre 'nin Resulüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) için Halilim demesi:
«Ben Halil edinseydim Ebu Bekr'i kendime Halil yapardim.» hadisine muariz degildir.
Çünkü Resulüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellemj'e hiç bir kimseyi Halil ittihaz etmesi caiz olmamistir. Fakat

baskalarinin onu Halil ittihaz etmesine bir mâni yoktur.
Bu sebeple Ebu Hüreyre (Radiyalîahu anh)'m ona Halilim demesi caizdir. Halilin gayet yakin dost manasina geldigini yukarida görmüstük.
Hilye ziynet demektir, burada ondan murad gurreyi uzatmaktir. Ubbi diyorki: «Ebu Hüreyre 'nin bu hadisle istidlal etmesi:
«Sîzden biriniz gurresinI uzatabilirse bunu yapsin.» sözünün.
Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) e âid olmadigini gösteriyor. Zira onun sözü olsaydi bu babta o daha açik oldugu için onunla istidlal ederdi.»

14- Zorluklara Ragmen Abdesti Yerli Yerince Almanin Fazileti Babi

41- (251) Bize Yahya b. Eyyüb ile Kuteybe ve Ibnî Hucr toptan Ismail b. Ca'fer'den rivayet ettiler, tbni Eyüb dediki: Bize Ismail rivayet etti. (Dediki) : Bana Ala' babasindan, o da Ebu Hüreyre'den naklen haber verdiki: Resulüllâh (SalUtllahü Aleyhi ve Selîem):
— «Size Allah'in günahlari neyle imha ettigini ve dereceleri neyle yükselttigini göstereyim mi?» buyurmus Ashab:
— «Hay hay ya Resulüllah!» demisler.
— «Güçlüklere ragmen abdesti yerli yerince almak, mescidlere dogru adimi çok atmak ve namazdan sonra (diger) namazi beklemektedir. Iste sizin ribatiniz budur.» buyurmuslar.

(...) Bana Ishâk b. Mûsâ el-Ensari rivayet etti. (Dediki) : Bize ma'n rivayet etti. Dediki: Bize Malik rivayet etti. H.
Bize Muhammed b. el-Müsenna da rivayet etti. (Dediki) : Bize Mu-hammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dediki): Bize Su'b rivayet etti. Bunlar ikisi birden Ala' b. Abdirrahman'dan bu isnadla rivayet etmisler. (Yalniz) Su'be'nin hadisinde ribatin zikri geçmemistir. Malik'in hadisinde se iki defa:
«Iste sizin ribahniz budur, iste sizin ribatiniz budur.» Duyurulmustur. "
Bu hadsin serhinde Kaadî Iyâz sunlari söylemektedir: «Günahlari mahvetmek onlari aff-u magfiret buyurmaktan kinayedir. Maa-mafih onlari hafaza meleklerinin defterlerinden silmek de kasdedilmis olabilir. Buda günahlarin affina cennete derecelerin yükseltilmesine delildir. Zorluklar sogugun siddetinden, vücudun hastalik sebebiyle elem ve kederinden ve buna benzer seylerden nes'et eder.
Mescitlere dogru adimi çok atmak evin onlara uzakligi ve onlara çok gidip gelme sebebiyle olur.»
Ebu'l Velid el-Bâcî namazdan sonra namaz beklemenin birbirine yakin namazlar hakkinda oldugunu sair namazlarda beklemenin âdet olmadigini söylüyor.
Ribât; nevbet yeri manasinadir. Esas itibari ile bir sey'e kendini hapsetmek demektir. Namaz kilan camie giden ve orada namaz vaktini bekleyen de kendini bu taatlere hapsetmis gibidir. Cihadin efdali nefisle yapilan cihaddir, denildigine göre; ibadet ve taatler hususunda yapilan ri-batin en faziletli ribat olmasi muhtemel oldugu gibi buda ribat nevilerinden bîr nevidir, demek istenilmis olmasi da ihtimal dahilindedir.
Ribat meselesi Ebu Hüreyre hadisinde bir, Malik hadisinde iki «el-Muvatta'da ise üç defa zikredilmistir. Tekrarin hikmeti bu meselenin pek mühim, saninin pek büyük oldugunu bildirmektir, bazilari: «Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellemj'in âdeti bir sey'I anlatirken iyi anlasilmasi için onu üç defa tekrar etmekti. Buradada onun için tekrarlamistir» derler.

15- (Misvak Babi)

42- (252) Bize Kuteybetü'bnü Said ile Arar en-Nâkid ve Züheyr h. Harp rivayet ettiler. Dedilerki; Bize Süfyan, Ebu'z-Zinad'dan, o da A'rac'dan, o da Ebu Hüreyre'den o da, Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Seliem) 'den

naklen rivayet etti. Söyle buyurmuslar:
«Eger mü'minlere —Züheyr'in rivayetinde ümmetime— mesakkat vermeseydim her namaz için misvak tutunmalarini onlara mutlaka emrederdim.
Bu hadisi Buhari «Kitabu'I Cumua»da rivayet ettigi gibi sair sahih sahipleri de rivayet etmislerdir. Misvak babinda Imam Tirmizi 17 sahabinin, hadis rivayet ettigini kaydeder.
Sivak hem misvak tutunmaya hemde misvak çubuguna Itlak edilen bir kelimedir. Misvak hususunda ulemâ-i kiram bir çok vecihlerden söz etmislerdir.
1- Misvak kullanmak vacipmidir? Sünnetini? Bu suale ulemânin ekserisi vacip degildir diye cevap vermislerdir. Hatta vacip olmadigina ic-ma' bulundugunu iddia edenler olmustur. Yalniz hadis ulemâsindan î s -hâk b. Rahuye 'nin: «Her namaz için misvak tutunmak vaciptir. Onu kasten terkedenin namazi batil olur» dedigi rivayet olunur. Davudu Zahirî de «Misvak vaciptir lâkin sart degildir» demistir. Misvakin vacip oldugunu söyleyenler bu hususta hadislerde vârid olan emirle ihticac ederler. Fakat kendilerine bu hadislerin sabit olmadigi söylenerek itiraz edilmistir. Buradaki hadis yalniz misvakin farz olmadigini anlatmaktadir. Misvakin sünnet veya mendup olmasi bile baska delillerden anlasilir.
Imam Safiî: «Hadis misvakin vacip olmadigina delildir; çünkü vacib olsa ümmete mesakkat versin vermesin Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) onu emrederdi.» demistir. Bazilari misvakin dini sünnetlerden olduguna diger bazilari abdestin sünnetlerinden; bir takimlari da namazin sünnetlerinden oldugunu söylerler. Onun dini sünnetlerden oldugu Imam A'zam Ebu Hanife 'den bakledil-mistir. Bu babta en kuvvetli kavilde budur.
2- Misvakin ne zaman tutulacagi ulemâ arasinda iktilâflidir. Ekseriyetle Hanefiyye ulemasina göre mazmaza sirasinda kullanilir. Bazilari mutlak surette abdest alirken tutunulacagini söylerler. Imani-i A'zam 'dan misvak tutunmanin dinî sünnetlerden oldugu nakledildigine göre her zaman misvak kullanilabilir. Bazilari abdest al-mazdan Önce kullanilacagini söylemislerdir. Imam Safiî'ye göre namaz kilinacagi zaman, abdest alirken ve agiz kokusunun degistigi hallerde misvak kullanmak sünnettir.
3- Hanefiyye ulemâsina göre; misvak abdest alirken mazmaza sirasinda dislere uzunluguna degiîde genisligine sürmek suretiyle kullanilir.
Delilleri bu bab Hz. Aise (Radiyalîahu Anhâ) dan rivayet edilen bir hadistir. Hadiste misvakin kullanisi bu sekilde tarif edilmistir.
Imamu'l Haremeyn misvakin dislerin hem uzunluguna hem genisligine yapilacagina kail olmustur. Sayet bunlardan birisiyle iktifa edilirse o zaman genisligine dogru kullanilacaktir. Sair Safiîyye ulemâsi bu meselede Hanelilerle beraberdir. Misvak sag elle tutulur. Müste-hab olan agza üç defa su alarak üç misvak kullanmaktir.
4- Misvak kullanmanin sayisi hakkinda muayyen adet yoktur. Abdest alan, dislerin temizlendigine kanaat getirinceye kadar misvak kullanabilir. Misvak kullanirken o hususta ki me'sûr duayi okumalidir. Hane-fîlerin «el-Muhit» nammdaki fikih kitabinda «kadinin sakiz çignemesi misvak yerini tutar: Çünkü kadinin disleri zayiftir. Misvak kullanirken düseceginden korkulur, sakizda misvak gibi disleri temizler ve dis etlerini kuvvetlendirir» denilmektedir.
5- Misvak bulamayan dislerini parmagi ile ovalar. Beyhak.î-n i n «Sünen» inde Ene s(Radiyallahû anh) dan rivayet ettigi bir hadiste Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in:
«Misvak yerine parmaklar kâfidir.» buyurdugu rivayet olunur. Bu hadis zaiftir. Fakat Tabaranî 'nin «el - Evsat» mda Hz. Aise (Radiyalîahu Anhâ)d&n rivayet ettigi bir hadistede:
«Parmagini agzina sokarak misvak yerine kullanir.» denilmistir.
6- Agzi misvak agacinin çubugu ile temizlemek müstehaptir. Buhari 'nin tarihinde zikredildigine göre; ashaptan bazilari Resu1ü11ah (SaUüUahü Aleyhi ve SellemJ'e misvak agacindan çubuk takdim etmisler. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Bununla misvaklanm buyurmuslardir.» Tabaranî 'nin «el-Ev-sat»inda rivayet ettigi Muaz b. Cebel (Radiyalîahû anh) hadisinde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in zeytin agacindan yapilan misvaki pek begendigi ve

onu tavsiye ederek:
«Bu hem benim, hem de benden önce geçen peygamberlerin misvakidir.» buyurdugu rivayet olunur.
7- Misvak kullanmaktaki hikmet hususunda Ibni Dakikiliyd sunlari söyler. «Namaz kilinacagi zaman misvak kullanmanin müs-tehab olusvmdaki hikmet bunun Allah'a tekarrup hâli olmasidir. Binaenaleyh Ibadetin serefini göstermek Için bu halin kemal ve temizlikle mut-tasif olmasi icab eder. Filhakika Bezzar'm Hz. Ali (Radiyalîahu anh) 'tan rivayet ettigi bir hadiste misvak kullanmanin Kur'an-i kerimi dinleyen melâikeye taallûk eden bir is oldugu, melâikenin ona agzini agzina degdirecek kadar yaklastigi beyan ediliyor. Ebu Nuaym'in Hz. Cabir (Radiyalla.hu anh) dan mutemed raviler vasitasi ile rivayet ettigi bir hadistede:
«Bîriniz geceleyin namaz kilmaga kalkarsa misvak kullansin. Çünkü o namaz kilmaga kalkinca kendisine bir melek gelerek agzini onun agzina temas ettirir. Artik o kulun agzindan çikanlar melâikenin agzina girer.» bu vurulmustur.
Kuseyri'nin Ebu'd-Derda '(Radiyallahâ anh) dan isnadsiz olarak rivayet ettigi bir hadistede:
«Misvak tutunmaya devam ediniz, çünkü misvakta yirmidört haslet vardir. Bunlarin en makbulü Allah'in razi olmasidir. Hem namazi yetmis yedi derece katlanir. Misvak vakit, hal ve zenginlige sebep olur. Agiz kokusu temizler. Dis etlerine zindelik verir, bas ve dis agrisini giderir; yüzü ve disleri parladigi için melekler kendisiyle musafahâ eder.» buyu-rulmustur,
8- Misvakin fazileti babinda Imam Ahmed b. Hanbe1 ile Ibni Hibban Hz. Aise (Radiyallahu Anhâ) dan su ha-disi rivayet ederler:
Resullüî1ah (Sallallahü A leyhi ve Sellem):
«Misvak agzin temizligi, Teâlâ hazretlerinin rizasidir.» buyurdular rivayet edilmistir.
Ebu Ömer misvak kullanmanin fazileti ittifaki oldugunu bu babta hiç bir ihtilâf bulunmadigini bütün ulemâya göre misvak kullanarak kilman namazin misvaksiz kilman namazdan efdal oldugunu söylemistir. Hatta Evzâî :
Misvak abdestin yarisidir. Bâ husus namaz kilinacagi zaman, abdest alirken, kur'an okurken, uykudan uyandiktan sonra ve agzin kokusu degisince misvak kullanmak te'kiden mutluptur. Gece namazlarinin her iki rekati arasinda, cuma gününde ve keza uykuya yatarken, vitir namazindan sonra sabahleyin ve yemekten önce misvak kullanmak müstehaptir.» demistir.
9- Babimizin hadisi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in ümmetine olan sonsuz sefkat ve merhametine delildir. Zira misvak kullanmayi emr etmemesi ancak onlara mesakkat vermemek hikmetine
mebnidir.
10- Hadis-i serif Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeHem/e vahiy nazil olmadigi zaman içtihad etmenin caiz olduguna delildir. Nitekim misvak hususunda ictihadda bulunarak onu emretmemek için mesakkati sebep göstermistir. Eger hüküm vermesi mutlaka bir nassa mütevakkif olsaydi misvak emrini verememesine sebep bu babta ayet bulunmamasini gösterirdi. Maamafih bazilarina göre Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in bu sözü mesakkat bulundugu için misvak kullanmanin emredilemedigini haber verme mahiyetindede telakki edilebilir. Bu takdirde hadisin manâsi «eger mesakkat olmasaydi Allah misvak kullanmayi emreder ben de onun vacib oldugunu size haber verirdim» demek olur. Fakat bu ihtimal uzak görülmüstür. Hadisin zahiri manasi, mesakkat olur endisesi ile misvakin emredilmedigîni gösteriyor. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in emri hakikatta daima Allah'tan gelen emirdir. Çünkü onun kendi heva hevesine göre söz söylemedigi nass-i Kur'anla sabittir.
11- Bu hadisle Nesaî oruçlu bir kimsenin ögleden sonra misvak kullanmasinin müstehab olduguna istidlal etmistir. Çünkü hadis her namaza âmm ve sâmildir.
12- Hadis-i serif âmm oldugu için ulemâ farz ve nafile namazlarla bayram namazlari istiskâ, küsuf ve husuf namazlarinda misvak kullanmanin müstehab olduguna istidlal etmislerdir. Çünkü umumun muktezasi budur.
13- Hadis-i serifte misvakin alelumum her namazda kullanilmasi matlup gösterildigi için bazilari mescidde dahi kullanilmasinin mubah olduguna kail olmuslardir. Mâli kilerden bazilari ise; mescidi kirletecegi mülahazasi ile orada misvak kullanmayi kerih görmüslerdir.

43- (253) Bize Ebu Küreyb Muhammed b. Alâ1 rivayet etti (Dedi-ki) : Bize Ibni Bisr, Mis'ardan, o da M ikdam b. Surayh [68] dan o da babasindan naklen rivayet etti. Babasi söyle demis, Âise'ye sordum «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem)e\ine girdigi vakit ilk ise neden baslardi?» dedim.
— «Misvaktan» cevabini verdi.

44- (...) Bana Ebi Bekr b. Nâfi'el-Abdî de rivayet etti. (Dediki) : Bize Abdurrahman, Süfyân'dan, o da Mikdam b. Süreyh'dan, o da babasindan, o da Aise'den naklen rivayet ettiki Peygamber (SaIlalîahü Aleyhi ve Sellem, evine girdigi zaman ilk isi misvak tutunmak olurmus.

45- (254) Bize Yahya b. Habib el-Hânsî rivayet etti. (Dediki): Bize Hammad b. Zeyd Gaylân'dan [69] —ki Ibni Cerîr ma'velidir— O da Ebu Bürde'den, o da Ebu Musa'dan naklen rivayet etti. Ebu Musa :
— «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanina girdim, Mis-vakinin bir ucu dilinin Üzerinde idi» demis.

46- (255) Bize Ebu Bekr b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dediki) : Bize Hüseym Husayn'dan. o da Ebu Vail'den, o da Huzeyfe'den naklen rivayet etti. Huzeyfe:
«Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) teheccüd namazi kilmaya kalktigi zaman agzini misvakla ovalardi» demis.

(...) Bize Ishak b. Ibrahim rivayet etti. (Dediki) : Bize Cerir Mansur'-dan naklen haber verdi. H.
Bize Ibni Nümeyr'de rivayet etti. (Dediki) ; Bize babamla Ebu Mua-viyej A'mes'ten rivayet ettiler. Mansurla A'mes'in ikiside Ebu vail'den, o da Huzeyfe'den naklen rivayet etmisler. Huzeyfe:
«Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geceleyin kalktigi vakit...» diyerek bu hadisin mislini rivayet etmis. (Yalniz) bu raviler: «Teheccüd namazi kilmak için» dememisler.

47- (,..) Bize Muhammed b. el-Müsenna ile Ibni Bessar rivayet ettiler. Dedilerki: Bize Abdurrahman rivayet etti. (Dediki) : Bize Süfyân, Mansur'dan, Husayn ile A'mes'de ebu Vail'den, o da Huzeyfeden naklen rivayet ettiler, ki Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geceleyin (namaza) kalktigi zaman agzini misvakla ovalarmis.»
Bütün bu rivayetler her zaman misvak kullanmanin faziletli bir amel olduguna; Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in buna pek ziyade ehemmiyet verirdigine delâlet etmektedirler. Nevevî'nin beyanina göre; misvak pek kuru pek te yas olmamalidir. Çünkü pek kuru olursa dis etlerini yaralar pek yas oluncada disleri temizleyemez. Misvaki dislerin her tarafina ve kenarlarina gezdirerek temizlemek ve bu ise sag taraftan baslamak müstehaptir.
Izni olmak sartiyle baskasinin misvakini kullanmakta ser'an bir beis yoktur. Çocuklari misvak tutunmaya alistirmak müstehaptir.
Kaadi Iyâz'm beyanina göre; Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in evinde misvak kullanmasi halk huzurunda bu isi yapmanin mürüvvete muhalif olmasindandir. Kurtubi: «Evinde ilk is olarak misvak kullanmasinin sebebi mescitte nafile kilamamigsa onu evinde kildigi için olsa gerekir» diyor. Bazilari Resulü Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yolda konusmazdi sükût agiz kokusunu degistirir evinde misvak kullanmasinin vechide budur.» demislersede bu kavli dogru degildir. Çünkü Peygambe r (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) agiz kokusu v.s. gibi seylerden münezzehidir. O bunu ancak ümmetine talim için yapmistir. Binaenaleyh uzun zaman sükût eden bir kimse birisi ile konusmak istedigi vakit misvak kullanmalidir.
Teheccüd: Geceleyin kilman namazdir. Bu namaz Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'e mahsus olmak üzere farz, ümmetine nafiledir. cümlesinden murad misvakla disleri genisligine ovmaktir. Bazilari bunun yikamak manasina geldigini diger bazilari eyice temizlemek oldugunu söylemislerdir.

48- (256) Bize Abd b, Humeyd rivayet etti. (Dediki) : Bize Ebu Nu-aym rivayet etti. (Dediki) : Bize Ismail b. Müslim [70] rivayet etti. (Dediki) : Bize Ebu'l Mütevekkil [71] rivayet etti. Önada Ibni Abbas anlatmis. Ibni Abbas bir aksam Peygamber (Saiîaîîahü Aleyhi ve Seîiem) in evinde yatmis gecenin sonuna dogru Nebiyullah (SalUtllahü Aleyhi ve Sellem) kalkarak disari çikmis ve gökyüzüne bir bakmis. Sonra Al-i îmran süresindeki su ayeti okumus:
«Süphesiz ki göklerle yerin yaradilisinda gece ife gündüzün gelip geçisinde akil sahipleri Için alinacak ibretler vardir.» Ta «Bizi cehennemin azabindan koru.» cümlesine kadar
Sonra eve dönerek misvaklanmis ve abdest almis. Sonra kalkarak namaz kilmis. Ve yatmis, sonra tekrar kalkarak disari çikmis ve almis ve semaya bakmis da bu ayeti yine okumus sonra dönerek misvaklanmis, abdest almis kalkip namaz kilmis.
Bu hadis Imam-i Müslim'in «Kitabu's-Salât»da bütün tarikleri ile rivayet ettigi bir hadisin muhtasaridir. Hadis-i serif bir çok nefis hükümleri ihtiva etmektedir. Bunlar insaallah orada görülecektir. Ez Cümle geceleyin uykudan uyanan bir kimsenin gök yüzünü temasa ederek kudretullahin azametine delalet eden sayisiz yildizlara ve nurtopu gibi parlayan aya bakmasi sonra bu ayeti kerimeyi okumasi müstahaptir. Uykudan tekrar tekrar uyanan kimsenin ayni temasayi ve ayeti tekrarlamasi da müstahap olur.

16- (Fitrat Hasletleri Babi)

49- (257) Bize Ebu Bekr b. Ebî Seybe ile Araru'n Nâkid ve Züheyr b. Harp toptan Süfyan'dan, rivayet ettiler. Ebu Bekr dediki: Bize Ibni Uyeyne, Zühri'den, o da Said b. el-Müseyyeb'den, o da IEbu Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den nal den rivayet etti: Söyle buyurmuslar:
«Fitrat bestir; (yahut bes sey vardir ki, bunlar fitrattandir) : Sünnet olmak, kasiklari tras etmek, tirnak kesmek, koltuk altindaki killari yolmak ve biyiklari kisaltmak.»

50- (...) Bana Ebu't Tabir ile Harmeletü'bnü Yahya rivayet ettiler. Dedilerki: Bize Ibni Vehb haber verdi. (Dediki) : Bana Yunus, Ibni Si-hab'dan, o da Said b. el-Müseyyeb'den, o da Ebu Hüreyre'den, o da Resu-lüîlah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen haber verdit ki söyle buyurmuslar:
«Fitrat bestir: Sünnet olmak, kasiklari tras etmek, biyiklari kisaltmak, tirnaklari kesmek, koltuk altlarini yolmak.»

51- (258) Bize Yahya b. Yahya ile Kuteybetü'bnü Said ikisi birden Ca'ferden rivayet ettiler. Yahya dediki bize Ca'fer b. Süleyman, Ebu Im-ran el-Cevniden, o da Enes b. Malikten naklen haber verdi. Dediki: Enes; Sunlari söyledi.
Biyik kisaltmak, tirnak kesmek, koltuk altlarini yolmak ve kasiklari tiras etmek hususunda bunlari kirk geceden fazla birakmamamiz bize müddet olarak tayin edildi.
Bu hadisi Buhari «Kitabu'I Libas» da muhtelif sekillerde tahriç ettigi gibi Ebu Davud, Nesai ve IbniMace'de Ebu Hüreyre (Radiyallahû anh) tarikiyle rivayet etmislerdir.
Fitrat yeni yaratmak demektir. Bu makamda bugün orijinal tabiri kullaniliyor. Burada ondan murad ne oldugu ihtilaflidir. Hattabî ekseri ulemâya göre burada ondan murad sünnettir, diyor. Sair ulemâya göre peygamberlerin sünneti manasinadir. Fitrat dindir diyenlerde olmustur. Hulâsa fitrat kelimesi, yeni kesif cibillet, din ve sünnet mânâlarina gelir, Kaadi Beyzâvi bu mânâlarin hepsini toplayarak: «Fitrat, bütün Peygamberlerin benimsedigi, seriatlerin ittifakla kabul ettigi eski bir sünnettir. Sanki bu sünnet cîbilli bir sey olup insanlar bunun üzerine ya-ratilmislardir.» demistir.
Buradaki rivayetlerin ikisinde fitrattan olmak üzere bes sey; birinde dört, bundan sonra görecegimiz bir rivayette on sey gösterilmis isede; bunlar on adetine münhasir degildir. Nitekim Resulüllah (Sallallahil Aleyhi

ve Sellem) «Fitrattandir» buyurmakla bunlarin yalniz on tane olmadiklarina isaret etmistir. Neveyi diyorki: «Bu hasletlerin ekserisi ulemâya göre vacip degildir. Sünnet olmak mazmaza ve istinsak yapmak gibi bir kaçinin vacip olmadiginda hilaf vardir. Maamafih vacip olmayan bir seyi vacip olanla birlikte zikretmek memnu, degildir. Nitekim: Teâlâ hazretler
,Enlam sûresi. Ayet:
«Mahsul verdigi zaman onun mahsulünden yiyin, hasad günü gelince hakkini da verin.» buyurmustur.
Mahsûlün ösrünü vermek vacip fakat onu yemek vacip degildir. Meselenin tafsilatina gelince Safiî ile bir çok ulemâya göre hitan (yânî sünnet olmak) vacibtir. Malik ile ekseri ulemâya göre ise sünnettir. Sünnet olmak Safiîye göre hem erkeklere hem kadinlara vaciptir. Erkeklerde, sünnet edilecek uzuvun hasefe miktari tamamiyle açilacak derecede üzerindeki deriyi kesmek vaciptir. Kadinda ise fercin üzerindeki deriden az bir miktar kesmek vacip olur. Mezhebimizin cumhuru ule-masmca sahih olan kavle göre çocuklari küçükken sünnet etmek vacip degil caizdir. Mezhebimizin bir kavline göre çocuk bulûga ermezden önce onu sünnet ettirmek velisine vaciptir. Diger bir kavle göre on yasindan önce çocugu sünnet ettirmek haramdir. Sahih kavile göre çocugu dogumunun yedinci günü sünnet ettirmek müstahabdir. Dogum gününün bu yedi günden sayilip sayilmiyacagi hususunda iki kavil vardir. Bunlarin makbul olanina göre; dogum günü de yedi günde dahildir.
Ulemâmiz Hun-sâ-i müskil [72] hakkinda ihtilâf etmislerdir. Bazilarina göre; bulûgdan sonra her iki aletini keserek sünnet etmek vaciptir. Diger bazilarina göre hangi tarafin galip gelecegi anlasilmcaya kadar sünnet etmek caiz degildir. Makbul olan kavilde budur. Bir kimsede vazife gören iki tane erkek-Ht aleti bulunursa ikisinide sünnet etmek vacip olur. Biri vazife görür digeri görmezse vazife gören alet sünnet edilir. Vazife görmek dahi bir kavle göre bevlle diger bir kavle göre cima'la ölçülür.
Sünnet edilmeden ölen bir insan hakkinda ulemamizin üç kavli vardir. Bunlarin sahih ve meshur olanina göre ölen küçük olsun büyük olsun sünnet edilmeden defnolunur. Ikinci kavle göre, küçük sünnet edilmezse-de büyük sünnet edilir. Üçüncü kavle göre küçük sünnet edilmezsede büyük sünnet edilir.

Hanefilere göre «hitan» sünnettir; ve seâir-i islâmiyyedendir. «Ed-Durr - ül muhtar» adli eserde: «Bir belde ahalisi çocuklarini sünnet ettirf memek için ittifak etseler, hükümdar onlarla harb eder...» deniliyor. Ancak vakti hakkinda Imam Âzam «Bilgim yok» demis diger Imamlardan da bir sey nakledilmemistir. Çocugun yedi yasinda on yasinda ve son had olarak oniki yasinda sünnet edilebilecegine dair kaviller vardir. «Çocugun taka-dma göredir» diyenler de olmustur, ki en güzel kavilde budur. Hanefüer-ce kadini sünnet ettirmek sadece erkege bir ikramdir. Mamafih hitanin kadin için de sünnet oldugunu söyleyenler vardir.
Istihdât: kasiklari tiras etmektir. Bu is için demir alet yani ustura kullanildigindan ona bu isim verilmistir. Istihdâd sünnettir. Bundan murâd o yeri temizlemektir. Temizlik için tiras etmek efdal isede killari makasla kesmek ve yolmakta caizdir.
Âne'den murad erkek ve kadinin fercîerinin etrafindaki killardir. Ebu'l-Abbas Ibni Süreye'den nakledilen bir rivayete göre âne dübürün etrafindaki killardir. Bunlarin mecmu'undan anlasiliyorki; insanin Ön ve ardindaki killarin hepsini tiras etmesi müstehaptir. Tiras etme zamani ihtiyaca göre tayin olunur. Killar uzadikça tiras etmek icab eder.
Biyiklari kisaltma, koltuklan yolma ve tirnak kesnieninde hükmü bu-dur. Nevevinin sözü burada sona eriyor.
Biyiklarin kesilmesi ihtilaflidir. Tahavî: «Medinelilerden bir cemaat biyiklan kesmenin muhtar olduguna kail olmustur» diyor. Bu sözden maksadi Salim, Said b. el-Müseyyeb, Urvetü'-bnü-Zübeyr, Ca'fer b. Zübeyr, Ubeydullah b. Abdillâh ve Ebu Bekr b. Abdirr'ahman hazeraüdir. Çünkü biyiklari kazimak degil kesmek müstahaptir diyenler bunlardir. Umeyd b. Hilâl, Hasan-i Basri, Muhammed b. Sîrîn ve Ata' b. Ebî Rebâh hazeratinm mezhebide budur. v Mezkûr kavil îmam-i Malik'tende rivayet olunur. Kaadi Iyâz: «Selefin bir çoklari biyigi kökten tiras etmenin memnun olduguna kaildir ki, îmam Ma1ik'in mezhebide budur. Imara-i Malik biyigi kökten tiras etmeyi bir âfet sayar bunu yapanlarin te'dip olunmasini emredermis ona göre biyigi üst taraftan

kesmekte mekruhtur. Müsta-hap olan dudaklarin etrafini açmaktir.» diyor.
Tahavi sair ulemânin bunlara muhalefet ettigini ve biyiklari tiras et-nr.enin müstahab oldugunu söylediklerini beyanla: «Biz de bunu makasla kesmekten efdal görüyoruz» diyor Tahavî'nin sair ulemâdan muradi selef-i salihinin cumhurudur, ki Küfe'lilerden Mekhûl, Muha'mmed b. Aclân, îbni Ömer (Radiyaîlahû anh) nin azad-hsi'i Nafi', Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed (Ratyimehumullah) bunlar meyanmdadir. Onlara göre biyiklan tiras etmek kisaltmaktan efdaldir. Sahabe-i kiramdan Abdullah b. Ömer, Ebu Said-i Hudrî, Rafi' b. Hadic, SeIemetü'-bnü Ekva! Cabir b Abdillâh ve Abdullah b. Amr (Radiyaîlahû anhümâ)hazerahin biyiklarini tiras ettiklerini Ibni Ebî Seybe müsned olarak rivayet etmistir.
Tirnaklari parmaklara zarar vermemek sartiyle dipten kesmek müs-tehaptir. Tirnak keserken tertibe riâyet olunacagina dair hadislerin hiçbirinde bir kayit yoktur. Lâkin Nevevî Müslim serhinde evvelâ sag elin sahadet parmagindan baslayarak sonra orta, sonra yüzük parmâginin daha sonra serçe parmaginin tirnaklarini ondan bas parmagin tirnagini kesmenin müstehab oldugunu sol elde ise bu ise küçük parmaktan baslayarak sehadet parmagina dogru gidilecegini bildirmistir. Ayak tirnaklari kesilirken sag ayagin küçük parmagindan baslayarak sira ile ötekilere geçilecek sol ayakta ise bas parmaktan sonrakinden baslanarak küçük parmaga dogru gidilecektir.
Yalniz Nevevî bu sekilde tirnak kesmenin müstahab oldugunu gösteren bir sened zikretmemistir.
Tirnak kesmek için muayyen bir zaman tâyin edilmemistir. Binaenaleyh bu hususta ihtiyaca göre hareket edilecektir. Ancak Beyhaki'-nin Ebu Ca'feri Bakir 'dan mürsel olarak tahriç ettigi bir hadiste: «Resulüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) tirnaklarini cuma günü kesmeyi severdi» denilmistir. Ibnü'l Cevzî' nin Atâ' tarikiyle Ebû Hüreyre (Radiyaîlahû' anh) dan rivayet ettigi bir hadiste de: «Resulüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) :
«Her kim tirnaklarini cumartesi günü keserse, o kimseden dert gider deva gelir; kim tirnaklarini pazar günü keserse o kimseden fakirlik gider yerine zenginlik gelir; kîm tirnaklarini pazartesi günü keserse, o kimseden illet gider yerine sihhat gelir; kim tirnaklarini sali günü keserse ondan alacalik hastaligi gider, kendisine afiyet gelir; kim tirnaklarini çarsamba günü keserse o kimseden vesvese gider, yerine emniyet ve sihhat gelir; kim tirnaklarini persembe günü keserse ondan cüzzam hastaligi gider, yerine afiyet gelir; ve kim tirnaklarini cuma günü keserse o kimseye rahmet gelir, günahlari çikar.» buyurdu denilmektedir.
Fakat Ibnü'l Cevzî: «Bu hadis Resulüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) üzerinden uydurma bir hadistir. Uydurulan hadislerinde en çirkinlerinden ve en soguklarindan biridir. Senedinde bir sürü meehûl. metruk ve zayiflar vardir» demistir.
Müddet hakkinda babimiz hadisinde bildirilen kirk günden baska bir vakit zikredilmemistir. Ancak bunu kirk gün tirnak ve biyik kesilmeye-bilir. Koltuk ve kasiklar tiras edilmeyebilir seklinde anlamaman dir. Çünkü hadisten murad bu islerin kirk günü bulacak kadar ihmal edilmemesidir.
Koltuk altlarindaki killari yolmak ulemânin ittifaki ile sünnettir, yo-lamiyanlar tiras etmek veya ilâç kullanmak suretiyle de temizlik yapabilirler.
Rivayete göre Yunus b. A'lâ söyle demis:
« Sâfîî (Rahimehullah)m yanina girdim berber koltuklarinin altini tiras ediyordu. Safiî: Bilirim koltuklarin altini yolmak sünnettir. Ama ben bunun acisina dayanamiyorum dedi.»
Temizlik isine sag koltuktan baslamak müstehaptir. Biyiklarin hük-müde böyledir.

52- (259) Bize Muhammed b. el-M üs emi a rivayet etti. (Dediki) : Bize Yahya yani Ibni Said rivayet etti. H. Bize Ibni Nümeyr de rivayet etti. (Dediki) : Bize babam rivayet etti. Her iki râvî Ubeydullah'tan, o da Nâfî'dan o da Ibni Ömer'den, o da Peygamber (Saiîaîîahü Aleyhi ve Settem) 'den naklen rivayet etmisler. Peygamber (Saîîalîahü Aleyhi ve Seîlem):
«Biyiklari fras edin, sakallari uzatin.» buyurmuslar.

53- (...) Bize bu hadisi Kuteybetü'bnü Said ve Malik b. Enes'ten, o da Ebû Bekr b. Nafî'den, o da babasindan, o da ibni Ömer'den, o da Peygamber (Saîlaîiahü Aleyhi ve Sellem) den naklen rivayet etti ki. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) biyiklarin tiras edilmesini sakalinda uzatilmasini emir buyurmus.

54- (...) Bize Sehl b. Osman rivayet etti. (Dediki) : Bize Yezid b. Zürey', Ömer b. Muhammed "den rivayet etti. (Demiski) : Bize Nâfî', Ibni Ömer'den naklen rivayet etti. Dediki! Resulüllah
«Müsriklere muhalefet edin; biyiklari kisaltin; sakallari uzatin.» buyurdular.

55- (260) Bana Ebu Bekr b. Ishak rivayet etti. (Dediki) : Bize Ibni Ebi Meryem haber verdi. (Dediki) : Bize Muhammed b. Ca'fer haber verdi. (Dediki) : Bana Hurâka'nin azadlisi Alâ' b. Abdirrahman b. Ya'kub ba-basindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi. Ebû Hüreyre söyle demis. Resulüllah (Saîlaîiahü Aleyhi ve Sellem) :
«Biyiklari kesin, sakallari salin, Mecusilere muhalefet edin.» buyurdular.

56- (261) Bize Kuteybetü'bnü Said ile Ebu Bekr b. Ebi Seybe ve Züheyr b. Harb rivayet ettiler. Dedilerki: Bize Vekî', Zekeriyya b. Ebi Zaide [73] den, o da Mus'ab b. Seybe'den [74], o da Talk b. Habîb'den [75], o da Abdullah b. Zübeyr'den, o da Aise'den naklen rivayet etti; Söyle demis Resulüllah (Sallallahü A leyhi ve Sellem) :
«On sey (vardir ki bunlar) fitrattandir : Biyigi kesmek, sakali uzatmak, misvak tutunmak, buruna su çekmek, tirnak kesmek, parmak mafsallarini yikamak, koltuk altini yolmak, kasiklari tras etmek ve suyla taharetlenmek.» buyurdular.
Zekeriya demis ki: .«Mus'ab : Onuncuyu unuttum megerki mazmaza ola dedi.»
Kuteybe: «Vekî' intikasu'I-ma' yani istinca' dedi» ibaresini ziyade etmistir.

(...) Bize bu hadisi Ebu Küreyb de rivayet etti. (Dediki) : Bize tbni Ebi Zaide, babasindan, o da Mus'ab b. Seybe'den bu isnadda bu hadisin mislini haber verdi. Su kadar varki o babasinin; «onuncuyu unuttum» dedigini söylemis.
Hadisin bu rivayetlerinde biyiklan kesmekle beraber sakalin uzatilmasi da emir buyurulmaktadir.
Taberî diyorki: «Sakallan uzatin diye emir buyurmanin vechi nedir? bilirsinki I'fâ çogaltmak demektir. Insanlardan öyleleri vardirki «Sakallari uzatin hadisinin zahirine tabi' olarak sakalinin killarini haline birakir, da sakal uzunluguna ve genisligine çirkinlesir. Hattâ dile destan ve misal olur» dersen buna söyle cevap verilmistir. Bu haber hususunda Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) den hüccet sabit olmustur ki; sakalin fazla uzatilmasi memnu* kisaltilmasi vaciptir. Yalniz bunun mikdari hususunda selefin ulemâsi ihtilâf etmislerdir. Bazilarina göre; kisaltilmasi icabeden sakalin haddî uzunluguna bir tutamdan fazla olmak genisligine de etrafa dagilarak çirkin bir manzara arzetmesidir, Bu kavil Ömer (Radiyallahû anh) tan rivayet olunmustur. Hz. Ömer; «sakalini uzatmis birini görerek sakalindan çekmis. Sonra bir adama emir vererek onun bir tutamdan fazlasini kestirmis. Sonra: O zata dönerek gitte saçini düzelt yahut berbat et, sizden baziniz kendini yirtici hayvanlardan bir hayvan gibi basibos birakiyor» demis.
Ebu Hüreyre (Radiyalîahû anh) sakalini tutar bir tutamdan fazlasini kesermis Ibni Ömer'in dahi ayni sekilde hareket ettigi rivayet olunur. Ulemâdan bir takimlari sakalin uzunlugu ve genisligi çirkin bir sekil olmayacak derecede kisaltilmasina kaildirler. Onlar bu hususta had hudut bildiren bir delil bulamadiklarini söylerler. Bittabi bunun o memleketin âdetine muhalif olmamasi yani haddinden fazla kesilmemesi gerekir.
Ata': Sakal uzadigi zaman onu eninden ve boyundan bir parça al-makia beis yoktur: Çünkü hâli üzre birakmakta kendini baskalarinin alay ve istihzasina mâruz birakmak vardir» demis. Bu bâbta Amr b. Harün'un Üsametü'bnü Zeyd tarikiyle Peygamber . (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) den rivayet ettigi bir hadisle istidlal

etmistir. Mezkur hadiste «Peygamber (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) sakalinin eninden ve boyundan bir parça alirdi» denilmektedir. Hadisi Tirimizi tahric etmis ve: «Bu hadis gariptir» demistir.

Nevevi diyorki: «Acemlerin âdeti sakallarini kesmekti. Seri'at bunu Nehy etmistir. Ulemâ sakalda makbul olmayan ve her biri digerinden daha çirkin olan on haslet bulundugunu söylerler. Bunlarin birincisi cihada niyeti olmadigi halde sakali siyaha boyamaktir. Ikincisi sünnete ittiba' için degil de sulâhaya benzemek için sakali sariya boyamaktir.

Üçüncüsü re'is olmak, baskalarindan ta'zim görmek ve kendisine ihtiyar süsü vermek için sakali kibritle agartmaktir.

Dördüncüsü: Sakali yolmak yahut ustura ile tiras etmektir, Buda sa-kalsizligi ve güzel görünmeyi terci'han yapilir.

Besincisi: Sakaldan beyaz killari yolmaktir.

Altincisi: Kadinlara güzel görünmek için sakali perçem perçem yapmak.

Yedincisi: Sakalda ziyade ve noksan yapmak.

Sekizincisi: Baskalarina iyi görünmek için sakalini tarayip salmak.

Dokuzuncusu: Âbid ve zahid görünmek ve kendine bakis görüs etmiyor zannini vermek için sakali karma karisik keçelenmis bir halde birakmak.

Onuncusu: Sakalinin siyahina ve beyazina bakarak bir cihetten gençlere bir cihetten ihtiyarlara benzedigi için böbürlenmek.

Onbirincisi: Sakalini pelik gibi Örmektir.

Ancak kadinin sakali ve biyigi çikarsa onlari tiras etmesi müstehab olur.

Berâcim: Burcümenin cem'idir. Burcüme parmak mafsallari demektir. Gerek parmak mafsallarini, gerekse kulaklarin kivrinti yerlerindeki kirleri temizlemek sünnettir. Burun içi gibi kir, pas toplanan sair yerleri yikamakta hükümde dâhildir.

Hadiste geçen tabiri muhtelif sekillerde tefsir edilmistir Esas itibari ile suyun noksanlasmas: manâsina gelen bu terkibi veki' istinca diye tefsir etmistir. Bazilarina göre, bundan murad suyu kullanmak sebebiyle bevli kesmektir. Bir takimlari su serpmektir demislerdir. Filhakika hadisin bir rivayetinde intikas yerine intidah denilmistir. Cumhura göre; abdestten sonra vesveseyi gidermek için avret yerine biraz su serpmektir. Ibnl Esir hadisin seklinde rivayet edildigini söylemistir.

Bazilari dogrudan rivayet budur derler. Infikâs bevlettikten sonra o mahalli yikiyarak bevliri gelmesine mani olmaktir. Maamafih Ibni Esir'in rivayeti sazdir. Savab olan Nevevî'ninde beyan ettigi vecihle kelimenin intikas seklindeki rivayetidir.

Hz. usab'm: «Onuncuyu unuttum megerki mazmaza ola» demesi bu hususta sekk ettiginin ifadesidir. Kaâdi Iy âz; «Ihtimal bu onuncusu bes seyle beraber zikredilen sünnet olmalidir.» demistir,

Kirkdokuz numarali hadisde Hz. Ebu Hüreyre 'nin: «Fitrat bestir yahut bes sey vardirki bunlar fitratdir» seklindeki rivayeti dahi öylemi dedi böyle mi kestiremeyip sekk ettigi içindir.

Ellibir numarali hadisin senedinde ismi geçen Ca'fer hakkinda UkayIî söz götürür zira Bu zat hakkinda Ibni Abdilber: «Bu hadisi Ca'fer b. Süleyman'dan baska kimse rivayet etmemistir. O da bel-leyisi zayif ve hatasi çok oldugu için hüccet olamaz demistir.» seklinde mütalea yürütmüs ise de Nevevi bunu kabul etmemis Ca'f eri daha Önceki hadis imamlarindan bir çoklarinin mevsuk ve mutemed buldugunu söyledikten sonra: «Onu mevsuk kabul etmek için imam Müs-limin onunla ihticac etmesi kâfidir. Halbuki bu bâbta baskalarida Müs-lime ta'bi' olmuslardir» demistir.

Bu hadisin muhtelif rivayetlerinde sakalin uzatilmasi hakkinda bes tane ayri kelime kullanilmistir. Bunlar :
kelimeleridir ki; hepsi sakali kendi haline birakir mânâsina gelirler. Hadisin zahiri bunu iktiza
ettigi gibi ulemâdan bir çoklarinin kavlide budur.

Kaadi Iyâz diyor ki: «Sakalin kazitilmasi ve yakilmasi mekruhtur. Ama uzaymca boyundan ve eninden alinmasi iyi olur. Sakalini fazla kisaltarak kesmekle söhret bulmak mekruh oldugu gibi büyük sakalli olmakla söhret

bulmakta mekruhtur. Sakalin ne kadar kesilecegi hakkinda selef ihtilâf etmislerdir. Bazilari bu hususta hiç bir had hudut beyan etmemis- Yalniz dillere düsecek derecede kendi haline birakilmayip biraz kesilecegini söylemislerdir. Imam-i Malik pek uzun sakal birakmayi mekruh görmüstür. Bir takimlari sakal kesmeyi bir tutamla sinirlandirmis fazlasinin kesilmesine kail olmustur. Hac ile ömreden baska sakalin hiç bir yerde kesilmiyecegine kail olanlarda vardir. Biyiklara gelince seleften bir çoku onlarin kökten tiras edilecegine kail olmuslardir...»
Nevevi sakali kendi haline birakirsa ondan hiç bir sey kesmemeyi biyigi ise dudaklarin etrafi açilacak sekilde kesilmesini ihtiyar etmistir.

17- Istinca Babi

57- (262) Bize Ebu Bekr b. Ebî Seyhe rivayet etti. (Dediki) : Bize Ebu Muâviye ile Vekî', A'mesten rivayet ettiler H.
Bize Yahya b. Yahya da rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dediki) : Bize Ebu Muâviye, A'mesten, o da Ibrahim'den, o da Abdirrahman b. Yezid?-den, o da Selman'dan naklen haber verdi. Selmana:
— Peygamberiniz (Salialiahü Aleyhi ve Seîlem) size her sey'i hattâ kaza-i haceti bile ögretti (degilmi?) demisler. Selman :
— «Evet, gerçekten Resulüllah (Salîallahü Aleyhi ve Seîlem) kibleye karsi kaza-i hacet veya bevl etmekten, sag elle taharetlenmekden, üçten az tasla taharetlenmekten, hayvan tezegi veya kemikle taharetlenmekten bizi men etti.» demis.

(...) Bize Muhammed b. el-Müsenna rivayet etti. (Dediki) : Bize Ab-durrahman rivayet etti. (Dediki): Bize Süfyân, A'mesle mansurdan, onlarda Ibrahim'den, o da Abdurrahman b. Yezid'den, o da Selman dan rivayet etti. Selman söyle demis:
— «Bize Müsrikler (den biri) : Görüyorum ki; sahibiniz size herseyi Ögretiyor. Hatta kaza-i haceti bile Ögretiyor.» dedi. Selman su cevabi vermis:
— «Evet. Hakikaten o bizden birimizin sag elle taharetlenmesini ve kibleye karsi kaza-i hacet etmesini men etti. Hayvan tersi ve kemiklerle taharetlenmekten de men etti. Hem :
«Hiç biriniz üçten asagi tasla taharetlenmesin.»

58- (263) Bize Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dediki) : Bize Ravh b. Ubade [76] rivayet etti. (Dediki) : Bize Zekeriyya b. Ishâk rivayet etti (Dediki) : bize Ebu'z-Zübeyr rivayet etti, ki Cabiri:
— «Resulüllah (Sallalhhü Aleyhi ve Seîlem) bizi kemik veya hayvan tezegi ile taharetlenmekten men etti» derken isitmis,
Hadis-i Serif-in ikinci rivayetinden anlasiliyorki Hz. Selman-i Farisi'ye suali soran müsriklerden biriymis. Müsrik bu suali alayet-mek için sormustur. Binaenaleyh Selman (Radiyalîahû anh)ona gerektigi gibi agzinin payini verir cevaba lüzum görmeye bilirdi. Lakin o böyle yapmamis kâfirin istihzasina aldiris etmeyerek sualini ciddi bir müstersid suali gibi telâkki ederek seri'atm hükmünü kendisine anlatmis bu makamin istihza yeri olmadigini bu. suretle göstermistir.
Sel ma n (Radiyaîlahû anh) cevabina «ecel» diyerek baslamistir. Bu kelime «neam» gibi evet manasina gelir. Hatta lügat ulemasindan Ahfese göre haber hususunda «neam» dan daha güzeldir. Sual hususundada «neam» ondan daha güzeldir. Bunlarin ikiside gerek sübut gerekse nefiy hususunda tasdik ifade eden birer harftir.
Hirâe : kaza-i hacet yani büyük abdest bozmaktir. Çikan pislige ârap-\bt hara' yahut hirâ' derler.
Hur: ve Har diyenlerde vardir.
Gait: Çukur yer demektir. Kaza-i hacet için böyle yerler arandigindan helayâda gait denilmis. Sonra mecezen

necasete de gait itlak edilmistir. Selman (Radiyallahü anh) m kazurat için gait kelimesini kullanmasi onun ismini söylemek ayip sayildigi içindir. Bevl kelimesini kullan-maksa ayip sayümadigi için onu kinaye suretiyle degil kendi adiyle zikretmistir.

Gerek küçük abdest gerekse büyük abdest bozarken kibleye karsi dönmenin hükmü hususunda ulemâ ihtilâf etmislerdir, söyle ki:

1- Imam Malik ile Safiî hazeratina göre sahrada kibleye karsi kaza-i hacet etmek haramdir. Evlerde haram degildir. Bu kavil Abbas b. Abdil muttalip ve Abdullah b. Ömer (Radiyallahü anhümâ)i\e Sa'bi', Ishâk b. Rahuye ve bir rivayette Imam Ahmed b. Hambel'in mezhebidir.

2- Bazilarina göre kirda da evde de kibleye karsi kaza-i hacet caiz degildir. Ashab-i kiramdan Ebu Eyub el-Ensari (Radiyallahü anh) m mezhebi bu oldugu gibi tabiînden Mücahit, Ibrahim Nehaî, Süfyan-i Sevrî,ve Ebu Sevr de buna kaildirler. Bir rivayette Imam-i Ahmed b. Hambel dahi bu kavli ihtiyar etmistir.

3- Kirda ve evde kibleye karsi kaza-i hacet etmek caizdir. Urvetü'bnü'z-Zübeyr (Radiyallahü anh) ile Imam-i Malik'-dirler. Bir rivayette Imam Ahmed b. Hambel dahi bu dur.

4- Kibleye karsi kaza-i hacet etmek sahrada ve evde caiz degil fakat kibleye arkasini dönerek kaza-i hacet kirda da evde de caizdir. Bir rivayette Imam Azam Ebu Hanife ile Imani Ahmed b. Hanbe1'in mezhebleri budur. Diger rivayete göre Ebu Hanife nerede olursa olsun kaza-i hacet esnasinda kibleyi önüne veya arkasina almayi memnu' sayar.

Kibleye karsi kaza-i hacedin mutlak surette memnun oldugunu söylenenler buradaki selman had,isi gibi.mutlak surette kibleye karsi kazâ-i haceti yasak eden Sahih hadislerle istidlal ederler.

Ebu Hüreyre ile Ebû Eyyub (Radiyallahu anhümâ) hadisleri de bunlardandir. Derlerki: «Kibleye karsi kaza-i hacetin men edilmesi kiblenin hürmetinden dolayidir. Bu mânâ sahrada da evlerde de mevcuttur. Eger duvar ve saire gibi haller kibleye karsi dönmek için kafi gelseydi bu isin sahrada da caiz olmasi icabederdi. Çünkü Kabe ile bizim aramizda nice daglar vadiler v.s, haller vardir.»

Kibleye karsi kaza-i haceti mutlak surette mubah görenler babimiz hadisleri meyâninda gelecek Ibni Ömer (Radiyallahu anh) hadisi ile istidlal ederler. O hadiste Ibni Ömer (Radiyallahu anh)B, esulül-lah (Salîailahü Aleyhi ve Seilem)i Beyt-i Makdise dogru dönerek kibleyi arkasina almis vaziyette kaza-i hacet ederken gördügünü bildirmektedir.

Kibleye Önünü dönerek kaza-i hacet caiz degilse de arkasini dönerek kaza-i hacet caizdir. Diyenler buradaki Se1man (Radiyallahu anh)hâdisi ile istidlal etmislerdir.

Sahrada kibleye karsi önünü veya arkasini dönerek kazâ-i hacet caiz degildir. Fakat evlerde caizdir, diyenler dahi mezkûr Ibni Ömer hadisi ile ihticac ederler. Birde Hz. Câbir (Radiyallahu anh) dan rivayet edilen bir hadiste Cabir'in: «Kesulüllah (Salîailahü Aleyhi ve Seilem) bizi kibleye karsi bevl etmekten men etmisti. Fakat ben onu vefatindan bir sene Önce kibleye karsi bevlederken gördüm» demesini müd-deâlarina delil gösterirler. Bu hadisi Ebu Dâvud, Tirmizî ve baskalari güzel bir isnadla tahric etmislerdir Mervan-i Asgâr hadisi de bunlarin delillerindendir. Mervan söyle demis; «Ibni Ömer (Radiyallahu anhümâ)yi devesini çökerterek kibleye karsi bevl ederken gördüm. Kendisine:

— «Ya Eba Abdirrahman bu memnu' degilmi dedim.

— «Hayir. Bu ovada memnu'dur; seninle kible arasinda seni örten bir sey varsa zarar etmez» dedi.

Bu hadisi Ebu Davud ve baskalari rivayet etmislerdir. Bu babtaki hadisler sahih olup evlerde bu isin caiz olduguna delâlet ederler. Kibleye karsi kaza-i hacetin memnu' oldugunu bildiren Ebû Eyyub Se1man ve Ebû Hüreyre (Radiyallahu Anhüm) hadisleri memnuiyetin sahraya ait olduguna hamledilerek hadislerin arasi cem edilir.

Hadislerin aralarini bulmak mümkin oldugu takdirde onlarla amel etmenin vacip oldugunda ulema müttefiktirler. Binaenaleyh bu hadislerle amel vacib olur. Bu kavle zahib olanlar ova ile evleri mana itibari ile birbirinden farkli bulurlar, Çünkü evlerde kibleye karsi dönmemek güçtür sahrada ise bu is kolaydir.

Kibleye arkasini dönerek kaza-i hacet etmeyi mubah görenlerin kavli sahih hadislerle reddedilmistir. Bu

hadislerde kibleye önünü veya arkasini dönerek kaza-i hacet yasak edilmistir.
Nevevi diyorki:. «Gerek ovada gerekil evlerde kibleye karsi ci-ma'da bulunmak caizdir. Bizim mezhebimiz bu oldugu gibi Ebu Hanife ile Ahmed b. Hanbelin ve Dâvud-u Zâhiri'nin mezhebleride budur. Ma1ikiyye ulemâsi bu mes'elede ihtilâf etmislerdir
Maliki 'lerden Ibni K'aasini'e göre caizdir. Ibni Habib mekruh oldugunu söylemistir. Fakat dogrusu caiz olmaktir. Çünkü bir sey'in haram kilinmasi ancak seriatla sabit olur. Halbuki bu babta seriat tarafindan nehiy varid olmamistir.
Kudüs'teki Beyt-i Makdise önünü veya arkasini dönerek büyük ve küçük abdest bozmak haram degil mekruhtur.
Haza-i hacet esnasinda kibleye önünü veya arkasini dönmeyip taharet esnasinda dönmek caizdir. Allahu a'lem.»
Sag elle taharetlenmemek istincanin âdâbmdandir. Ulemâ sag elle is-tincanin menhi ve memnu' oldugunda müttefiktirler. Yalniz cumhura göre bu husustaki nehiy tahrim için degil tenzih ve edep içindir. Zahirîlerden bazilarina göre sag elle istinca haramdir. Nevevi bazi Safiîle-rinde buna isaret ettigini fakat onlarin isaretine itimad olunmadigini söyledikten sonra: «Ulemâmiz istinca islerinden hiç bir hususta sag elden istifade edilmemesinin müstehab oldugunu söylememislerdir. Yalniz özür hali müstesnadir. Birde suyla taharet yapilirsa sag elle dökülür; taharet sol elle yapilir. Tasla yapilirsa arkadaki taharet sol elle öndeki ise mümkün oldugu takdirde tasi yere yahut ayaklarin arasina koyarak silinmekle bu mümkin degilde tasi kaldirmak zarureti varsa sag eline alarak silmekle olur. Silinecek yer sol elle tutulur. Sag el hareket ettirilmez dogrusuda budur» diyor.
Bunun aksine kail olanlar varsada Nevevî onlarin kavlinin sahih olmadigini söylüyor. Sag elle taharetlenmenin nehiy buyurulmasi onun kiymetine tembih ve onun pisliklerden korumak içindir.
Hadiste «üçten az tasla taharetlenmekten de bizi nehiy buyurdu» denilmesi taharetin üç tasla yapilacagi hususunda nasstir. Mes'ele ulema arasinda ihtilaflidir. Safiîlere göre necasetin aynini giderinceye kadar tas kullanmak vaciptir. Fakat bir veya iki defada temizlik hasil olsa bile üçüncü tasi kullanmak yine vaciptir.
Imam Ahmed b. Hanbel ile Ish.ak b. Râhuye ve Ebu Sevr'in mezhebleride budur. Imam-i Malik ile Davud-u Zahirî'ye göre istincada vacip olan o yerin temizlenmesidir. Binaenaleyh temizlik bir tasla dahi hasil olsa kifayet eder. Bu bab-daki tafsilât yukarida geçmisti.
Resu1ü11ah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hayvan tersi ve kemikle taharetlenmeyi de men etmistir. Çünkü hayvan tersi necistir. Kemikde cinlerin yiyecegidir. -Bu iki kelime necaset ve yiyecek cinsleriyle taharet caiz olmadigina isarettir. Hayvanin cüzleri ve sair yenilen seyler bunda dahil oldugu gibi üzerine yazi yazilan kagid gibi muhterem seylerde hükümde dahildir. Ulemâdan bazilari on seyle istincain mekruh oldugunu söylerler bunlar; 1- Kemik, 2- Pislik, 3- Hayvan tezegi, 4- Yiyecek, 5- Kömür, 6- Cam. 7- Kagit, 8- Kumas parçasi, 9- Agaç yapragi ve 10- çiçektir.
Hz. Se1man (Radiyallahû anh) «Bize müsrikler dedi» ifadesi ile ya müsriklerin sözcüsünü yahut sözcü olmayan her hangi bir müsriki kas-detinistir. Sair müsrikler bu meselede ona muvafakat ettikleri için sîgayi cemî kullanmistir.

59- (264) Bize Züheyr b. Harb ile Ibni Nümeyr de rivayet ettiler. Dedilerki: Bize Süfyan b. Uyeyne rivayet etti. H.
Bize Yahya b. Yahya da rivayet etti. Lâfiz onundur. Dediki Süfyân b. Uyeyne'ye: Sen Zühriyi Ata' b. Yezil el-Leysiden, o da Ebu Eyyub'dan o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'den naklen su hadisi rivayet ederken isitmissin. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
— «Helaya geldiginiz zaman küçük veya büyük abdest bozarken kibleyi karsiniza veya arkaniza almayin. Lâkin sarka veya garba dönün.» buyurmuslar.
Ebu Eyyub :
— «Müteakiben Sama geldik (orada) kibleye karsi yapilmis helalar bulduk. Artik onlarin içinde kibleden dönüyor ve Allaha istigfar ediyorduk demis. (Öylemi?) » dedim. Süfvan :
— «Evet» cevabini verdi.

Bu hadisi Buhari «Kitabu'1-vudu» ve «Kitabu's-Salat» da tah-ric ettigi gibi Ebu Dâvud, Tirmizi, Nesâî ve Ibni Mâce dahi «Kitabu'l vudû» da tahric etmislerdir. Görülüyorki Hz. Ebû. Eyyub (Radiyallahû anh) hadisi rivayet ettikten sonra Sam'a gittiklerini orada helalarin kibleye" dogru yapildigini görünce kibleden dönerek keza-i hacete oturduklarini ve Allah'a istigfar ettiklerini bildirmistir, ki Ebu Hanife ile bir rivayette Ahmed b. Harabe1in mezhebleri de budur. Mes'elenin tafsilâti az yukarida görüldü.

Sam: Kelimesinin esas itibari ile Sam oldugunu oraya ilk varan Nuh (Aleyhisselâm) 'm oglu Sam oldugu için sehire bu isim verildigini; Araplarin Sini Sina tebdil ederek kelimeyi Sam diye telâffuz ettiklerini söyleyenler vardir.

Hz. Ebu Eyyub (Radiyallahû anh) m «istigfari» bazilarina göre helalari kibleye karsi yapanlar içindir. Çünkü günahkarlar için istigfarda bulunmak sünnettir. Bazilari bu istigfarin kibleye karsi olduklari için yapildigini söylerler. Fakat hadisin- zahirî mânâsina göre mezkûr istigfari yapanlar baskalari için degil kendi nefisleri için yapmislardir. Abdest bozmak günah olmadigi halde buradaki istigfara neden lûzüm görülmüstür? Sualine söyle cevap verilmistir:

Ehl-i Takva olanlarin âdeti budur. Onlar günaha girmekten korunmak için kendilerini daima kusurlu görerek istigfarda bulunmuslardir.

Ulemânin beyânina göre.; abdest bozarken sarka veya garba dönme emri Medine'lilerle Medine hizasinda bulunupta sarka veya garba döndügü zaman Kabe karsisina veya arkasina gelmeyenler hakkindadir. Binaenaleyh dünyanin sair memleketlerinde yasiyanlar bu emre göre hareketle abdest bozarken Kâbenin Ön veya arka taraflarinda kalmamasina dikkat edeceklerdir. Hadisten murad budur. Su Halde Kâbenin sarkinda veya garbinda yasayanlar cenube veya simale döneceklerdir.

Bu husustaki mezhebler bundan Önceki rivayette görüldüyse de Aynî onlardan maada üç mezheb daha zikretmektedir. Söyle ki:

1- Imam Ebu Yûsuf 'tan rivayete göre yalniz evlerde Kâbeye arkasini dönerek bozmak caizdir.

2- Gerek Kâbeye gerekse Kudüsteki Beyt-i makdise Önünü veya arkasini dönerek kaza-i hacet etmek mutlak surette haramdir. Ibni Sirin ile Ibrahim Nehâi 'nin buna kail olduklari söylenir.

3- Kâbeye önünü veya arkasini dönerek abdest bozmak yalniz Medine'lilerle Medine hizasinda yasiyanlara haramdir. Kâbenin sarkinda veya garbinda yasiyanlara haram degildir. Ebû Âvâne 'nîn kavli budur.

Hadis-i Serif Kaza-i Hacet Meselesinden Maada Su Hükümleri de Ihtiva Eder.

1- Kibleye ikram ve tâ'zimde bulunmak müslümanin daimi vazifesidir.

2- Islâm âdap ve terbiyesini her hal-ü kârda muhafaza gerekir.

3- Ibni Tin Ay'la Günese karsi abdest bozmanin memnu olduguna bu hadisle istidlal etmistir. Onun bu hükmü kible meselesine kiyasen verdigi tahmin ediliyorsada bu kiyas zahir degildir.

Kaza-i hacet esasinda avret mahallini güzelce örtmek, konusmamak, sol elle taharetlenmek, istincadan sonra eli toprak veya sabunla yikamak.

Suya bevl etmemek, yüzügünde ismullah yazili ise helaya girmezden Önce onu çikarmak, Aya ve Günese karsi keza ayakta ve halkin geçtigi yollara, gölgesinde oturulan agaç altina, meyvali agacin altina ve dere kenarlarina abdest bozmamak adaptandir.

60- (265) Bize Ahmed b. Hasen b. Hiras [77] da rivayet etti. (Dedi-ki) : Bize Ömer b. Abdilvahhab [78] rivayet etti. (Dediki) : Bize Yezid yani Ibnü Zürey' rivayet etti!. (Dediki) : Bize Ravh Süheyl'den, o da Ka'kaa'dan o da, Ebu Salih'den, o da Ebu Hüreyre'den, o da Resulülîah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den naklen rivayet etti. Söyle buyurmuslar:

«Sizden biriniz hacetine oturdugu vakit kibleyi karsisina veya arkasina almasin.»

Bu rivayetin senedi hakkinda Dare-Kutnî sunlari söylemistir. Bu hadis Süheyl 'den mahfuz degildir. Onu ancak Ibni Aclân Ravh ve baskalarindan rivayet etmistir. «Ebu Said-i Herevî'nin torunu Ebu'l Fadl ondaki hatanin Ömer b. Abdi1vahab'dan ne'set ettigini, hadisin Muhammed b. Aclân tarikiyle Ka'kaa'dan rivayet edildigini, Süheylin o isnatda. zikri geçmedigini söylemektedir. Hadisi dogru olarak Ümeyyetü'-bnü Bistam Yezid b. Zürey 'ren o tia Ravh 'tan, o da Ibni Aclân 'dan, o da Ka'kaa 'dan, o da Ebu Salih 'den, o da da Ebu Hüreyre 'den, o da Peygamber (Salîaîlahii Aleyhi ve Seîlem) den uzun bir sekilde rivayet etmistir. Ömer b. Abdi1lâh'm hadisi muhtasardir. Fakat Nevevî burada hadise dokunacak bir sey görmemekte ve hadis, Süheyl ile Ibni Acîân'in ikisinin birden dinlediklerine hamlolunur. Yalniz Ibni Aclân 'in rivayeti söhret bulmustur» demektedir.

61- (266) Bize Abdullah b. Mesleme [79] b. Ka'neb rivayet etti. (Dediki) : Bize Süleyman yani Ibni Bilâl Yahya b. Said'den, o da Muhammed b. Yahya'dan, o da amcasi Vâsi' b. Habbân'dan [80] naklen rivayet etti. Vâsi' söyle demis:

— «Mescidde namaz kiliyordum. Abdullah b. Ömer'de sirtini kibleye dogru dayamis oturuyordu. Ben namazimi bitirince bulundugum yerden (kalkarak) onun yanma gittim. Abdullah sunlari söyledi:

— Bir takim insanlar, (tabiî) bir hacetini def için otururs an kibleye ve Beyt-i Makdise karsi oturma diyorlar. Vallahi ben bir evin damina çik-dim da Kesulüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) defi hacet için heyt-ül makdese dogru iki kerpiç üzerinde otururken gördüm.»

62- (...) Bize Ebû Bekr b. EH Seybe rivayet etti. (Dediki) Bize Mu-hammed b. Bisr el-Abdî rivayet etti. (Dediki) Bize Ubeydullah b. Ömer, Muhammed b. Yahya b. Habban'dan, o da amcasi Vâsi' b. Habban'dan o da Ibnî Ömerden naklen rivayet etti. Ibni Ömer söyle demis:

«Kiz kardesim Hafsa'nin evinin üstüne çiktim, ve BesuluIIâh (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) in Sami önüne, kibleyi de arkasina alarak kaza-i hacete oturdugunu gördüm.

Ibni Ömer(Radiyallahu anhümâ)nm Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)i kaza-i hacet ederken görmesi tesadüfi olmustur. Maamafih onun kaza-i hacet için ne sekilde oturdugunu görmek için kasten evin üzerine çikmis olmasida muhtemeldir. Maksa.d onun yüzünü görmekle hâsil olmustur.

Görülüyorki; hadisin bazi rivayetlerinde kaza-i.hacet için kibleyi Önüne veya arkasina almak nehyedilmis bazilarinda ise; bizzat Resulüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) in Beyt-i Makdise dogru dönerek kaza-i hacet ettigi ispat edilmektedir. Medinede Beyt-i Makdise dogru dönen bir kimse tabiî olarak kâbeyi arkasina almis olur. Bu itibarla Ibni Ömer rivayeti Kâbeye arka dönerek abdest bozmanin caiz olduguna delâlet ediyor. Hadis buna kail olanlarin delillerin dendir.

18- Sag Elle Taharetlenmekten Nehy Babi

63- (267) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dediki) : Bize Abdur-rahman b. Mehdi, Hemmamdan, o da Yahya b. Ebi Kesir'den, o da Abdullah b. Ebi Katade [81] den, o da babasindan naklen haber verdi. Söyle demis Resulüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem):

«Sakin biriniz bevl ederken âletini sag eliyle tutmasin, helada sag eli ile silinmesin; kabin içine de solumasin.» buyurdular.

Bu hadisi,Buhari «Kitabu'l vudu», Kitabu't Tahare» ve «Kitabu'l-^Esribe» de Müslim buradan mada «Kitabu'l Esribe» de Ebû Dâvud, Tirmizi, Nesaî ve Ibni Mâce «Kitabu't-Tahare» de tahric etmislerdir.

Hadisin senedindeki Hemmam'in tashif oldugu anlasilmistir. Dogrusu Hisâm'dir. Bu tashifi Imam Müslim 'den rivayet eden biri yapmistir. Hadisi Buhâri, Nesaî ve diger imamlar Hisam-i Destevaî tarikiyle tahrîc ettikleri gibi bundan sonraki rivayette Müslim dahi onu' ayni zattan tahriç etmistir. Senetle tashif bulundugunu ulemâdan Ebû

Muhammed Halef el-Vasitî izah etmis ve söyle demistir: «Bu hadisi Müslim Yahya b. Yahy a 'dan o da Abdurrahman b. Mehdi 'den, o da Hisâm'dan, ve yine Müslim Yahya b. Yahya 'danf o da Vekî'den, o da Hisam'dan o da Yahya b. Ebi Kesir 'den naklen rivayet etmistir.» Bu suretle Müs1im'in bu hadisi her iki tarikte Hisam-i Destevaî 'den rivayet ettigi fakat sonradan Hisâm yerine Hemmam denilerek tashif yapildigi anlasilmistir.

«Sakin biriniz bevl ederken âletini sag eliyle tutmasin.» cümlesindeki nehiy kerahet-i tenzihiye içindir. Bu babta yukari ki hadiste izahat verilmisti. Resulüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) sag elini daima yiyecegini içecegini ve giyecegini onunla tutmak için necasetten ve neca-setli yerlerden masun bulundururdu. Bedenin alt kismindaki hizmete sol elini tahsis etmisti. Kazurat ve temizlenmesi icap eden seylerde onu kullanirdi. Vakia burada sag elle yalniz bevl halinde bevl uzvunun tutulmasi nehy edilmissede Ebu Davud'un sahih bir senetle Hz. Aise (Radiyallahu Anhâ) dan rivayet ettigi bir hadiste:

«Resulüllah (Sallalîahü Aleyhi ve SeIlem) in sag eli yiyecegine içecegine, sol eli de helasina ve pislikleri temizlemeye tahsis buyurulmustu» denilmektedir.

Ayni hadisi diger hadis imamlanda tahric etmislerdir. Bu mânâda bir hadis Ümmü'l-Mü'minin Hafsa (Radiyallahu Anhâ) dan da rivayet edilmistir. Hadis burada bevl haliyle mukayyetsede baska rivayetlerinde mutlak olarak varid olmustur. Bu sebeple ulemâdan bazilari mutlak rivayeti ile bazilanda mukayyed olanla amel etmislerdir. Mukayyed rivayeti ile amel edenler iki rivayetin ayni hadîsmi yoksa ayri ayri hadiseler hakkinda varid olmus iki hadismi oldugunu tetkik etmisler, râvî-lerin muhtelif, tahric edenin ise bir zat olmasina bakarak iki rivayetin ayni hadis olduguna hükmetmis mutlak rivayeti mukayyede hami eylemislerdir. Çünkü mukayyed rivayetteki: «Bevl ederken» kaydi ayni hadiste âdil bir râvî tarafindan yapilmis bir ziyade olurki buda makbuldür. Rivayetler ayri ayri iki hadis bile olsalar itlâk ve takyidin hükmü yine budur. Yani mutlak mukayyede hamledilir.

Hadisteki nehyin cumhura göre kerahet-i tenzihiyeye hamledilmesi-nin iki sebebi vardir. Biri sag elin kiymetini yükseltmek digeride igrençligi gidermektir. Çünkü necaset sag elle temizlenirse yemek esnasinda bu hatira gelerek bir igrençlik hasil olabilir.

Zahirîlere göre; buradaki nehiy tahrim içindir. Onlara göre sag elle taharetlenmek haramdir, pnunla taharet yapmak caiz degildir. Hatta yapilmis olsa sol elle tekrar iadesi lâzim gelir.

Safiîlerle Hanbelilerden bazilari da bu kavli ihtiyar etmislerdir. Taharet esnasinda sag elle silinmenin hükmü dahi cumhura göre kerahet-i tenzihiye ile mekruhtur. Zahiriler bununda haram olduguna kaildirler.

Burada Hattabî bir iskâl mülâhaza ederek söyle demistir: «Taslarla istinca yapan bir kimse sol eline taslari alsa; sag eli ile istinca yerini tutmak icabeder. îstinca yerini sol eliyle tutsa bu seferde sag eliyle taharetlenmesi gerekir. Halbuki Peygamber (Sallaîîahü Aleyhi ve Selletn) in nehyi bu iki surete de samildir.» Bu iskâle yine kendisi söyle cevap vermistir. «Taharetlenen kimse kaldirilamiyacak büyük tas ve duvar gibi seylerle isticmar yapar ve bunlari sol eliyle tutar. Böyle birsey bulamazsa mak'admi yere sürerek isticmar yapacagi sey'i Ökçeleri ile yahut ayaklarin basparmaklar ile tutarak sol eliyle isticmar yapar. Bu suretle sag elini hiç kullanmamis olur.»

Tiybi : «Sag eli ile istincani men edilmesi arkaya mahsustur. Dokunmanin memnu olmasi da zekere hastir. Binaenaleyh ortada iskâl yoktur.» demissede Aynî buna itiraz etmis; bir hadiste: «Sag eliyle istinca edemez» buyurulmustur ki bu Tîbî'in sag el ile istinca arkaya mahsustur iddiasini reddeder» demistir.

Bazilari Hattâbî'nin iskâl meselesine verdigi cevabi çirkin hatta imkânsiz bulmuslardir. Bu hususta en dogru hareket Imamu'1-Haremeyn ile ondan sonra gelen Imam Gazali ve Begavî gibi zevatin söyledikleridir. Onlara göre temizlenecek aaa sol elle tutulacak sag elle tutulan bir sey üzerine silinecektir. Sag elle tutulan sey yerinden kal-dirilamiyan agir bir cisim oldugu için taharetlenen kimse sag elle isticmar yapmis sayilmayacak sag el hiç kullanilmamis gibi olacaktir. Bu hal taharetlenirken sag elle sol ele su dökmek gibidir.

Kabin içine soluma meselesine gelince bu iki sekilde olur, ya su içerken kabi agzindan ayirmadan içersine nefesini salar bu mekruhtur: Yahut suyu içerken ayri ayri üç nefeste içer ve her nefeste kabi agzindan ayirarak nefesini disariya salar. Teneffüsün hakikati solugun agzindan çikmasidir. cümleleri merfû' olarak da rivayet edil-

mislerdir. Bu takdirde mânâ nehiy degil «silinmez» ve «nefes almaz» sekilde nefiy olur. Maamafih her iki takdire görede maksat edep ve nezâketi talimdir. Çünkü kabin içine soluyan bir kimsenin tükürügü suya karisabilir. Çok defa agzinin kokusu kabin içine sinebilir. Bu sebeple ondan sonra o kabtan su içecek olanlar bir igrenç ve tiksinti hissederler. Birde böyle suyun içine soluyarak içmek hayvanlarin âdetidir. Su içmenin sünneti onu üç defada içmek ve her defasinda kabi agzindan alarak disariya solumaktir. Kabm disina solumak en güzel bir edep ve nezaket oldugu gibi üç defada içmek mide içinde en hafif ve el verisli bir usuldür. Kabin içine soluyarak içildigi takdirde su birden bogaza dalarak mideye agirlik verir cigerlere de dokunabilir. Solumak suretiyle hastalik bulasmasi teh-likeside vardir. Bazilari: «Su besmele ile içilir. Sonunda da Allah'a hamd edilir. Suyu üç defada içen her defasinda besmele ve hamd edecektir. Halbuki bir defada içen yalniz basinda ve sonunda bîr defa besmele ve ham-düsena ile kalacaktir. Bu suretle aralardaki besmele ve hamdeleleri terk ettigi için suyu bir defada içmek mekruh olmustur» derler. Vakia bu hadiste yalniz su kabinin içine solumak nehi buyurulmus suyun kaç defa içilecegi beyan edilmemisse de baska bir hadiste suyun üç defada içilecegi beyan edilmistir. Ulema üç defada içilen suyun hangi defasinda daha çok durulacagi husunda ihtilâf etmislerdir. Bazilarina göre; birinci defada daha-çok ikincide az durulacaktir. Digerlerine göre bilâkis birinci növbette az ikincide ondan daha çok üçüncüde bunlarin ikisinde çok durulacaktir. Bu suretle hem sünnete hemde tibba riayet edilmis olur. Çünkü azar azar içilen su mideye zarar vermeden vasil olur. Suyu emerek içmenin bir hadiste emir buyurulniasi bundandir.
Bu babta süt, serbet gibi içilen seylerin hükmüde aynen suyun hükmü gibidir. Hattâ yemek kabinin içine solumak ve üfürmek de böyledir. Tirmizî'nin sahih bir senetle Ebu Sa'id-i Hudrî (Radiyalîahû anh) dan rivayet ettigi bir hadiste Resulüllah (SaîlaiIahü Aleyhi ve Seîîem)in «suyu üfleyen birini bundan men ettigi; o zatin bunu suda gördügü bir çöpten dolayi yaptigini söylerek özür diledigi bildiriliyor. Fakat hadisin devamindan anlasildigina göre Peygamber (Saîîallahü Aleyhi ve Sellem) bu özürü kabul etmemis suyu dökmesini emir buyurmustur: Üfleyen zat:
«Amma ben bir nefeste içmekle kanmiyorum» demis. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Öyleyse bardagi agzindan ayirarak iç.» buyurmuslardir.

64- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dediki) : Bize Vekf Hi-sam ed-Destevai'den, o da Yahya b. Ebi Kesirden, o da Abdullah b. Ebi Katâdeden, o da babasindan naklen haber verdi. Söyle demis. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Biriniz helaya girdigi vakit zekerini sag etiyle tutmasin.» buyurdular.

65- (...) Bize ibni Ebi ömer rivayet etti (Dedi ki) ; Bize Sekafi Eyyub'dan, o da Yahya b. Ebi Kesir'den, o da Abdullah b. Ebi Katade'den, o da Ebu Katade'den naklen rivayet etti, ki Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabin içine solumaktan zekerini sag eliyle tutmaktan ve sag eliyle taharetlenmekten nehiy buyurmuslar.
îmam-i Müslim bu rivayetleri de helada sag elle taharetlenmenin; su ve yemek kaplarinin içine solumanin memnu' oldugunu ispat için zikretmistir. Hüküm itibari ile bunlarda yukarkinin aynidirlar.

19- Temizlik ve Sairede Sagdan Baslama Babi

66- (268) Bize Yahya b. Yahya et-Temimî de rivayet etti. (Dediki): Bize Ebu'I Ahvas, Es'as'tan, o da babasindan, o da Mesruk'dan, o da Aise'-den naklen haber verdi söyle demis: Resulüllah (Saîîallahü Aleyhi ve Sellem) temizlenecegi zaman temizliginde taranacagi zaman taranisinda ve ayakkabi giyecegi zaman onlari giymede sagdan baslamayi pek severdi.

67- (...) Bize Ubeydullh b. Mu'az dahi rivayet etti. (Dediki) : Bize babam rivayet etti. (Dediki) : Bize Su'be, Es'as'dan, o da babasindan, o da Mesruk'tan, o da Aise'den naklen rivayet etti. AIse söyle demis: Resulül-lâh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) her isinde:

Ayakkabi giymesinde, taranmasinda ve temizlenmesinde sagdan baslamayi severdi.
Bu hadisi Buhari «Kitabu'I-Vudu» ile «Kitabus salât» da Ebu Dâvud «Kitabu'l Libas»da Tirmizî Salât bahsinin sonunda,
Nesaî ile Ibni Mâce'de Taharet bahsinde tahric etmislerdir.
Hadis-i Serif Resulüllah (Salkdlahü Aleyhi ve Sellem)in her ise sagdan basladigini te'kid sureti ile ifade ediyorsada buradaki umûm haricî delillerle tahsis edilmistir Nevevî diyorki: «Sagdan baslama meselesi serî'atm daimi bir kaidesidir. Kaide sudur. Tekrim ve tesrif babindan olan elbise, don ve mest giymek, mescide girmek, misvak tutunmak, Ür-me çekinmek, tirnak kesmek, biyik kisaltmak saç taramak, koltuk yolmak, basi tir.as etmek, namazda selâm vermek, taharet azalarini yikamak, heladan çikmak, yiyip içmek, musafaha etmek, haceri esvedi öpmek ve-sair bu manâdaki seylerde sagdan baslamak müstahaptir. Bunun ziddi olan helaya girmek, mescidden çikmak, burnunu atmak, taharetlenmek, elbise, don ve mest çikarmak gibi seylerde ise soldan baslamak müstehap-tir. Bütün bunlar sag tarafin keramet ve serefindendir.»
Bazilari «bu meselenin hakikati sudur: Yapilmasi maksut" ve matlup olan islerde sagdan, baslamak müstahaptir. Soldan baslanmasi müstahab olan fiiler matlûp degildir. Bunlar ya terki matlûp yahut yapilmasi maksût olmayan fiillerdir» demislerdir.

Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder:

1- Sag, soldan sereflidir.
2- Basi yikarken, tiras ederken ve tararken sag tarafindan baslamak müstahabtir. Vakia yikamakta ve taramakta kiri gidermek tiras ol-maktada saçi gidermek manasi oldugu binaenaleyh bunlarin izâle kabilinden gayri maksut fiiller sayilmasi lâzim geldigi hatira gelebilirsede haki-katta ba fiiller basi tezyin ve güzellestirme maksadiyla yapildigindan maksut fiillerden sayilirlar.
3- Ayakkabi ve mest gibi seyleride sagdan baslayarak giymek müs-tahabdir.
4- Abdestte her uzvu sagdan baslayarak yikamak müstehabdir. Ibnü'l Münzir: «Abdest alirken soldan baslayana iade lâzim gelmedigine ulemâ icma' etmislerdir.» diyor. Filhâki' Hz. Ali ve Ibni Mes'ûd (Radiyallahu anhümâ)-nin abdest alirken: «Sagdan mi basladim ehemmiyet vermem» dedikleri rivayet olunur. Nevevî abdest alirken sagdan baslamanin sünnet olduguna bütün ulemanin ittifak ettiklerini; bunu yapmayanin fazilete nail olmiyacagini maamafih abdestinin tamam oldugunu söyler. Onun bütün ulemâdan muradi ehl-i sünnet ulema-sidir. Çünkü siiîerin mezhebine' göre sagdan baslamak farzdir. Ulemâ'dan
Râfi'i Imam Ahmed b. Hanbelin de sagdan baslamanin vücubuna kail oldugu zannini veren sözler soylemissede bu iddia dogru degildir. Zira Hanbelilerden «El-Mugni» nam eserin sahibi: «Sagdan baslamanin vacib olmadigi hususunda hiç bir hilaf bilmiyoruz» demistir.
Nevevî diyorki: Soldan baslamak her ne kadar kifayette etse mekruhtur. îmam Safii «El-Ümm» nam eserinde bunu nassan tasrih etmis sonra sunlari söylemistir: Malumun olsunki abdest azalarinin içinde sagdan baslanmasi müstahab olmayanlarda vardir. Bunlar kulaklar, avuçlar ve yanaklardir. Mezkûr uzuvlar bir defada yikanirlar. Sayet bir defada yikamak mümkün olmazsa o zaman sagdan baslanir.»
Ebû Dâvûd ile Tirmizînin «Sünen» lerinde Ebû 'Hürey'e (Radiyaîlahû anh) dan güzel isnadlarla rivayet olunan bir hadiste Rpsulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem) :
«Elbise giydiginiz veya abdest aldiginiz vakit sag taraflarinizdan baslayin.» buyurmustur,
Bu hadis sagdan baslanmasinin lüzumu hakkinda nasstir. Binaenaleyh ona muhalif harekette bulunmak ya meknm yahutta haram olacaktir. Muhalif hareketin haram olmadigi- a icma' bulunduguna göre onun mekruh olmasi icap eder.

20- Yollara ve Gölgelere Abdest Bozmaktan Nehiy Babi

68- (269) Bize Yahya b. Eyyub ile Kuteybe ve Ibni Hucur toptan Ismail b. Ca'ferden rivayet ettiler. Ibni Eyyüb dediki bize Ismail rivayet etti. (Dediki) : Bana Aiâ, babasindan ,o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi ki Resulüllah (Saîlalîahu Aleyhi ve Seilem) :

— «Çok lanet ettiren iki seyden sakinin.» buyurmus Ashab:

— «Bu çok lanet ettiren iki sey nedir Ya Resulâllah?» demisler Re-lüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seilem):

— «Insanlarin yoluna veya gölgesine kaza-i hacet edendir.» buyurmuslar.

Bu hadisteki kelimesi Ebu Davud 'un rivayetinde seklinde zapt edilmistir. Ve her iki rivayette dogrudur. Bu kelimenin manâsi her iki rivayete görede lanet edenler demektir. Ancak rada murad lanete sebeb olanlardir. Hattabî diyorki: «Buradaki 3â-net edenlerden murad lanete sebeb olan iki seydir. Bunlar insanlarin lanet etmesine-sebep olurlar. Çünkü bu iki seyi yapana sövmek ve lanet etmek insanlarin âdetidir. Bunlar lanete sebep olduklari için lanet kendilerine izafe edilmistir. Maamafih «lâ'in» kelimesinden mel'un mânâsi kastedilmis de olabilir. «Melâin» lanet yerleridir.»

Hattabî'nin su izahina göre hadisin mânâsi «failleri mel'un olan iki seyden kaçinin» demek olur. Ancak Hattabî 'nin îzahi Ebû Davut 'un rivayetine göredir. Müs1im'in buradaki rivayetine göre mâ'nâ sudur: «iki lanet sahibinin fi'Iinden kaçinin çünkü bunlar âdete nazaran insanlarin lanet ettikleri kimselerdir.» Biri âmmenin yolu üzerine digeri de agaçlarinin gölgesine kaza-i haoet eder.»

Buradaki gölgeden murâd alelitlâk her agaçm gölgesi degil, altinda oturmak için tahsis edilen agalarin gölgesidir. Zira Resulullah (Sallallahü Aleyhi ve Seîîem)- kaza-i hacet için bir hurma kümesinin altina oturmustur. Süphesizki; onunda gölgesi vardi. Her agacin altinda kaza-i hacet haram olsa Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunu yapmazdi.

Insanlarin geçtigi yollarla gölgelik için tahsis ettikleri agaçlarin altina kaza-i hacet etmenin memnu olmasi tabiî ki pisligin bulasmasi ve kokmasindan dir.

21- Büyük Abdest Bozduktan Sonra Su Île Taharetlenme Babi

69- (270) Bize Yahya b* Yahya rivayet etti* (^ediki) : B«e Halid b. Abdillah, Halidden, o da Ata' b. Ebi Meymune [82] den, o da Enes b.

Malikten naklen haber verdiki söyle demis. Resulüllah (Sallallahü Aleyhive Sellem) bir bahçeye girdi. Arkasindan bir çocuk bir ibrikle onu takib ediyordu bu çocuk bizim en küçügümüzdü. Ibrigi bir iiebk agacinin yanina koydu Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'ûe kaza-i hacet eyledi. Müteakiben su ile taharetlenerek bizim yanimiza geldi.

Gulâm : Çocuk demektir. Bazilari dogduktan gençlik çagma erinceye kadar erkeklere gulâm denildigini diger bazilarida gulâmin biyiklari terlemis delikanli manasina geldigini söylemislerdir. Zemahserîye göre; gulâm küçük çocuk demektir. Sakali bitinceye kadar ona bu isim verilir. Ondan sonra yine gulâm denilirse; kelime onun hakkinda mecaz olur. Bir takimlari bulûg çagma varmis çocuklara gulâm denilecegini ondan sonra bu ismin onlar hakkinda mecaz olacagini söylemislerdir. Hattâ sütten ayrildiktan yedi yasma kadar olan çocuklara gulâm denilir diyenlerde olmustur. Kiza gülâme denilir. Diyenler varsada bunu kabul etmeyenlerde vardir.

Mîdât; ibrik ve desti gibi abdest ve saire de kullanilan kaptir. Resulüllah (Saliallahü Aleyhi ve Sellem) e su tasiyan çocugun kim oldugu ihtilaflidir. Ekseri ulemaya göre Ibni Mes'u't (Radiyallahû anh) hazretleridir. Gerçi Hz. Ibni Mes'ud yasça Enes (Radiyallahû anh) dan. büyük idi. Fakat vücütce zaif ve nahif oldugu için kendisine mecazen küçük çocuk denilmis olabilir. Bazilari bunun Hz. Cabir b. Abdi11âh bazilari da Ebu Hüreyre (Radiyallahû anh) lerler.

Hadis-i Serif su ile taharetlenmenin delillerindendir. Bu babtaki izahat hadisin diger rivayetlerini gördükten sonra verilecektir.

70- (271) Bize Ebu Bekr b. Ebi Seybede rivayet etti. (Dediki) : Bize Veki' ile Gunder, Su'beden rivayet ettiler. H.
Bize Muhammed b. El-Müsenna dahi rivayet etti., Lâfiz onundur. (Dediki) : Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dediki) : Bize Su'be Atâ' b. Ebi Meymune'den rivayet etti. O da Enes b. Maliki söyle derken isitmis: Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) helaya girer ben ve benim kadar bir çocukta bir su kabi ile ucu demirli bir degnek tasirdik bu su ile istinca ederdi.
Bu hadisi Buhari «Kitabu'l Vudu» da birkaç yerde, ve «Kita-bu's - Salât» da Ebû Davûd ile Nesai de «Kitabu't-Tahare» da tahric etmislerdir.
Idâve : Deriden yapma küçük su tulumudur. Cevheri bunun matara oldugunu söyler.
Anaze : Ucu demirli uzun degnek demektir. Kisa mizraktir. Diyenlerde olmustur.
Resulüllah (Sallatlahü Aleyhi ve Sellem) in degnek tasimasinda bir çok hikmetler vardir. Söyleki:
1- Sahrada namaz kilarken onu önüne dikerek sütre yerine kullanirdi.
2- Onunla münafiklarin ve yahudilerin serrinden korunurdu. Çünkü onlar Resul-u Ekrem (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)i öldürmek için her an firsat kollardi. Bu degnek Resul-u Ekrem (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) önü sira tasinirdi. Sonra Hulefâ-i Hasidin hazeratida mezkûr harbeyi önleri sira tasitmislar nihayet Abdullah b. Zubeyr'in eline geçmis ve katline kadar onun elinde kalmistir.
3- Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) bu degnekle zarar.Ii hayvanlardan korunurdu.
4- Onunla kaza-i hacet için yeri eserler üzerine bevl saçramasindan korunurdu.
5- Hîn-i hacette degnegi yere dikerek esyasini üzerine asardi.
6- Yoruldugu zaman ona dayanirdi.
-Bu asayi ona Habes hükümdari Necasi"nin hediyye ettigi rivayet olunur. Bir rivayete göre Necâsî Resulüllah . (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) e üç degnek etmistir. O bunlardan bir tanesini kendine birakmis birini Hz. Ali'ye digerinide Ömer (Radiyallahû anh) 'ya vermistir.

71- (...) Bana Züheyr b. Harb Ile Ebu Küreyb de rivayet ettiler. Lâfiz Züheyr'indir. (Dedilerki) : Bize Ismail yani Ibni Uleyye rivayet etti. (Dediki) : Bana Bavh b. Kaasim, Ata' b. EM Mey mim e'den, o da Enes b. Malik'ten Naklen rivayet etti. Enes söyle demis: Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) defi hacet için sahraya çikar Bende kendisine su getirirdim. O bununla taheretlenirdi.
Bu hadisi Buhari «Kitabu'l Vudu» da Ebû Dâvûd ile Nesâi de «Kitabu't-Tahare»da tahrîc etmislerdir.
Yukaridaki üç rivayet Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) in su ile istinca ettigini göstermektedirler. Bazilari su ile istincânin mekruh olduguna kail olmuslardir. Bunlar Ibni Ebi Seybe 'nin Sahih suretle Huzeyfetü'bnü Ye man (Radiyallahû anh) dan rivayet ettigi bir hadisle istidlal etmislerdir. Mezkûr hadiste Hz. Huzeyfe'ye su ile istincanm hükmü soruldugu onunda: Suyla istinca' edersem elimden koku gitmez dedigi bildirilir. Nâfi'in Ibni Ömer (Radiyallahû anh) dan rivayetine göre Hz. Ibni Ömer'de su ile taharetlenmezmis. Ibnü'z-Zübeyr (Radiyallahû anh)inda su ile istinca hakkinda: «Biz bunu yapmazdik» dedigi naklolunur. Ibni Tin'in rivayetine göre Imam Malik (Radiyallahû anh) Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem). in su ile istinca ettigi rivayetini kabul etmezmis. Mali-kiyye ulemâsindan Ibni Habib dahi suyla istincâyi men edermis.
Bazilari buradaki rivayetlerde zikri geçen: O su ile istinca ederdi» sözünün Enes b. Malik hazretlerine ait olmadigini bunu râvîler-den Ebu'l Velîd söyledigini binaenaleyh Resulüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) .in o üu. istinca ettigi hadisten açik ola: rak anlasilmadigini iddia etmis ve: «Ihtimal ki o suyla abdest almis veya ellerini yikamistir.» demislersede bu söz dogru degildir. Çünkü Buharî 'nin Ibni Bessar tarikiyle rivayet ettigi bir hadiste Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) in su ile istinca ettigi tesrih olunmustur. Nitekim Müslimin Züheyr b. Harp 'tan rivayet ettigi 71 numarali Enes hadisinde de Enes (Radiyallahû anh) m: «Ben de kendisine su getirirdim. O bununla taharetlenirdi» diyerek Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) in su ile istinca ettigini bildirmistir. Bu ve daha bir çok rivayetlerden anlasiliyorki su ile istincâyi rivayet eden ravilerden bir hangisi degil bizzat Enes 'dir.

Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) in su ile istinca ettigini ve su ile istincâyi emir buyurdugunu bildiren hadisler çoktur. Bunlardan bir kismim Buhâri, Müslim, Tirmîzî, Ibni Hibban, Ebu Âvâne, Ibni Mâce, Ibni Habib ve diger ulemâ rivayet etmislerdir.

Yukaridaki Üç Rivayetten Çikarilan Hükümler Sunlardir

1- Su ile istinca caizdir. Selef ve halefin cumhuruna göre istincada efdal olan taslarla birlikte suyuda kullanmaktir. Evvelâ tasla necaset si-linmeli sonra suyla yeri temizlenmelidir. Bu suretle necaset hafifletilmis ve ele fazla bulasmasinin Önüne geçilmis olur. Bunlardan sade biriyle istinca yapmak isteyen ,süyu kullanmalidir. Su necasetin hem aynini hem eserini temizledigi için'onu kullanmak efdaldir. Tas ve saire necesetin yalniz aynini giderirler. Eseri kalir. Yalniz pek az oldugu için affedilir. Tahâvî (Rahîmehuîlah) suyla taharetlenmenin lüzumuna
«Orada temizlenmeyi seven birtakim adamlar vardir; Aflah da temizlenenleri sever.» Tevbe sûresi âyet 108.
temizlenmeyi seven bir takim adamlar vardir; Allah'ta temizlenenleri sever.» Ayet-i kerimesi ile istidlal etmistir. Çünkü Sa'bî (Rahimehullah) «Bu ayet-i kerime inincePeygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) : «Ey Kuba'lilar! Allah'in sizi bunca sena etmesi acep nedendir? Diye sormus. Kübalilar buna : Bizden hiç birimiz yoktur ki, su ile istanca etmesin cevabini vermislerdir.» demistir.
Ulemâdan bâzilari su ile taharetlenmenin zamanimizda sünnet oldugunu söylerler. Delilleri, Hz. Al i(Radiyallahû anh)m: «Sizden öncekilerin fiskilari kati olurdu; sizinkilerse sivi oluyor. Binaenaleyh taslarla taharetden sonra su ile temizlenin.» Sözüdür. Hz. Aise dahi: «Kadinlariniza pisligin ve bevlin eserini yikamalarini emredin; Zira Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) bunu yapardi.» demistir.
2- Salih ve fazil bir zat kendisine tabi olanlardan bazilarini hizmetinde kullanabilir. Bu hizmet onlar için bir sereftir. Safîiyye ulemâsindan Ru'yâni bir kimse küçük çocugunu onun hocasina hizmetkâr verebilir demistir.
3- Hela bulunmayan yerlerde gözden irak yerlere giderek kaza-i
hacet etmelidir.
4- Abdest almak için baskasindan yardim istemek caizdir.
5- Abdest için ibrik vesaire gibi bir kap tahsis ederek onu daima yaninda bulundurmak caizdir.

22- Mestler Üzerine Mesh Babi

72- (272) Bize Yahya b. Yahya et-Temimî ile ishâk b. Ibrahim ve Ebu Küreyb toptan Ebu Muâviyedei. rivayet ettiler. H.
Bize Ebû Bekr b. Ebi Seybe de rivayet etti. (Dediki) : Bize Ebû Muâ-viye ile veki' rivayet ettiler. Lâfiz Yahya'nindir. Dediki: Bize Ebû Muâvi-ye, A'mes'ten, o da Ibrahim [83] den, o da Henimamdan naklen haber ver-dI. Söyle demis: Cerir bevl etti sonra abdest aldi ve mestlerinin üzerine niesh etti. Kendisine sen bÖylemi yapiyorsun dediler.
— Evet, ben Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) in bevl ettigini sonra abdest alarak mestleri üzerine niesh ettigini gördüm dedi. A'mes söyle demis:
— «Ibrahim dediki: Bu hadis onlarin hosuna gidiyordu. Çünkü Ce-rir'in Islama girmesi Maide sûresinin nüzulünden sonra idi.»

(...) Bu hadisi bize Ishâk b. Ibrahim ile Ali b. Hasrem dahi rivayet ettiler. Dedilerki: Bize Isa b. Yunus haber verdi. H.
Bu hadisi bize Muhanimed b. Ebi Ömer'de rivayet etti. Dediki: Bize Süfyan rivayet etti. H.
Bize Mincap b. Haris et-Temîmi de rivayet etti. (Dediki) : Bize Ibni Müshir haber verdi. Bunlarin hepsi

A'mes'ten bu isnadla Ebi Muaviye hadisi mânâsinda rivayette bulunmuslar. Su kadar varki Isa ile Süfyân hadisinde:

«Abdullahin arkadaslari bu hadisi begeniyorlardi. Çünkü Cerir'in Islama girisi Maide süresinin nüzulünden sonra idi, dedi» ibaresi vardir.

Bu hadisi Buhârî, Tirmizî ve Nesaî «Kitabu's-Sâlat» da Ebû Dâvûd ile Ibni Mâce de «Kitabu't-Tahare» da tahric etmislerdir.

Hadis-i serif mest üzerine mesh'in mesru olduguna delildir. Hz. Cerir (Radiyaîiahû anh) ya «Sen böylenii yapiyorsun» diye soran zat Hemmam b. Haris 'tir. Nitekim Taberâni 'nin Cafer b. Haris tarikiyle A'mesten rivayet ettigi hadiste ismi tasrih edilmistir. Hatta hadisin bir tarikinde soran zatin Hz. Cerir'i ayipladigi zikredilmistir.

Hz, Cerir 'in hadisini begenen cemaat yaninda bulunan ashab idi. Cerir de yeni müslüman olmustu. Onun islâmiyeti kabûlu Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in dünyadan gittigi seneye tesadüf eder. Hadisin bir rivayetinde: «Abdullah b. Mes'udun ashabi bu hadisi begeniyorlardi» denilmistir. Müs1im'in rivayetinde: «Çünkü Ceririn Islama girisi Mâide suresinin nüzulünden sonra idi», Ebû Dâvud'un rivayetinde ise: «Bu is yani Peygamber (Sallallahü. Aleyhi ve Sellem)\n mestleri üzerine mesh etmesi maide sûresinin nüzulün dan sonra idi» denilmis ve Cerîrin «ben ancak maide sûresinin nuzûlundan sonra müslüman oldum,» dedigi rivayet edilmistir.

Tirmizî bu hadisi rivayet ettikten sonra sunlari söyler: «B<u hadis müfesserdir. Çünkü mest üzerine meshi inkâr edenlerden bazisi te'-vilde bulunarak ve peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in mest üzerine mesh etmesi maide süresindeki abdest ayeti inmezden önce idi. Binaenaleyh bu mesele abdest ayeti ile mesh edilmisitr demektedir. Iste Cerir bu hadisinde Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in Mâide sûresi indikten sonra mestleri üzerine mest ettigini gördügünü anlatmistir. Ibni Mes'ud'un arkadaslarinin Cerir hadisini begenmeleri bu te'vücilere red cevabini teskil ettigindendir.»

Abdest âyetinden murad t ...

«Yüzlerinizi yikayin, (.Herinizi de dirseklerinizle beraber yikayin...»

ayet-i celilesidir. Eger Cerir (Radiyaîiahû anh) nin müslümanligi kabulü bu âyetin nüzulünden önce olsaydi o zaman mest üzerine mesih meselesinin bu ayetle mensûb olmasi mevzu bahis edilebilirdi. Fakat onun islâmiyeti kabulü âyet-i kerimenin nüzulünden sonradir. Binaenaleyh neshe imkân yoktur. Hadisle amel etmek icab eder.

Beyhâkînin «Sünen» inde Ibrahim b. Ethem (Radiyaîiahû anh) in: «Mestler üzerine mesh hususunda Cerir (Radiyaîiahû anh) hadisinden daha güzel bir sey isitmedim» dedigi rivayet olunuyor.

Mest üzerine mesh babinda bir çok hadisler varid olmustur. Bunlarin sayisi bir çok ulemâya göre tevatür derecesini bulmaktadir. Imam Ahmed b. Hanbel 'den Meymûnî 'nin rivayetine göre mest üzerine meshin mesru oldugunu otuz yedi sahabi yine Imam-i Ahmed 'den Hasan b. Muhammed'in rivayetine göre kirk ;saha-bi rivayet etmistir. Bez zar'm «Müsned» inde Ibni Ebi Hâtim'in kirk bir sahabi dedigi rivayet olundugu gibi Hasan-i Basrî'den bunlarin yetmis Bedr gazisi oldugu rivayet edilir.

Ibni Ab dilber diyorki: «Sair Bedr ve Hudeybiye gazileri ile onlardan baska Muhacirin ve Ensar, tabiin. Islâm âleminin fukahasi bilumum ulema ve muhaddisler mest üzerine mest etmislerdir. Bunu inkar edenler ancak müslümanlann cemaatindan ayrilan bid'atçilarla saskinlardir.»

Bu babtaki hadiser tevatür derecesini buldugu içindir ki Imam-i A'zam Ebu Hanife mest üzerine meshe inanmayi ehl-i sünnet vel cemaatin sartlarindan saymistir. Hz. Imamin: «Bana gündüzün ziyasi gibi asikâr olmadikça meshe kail olmadim dedigi rivayet olunur. Bunu inkâr kibar-i sahabeye muhalefet ve onlari hataya nispet manasini tasidigindan bid'attir. Hatta Kerhi! «Mest üzerine meshi caiz göremeyenin küfründen korkarim» demistir.

Mesih babinda Nevevide sunlari söylüyor, «Seferde olsun hazarda olsun ve keza ihtiyar bulunsun bulunmasin mest üzerine mesh etmenin caiz olduguna sözüne itimad edilir ulemâ icma' etmislerdir. Hatta evinden çikmayan kadina ve yürüyemiyen kötürüme dahi bu caizdir. Onu yalniz siüerle hariciler inkâr etmistir ki; onlarin hilâfida

nazar-i itibar-a alinmaz. îmam-i Mali k(Radiyalkihu) den bir kaç kavil rivayet edilmistir. Meshur kavle göre; onun mezhebide cumhur-u ulemânin mezhebi gibidir. Mest üzerine mesihi ashabtan sayilmayacak kadar çok zevat rivayet etmislerdir.» Nevevî sözüne devamla: «Ulemâmest üzerine mesihmi yoksa onlari çikarip yikamakmi efdal oldugunda ihtilâf etmislerdir. Bizim ulemâmiza göre ayaklari yikamak efdaldir. Çünkü asil olan budur. Ashab-i kiramdan bir cemaatta buna kaildir ki Ömerü'bnü'l-Hattab, oglu Abdullah ve Ebû Eyüb el-Ensarî (Radiyallahu anhüm) bunlar meyanmdadir. Tabiinden bir çoklari meshin efdal olduguna kaildirler. Sâ'bî, Hakem ve Hammad'm Mezhebleride budur. Imam-i Ahmedden iki rivayet vardir. Esah rivayete göre mesh efdaldir. Ikinci rivayete göre mest üzerine mesh ile ayaklan yikamak hükmen müsavidirler. Ibni'I Münzir 'de bu kavilihtiyar etmistir.»

73- (273)- Bize Yahya b. Yahya et-Temîmi rivayet etti. (Dedi-ki) : Bize Ebû Hayseme, A'mes'ten, o da Sakik'tan, o da Huzeyfe'den naklen haber verdi. Huzeyfe söyle demis. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte idim bir kavmin çöplügüne vararak ayakta bevl etti. Ben bir tarafa çekildim. Bunun üzerine (bana) :
«Yaklas» buyurdular. Bende yaklastim ve ökçelerinin- yaninda durdum. (Müteakiben) Abdesr aldi ve mestlerinin üzerine mesh etti.
Bu hadisi Buhari «Kitabu'1-Vudu'» ve «Kitabu't-Tahare»de müteaddit yerlerde Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâi ve. îbni
Mâce dahi «Kitabu't Tahare» da muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Hadis-i serif ayakta bevl etmenin ve mest üzerine meshin delillerin-dendir.
Sülâta : Mezbele ve çöplük mânâsina gelir. Ve ekseriyetle evlere yakin yerlerde olur. Sahipli olanlari bulundugu gibi komsular arasinda müsterek bulunanlarida vardir. Ekseriyetle mezbeleler toprakla karisik kaba bir halde bulunduklari için üzerlerine bevl veya su gibi seyler atildigi zaman insanin üzerine siçramaz. Resulüllah (Salîûilahü Aleyhi ve Sellem) in ayakta bevl etmesinin sebebi hususunda ulemâdan muhtelif kaviller rivayet olunmustur. Bunlari Hattâbi, Beyhâkî ve baskalari nakletmislerdir. SÖyleki;
1- Araplar bel agrisina iyi gelir ümidiyle ayakta bevî ederlerdi. O anda Re su 1 ali âh (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in de belinden muzdarip olmasi ihtimal dahilindedir. Bu kavil imam-i Safiî'den de rivayet olunmustur.
2- Zayif bir rivayete göre Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dizindeki bir illetten dolayi ayakta bevl etmistir.
3- Oturacak bir yer bulamadigi için mecburen ayakta bevl etmistir.
4- Ebu Abdillâh Mâzîrî ile Kaadi îyâz'in zikrettikleri bir veçhe göre yakininda insanlar bulundugu için oturarak bevl edildigi zaman ekseriyetle vuku bulunan hal basa gelir endisesiyle ayakta bevl etmistir. Bundan dolayidir ki Hz. Ömer (Radiyallahu anh) «Ayakta bevl etmek dübür için daha emniyetlidir» demistir.
5- Ihtimal o defa ayakta bevl etmesi; bununda caiz oldugunu göstermek içindir. Zîra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in devam üzere adeti oturarak bevl etmekti. Nitekim Âise (Radiyallahu Arihâ) nin: «Size kim peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ayakta bevl ederdi derse inanmayin. O ancak oturarak bevl ederdi.» demeside bunu gösterir. Bu haberi Ahmed b. Hambel, Tirmizî, Nesaî ve diger hadis imamlari güzel bir senetle tahric etmislerdir.
Vakia bu babda sabit olmayan bazi hadisler varsa da Hz. Aiseden rivayet edilen bu hadis Sahih ve sabittir. Bundan dolayidir ki; ulemâ ayakta bevl etmenin mekruh oldugunu söylemislerdir. Ancak bir özürden dolayi ayakta bevl etmek caizdir. Buradaki kerahet, kerâhet-i tenzihiy-yedir. Ibni-1' Münzir «El-Israk» Nâra eserinde söyle demektedir. «Ayakta bevl hususunda ulemâ ihtilâf etmislerdir. Ömer b. Hattab Zeyd b. Sabit. Abdullah b. Ömer ve Sehl b, Sa'd (Radiyallahu Anhüm) hazerâtinin ayakta bevl ettikleri sabit olmustur. Bu fiîl Enes, Ali ve Ebû Hüreyre (Radiyallahu Anhüm) den de rivayet edildigi gibi îbni Sîrinle Urvetü'bnü Zübeyr dahi ayakta bevletmislerdir.
Ibni Mes'ud (Radiyallahu anh) Sa'bî ve Ibrahim b. Sa'd ayakta bevl etmeyi mekruh saymislardir. Hattâ Ibrahim b. Sa'd ayakta bevl edenin sehadetini kabul etmezmis. Burada üçüncü bir kavi daha vardir. Bu kavle göre bevl

edilen yer sert olup bevl insanin üzerine siçrarsa o yerde ayakta bevl etmek mekruhdur. Siçramayacak bir yerde beis yoktur Imam Malik'in kavlide budur. Bence oturarak bevl etmek daha iyidir. Ama ayakta bevletmekde mubahtir. Zira'her iki sekilde Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den sabit olmustur. Ibni Münzir'in sözü burada sona erer.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in bir kavmin çöplügüne bevl etmesine gelince: Bu hususta da bir kaç kavi vardir:
1- O kavmin çöplüklerine bevl edilmesinden razi hatta memnundular. Hali böyle olan kimsenin yerine bevl etmek, onun meyve ve yiyeceginden yemek mubahtir. Bunun sünnetten misalleri saymakla bitmiyecek kadar çoktur. Nevevî bu kavli tercih etmektedir.
2- Çöplük bir kavme mahsus degil umuma aitti. Yalniz o kavmin evlerine yakm oldugu için onlara izafe olunmustur.
3- Çöplük bir kavmin mali da olsa oraya kâzâ-i hacet etmek için herkese izin vermislerdir.
Resulüllah (Saiîaîiahü Aleyhi ve Seîlem) in kaza-i hacet için uzaklara gitmek adeti oldugu halde o defasinda evlere yakin bir çöplüge gitmesinin sebebi o yerde müslümanlarin isleri ile mesgul oldugundandir. Ihtimal meclis uzamis da kendisini bevl sikistirmis ve uzaklara gidememistir. Hz. Huzeyfe'yi arkasina almasida görünmesine mâni' olsun diyedir. Bu kavi Kaadi Iyaz 'indir. Ona «yaklas» emrini vermesini ulemâ bu suretle tefsir etmislerdir. Çünkü Bevl hali adete göre utanilan ve gizlenilen bir haldir.

Hadis Serif Mest Üzerine Meshin Cevazindan Ma'ada Asagidaki Hükümleri Ihtiva Eder.

1- Ayakta bevletmek caizdir. Bu caiz olunca oturarak bevl etmek evleviyetle caizdir. Çünkü oturarak bevl daha kolaydir. Vakia bu hadise zahiren muariz olan bazi hadiseler yok degildir. Bunlarin bazisi Aise (Radiyallahu anhâ) dan bazisi Büreyde, Ömer b. Hatta b ve Câbir (Radiyallahu Anhütn) hazeratindan rivayet olunmuslarsa da bunlar münasip sekillerde te'vil edilmislerdir.
2- Evlere yakin bir yere bevletmek caizdir.
3- Bir kimsenin sikintisi geldigi halde sabrederek bevl etmemesi mekruhtur. Çünkü bunda zarar vardir.
4- Ayakta bevleden bir kimsenin görülmesine manî' olmak için onun arkasina durmak caizdir.
5- Kazâ-i hacet esnasinda örtiinma

74- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dediki) : Bize Cerir, Mansurdan, o da Ebû Vâilden naklen haber verdi. Ebu Vail söyle demis: Ehû Musa bevl hususunda pek siddetli davranirdi. Bir siseye bevl eder ve söyle derdi. Beni Israil'den birinin cildine bevl bulasirsa onu makaslarla kesermis. Bunun üzerine Huzeyfe sunlari söyledi: Arkadasinizin bu derece siddet göstermemesini isterdim. Vallah Ben Resulüllah(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile beraber yürüdügümü gÖrmüsümdür. Baktim ki; bir duvarin arkasindaki bir çöplüge gitti, ve sizden birinin yaptigi gibi ayakta bevletti. Ben kendisinden biraz öteye çekildim. Fakat o bana isaret buyurdu. Bende gelerek hacetini defedinceye kadar arkasinda durdum.
Bu rivayette Hz. Huzeyfe 'nin: «Bana isaret etti.» Demesinden bazilari bundan önceki rivayetteki: «Yaklas dedi» ifadesinin de isaretle oldugunu anlamislarsada bu dogru degildir. Çünkü Taberânî 'nin rivayetin de Resulüllah (Saiîaîiahü Aleyhi ve Sellem) in Hz. Huzeyfe 'ye: «Beni ört.» dedigi tasrih edilmistir. Binaenaleyh ona hem isaret etmis hem de yaklasmasini emir buyurmus demektir. Iki rivayetin arasini bu suretle bulmak mümkündür. Hz. Huzeyfe 'yi sözle degil isaretle çagirmistir. Binaenaleyh bu hadiste bevl esnasinda konusmaya delâlet yoktur; diyenlere Aynî su cevabi vermistir: «Bu söz düsünülmeden söylenmistir. Çünkü Resulüllah (Sallallahit Aleyhi ve Sellem) in Huzeyfe 'ye isareti yahut (beni ört) demesi bevl esnasinda degil ondan öncedir. Su halde bundan nasil olurda bevl esnasinda konusmanin caiz olmadigi hükmü çikarilabilir.
Aynî 'nin sözünden bevl esnasinda konusmanin mubah oldugu mânâsi anlasilmamalidir. Çünkü onun itirazi hükme degil bu hükmü onunla alâkasi olmayan bir delilden çikarmaya çalisanadir. Yoksa kaza-i hacet esnasinda

konusmak ona görede mekruhtur. Ancak bu kerahet baska delilden anlasilmistir.
Ben-i Israil kissasindaki cildden murad Kurtubî 'ye göre sirtlarina giydikleri kürktür. Bazilari buradaki cildi zahiri mânâsina almislardir. Yani Ben-i Israil'den birinin tenine bevl siçrarsa onu makasla kesermis, Ebu Davud 'un rivayet ettigi bir hadis de zahirî-mânâyi te-kid etmektedir.
Huzeyfe (Radiyallahu anh) m «Arkadasinizin bu derece siddet göstermemesini isterdim» demesi bu siddeti sünnete muhalif gördügü içindir. Çünkü Peygamber (Saiîaîiahü Aleyhi ve Sellem) ayakta bevl etmistir. Süphesizki ayakta bevl eden az çok bevlin siçramasina mâruzdur. Fakat Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu ihtimale ehemmiyet vermemis ve sise içine bevl etmek tekellüfünde bulunmamistir.
Ibni Battal az miktarda bevl siçramasinin ruhsat olduguna bu hadisle istidlal eder. Zira ayakta bevl eden kimsenin üzerine igne ucu gibi ufak bevl siçrayacagi malumdur.
Hadis-i Serif bu ümmete gösterilen semahat ve kolayliklara delildir. Ben-i îsraile bunun ziddina olarak isr-u iglâl denilen mesakketli seyler emrolunmustu. Bevl siçrayan yeri makasla kesmek de bunlardan biri idi. Ulemâ igne ucu kadar ufak bevl damlarinin hükmünde ihtilâfetmislerdii. Imam-i Malike göre bunlari yikamak müstehaptir. Safiî'ler yikamanin farz olduguna kaildirler. Imam-i Azam her necasetin az miktarinda oldugu gibi burada da suhulet göstermis yikamak lâzim olmadigini söylemistir. Sevri'nin dahi: «Selef bevlin az miktarina ruhsat verirlerdi» dedigi rivayet olunur.

75- (274) Bize Kuteybetü'bnü Sa'id rivayet etti. (Dediki) : Bize Leys rivayet etti. H.
Bize Muhammed b. Rumb b. el-Muhacir de rivayet etti. (Dediki) : Bize Leys, Yahya b. Sa'id'den, o da Sa'd b. Ibrahim'den, o da Nafi' b. Cü-beyr'den, o da Urvetü'bnü Mugira'dan, o da babasi Mugiratü'bnü Su'be'-den, o da ResuIÜllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den naklen haber verdi ki Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) def-i hacet için disari çikmis Mugirada içinde su bulunan bir kapla onu takip etmis. Kaza-i hacetten sonra ona su dökmüs ResuIÜllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) abdest almis ve mestleri üzerine mesh etmis.
Ibni Rumh'un rivayetinde «Hîyne» kelimesinin yerine «Hattâ». vardir.

(...) Bize bu hadisi Muhammed b. el-Müsenna da rivayet etti. (Dediki) ; Bize Abdulvehhâb rivayet etti. (Dediki) : Ben Yahya b, Sa'id'den bu isnadla duydum. Hem o söyle dedi:
«Mugire: Resul-u Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yüzünü ve ellerini yikadi basinada mesh etti sonra mestlerinin üzerine mest eyledi dedi.»
Bezzar, bu hadisi H z . Mugîre 'den altmis zâtin rivayet ettigini söyler. Kissa Tebuk Gazasinda cereyan etmistir. Abdest âyeti ise; Mûreysî Gazasinda inmisti. Tebuk Gazasi-Müreysî'den muhakkak sonradir. Su halde Cerir (Radiyallahû anh) in Hadisi gibi H z. Mugire hadisi dahi mest üzerine mesih hükmünün âyetle neshedilme-digini gösterir.
«Mugira içinde su bulunan bir kapla onu takIb etmis» sözü Mugira'nin Oglu Urve'nindi. Bu gibi ibarelere hadislerde çok tesadüf edilir. Râvî kendini ben diyerek göstermezde gaib sigasi ile ifade eder. Burada da Urve :
«Babam onu takib etmis» diyecekken Muhaddislerin âdetine uyarak Mugira onu takip etmis demistir.
Idave: Ibrik ve desti gibi küçük kaptir. Hadiste'nde anlasildigi vecihle Hz. Mugire Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e abdest alirken su dökmüstür. Hadisin bir rivayetinde «suyu hacetini bitirinceye kadar döktü» denilmistir. Bundan ResuIÜllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ye istinca esnasinda su döktü manasi anlasilmamalidir. Zira her iki rivayette de hacetten murad abdesttir. Nitekim bundan sonraki rivayette su dökme isinin kaza-i hacetten dönüp geldikten sonra abdest alirken vaki' oldugu tasrih edilmistir.
Hadis-i Serif abdest almak için baskasindan yardim istemenin caiz olduguna delildir. Nevevî diyorki: «Usametü'bnü Zeyd (Radiyallahû anh) in ResuIÜllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) e Arafattan dönüsünde abdest alirken su döktügü dahi sabit olmustur. Sûbut bulmayan bazi hadislerde yardim istemenin nehiy edildigi görülmektedir. Ulemâmiz abdest almak için, yardim istemenin üç kisim oldugunu ediyor. Bunlardan.
Birincisi: Baskasindan kendisine abdest suyu getirmesini istemektir.

Bunda hiç bir kerahet ve noksanlik yoktur.
Ikincisi: Abdest uzuvlarini baskasina yikatmaktir. Ihtiyaç olmadikça bunu yapmak mekruhtur.
Üçüncüsü: Abdest alirken suyu baskasina döktürmektir. Bunu yapmamak evlâdir. Mekruh olup olmamasi hususunda iki kavil vardir. Ulemâmiza ve sair ulemâya göre abdest alirken su döken kimse abdest alanin soluna duracaktir.

76- (...) Bize Yahya I>. Yahya et-Teinîmî de rivayet etti. (Dediki) : Bize Ebu'I Ahvas, Es'as'dan, o da Esved b. Hilâl'dan, o da Mugiretü'bni Su'be'den naklen haber verdi. Mugira söyle demis:
— Bir gece ben Resulüllah (Salîalîahü Aleyhi ve Sellem) île beraber bulunuyordum. Ansizin indi, ve kaza-i hacet etti. Sonra geldi. Ben yaninda bulunan bir kabdan ona su döktüm abdest aldi ve mestlerinin üzerine mesh etti.

77- (...) Bize Ebu Bekr b. Ebi Seybe ile Ebu Küreyh de rivayet ettiler. Ebû Bekr dediki: Bize Ebu Muaviye. Ames'den, o da Müslim [84] den, o da Mesruk'tan, o da Mugiratü'bnü Su'beden naklen rivayet etti. Mugira söyle demis:
— Bir seferde Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile beraberdim. (Bana) :
— «Ya Mugire ibrigi al dedi.» Bende aldim sonra onunla beraber çiktim. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gözümden kayboluncaya kadar gitti. Ve kaza-i hacet etti. Sonra geldi. Üzerinde dar yenli bir sam cübbesi vardi. Ellerini onun yenlerinden çikarmaya çalisti. Fakat dar geldigi (için çikaramadi) ve elini cübbenIn asagisindan çikardi. Ben kendisine su döktüm. Namaz abdesti gibi abdest aldi. Sonra mestlerine mesh elti. Sonra namaz kildi.
Bu hadisi Buhâri (Taharet bahsi) nin müteaddit yerlerinde Müslim buradan maada (Namaz) bahsinde tahric ettigi gibi Ebû Dâvûd Nesâ-i ve Ibni Mâce dahi rivayet etmislerdir. Hadisin muhtelif rivayetlerinden anlasildigina göre; Hz. Mugîra'nin Resulüllah (Salktllahü Aleyhi ve Sellem) in maiyetinde bulundugu bu sefer Tebûk gazasi imis. Bu hususta rivayetlerin bazisinda tereddüt edilmissede Imam-i Malik, Ahmed b. Hambel ve Ebû Dâvûd 'un rivayetleri tereddütsüz olarak seferin Tebuk gazasi oldugunu göstermektedirler. Bu gaza hicretin 9. senesinde vukuu bulmustur. Hâdise sabah namazi zamaninda geçmis Hz. Mugira Resu1ü11ah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in yanindan hiç ayrilmayan ve onun hizmeti ile serefyab olan havass-i eshâbmdandir.
Peygamber (Sallallahü. Aleyhi ve Sellem) in dar cübbe giymesi bazilarina göre o an için baskasini bulamadigmdandir. Bazilari israftan kaçinmak için giydigini söyler:

Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder.

1- Ihtiyaç messedince dar elbise giymek ve abdest alirken kollarini cübbenin agisindan çikarmak caizdir. Ancak bunu cemaat arasinda degil yalniz bir yerde yapmalidir. Ihtiyaç olmadigi zaman dar elbise giymek ve kollarini asagisindan çikarmak mürüvvet ve âdaba muhalif olacagi için bundan kaçinmalidir.
2- Hadis-i Serif bütün rivayetleri ile mest üzerine meshin caiz olduguna delâlet eder.
3- Bu hadisler mest-üzerine meshin abdest ayeti ile nesh edildigine kail olanlarin aleyhine delildirler.
4- Harpte dar elbise giymek caizdir. Çünkü harp için dar elbise daha elverislidir.
5- Kaza-i hacet için kimsenin görmiyecegi bir yere gitmek müstehaptir.
6- Büyüklere emirleri olmaksizin hizmet etmek caizdir.
7- Müslümanin daima abdestli gezmesi müstehaptir.
8- Abdest uzuvlarinin ekserisini yikiyarak bazilarini birakmak caiz degildir. Çünkü Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kollarini yenlerinden çikaramaymca cübbenin asagisindan çikararak yikamistir. Eger bazi uzuvlari yikamadan birakmak caiz olsaydi bu külfete katlanmazdi.

78- (...) Bize Ishâk b, Ibrahim ile Ali b. Hasrem dahi hep birden Isa b. Yunus'tan rivayet ettiler. Ishâk dedi ki: Bize Isa haber verdi. (Dediki) : Bize A'mes, Müslim'den, o da Mesruk'tsn, o da Mugiratü'bnü Su'be'den naklen rivayet etti. S/u'be söyle demis: Resulüllah (Saîlaîiahü Aleyhi ve Seîlem) kaza-i hacet için disari gikti; döndügü zaman ben kendisini su kabi Ile karsiladim ve ona su döktüm. Ellerini yikadi, sonra yüzünü yikadi, sonra kollarini yikamaya çalisti. Fakat cübbe dar gelince onlari cübfcenin altindan çikardi da yikadi. Basina ve mestleri üzerine mesh etti. Sonra bize namaz kildirdi.

79- (...) Bize Muhammed b. Abdillah b. Nümeyr rivayet etti. (Dediki) : Bize'fcabam rivayet etti. (Dediki) : Bize Zekeriya, Âmir'den naklen rivayet etti. Demiski Bana Urvetü'bnü Mugire babasindan naklen haber verdi. Babasi söyle demis: Bir gece peygamber (Saîlaîiahü Aleyhi ve Selle m) ile birlikte yoldaydim. Bana:
«Yaninda su var mi?» diye sordu,
«Evet» dedim. Bunun üzerine hayvanindan indi ve gecenin karanliginda görünmez oluncaya kadar gitti. Sonra geldi. Ben kendisine ibrikten su döktüm. Yüzünü yikadi üzerinde yünden mamul bir cübbe vardi ondan kollarini çikaramadi. Nihayet onlari cübbenin asagisindan çikararak yikadi. Basina mesh etti. Sonra ben mestlerini çikarmak için egildim... «Birak onlari, çünkü ben ayaklarimi temiz olarak giydim.» buyurdu ve üzerlerine mesh etti.

80- (...) Bana Muhammed b. Hatim de rivayet etti. (Dediki) : Bize Ishâk b. Mansur rivayet etti. (Dediki) : Bize Ömer b. Ebi Zaide, Sa'bi'den o da Urvetü'bnü Mugire'den, o da babasindan naklen rivayet ettiki babasi Peygamber (Saîlaîiahü Aleyhi ve Sellem) e abdest suyu dökmüs o da abdest almis ve mestlerinin üzerine mesh etmis Mugira bir sey diyecek olmus fakat Resulüllah (Saîlaîiahü Aleyhi ve Sellem) :
«Ben ayaklarimi temiz olarak giydim buyurdu.» buyurmus.
Yukariki üç rivayet dahi Tebûk seferine aiddir. Bu rivayetlerde görülen «Ben onlari giydim.» ibaresinden murad ayaklardir. Nitekim Ebû Dâvûd 'un rivayetinde ayaklar tasrih edilerek:
«Ben ayaklarima mestleri ayaklarim temiz olarak giydim.» buyu-ruldugu gibi Imam Ahmed'in Hz. Ebu Hüreyre'den rivayet ettigi bir Ha-disde: Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) Abdest aldi ve Mestlerinin üzerine mesnetti. Ben: Ya Resulüllah, ayaklarini yikamiyacakmisin? dedim.
«Ben onlari temiz olarak giydim.» buyurdular denilmektedir.
Safiî'ler bu rivayetlerle istidlal ederek mest üzerine mesh caiz olabilmek için mestler giyilmezden önce tam abdestli bulunmak sarttir. Çünkü bu hadis mest giyilmezden Önce tam abdestli bulunmayi mesh için sart kilmistir. Bir sarta muallâk olan hüküm ancak o sart bulundugu zaman sahih olur.» derler Hatta biri Hanefi'lerden «Hidaye» sahibi Bürhanüddin Merginanî'ye itiraz ederek söyle demistir: «Hanefilerden Hidaye sahibi: «Meshin mubah olmasi için onlari tam taharetle giymek sarttir. Tam taharetten murad giydigi vakit degil abdestin bozuldugu vakittir» diyor. Bu hadis onun aleyhine delildir.» demis ve kendi mezhebini izah etmistir. Allâme Aynî ona su cevabi veriyor: «Biz evvelâ Hidaye sahibinin sözünü ele alacagiz sonra bu kaile cevap verecegiz. Hidaye sahibinin «Mestlerin tam. taharetle giyilmesi sarttir» sözü onlari giyerken tam taharetin sart kilindigini degil bilâkis tam taharetin abdest bozuldugu zaman sart oldugunu ifade eder. Bizim mezhebimiz budur. Hatta bir kimse evvelâ ayaklarini yikayarak mestlerini giysede ondan sonra abdestini tamamlasa abdesti sahihtir. Onu bozduktan sonra tekrar abdest alirken mestlerinin üzerine rnesh edebilir. Çünkü mestler abdestsizligin ayaklara sirayetine mâni olan -seylerdir. Binaenaleyh onlar ne zaman mani olacaklarsa tam taharette o zaman sarttir. Mestlerin mâni olacaklari zaman hades yani abdestsizlik zamanidir.
Mu'terizm sözüne cevap meselisine gelince; bu hadis Hidaye sahibinin aleyhine delil olamaz. Çünkü evvelâ biz de mest giymenin sarti tam abdestli bulunmaktir. Diyoruz. Bu hususta hiç bir hilaf yoktur. Hilaf ancak mestler giyilirken mi yoksa abdest bozuldugu zaman mi tam abdest sarttir mes'elesindedir. Safiî'ye göre mestleri giymezden Önce tam abdestli bulunmak sarttir. Bu hilafin semresi surada zahir olur. Bir kimse evvelâ

ayaklarini yikiyarak mestlerini giyse sonra abdestini tamamlasa bize göre bir daha o mestlerin üzerine mesh edebilir. Safiî'ye göre edemez. Keza tertip üzere abdest alsada ayaklarinin birini yikayarak mestini giyse sonra öteki ayagimda yikiyarak ona da mestini giyse bize göre caiz Safiî'ye göre caiz degildir. Mu'terizm: «Sarta muallak olan bir sey ancak o sartin bulunmasi ile sahih olur» sözünü kabul ediyoruz. Lâkin Peygamber (Salîaîlahü Aleyhi ve Seilem) in mestleri giyerken tam abdestli bulunmayi sart kostugunu kabul etmiyoruz. Çünkü nass-i hadisten böyle bir mânâ çikmiyor. Hadiste nihayet R'e sulüllah (Saîlaliahü Aleyhi ve Seilem) in ayaklari temiz olarak mestlerini giydigi bildiriliyor. Biz de mesh caiz olmak için ayaklarin temiz olmasi sarttir. Diyoruz. Bu sartin mestleri giyerken yahut abdest bozuldugu zaman bulunmasi bizce hükmen müsavidir. Sarti mestin giyildigi vakitle takyid, hadisten anlasilmayan ziyade bir manadir. Bu böylece anlasildiktan sonra bu hadis Hidaye sahibinin aleyhine degil lehine delildir. Çünkü Hidaye sahibi mesih için tahareti sart kosmustur. Hadis Sefiî mu'terizin. aleyhine delildir. Çünkü müddeasma delil olmayan bir seyi bu hadisten almistir. Taliavi : «ResulüLlah (Saîlaliahü Aleyhi ve Seilem) : «Ben onlari femiz olarak giydim.» buyurarak ben onlari evvelâ
yikamistim manasini kasdetmis olabilir. Su halde onlari abdestini tamam lamadan giy-mîs demektir. Ayaklarin temizliginden kiri, pasi veya cünüplügü kasdetmisde olabilir...» diyor.
Yine ayni-mu'teriz sunu söylüyor. «Ibni Huzeyme 'nin Saf -van b. Gassandan rivayet ettigi bir hadiste «Bize Resulüllah (Saîlaliahü Aleyhi ve Seilem): ayaklarimiz temiz olarak mestlerimizi giydigimiz vakit sefer halinde üç gün mukîm iken bir gün bir gece onlarin üzerine mesh etmemizi emir buyurdu» denilmektedir. Ibni Huzeyme bu hadisi Müzeni'ye sordugunu Müzeni 'nin ona bu hadisi bizim ulemamiz rivayet etti; Safiî'nin en kuvvetli delili budur dedigini söylüyor.»
Ben derim ki; eger Müzeni (Safiî 'nin en kuvvetli delili budur) sözüyle mesih müddetini misafir için üç gün, Mukim için bir gün bir gece oldugunu kastediyorsa; bunu kabul ediyoruz; biz de buna kailiz. Fakat mestleri giyerken tam abdestli bulunmanin sart oldugunu kasde-diyorsa kabul, etmiyoruz. Zira yukarida da söyledigimiz gibi nassi-i hadisten bu mana çikmaz.» Aynî 'nin sözü burada sona erer.
Bu hadisler igaretden mânâ anlasilacagina da delildirler. Çünkü Hz. Mugîre Resulüllah (Saîlaliahü Aleyhi ve Seilem) in mestlerini çikarmak için egildigi zaman onun ne yapmak istedigini Peygamber (Saîlaliahü Aleyhi ve Seilem) bu hareketinden anlamis ve kendisine çikarmaya lüzum olmadigini söylemistir.
Bu mes'elede Imam-i Malik, Imam-i Ahmed b. Hambel ve îshâk safiilerle: Süfyân-i, Sevrî Yahya b.Adem, Müzeni, Ebu Sevr ve Dâvûd-u Zâhîride Hanefîlerle beraberdir. Abdestsiz olarak giyilen mestlerin üzerine mesh edilemiyecegi hususunda ise bütün ulema müttefiktirler.

23- Alin ve Sarigin Üzerine Mesih Babi

81- (...) Bana Muhammed b. Abdillâh b. Bezi [85] de rivayet etti (Dediki) Bize Yezîd (yâni Ibni Zürey') rivayet etti. (Dediki) : Bize Hu-meyd et Tavîl [86] rivayet etti. (Dediki) : Bize Bekr b. Abdillâh el - Mü-zenî, Urvetü'bnü Mugireti'bni Su'be'den, o da babasindan naklen rivayet etti. Söyle demis. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (bir seferde ordudan) geri kaldi ben de onunla beraber kaldim. Kaza-i hacet ederek (bana):
— «Yaninda su var mi?» dedi. Kendilerine bir matara getirdim. Ellerini ve yüzünü yikadi sonra kollarini sivamaya çalisti. Fakat cübbenin yeni dar geldi. Bunun üzerine elini cübbenin altindan çikardi ve cübbeyi omuzlarina atti da kollarini yikadi. Alnina sariginin üzerine ve mestlerine mesh etti. Sonra hayvanina bindi. Bende bindim; Nihayet cemaatin yanina vardik. Ama onlar namaza durmuslardi. Namazi onlara Abdur-rahman b. Avf kildiriyordu. Bir rekat ta kildirmisti. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in (geldigini) hissedince gerilemeye basladi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selle/n) isaret etti; o da cemaata namazi kildirdi. Selâm verince Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ayaga kalkti. Bende kalktim ve yetisemedigimiz rekati kildik.
Buna benzer bir hadîsi Buhar î «Babu-P Meshi Aie-1, Huffeyn» de tahric etmistir.

Müslim 'den baska hadis imamlari bu hadisin senedinde ona muhalefet ederek Urvetü'bnü Mugira 'nin yerine Hamza tûbnü Mûgîre'yi zikretmislerdir. Dare Kutnî buradaki hatâyi Müs1im'e degil raviierden Muhammed b. Abdillâh b. Bezia nispet etmistir.

KaadI Iyâz dahi: «Muhaddislerce sahîh olan kavle göre bu senetteki ravi Hamzetü'bnü Mugire baska hadislerde olacaktir. Haraza ile Urve Mugîra 'nin iki ogludurlar. Bu hadis onlarin ikisindende rivayet edilmistir. Lâkin Bekr b. Abdillâh el-Müzenî 'nin rivayeti yalniz Hamzatü'bnü m u -gîredandir. Birde isim zikretmeden Ibnü'l-Mugire diyerek rivayette bulunmustur. Urve dememistir. Onun Urve 'den rivayet ettigini söyleyen hatâ etmistir. Bekr 'den gelen rivayet te ihtilaflidir. Rivayetin birine göre Mu'temir Bekr 'den o da Hasen'den oda Ibni Mugire 'dan nakletmistir. Müslim bu rivayeti zikreder. Baskalari ise; Bekr vasitasi ile Mugira 'dan rivayet etmislerdir. Dâre Kutnî bununda vehm oldugunu söyler» diyor.

Hadis-i Serif sarik ile mest üzerine meshin" caiz oldugunu bildirmektedir. Sarik üzerine mesh meselesi ulemâ arasinda ihtilaflidir. Imam Ahmed b. Hambel'e göre; yalniz sarik üzerine mesh caizdir. Ancak sarigin tam abdestli iken sarilmis olmasi sarttir. Bunu caiz görmeyenler «Baslariniza mesh edin.» âyet-i kerimesi ile istidlal ederler. Sarik üzerine edilen mesh basa mesh degildir. Ulemâ teyemmümde yüzün üzerindeki örtüye mesh etmenin caiz olmayacagina ittifak etmislerdir. Basa meshde öyledir Hattabî (319-388) : «Allah basa mesh et-meyi farz kilmistir. Sarik üzerine meshi bildiren hadis ise; te'vile muh-temildir. Binaenaleyh yakînen malûm olan vazife birakilipta ihtimalli olani yapilamaz» demistir. Ibnü'l Münzîr: Ebu Bekr (Radiyallahû anh) m sarigi üzerine mesh ettigini Ömer, Enes, Ebû Ümâme, Sa'd b. Malik, Ebu'd-Derda ve Ömer b. Abdilâziz (Radiyallahû Anhüm) ile Hasan-i Bas-ri, Katade,, Mekhul, Evza'î ve Ebu Sevr haze-rat.inin da buna kail olduklarini söylemistir. Urve, îbrâhîm Nehaî. Sâbi, Kaasim, Imam-i Mâlik, Imâma Safiî 've Hanefîler sarik üzerine meshi caiz görmezler. «El-Mugni» nam-i eserde söyle deniliyor. «Sarik üzerine meshin iki sarti vardir.

Biri üst çenenin altina kadar inmesidir. Büyük veya küçük olmasinin farki yoktur.

Ikinci sarti bütün basi kaplamasidir. Bundan ancak âdete göre açilmasi icab eden kulaklar ve basin ön kismi gibi yerler müstesnadir. Sarik üzerine mesh ederken basin açik kisimlarini mesh etmekte müstehaptir. Imam Ahmed b. Hambel bunu nassan beyân etmistir. Ka-lensüve denilen külah üzerine mesih caiz degildir, tbnü'l Münzir : «Külah üzerine meshin caiz oldugunu söyleyen hiç bir kimse bilmiyoruz. Yalniz Ene s (Radiyallahû anh) külahinin üzerine mesh etmistir» diyor.

«Alnina ve sariginin üzerine mesh etti.» ifadesi hakkinda Nevevî Sunlari söylüyor. «Bu hadis bütün basa mesh etmek sart degil, bir kismina mesh kâfidir diyen ulemâmizin delillerindendir. Zira bütün basa mesh etmek farz olsa Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sarigin üzerine mesh etmekle iktifa eylemezdi. Çünkü; bir uzuvda hem asli hem bedeli yapmak caiz degildir. Nitekim bir mestin üzerine mesh ederek Öteki ayagi yikamak da caiz degildir. Basa meshi sarigin üzerinden tamamlamak Imam-i Safiî ile bir cemaata göre müstehaptir. Bu, taharet bütün basi kaplasin diye yapihr. Sarigin abdestli veya abdest-siz giyilmesinde hükmen bir fark yoktur. Basinda külah olan bir kimse onu çikarmadan alnina mesh etse yine caizdir. Yalniz meshi külahin üzeri-nede yaparak sarikta oldugu gibi tahareti tamamlamak müstehaptir. Sâde sarigin üzerine mesh eder vebasin hiç bir yerine dokunmazsa bu bizim ulemâmiza göre bilit'.ifak kâfi degildir. Mâlik ile Ebû Hanife 'nin ve ekseri ulemânin mezhebleride budur. Imam-i Ahmed b. Hambe1 (Rahimehullah) yalniz sarigin üzerine meshi caiz görmüstür. Seleften bir cemaatta bu hususta ona muvafakat etmislerdir.»

Kadinin bas örtüsü üzerine mesh etmesi caizmidir degilmidir. Meselesi hususunda iki rivayet vardir. Bunlardan birine göre caiz digerine göre caiz degildir. Nâfi', Hammâd b. Ebî Süleyman. Evza'i ve Saîd b. Abdiiaziz: «Basi korumak için slari-lan sey üzerine bilittifak mesh caiz degildir. Bu babta hilaf bilmiyoruz. Çünkü bunu çikarmak güç degildir.» demislerdir.

Hadis-i Serif Bir Çok Faideleri Ihtiva Etmektedir

Söyleki :

1) Kendinden daha asagi bir kimseye uyarak namaz kilmak caizdir.
2) Peygamber (Salîaliahii Aleyhi ve Selîem) in ümmetinden bazi kimselerin arkasinda namaz kumasi caizdir.
3) Namazi vaktin evvelinde kilmak efdaldir.
4) Imam vaktin evveline yetisemezse cemaatin aralarindan birini imam seçerek namazi kilmalari müstahaptir.
5) Namazin bazi rekâtlarina yetisemiyen kimse imam selâm verdikten sonra kalkarak yetisemedigi rekatlari tamamliyacaktir. Böylesine mesbûk derler.
6) Mesbûk bütün fiillerinde imâma tâbi' olacaktir.
7) Mesbûk ancak imam selâm verdikten sonra ondan ayrilarak kalan rekatlarini tamamliyacaktir.
Bu hadiste Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) in H z . Abdurrahman'a o namazi tamamlattigi görülüyor. Halbuki Ebû Bek r(Radiyallahû anh)m mihrabtan çekilerek namaz kildirmayi kendisine birakmasini kabul etmisti. Bunun sebebi Abdurrahman (Radiyallahû anh)m bir rekat kildirmis olmasidir. Hz. Ebu Bekr ise; namaza yeni niyetlenmisti. Buna namazda istihlâf denilirki; husûsî hallerde imamin namazdan çikarak yerine arkasindaki saftan birini geçirmesi demektir. Bu ciheti fikih kitaplarindan ögrenmelidir.

82- (...) Bize Ümeyyetü'bnü Bistam ile Muhammed b. Abdil A'Iâ rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Mu'temir babasindan rivayet etti. Demis-ki: Bana Bekr b. Abdillâh, Ibni Mugira'dan, o da babasindan, naklen rivayet etti ki Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) Mestlerinin üzerine basinin ön tarafina ve sarigina mesh etmisler.

(...) Bize Muhammed b. Abdil A'lâ'da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Mu'temir babasindan o da Bekir'den, o da Hasen'den o da Ibni Mugire'-dan, o da babasindan o da Peygamb'er (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) den naklen bu hadisin mislini rivayet etti.

83- (...) Bize Muhammed b. Bessar ile Muhammed b. Hatim de hep birden Yahya el-Kattandan rivayet ettiler. Ibni Hatim dediki: Bize Yahya b. Said Teymi'den, o da Bekr b. Abdillâh'dan, o da ,Hasan'dan, o da Mugiratü'bnü Su'benin oglundan o da babasindan naklen rivayet etti. Bekir:
— Ben Ibni Mugira'dan dinledim ki; Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) abdest almis da alnma, sarigina ve mestleri üzerine mesh etmis dedi.

84- (275) Bize Ebu Bekr b. Ebl Seybe ile Muhammed b. Alâ' dahi rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ebû Muâviye rivayet etti. H.
Bize Ishak'ta rivayet etti. Dediki bize îsâ b. Yunus haber verdi. Bunlarin ikisi birden A'mes'ten, o da Hakemden, o da Abdurrahman b. EH Leylâ'dan o da Ka'b b. Ucra'dan [87], o da Bilâl'dan naklen rivayet etmis-lerki: Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) mestleri ile sarigi üzerine mesh etmisler.
Isa'nin hadisinde: «Bana Hakem rivayet etti (Dediki) : Bana Bilâl rivayet etti. Bu hadisi bana Süveyd b. Sa'id de rivayet etti. (Dediki)': Bize Ali yani Abni Müshir, A'mes'ten bu isnadla rivayet etti» ibaresi vardir. Bu hadiste Bilâl:
Resulüllah (Sattallahü Aleyhi ve Seîîem) gördüm» demistir.
Imam-i Müslim (Rahimehuîîah) bu hadisin sonunda: «Isa'nin hadisinde» diye basliyarak isnad ilminin bir inceligine isaret etmistir. «Filancanin hadisinde» tabiri bu inceligin esasini teskil eder. Yani burada A'mes biri Ebû Muâvi'ye digeri Isa b. Yunus olmak üzere iki kisiden rivayet etmektedir. Ebu Muâviye rivayetinde «A'mes'ten naklen» ifâdesini kullanmis Isa ise: «Bana rivayet etti» demistir. Süphesiz ki «bana rivayet etti» diyerek nakilde bulunmak «an» edati ile nakletmekten daha kuvvetlidir. Bâ husus A'mes gibi tedlisle söhret bulmus zevat hakkinda bu farki göstermek pek mühimdir. Yerinde de arz ettigimiz vecihle tedlis yapan ravinin «haddeseni» diyerek rivayet ettigi hadisi makbuldür. Iste îmam-i Müslim A'mes 'ten hadisin bu ifadeylede rivayet edildigini göstererek itiraz kapisini kapamistir.

Dare Kûtni «Kitâbu-T ilel» in de Müs1im 'in bu isnadi üzerinde söz etmis senetteki Bi1â1'in bazi rivayetlerde zikredilmedi-gini bazilarinda ise Bilâl zikredilerek senetten Kâ'b'm düsürüldügünü diger bazilarinda Bilâl ile Ibni Ebi Leylâ arasinda Berâ'm zikredildigini fakat ekseriyetin burada Müs1imi n yaptigi sekilde rivayet ettigini söylemistir. Bu hadisi bazilari A1i b. Ebi Talip (Radiyallahû arûi) vasitasiyle Hz. Bilâl 'dan rivayet etmislerdir.
Hadîste zikri geçen himâr esas itibari ile kadin çemberi, basörtüsü manasma gelirsede burada ondan murâd sariktir. Sarik ta basi örttügü için ona himâr denilmistir. Hadis-i Serif yukaridaki rivayetler gibi mestlerle sarik üzerine mesh edilebilecegini gösteren delillerdendir.

24- Mestler Üzerine Meshin Vaktini Tayin Babi

85- (276) Bize Ishak b. Ibrahim el-Hanzalî de rivayet etti. (Dediki) :

Bize Abdürrezak haber verdi. (Dediki) : Bize Sevrî Arar b, Kays el-Mii-Jâî'den [88], o da Hakem b. Uteybe'den, o da Kaasim b. Muhaymire'den, o da Sureyh b. Hâni [89] den naklen haber verdi, Süreyh söyle demis:
— Mest üzerine mesh meselesini sormak için Aise'ye geldim. (Bana):
— Ibni Ebî Talib'e gitte ona sor. Çünkü o Resulüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte sefer ediyordu dedi. Bizde ona sorduk.
— Resulüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) misafir Için üç gün üç geceyi, Mukim içinde bir gün bir geceyi müddet tayin etti» dedi,
Sureyh : «Süfyan Amr'i andikça onu medih ederdi, demis.

(...) Bize tshak da rivayet etti (Dediki) : Bize Zekeriyyâ b. Adiy, Ubeydullah b. Amr'dan, o da Zeyd b. Ebi Üneyse' [90] den, o da Hakemden bu isnadla bu hadisin mislini haber verdi.

(...) Bana Züheyr b. Harb da rivayet etti. (Dediki) : Bize Ebû Mua-viye, A'mes'den, o da Hakem'den o da Kaasim b. Muhaymire'den, o da Sureyh b. Hâni'den naklen rivayet etdi, söyle demis:
Aise'ye mestler üzerine mesih meselesini sordum da : — Ali'ye git!.. Çünkü o bunu benden daha iyi bilir; dedi. Ben de Ali'ye gittim... Süreyh (Radiyallahû anh) Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) den bu hadisin mislini rivayet etmis...
Hadis-i Serif mest üzerine meshin müddetini beyân etmektedir. Mes-hin müddeti misafir için üç gün üç gece mukim içinde bir gün bir gecedir. E bu Hanîfe, Safiî ve Ahmed b. Hanbel hazerâti ile as-hâb-i kiramin ve onlardan sonra gelen ulemânin cumhuru buna kaildirler. Imam-i Mâlikten rivayet olunan meshur kavle göre meshin müddeti yoktur. Bir kavle göre meshin müddeti Cuma'dan Cuma'yadir. Yalniz cünüp olursa; mestleri çikarir. Imam-i Safiî 'nin de eskiden buna kail oldugu söylenir. Malik (Rahimehullah) in delili Ebul mâre hadisidir. Ebû Dâvûd'la baskalarinin tahric ettikleri bu hadîs bütün hadis ulemâsmca; zayiftir.
Müddetin iptidasi Sâfiî'lerle Hanefîlere ve diger bir çok ulemâya göre mestleri giydikten sonra ilk hades yani abdest bozma zamanidir. Çünkü meshe ihtiyaç o zaman baslar. Hadîs sîga itibari ile umûm ifâde edersede Safvân b. Gassal (Radiyallahû anh) hadîsi ile tahsis edilmis; cünüp olanin hükmü ondan çikarilmistir. Mezkûr hadiste Safvan (Radiyallahû anh) «Bize Resulüllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) misafir oldugumuz zaman cünüplük müstesna olmak üzere üç gün üç gece mestlerimizi çikarmamayi emir buyurdu» demistir. Su halde cünüplük-ten dolayi mest üzerine mesh edilemez mest üzerine mesh kiyasa muhalif olarak nasla sabit oldugu için abdeste de kiyas dilemez. Binaenaleyh bir kimse mestlerini tam taharet üzere giydikten sonra cünüp olsa artik onlarin üzerine mesh edemez bu hususta misafirle mukîmin hükmü birdir.
Hadis-i Serif meshin müddetinden mâda büyük bir edep ve nezaketi tâlim etmektedir, ki o da Hz. Aise(Radiyallahû Anhâ) nin mesh müddetini kendisine sorani Hz. Ali (Radiyallahû anh) a gÖndermesicür.

Ulemâ bununla istidlal ederek muhaddis muallim ve müftü gibi bir zata ser'i bir mesele sorulurda kendinden daha ehliyetli biri bulunursa sorani ona göndermenin müstahab oldugunu söylemislerdir. Sorulan meseleyi bilmeyen: «Ben onu filâna sorar sana söylerim» demelidir.
Ibni Abdilber: «Bu hadisin merfu' veya. Hz, A1i'ye mevkuf oldugunda raviler ihtilâf etmistir. Merfu olarak rivayet, edenler daha belleyisli ve daha mazbuttirlar» demistir.

25- Bütün Namazlari Bir Abdestle Kilmanin Cevazi Babi

86- (277) Bize Muhammed b. Abdillah b. Nümeyr rivayet etti. (Dediki) : Bize babam rivayet etti. (Dediki) : Bize Süfyan Alkamatü'bnü Mersed'den rivayet etti. H.
Bana Muhammed b. Hatim de rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dediki) : Bize Yahya b. Said süfyandan rivayet etti; Demis ki Bana Alkametü'bnü
Mersed, [91] Süleyman b. Büreyde, [92] den, o da babasindan naklen rivayet ettîki: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) fetih günü bütün namazlari bir abdestle kilmis ve mestlerinin üzerine mesh eylemis. Ömer kendilerine: Vallahi sen bugün simdiye kadar yapmadigin bir seyi yaptin demis. ResulÜllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) : «Ben bunu kasten yaptim ya Ömer.» buyurmuslar.

Hadisi Serif Bir Abdestle Bir Çok Namazlarin Kilinabilecegine Delildir. ve Bir Kaç Nevi Hüküm Ifade Etmektedir. Söyleki:

1- Mest üzerine mesh caizdir.
2- Farz ve nafile birçok namazlari bir abdestle kilmak caizdir. Bu hususda sözlerine itimad edilen ulemâ müttefiktirler. Yalniz Ebû Câferi Tahâvî ile Ibni Battal Buhârî serhinde, bir takim ulemânin her namaz için abdestli olana bile yeniden abdest almak farzdir, dediklerini nakletmislerdir. Bunlarin delili abdest ayetinde:
«Namaza kalkmak istediginiz vakit yüzlerinizi yikayin...» buyurulmus olmasidir.
Fakat Nevevî: «Bu mezhebin hiçbir kimseden sahih olarak nekledildigini bilmiyorum. Ihtimal bunlar her namaz için yeni abdest almanin müstahab oldugunu söylemek istemislerdir.» diyor.
Cumhurun delili; sahih hadislerdir ki, onlardan biri de izahi sadedinde bulundugumuz bu hadîstir. Buhârî'de Hz. Enes (Radiyallahû anh) dan su hadîs rivayet edilmistir:
«ResulÜllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) her namaz için abdest alirdi. Bizden herhangi birimize abdestini bozmadikça bir abdest yeterdi.»
Yine Sahih-i Buharîde Süveyd b. Nu'mandan ResulÜllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in ikindi namazini kildiktan sonra karistirma yedigi sonra abdest tazelemeden aksam namazi kildigi rivayet edilmistir. Bu mânâda hadîsler çoktur. Arafat ile Müzdelifede iki namazi birden kildigini, Hendek harbinde kazaya kalan bes vakit namazi hep birden kaza ettigini bildiren hadisler de buna delildir.
Abdest ayetine gelince; ondan murad: Namaza kalktiginiz vakit abdestiniz yoksa abdest alin. demektir. Bazilari bu ayetin her namaz için yeni abdest almayi icap ettigini fakat sonradan Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)m fi'ili ile nesh olundugunu söylemislersede bu kavil pek zayiftir. Ayet-i kerime mensûh degildir.
Ulemâ abdestli olan bir kimsenin her namaz için abdest tazelemesinin müstahab oldugunu söylemislerdir. Abdest tazelemenin kimlere müstahab oldugu hususunda birkaç kavil vardir.
a) Farz veya nafile namaz kilmis olan kimseye abdest tazelemek müstehaptir.
b) Yalniz farz kilmis olana müstahaptir.
c) Mushafi ele almak ve secde-i tilâvet yapmak gibi abdestsiz caiz 'olmayacak bir sey yapana abdest tazelemek müstahaptir.
d) Abdestiyle hiçbir sey yapmamis bile olsa; üzerinden biraz vakit geçmis bulunan kimsenin abdestini

tazelemesi müstahaptir. Sahih ve meshur olan mezhebe göre; böylesine abdest tazelemek müstahap degildir. Teyemmümün dahi tazelenmesinin müstahap olup olmadigi hususunda iki kavil vardir. Meshur olan kavle göre müstahab degildir. Teyemmümün tazelenmesi hasta yarali ve emsali mahzurlar hakkinda tasavvur olunabilir. Çünkü bunlar su bulundugu halde teyemmümle namaz kilmaya me'zundurlar.
3- Hz. Ömer(Radiyallahû anh)m Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellerh)e: «Bugün simdiye kadar hiç yapmadigin bir isi yaptin» demesi Resul-u Ekremin efdal ile amel ederek her namaz için abdest almaya devam ettigini gösterir. O gün ise; bir abdestle bir kaç namazin kilinmasi caiz oldugunu göstermek için öyle hareket etmistir. Hz. Ömere: «Ben bunu kasten yaptim ya Ömer!» buyurmasi bunun en sarîh ifadesidir.
4- Bir kimse kendinden faziletçe daha üstün olan bir zatin bazi amellerini âdete muhalif görerek «bunu niçin yaptin» diye sorabiUr. Çünkü bunlari unutarak yapmis olmasi ihtimali vardir. Bu takdirde sualden mütenebbih olur o isi bir daha yapmaz. Bazende soranin bilmedigi gizli bir mânâdan dolayi kasten yapmis olabilir. O zamanda sebebini izah edince soran kimse müstefîd olur.

26- Abdest Alanin ve Baska Bir Kimsenin Pislendigi Süpheli Olan Elini Üç Defa, Yikamadan Kaba Daldirmasinin Keraheti Babi

87- (278) Bize Nasr b. Ali el-Cehdamî ile Hâmid b. Ömer el-Bek-râvi [93] de rivayet ettiler. Dedilerki: Bize Bisr b. el- Müfaddal Halid'den, o da Abdullah b. Sâkiktan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet, etti ki: Peygamber
«Biriniz uykudan uyandi mi elini üç defa yikamadan kaba daldirmasin. Çünkü elinin nerede geceledigini bilmez.» buyurmuslar.

(...) Bize Ebû Küreyb ile Ebû Saîd el-Esecc rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Vekî rivayet etti. H.
Bize yine Ebû Küreyb rivayet etti. (Dediki) : Bize Ebû MuâvIye rivayet etti. Vekî' iie Ebû Muâviye'nin ikisi birden, A'mes'den, o da Ebû Rezîn [94] ile Ebû Sâlih'den, onlar da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etmistir.
Ebû Muâviye hadisinde: «Resulüllah, (SaUaUahü Aleyhi ve Seîlem) buyurdu dedi.» Vekî' hadisinde ise «hadisin mislini re'f ederek dediki:» ibareleri vardir.

(...) Bize Ebû Bekr b. Ebi Seybe ile Amrun-Nâkid ve Züheyr b. Harb da rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Süfyan b. Uyeyne, Zührî'den, o da Ebu Seleme'den naklen rivayet etti. H.
Bana bu hadisi Muhammed b. Rafi'de rivayet etti. (Dediki) : Bize Abdürrezzak rivayet etti. (Dediki) : Bize Ma'nier, Zührî'den, o da Ibni'l-Müseyyebden naklen haber verdi. Ebû Seleme ile Ibnü'l-MÜseyyebin ikisi birden Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) den naklen bu hadisin mislini rivayet etmisler.

88- (...) Bana Selemetü'bnü Sebib de rivayet etti. Dedi ki: Bize Hasan b. A'yen rivayet etti. (Dediki) : Bize Ma'kil, Ebu'z-Zübeyr'den, o da Cabir'den, o da Ebu Hüreyre'den naklen rivayet ettiki Ebû Hüreyre Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîîem) in :
«Biriniz uykudan uyandi mi elini kabina kaldirmadan hemen onun üzerine üç defa su döksün. Çünkü elinin nerede geceledigini bilmez.» buyurdugunu Câbire haber vermis.

(...) Bize Kuteybetü'bnü Saîd de rivayet etti. (Dediki) : Bize Mu-gira [95] yani Hizâmî, Ebu'z-Zinâd'dan, o da A'raç'tan, o da Ebu Hüreyre'den naklen rivayet etti. H.
Bize Nasr b. Aliy'de rivayet etti. (Dediki) : Bize Abdul A'la, Hisam-dan, oda Muhammed'den, o da Ebu Hüreyre'den naklen rivayet etti. H.

Bana Ebu Kuteyb'de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hâlid yani Ibni Mahled, Muhammet! b. Ca'ferden, o da Alâ'dan, o da babasindan o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. H.
Bize Muliammed b, Rafi'de rivayet etti. (Dediki) : Bize Abdürrezzâk rivayet etti. (Dediki) : Bize Ma'mer, Hemmam b. Münebbih'ten, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. H.
Bana Muhammed b. Hatim de rivayet etti. (Dediki) : Bize Muham-med b. Bekr rivayet etti. H.
Bize Hulvânî ile Ibni Râfi' dahi rivayet ettiler. Dedilerki: Bize Abdürrezzâk rivayet etti, Ikiside dediler ki: Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (Dediki) : Bana Ziyâd haber verdi. Ona da Abdurrahman b. Zeyd'in âzâd-lisi Sabit haber vermis. Bütün bu râvîlerin rivayetlerine göre Sabit Ebû Hüreyreyi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den bu hadisi rivayet ederken dinlemis.
Bu râvilerIn hepsi hadisi:
«Elini kaba daldirmadan önce yikamadan...» diyerek rivayet etmisler. «Uç def a... »tâbirini hiç biri söylememistir. Yalniz yukarida arz ettigimiz Câbir, Ibnü'I - Müseyyeb, Ebû Seleme, Abdullah b. Sakîk, Ebu Salih ve Ebu Rezîn rivayetleri müstesna. Çünkü onlarin hadislerinde «üç defa» tabiri zikredilmistir.
Bu hadîsi bütün kütübü sitte sahipleri yani Buhârî Müslim Ebû Dâvûd, Tirmîzî, Nesaî (215-303) ve Ibni Mâce muhtelif râvîlerden muhtelif lâfizlarla tahriç ettikleri gibi» Tahâ vî «Maâni'l-Asar» nâm eserinde Dâre Kutnî de «EI-Evsat»inda tahric etmis; Beyhakî, Ibni Adiy ve Ibni Ebî Hatim gibi zevatta onu rivayet etmislerdir.
Müs1im'in de isaret ettigi gibi rivayetlerin bazisinda «üç defa» kaydi yoktur. Bazilarinda kaba daldirmazdan önce besmele çekilecegi de zikredilmistir. Ibni Adiy 'yin Hasan-i Basrî vasitasiyle Ebû Hüreyre (Radiyallahû anh) dan tahriç etligi merfû rivayette:
«Eger elini yikamadan kaba daldmrsa o suyu döksün.» Duyurulmustur.
Hadisin ekseri rivayetleri Ebû Hüreyre (RadiyaUahû anh) dan gelmekle beraber onu Cabir ve Ibni Ömer (Radiyailahu Anhüma) dahi rivayet etmislerdir. Câbir rivayetinde Resulül1ah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Biriniz gece uykusundan uyandigi vakit abdest almak isterse etini yikamadan hemen kaba daldirmasin. Çünkü elinin nerede geceledigini ve onu nereye koydugunu bilemez.» buyurmustur.
Bu hadîsi güzel bir isnadla Ibni Ömer hadisini de Dare-kutnî su lâfizlarla rivayet eder. Ibni Ömer demis ki: Resulül-lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Biriniz uykusundan uyandigi vakit elini üç defa yikamadikça onu hemen kabin içine daldirmasin; çünkü elinin vücudunun neresinde geceledigini yahut nerede dolastigini bilmez.» buyurdular.
Bunun üzerine bir zât Ibni Ömere:
— «Ya elimi bir havuza daldirirsam ne buyurursun?» demis îbni Ömer ona tas atarak:
— «Ben sana Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den hadîs rivayet ediyorum sen bana ya elimi bir havuza daldirsam ne buyurursun diyorsun. Cevabini vermistir. Bu hadisin isnadida güzeldir. Böyle bir hadisi Ebu'z. Zübeyr Ais e (Radiyailahu Anhâ) dan da Merfü olarak rivayet etmistir.
Hadîsin muhtelif rivayetlerinin bazilarinda «Elini kaba sokmadan.» diger bazilarinda «ElinI kaba daldirmadan.» hatta Bezzârin rivayetinde kelimenin sonuna te'kid nûnu getirilerek «Elini katiyyen kaba daldirmadan.» denilmistir. Burada daldirmak tâbiri elini sokmaktan daha vazih görülmüstür. Çünkü mutlak surette eli kaba daldirmaya kerahet terettüp etmez. Elinde masraba veya bardak gibi bir sey olurda suyu onunla alir. Bu surette eli kaba daldirmak tahakkuk e'der fakat kerahet yoktur.
Beyzâvî diyorki: Bu sözde yikama emrinin verilmesine; necâset ihtimalinin sebep olduguna isaret vardir. Çünkü sâri' hazretleri bir hüküm beyan ederde arkasindan bir illet gösterirse bu o hükme o illetin sebep olduguna delildir.» «Çünkü elinin nerede geceledigini bilmez.»
cümlesi hakkinda Nevevî sunlari söylemistir.
îmam-i Safiî ile diger ulemânin beyânina göre Hicaz'lilar tasla ta-haretlenirlerdi. Onlarin memleketi sicaktir. Bir hangisi uyudumu terler ve uyku halinde elini o pis yere yahud bir yara vesaire üzerine götürebilir. Elleri yikama emri bundan dolayi verilmistir.

Hadisi Seriften Asagidaki Hükümler Çikarilmistir.

1- Abdeste baslamazdan önce elleri yikamak sünnettir. Bu söyle izah olunur. Hadisin evvelinde elleri yikamadan kaba daldirmak nehiy buyurulmustur. Bu onlari yikamanin farz oldugunu gösterir. Fakat sonunda ta'lil yani: ellerinin nerede geceledigini bilmez cümlesi, el yikamanin müstahab olmasini iktiza eder. Bu suretle farziyet hükmü kalkinca el yikamanin sünnet oldugu sübut bulur. Zira sünnet vacîb'-den daha asagi mertebededir. Hattâbî buradaki emrin müstahab manâsi ifade ettigini söylemistir. Çünkü Resulüllah (Salktllahü Aleyhi ve Selîem) hükmü süpheye baglamistir. Süphe arzeden bir emir farziyet ifade edemez suda asil olan onun temizligidir. Insanin bedeni hakkinda hükümde böyledir. Bir seyin temizligi yakmen sabit olduktan sonra süpheli bir emirle o yakin zail olamaz. Filvaki' ekseriyetle ulemâ buradaki yikama emrini istihbab mânâsina almislardir. Binaenaleyh abdest almazdan Önce elleri yikamak onlara göre müstahap oldugundan bir kimse abdest almazdan Önce elini kaba daldirsa o su temizdir. Meger ki; elinde necaset bulundugu yakmen malûm, ola. Ubeyde, Ibni Sirin. Ibrahim Nehaî, Said b. Cübeyr, Salim, Bera' b. Âzibve A'mes (Rahimehûmûlkth) hazeratmin mezhebleri budur: Gündüz uykudan uyanan hakkinda, ihtilâf vardir. Hasan-i Basrîye göre elini kaba daldirma hususunda gece ile gündüz uykusu arasinda fark yoktur. îmâm-i Ahmed b. Hambel gündüz uykusu hakkinda teshilât göstermis gece uykusundan uyandiktan sonra elleri yikamadan kaba daldirmayi men etmistir. Davud-u Zahirî ile Taberî abdestten Önce eller yikanmasa bile onlarin üzerine su dökmek farzdir, demislerdir. Ibni Hazm dahi buna kail olarak: «Uyku ile abdest arasinda zaman geçsin geçmesin hüküm birdir» demistir. Ibnü'l Kaasim elleri yikamanin ibadet olduguna kaildir.

Ibni Büreyde 'nin «el-Ahkâm» nâm eserinde söyle denilmektedir: «Fukaha kaba daldirmazdan önce elleri yikamanin hükmünde ihtilâf etmislerdir. Bir cemaata göre bu abdestin sünnetlerindendir. Müstahap diyenler de vardir.

Bazilari mutlak surette farzdir demislerdir. Dâvud-u Zahi-r î ile arkadaslarinin mezhebi budur. Bir takimlari gece uykusundan uyaninca elleri yikamak farz gündüz uykusundan sonra farz degildir demislerdir. Imam Ahmed 'in mezhebi de budur. Ellerin beraber-mi yoksa ayri ayrimi yikanacagi hususunda iki kavil vardir. Bu babtaki ihtilâf hadisin lâfizlarindan nes'et etmistir. Hadisin bazi tariklerinde: «Ellerini ikiser defa yikadi» denilmektedir. Bu onlarin ayri ayri yikanmasini iktizâ eder. Bazi rivayetlerinde Ise: «Ellerini iki defa yikadi» deniliyor. Bu da beraber yikamis olmasini iktiza eder.

2- Elleri yikamadan kaba daldirmak mutlak surette mekruhtur. Imâm-i Ahmed gündüz uykusunu istisna etmis onda bu kerahetin mevcut olmadigini söylemistir. Delili Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)

«Çünkü elinin nerede geceledigini bilemez.» hadisidir.

Gecelemek gece uykusuna mahsustur. Birde insan gündüzün uyurken gece uykusunda oldugu gibi açilip saçilmaz. Imam-i Neve-v î diyorki: «Bizim mezhebimize göre bu hüküm uykudan uyanana bile mahsus degildir. Elleri yikama hususunda muteber olan onlara necaset bulasip bulasmadiginda süphe etmektir. Böyle bir süphe varsa uykudan uyansin uyanmasin ellerini yikamak müstahap olur. Çünkü Peygamber (Sailallahü Aleyhi ve Sellem):

«Elinin nerede geceledigini bilemez.» sözüyle bu isin illetine ten-bih buyurmustur.

Bu sözün mânâsi «eline necaset bulasmadigindan emin degildir.» demektir. Necaset bulasmasi ihtimali ise; yalniz uyku haline mahsus degil her zamana âmm ve sâmildir.

3- Hadiste zikri geçen kaptan murad: Masraba gibi küçük kap yahut yaninda masrabasi bulunan büyük küb olabilir. Kap büyük olurda ondan su almak için baska küçük kap yoksa o zaman hadisteki nehiy mübalagali sekilde daldirmasin mânâsina hamlolunur. Meselâ sol elinin parmaklarini bir araya toplayarak avucunu daldirmamak sartiyle kaptan su alarak sag eline dökse ve parmaklarini birbirine ogusturarak yikasa sol elini de ayni sekilde sag eliyle dökerek yikasa caizdir. Hanefîy-y e 'nin mezhebi budur. Burada Nevevî sunlari söylüyor. «Amma su dökülmesi mümkün olmayacak büyük bir kapta olurda ona daldiracak baska küçük kap ta bulunmazsa bu surette elleri yikamanin yolu o kaptan agziyla su alarak elerini yikamaktir. Elbisesinin kenariyla

su almak veya baskasinin yardimini istemekte caizdir.»
Aynî Nevevî 'nin bu sözüne karsi «bu kimsenin agziysa su alamadigini, elbisesinin temizligine itimad edemedigini ve yardim istiye-cek bir kimse bulamadigini farz edersek o kimse ne yapacaktir?» diyor. Ve Hanefîlerin mezhebinin daha genis ve daha güzel oldugunu söylüyor.
4- Az suya düsen necaset onun vasiflarindan birini degistirmese de suyu pisler, iki külle yani iki küp suya düsen az necaset suyun vasfini degistirraesede onu pisler diyen Hanefîlerin bu babta en kuvvetli delillerinden biri budur. Pislememis olsa elleri kaba daldirmaktan men etmenin bir faydasi kalmazdi.
5- Pislikleri üç defa yikamak müstahaptir. Zira pislendigi süphe edilen ellerin üç defa yikanmasi emr edilince pislendigi muhakkak olan seylerin yikanmasi evleviyette kalir. Üçten fazla ise; yalniz köpegin agzini soktugu seyler hakkinda vârid olmustur. Bunun hükmü insaattan ileride gelecektir.
6- Pislendigi süphe edilen seyleri üç defa yikamak müstehaptir.
Üzerlerine yalniz su serpmek kafi gelmez. Çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yikamayi emr etmis su serpmeyi söylememistir.
7- Ibâdetler hususunda ihtiyata riâyet etmek müstehaptir.
8- Suya necaset düsmekle bil icma' su pis olur. Sayet pis bir seyin üzerine su atilirsa Imam-i Safiî'ye göre hüküm baskadir. Nevevî diyorki: Pislik üzerine su atilmasi ile suya pislik atilmasinin farki vardir: Pislik suya düserse onu pisler. Su pisligin üzerine düserse o pisligi izale eder. Bunun izahi sudur. Resulu1lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in elleri yikamadan kaba daldirmaktan men etmesi pis olmamalari ihtimaline mebriîdir. Bu da suya düsen necasetin suyu pislemis olmasini iktiza eder. Kaba daldirmadan ellerin yikanmasini emir buyurmasi temizlik içindir. Bu sekilde suyun ellere degmesi sirf oraya degmekle pislenmemesini iktizâ eder, aksi takdirde temizlemekten rnak-sat hâsil olmaz.»
Pislik üzerine düsen suyun onu temizlemesi hususunda Hanefî-ler de Safiî 'lerle beraber iselerde;. onlara göre pisligi temizleyen, su artik pis olur.
Yine Nevevî: «Bu hadiste az suya düsen necasetin onu pisledigine delâlet vardir.» demistir.
9- Müstehcen sayilan yerlerde kinaye sözler kullanmak müstehaptir. Onun içindir ki Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Elinin nerede geceledigini bitemez.» demekle iktifa etmis «belki eli dübürüne veya zekerine yahut necasete degmistir.» dememistir. Çünkü onun söyledigi cümlede bu mâna vardir. Ancak kinaye tarikiyle söylemek kinayeden maksadi anlayanlara göredir. Kinayeden anlamayanlara maksadi açik söylemek icab eder. Bazi hadislerde adeten müstehcen sayilan seylerin sarahaten zikredilmesi bundandir.
10- Hadis-i Serifte kab kelimesi mutlak zikredilmissede ondan muradin su kabi oldugu karine ile anlasilmistir. Çünkü hadiste abdestten bahsedilmektedir. Bununla beraber suyla sair mâyiat arasinda hüküm itibari ile bir fark yoktur.
11- Taslarla yapilan istincanin yeri temizlenmez. Orada az miktarda necaset kalirsada namaz hakkinda bu kadarcigi affolunmustur. Ama silinen Istinca yeri islamrda elbiseye bulasirsa o elbise pis olur. Buna çok dikkat etmeli ve su ile taharetlenildigi zaman dahî temiz bir kuru bezle silinmelidir.
12- Elleri yikamak mutlak zikredildigi için elin bagli bagsiz, eldivenli eldivensiz, her sekline sâmildir. Yani eller mutlak surette yikana-caktir.
13- Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in «biriniz» diye hitâb buyurmasi âkil balig olan müslümanlara aiddir. Uykudan uyanan kimse sabîy veya mecnûn yahut kâfir ise; onlar hakkinda iki kavil vardir. Bir kavle göre; bunlar da âkil balig müslüman gibidirler. Binaenaleyh elerini yikayacaklardir. Ikinci kavle göre; bunlarin su kabina ellerini sokmalanyle su neics olmaza Çünkü daldirmanin memnu olusu ancak hitapla sübut bulur. Bunlar hakkinda ise hitap yoktur.
14- Hadiste «sizden birijiiz» denilerek uykunun ümmete izafe edilmesi Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUew)in uykusunu hükümden hariç birakmistir. Çünkü onun gözleri uyur; kalbi uyumazdi.
15- Uykunun tasrîh buyurulmasi gaflet ye dalginlik gibi seylerin uyku hükmünde olmadigini ifade eder.

16- Ellerin niçin yikanmasi emredildigi ihtilaflidir. Bazilarina göre emrin illeti pislik diger bazilarina göre teabbud yâni kulluk icabidir. Cumhura göre; buradaki emir necaset ihtimalinden dolayidir. Bunun muktezâsida necaset hususunda süpheye düseni bu hükme ilhak etmektir. Yani elinin nerede geceledigini bilen meselâ: Eline kalin eldiven giyerek uykuya yatan kimse o halde uyanirsa elini yikamadan abdeste baslamasi mekruh degildir. Bununla beraber yinede müstehaptir. Nitekim uyanik kimsenin hükmüde budur. Imam-i Ma1ik'in de dahil bulundugu bir cemaata göre buradaki emir teabbüd içindir. Onlara göre ellerinin necis oldugunda süphe edenle etmeyen müsavidir.
17- Bâzilarina göre bu hadis uykunun abdesti bozduguna delildir.
18- Bu hadîs zekere dokunmak abdesti bozar diyenlerin kavlini takviye eder. Bu kavli Ebû Âvâne Süf yan b. Uyeyne'-den rivayet etmissede mezkûr kavil pek zaif görülmüstür.
19- Safiî 'lerden bâzisina göre az suya el sokmakla o su müsta'-mel olmaz yeter ki; abdest için elini sokmus olsun. Bu kavil dahi zaîf görülmüstür.

27- Köpegin Kabi Yalanmasinin Hükmü Babi

89- (279) Bana Alî b. Hucr es-Sa'dî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Alî b. Müshir rivayet etti. (Dedi ki) : Bize A'mes Ebu Rezîn ile Ebû Salih'ten, onlarda Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi. Ebû Hüreyre söyle demis: Kesulüllah (Sallalkthü Aleyhi ve Selîem) :
«Birinizin kabina köpek agzini sokarsa onu hemen döksün. Sonra onu yedi defa yikasin.» buyurdular.

(...) Bana Muhammed b. Sabbah'ta rivayet etti. Dedi ki: Bize Ismail b. Zekeriyya A'mes'den bu isnadla bu hadisin mislini rivayet etti.
Ama «onu döksün» demedi.

90- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki) : Mâlike Ebu'z- Zinâd'dan duydugum, onunda A'ractan, onunda Ebû Hüreyre'den naklen rivayet ettigi su hadisi okudum.
Resulüllah (Saîlaîlahü Aleyhi ve Sellem):
«Birinizin kabindan köpek içti mi onu hemen yedi defa yikasin.» buyurmuslar.

91- (...) Bize Züheyr b. Harb da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize îs-mail b. Ibrahim, Hisâm b. Hassan'dan, o da Muhammed b. Sîrîn'den o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Söyle demis. Resulüllah (Salîallahü A leyhi ve Sellem) :
«Birinizin kabina köpek agzini soktugu vakit o kabin temizligi birincisi toprakla olmak sartiyla onu yedi defa yikamasidir.» buyurdular.

92- (...) Bize Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ab-dürrezzâk rivayet etti. Dediki Bize Ma'mer Hemmâm b. Münebbih'ten rivayet etti. Hemmam: Bize Ebu Hüreyre'nin Muhammed Resulüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem)den rivayet ettigi budur diyerek bir takim hadisler zikretmis. Ez Cümle Resulüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) :
«Köpek yaladigi vakit sizden birinizin kabinin temizligi onu yedi defa yikamasiyledir.» Buyurdu» demis.

93- (280) Bize Ubeydullah b. Muaz'da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize babam rivayet etti. (Dediki) : Bize Su'be, Ebu't, Teyyah' [96] dan rivayet etti. O da mutarrif b. Abdillâhi [97] Ibni Mugaffel' [98] den naklen rivayet ederken isitmis.
Ibni Mügaffel :

«Resulullâh (Saîlallahü Aleyhi ve Seîlem)köpekleri öldürmeyi emretti. Sonra:
«Onlarin köpeklerle ne isi var?» buyurdu. Sonra av köpegi ile çoban köpegine ruhsat verdi ve
«Köpek bir kabi yalarsa onu hemen yedi defa yikayin, sekizincide toprakla ovalayin.» buyurdular demis.

(...) Bu hadisi bana Yahya b. Habib El - Harisi de rivayet etti. (Dedi) ki) : Bize Hâlid Yani Ibni'l - Haris rivayet etti. H.
Bana Muhammed b. Hatim de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Yahya b. SaId rivayet etti. H.
Bana Muhammed b. VelMF dahi rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. Bh râvilerin hepsi Su'be'den bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir. Su kadar var kî Yahya b. Said'in rivayetinde: «Çoban köpegi ile av ve ziraaf köpegi hakkinda ruhsat verdi.» Ziyâdesi vardir. Rivayette Yahya'dan baska «ekin» kaydini zikreden yoktur.
Bu hadîsi Buhari, Müslim; Ebû Dâvûd ve Tirmîzî Taharet bahsinin muhtelif yerlerinde biraz lâfiz farkiyle müte-addid râvIIerden tahriç etmislerdir. Hadîs-i serif muhtelif rivayetleri ile köpegin yaladigi veya içinden bir sey içtigi kabin hükmünü bildirmektedir.
Vülûg: Dilinin kenari ile içmek demektir. Bâzi rivayetlerde bunun yerine içmek tabiri kullanilmistir.

Hadisi Serifin Muhtalif Rivayetlerinden Asagidaki Hükümler Çikarilmistir.

1- Bu hadis köpegin necis olduguna delildir. Çünkü bir seyin temizlenmesi ya hades yahut necaset sebebiyle lâzim olur. Burada hades diye bir sey yoktur. Binaenaleyh köpegin yaladigi kap salyasi necis oldugu için yikanir.
2- Köpegin yaladigi kap pistir. Bu hususta av ve çoban köpegi ile sair köpeklerin arasinda fark yoktur. Köpegin temiz olup olmamasi hususunda Mâlikîlerden dört kavil rivayet olunur. Birinci! kavle göre; köpek temizdir. Ikinci kavle göre; necistir. Üçüncü kavle göre; evlerde beslenmesine ruhsat verilen köpegin artigi temizdir. Sâir köpeklerin artigi ise necistir. Dördüncü kavle göre; ev köpegi ile yaban köpeginin farki vardir. Râfiî: «Imam-i Malike göre köpegin yaladigi kaptan baskasini yikamak lâzim degildir. Çünkü Mâlik'e göre köpek temizdir. Onun yaladigi kabi yikamak teabdüdîdir» demistir. Hattâbî ise: «Köpegin suyu içtigi dilinin necis oldugu sabit olunca; diger uzuvlarinm-da dili hükmünde oldugu anlasilir. Binaenaleyh köpegin bedeninden hangi cüz'ü bir sey'e temas ederse onu yikamak vacip,olur'.» demektedir.
3- Içinde pis su bulunan kabi yikamak vâcib olur.
4- Kirmani 'ye göre bu hadis köpegi satmanin-haram olduguna delâlet eder. Çünkü köpek necis-i ayn yani kendisi necis olan bir hayvandir. Binaenaleyh o da sair necasetler hükmündedir. Fakat KIrmâ-ni'nin bu sözüne Hanefî 'lerden Aynî itiraz etmis ve sunlari söylemistir: «Bizim Ulemâmiza göre köpegi satmak caizdir. Çünkü evleri korumak ve avlanmak hususunda ondan istifâdeye ser'an ruhsat verilmistir.» Vakia bir zamanlar Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) köpegi satmaktan men etmisti. Fakat o zaman köpekten ne suretle olursa olsun istifade etmek haramdi. Sonra'dan av ve bekçilik hususlarinda ondan istifâdeye ruhsat verildi.
Tahavî'nin Amr b. Suayb tarikiyle Abdullah b. Ömer (Radiyallahu anhümâ) dan rivayet ettigi bir hadiste: «Ibni Ömer bir adamin Öldürdügü bir av köpegi için kirk dirhem, çoban köpegi içinde bir kaç para kiymet takdir etti» denilmektedir. Yine Ibni Ömer (Radiyallahû anh) m «köpegin satis bedelini almakta bir beis yoktur.» de-digi rivayet olunur. Bu babta Hz. Osman (Radiyallahû anh) tan da rivayet vardir.
5- Bu hadisle Safiî 'ler köpegin yaladigi kabin yedi defa yikanmasinin vacip olduguna istidlal ederler. Onlarca köpegin bir kabi ya1 amasi veya içinden bir sey içmesiyle onun bevlî, tersi, ter ve kani arasinda hiç bir fark görmezler. Bir kaç köpek bir kabi yahut bir köpek bir kabi birkaç defa yalasa bu hususta Safiî 'lerden üç kavil vardir. Bunlarin sahih olanina göre; kabi yedi defa yikamak hepsi için kâfidir. Ikinci kavle; göre; her köpek için o kap yedi defa yikanir. Üçüncü kavle; göre; bir köpegin birkaç defa yaladigi kap için yedi defa yikamak kâfi fakat birkaç köpegin yaladigi kap her köpek için yedi defa yikanir. Köpegin yaladigi kaba baska bir necaset,

düsse yedi defa yikamak her ikisi için kâfidir.

6- Hadîsin bâzi rivayetlerinde köpegin yaladigi kabin yedi defa yikanacagi diger bazi rivayetlerinde yedi defa yikanmasi, fakat birincide toprakla ovulmasi, baska bir rivayette birinci veya sonuncu defada toprakla daha baska bir rivayetinde yedincide toprakla ovulmasi hjr rivayetinde de yedi defa yikanip sekizincide toprakla ogulmasi emir buyu-rulmustur.

Nevevî diyorki: (Sekizinci defa toprakla ogun) rivayeti bizim mezhebimizdir. Cumhur-u Ulemâ'nm mezhebide budur. Çünkü hadîsten murâd: kabi yedi defa yikayin bunlardan birinde suyla topragi karistirin» demektir. Bu sebeple toprak bir defa yikama yerine geçmis ve ona sekizinci yikama denilmistir. Bazilari Hanefilerle Mâlikî'ler bu hadîsin zahirine muhalefet etmistir. Onlar toprakla yikamaya" kail degildir. Fakat meshur kavillerine göre; yedi defa-yikamaya kaildirler demislerse-de kendilerine su cevab verilmistir:. Torakla yikamak Imam-i Mâ1ik'in rivayetinde yoktur. Yedi defa yikamakta ona göre mendup-tur. Çünkü Imam-i Mâlik köpegin temiz olduguna kaildir.

Mâlikilerden bâzilarina göre; edinilmesine ruhsat verilmeyen köpegin yaladigi kap yikanir. Edinilmesine ruhsat verilenin yaladigi yikanmaz. Bir takimlari da kuduz köpegin yaladigi kap yikanir digerleri yikanmaz demislerdir. Bunun hikmeti tibbidir.

Hanefî'lere gelince; onlar toprakla yikamanin vücubuna kail olmadiklari gibi yedi defa yikamayada kail degildirler» demislerdir.

Bunlara; Aynî su mukabelede bulunmustur: «Evet Hanefi'ler yedi defa yikamanin vücubuna kail olmamislardir. Çünkü yedi defa yikanacagini rivayet eden Ebû Hüreyre (Radiyallahû anh) dan köpegin yaladigi kabin üç defa yikanacagi'da rivayet olunmustur. Hem bu rivayet ondan fi'len, kavlen, merfu'an ve mevkûfen iki tarikle rivayet olunmustur. Bunlarin birini Sahih isnadla Dâre-Kutnî Abdül Melik b. Ebî Süleyman tarikiyle Ebû Hüreyre (Radiyallahû anh) dan tahriç etmistir. Bu rivayette:

«Köpek agzini kabin içine sokarsa o kabi hemen dök, sonra üç defa yika.» buyurulmaktadir.

Ikincisini: Ibni Âdiy, Hüse ym b. Ali tarikiyle Ebû Hüreyre 'dan tahric etmistir. Bu hadîsde Ebû Hüreyre söyle demistir: «Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîtem) :

«Köpek birinizin kabini yalarsa onu hemen döksün ve üç defa yikasin.» buyurdular.

Sonra bu hadîsi Ömer Ibni Seybe dahi mevkuf olarak rivayet etmistir.

Ben derim ki; Beyhâkî sunlari söylüyor üç rivayetini Atâ'm arkadaslarindan y:alniz Abdülmelik rivayet etmistir. Sonra ondan Atâ'm arkadaslari sonra Ebu Hüreyre 'nin arkadaslari nakletmislerdir. Halbuki Atâ'in mutemed arkadaslari ile Ebû Hüreyre 'nin râvileri yedi defa yikanacagina kaildirler. Bu gösteriyorki Abdülmelik b. Süleymanin Atâ 'dan onunda Ebû Hüreyre 'den naklen rivayet ettigi üç meselesi hatâdir. Zâten Abdülmelik hifzi kuvvetli mûtemed râvilere muhalefette bulundugu için onun bu gibi râvilere muhalif olarak rivayet ettigi hadîsler kabul olunmaz. Su'bet ü'bnü'l-Haccâc ondan hadis rivayet etmedigi gibi Buharî'de onunla ihticacta bulunmamistir.

Beyhâki 'nin sözü budur. Fakat ben derimki: Abdülmelik i n hadisini Imam Müslim sahihinde tahriç etmistir. Ahnied b. Abdi Ilâh ile Sevrî dahi onun hafizlardan oldugunu söylemislerdir. Hattâ Sevrî 'nin onun hakkinda: «Sikadir, fakih-tir, saglamdir» dedigi Ahmed b. Abdillahin dahi hadiste onun mevsuk oldugunu söyledigi rivayet olunur. Sevrî ona; mizan dermis.

Tahâvî hadisin mevkuf rivayetini Abdülmelik b. Ebi Süleyman tarikiyle Ebû Hüreyre 'den tahrîc ettikten sonra söyle demistir: «Yedi defa yikamanin vücubu bu hadisle nesh edilmistir. Çünkü yedi lâfzini da Ebû Hüreyre rivayet etmisti. Râvi rivayet ettigi hadîsin hilâfiyle amel eder veya fetva verirse bir daha o rivayetten x hüccet olmaz. Zira sahâbînin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)den bir. sey dinliyerek onun hilâfiyle amel etmesi veya fetva vermesi helâl olamaz. Böyle bir hareket onun adaletini düsürür; bir daha rivayeti kabul olunmaz. Bizim Ebû Hüreyre'ye hüsnü zannimiz vardir. Su halde üç defa yikanacagini bildiren bu hadis yedi de-fa yikanacagini bildiren evvelki rivayetinin nesh edildigine delâlet eder.» Sonra Hanefî 'lere çatan bu kail Ebu Hüreyre (Radiyallahû anh) hakkinda: «ihtimalki Ebû Hüreyre yedi defa yikamanin vacip degil mendûp oldugunu

îtikad ettigi için vaktiyle bununla fetva vermis sonra o rivayeti unutmustur. Ihtimalle nesh sabit olmaz» diyor. Bu sözü dahi Hz. Ebu Hüreyre hakkinda sû-izan oldugu için red edilir. Delilden nes'et etmeyen ihtimale kulak asilmaz. Ta hâvi 'nin nesh iddiasi ise; senetle Ibni Sîrînden naklettigi delille ispat edilmistir. Ibni Sirin'e Ebû Hüreyre (Radiyallahû anh) dan rivayet ettigi bir hadis hakkinda:

Bu hadis Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) den midir? Diye soruldugu vakit:

«Ebu Hüreyre'nin her hadisi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den dir» cevabini vermistir.

Tahâvî yedi rivayetininin nesh edildigini söyledikten sonra söyle demistir. Eger yedi rivayeti ile amel vacip olsaydi o zaman Abdullah b. Mugaffelin bu hususta Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den rivayet ettigi hadis Ebu Hüreyre 'nin rivayetinden daha makbul olurdu. Çünkü onun rivayetinde (sekizincide kabi toprakla ovun(ziyadesi vardir, ziyade noksandan evlâdir. Hanefî'-lere muhalefet eden bu zata da «köpegin yaladigi kap sekiz defa hem sekizinciyi toprakla karistirarak yikamakla temizlenir.» diyerek iki rivayet-lede amel etmeliydi. Eger Ibni Mugaffel hadisini terk ettiyse; yedi defa yikamayi terk eden muhaliflerine lâzim gelen kendisinede lâ-zim gelir.

Sayet bu muariz Beyhakî 'nin dedigi gibi Ebû Hüreyre zamaninin en belleyislisi idi. Binaenaleyh onun rivayeti daha sayan-i kabuldür, derse buna da hayir cevabi verilir. Çünkü Ibni Mugaffelin rivayeti daha evlâdir Ibni Mugaffel Ebû Hüreyre'den daha fakihtir. H z. Ömer (Radiyallahû anh) Onu dokuz arkadasi ile birlikte halka ilim ögretmek için göndermistir. Hz. îbni Mugaffel Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) agaç altinda bey'at edenlerdendir. Onun rivayeti ile amel etmek ihtiyata daha muvafiktir. Bundan dolayi Hasan-i Basrî'de onun rivayeti ile amel etmistir. Onun bu hadisini Ibni Menden Su'be tarikiyle rivayet etmis ve: Isnadinin sahih olduguna ittifak edilmistir» defriistir. Ayni hadisi Müslim, Ebû Dâvûd, Nesâî ve Ibni Mâce de rivayet etmislerdir.

Ebû Hüreyre (Radiyallahû anh) dan kedinin yaladigi kabin da yedi defa yikanacagi rivayet olunmus; fakat muhalifler onunla amel etmemislerdir. Onlarin bu hadise verecekleri her cevap üçten ziyâdenin lâzim gelmiyecegi hususunda bizimde cevabimizdir...»

Aynî bu babta daha bir çok seyler söylemistir. Biz l^u kadarini nakille iktifa ettik.

Nevevî bu hadisin serhinde kendi mezhebini îzâh ederken domuzun hükmünede temas etmis ve sunlari söylemistir: «Domuza gelince; bu hususta onun hükmü de köpek gibidir. Bizim mezhebimiz budur. Ulemânin ekserisi domuzun içtigi kabin yedi defa yikanmasi vacip olmadigina kaildirler. Safiî 'nin kavli de budur. Delil itibâri ile bu kavil kuvvetlidir. Ulemâmiz diyor ki: Kabi toprakla yikamanin mânâsi su bulanin-caya kadar onun içine toprak karistirmaktir. Suyu topragin üzerine atmakla topragi suyun üzerine atmanin yahut bir yerden bulanik su alarak onunla yikamanin bir farki yoktur. Fakat necaset yerini yalniz toprakla silmek kâfi gelmez. Eli kabin içine sokmak ta vacip degildir. Toprakli suyu kabin içine dökerek çalkalamak kafidir. Topragi yedinci defaya birakmamak müstehaptir. Efdal olan ilk defa toprakla yikamaktir. Köpek iki kulleden az olmayan çok sudan içse o su pislenmez az sudan içer veya yemek kabindan yer de bu su veya yiyecek bir elbiseye, bedene yahut baska bir kaba bulasirsa onlarida biri toprakla olmak sartiyle yedi defa yikmak icap eder. Kuru yemekten yerse yedigi yerle etrafi atilarak geri klanindan istifâde edilir. Nitekim donmus yagin içinde ölen farenin hük-müde budur.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in köpekleri Öldürmeyi emrettikten sonra: «Onlarin köpeklerle ne Isi var?» buyurmasi sonra av köpegi ile çoban köpegine, diger rivayette ziraat köpegine ruhsat vermesi köpek edinmenin memnu' oldugunu gösterir. Bizim ulemamizla baska mezhebler ulemasi ihtiyaç olmaksizin köpek edinmenin haram olduguna ittifak etmislerdir. Meselâ; seklini begendigi için yahut ögünmek maksadiyle köpek edinmek hilâfsiz haramdir, [99] Köpek edinmeyi tecviz eden ihtiyaca gelince:

Bu hadîs üç seyden biri için ruhsat verildigini göstermektedir. Bunlarda, ekinligi korumak, hayvanlari korumak, ve avciliktir. Mezkûr üç sey için köpek edinmek bilittifak caizdir. Ulemâmiz evleri ve mahalleleri korumak için köpek ve keza ögretmek maksadi ile köpek yavrusu edinmenin caiz olup olmayacaginda ihtilâf etmislerdir.

Bazilarina göre; bu haramdir. Çünkü ruhsat yalniz üç sinif hakkindadir. Diger bazilari bununda mubah oldugunu söylemislerdirki; esah olan da budur. Zira bunlar da ruhsata dahil olan üç sinif mân asmadirlar. Avcilik yapmadigi halde av köpegi edinenin hükmü dahi ihtilaflidir.
Ulemâmiza göre; köpek kuduz olursa öldürülür, kuduz degilse, öldürülmesi caiz degildir. Bu hususta köpegin faydali veya faydasiz olmasi müsavidir. Imamü-1 Haremeyn: Köpeklerin öldürülmesi bâ-bmdaki emir nesh edilmistir. Re s ul illi a h(Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) in bir defa köpekleri öldürmeyi emrettigi sahihtir. Fakat sonra onlari öldürmekten nehy buyurdugu da sahihtir. Seriat verdigimiz tafsilât üzere karar kilmistir. Resulülla h (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) koyu siyah köpeklerin öldürülmesini emretmisti. Bu hâdise Islâmin ilk zamanlarinda idi. Simdi nesh edilmistir» diyor. Bu tahkikin üzerine söz yoktur.»

28- Durgun Suya Bevl Etmekten Nehiy Babi

94- (281) Bize Yahya b. Yahya ile Mu hanime d b. Rumh rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Leys haber verdi. H.
Bize Kuteybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys, Ebu'z-Zübeyr-den o da Cabir'den, o da Resûlullâh (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) den naklen rivayet ettiki Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) Durgun suya bevl edilmesini nehiy buyurmuslar.

95- (282) Bana Züheyr b. Harb da rivayet etti. (Dedi ki) : EIze Ce-rir Hisâm'dan, o da Ibni Sîrîn'den, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) den naklen rivayet etti:
«Sakin biriniz durgun suya bevl etmesin. Sonra ondan yikanir.» buyurmuslar.

96- (...) Bize Muhammed b. Râfi'de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize AbdÜrrezzâk rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ma'mer, Hemmâm b. Miineb-bih'ten rivayet etti. Dedi ki: Ebû Hüreyre'nin Resulüllah Muhamnied (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) den rivayet ettikleri sunlardir. Diyerek bir takim hadisler zikretmistir. Onlardan biride sudur. Resulüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem):
«Akmayan durgun suya bevl etme, sonra ondan yikanirsin.» urdular.
Bu hadisi Buhari, Ebû Dâvûd, Nesâî, Tirmîzî,
Ibni Mâce, Tahavî ve Taberânî muhtelif râvilerden i tahriç etmislerdir.
Hadîsin bazi rivayetlerinde durgun suya bevl etmek te'kid edati ile bazilarinda te'kitsiz olarak zikir edilmistir. Keza bazi rivayetlerde durgun su bazilarinda onun yerine daim su denilmis ve bundan murâd akmayan durgun su oldugu nefs-i rivayette tefsir buyurulmustur. tO»J-âii/r»cümlesindeki fiili muzari' burada merfû' olarak rivayet edilmistir. Ulemâ bunun meczûm ve mansub da okunabilecegini söylemislerdir. Meczûm okunduguna göre üst taraftaki meczûm cümle üzerine atf olunur ve mânâ söyle olur.
«Hiç biriniz durgun suya bevl etmesin, sonra ondan yikanmasin.» Mensûb okundugu takdirde muzâri'in basina nasb edatlarindan (en) takdir edilir. (Sümme) edatina da (vav) hükmü verilir. Bu takdirde mânâ söyle olur.
«Hiç biriniz durgun suya bevl ederek ondan yikanmak isini yapmasin.» Cümlenin merfu' ve meczûm okunmasina bir diyecek yok-sada mensûb okunmasina itiraz edilmistir. Çünkü bu takdirde suya bevl etmekle onda yikanmanin ikisi birden yasak edilmis oluyor. Halbuki buna kail olan tek bir kimse yoktur. Yasak edilen. Ister suyun içinde yikansin ister o sudan olarak disarda yikansin - suda yikanmak degil yikanilan suya bevl etmektir.

Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder :

1- Bevl necistir.
2- Az suya necaset düserse, düsen necaset az olsun çok olsun o sudan abdest almak caiz degildir.
3- Safiî'lerle Hanefî'lerce: Az suya az bile olsa mecâset karissa o su pis olur. Çok suya kansan necaset onun

rengini tadini veya kokusunu degistirmedikçe su temiz hükmündedir. îki mezheb sâlikleri çok suyun tahdidi hususunda ihtilâf etmislerdir. Safiî Jlere göre; iki külle su çok su hükmündedir. Hanefîlere göre ise; büyük gol ismi verilen su çok ondan asagisi az sudur. îki külle su az hükmündedir Binaenaleyh az necasetin karismasi ile dahî pis olur. Hadîs mutlaktir. Aza da ço-kada, iki kulleyede samildir. Eger iki külle su az necasetten pislenmez denilirse suya bevl etmekten mehyin bir faydasi kalmaz. Üstelik bu hadis «iki külle» hadisinden daha sahihtir.
Safiîlerden Ibni Kudânie: «Bizim delilerimiz iki külle hadîsi ile Bi'r-i, budâ'a hadîsidir. Bu iki hadis Hanefî 'lerin kail olduklarinin hilâfina nastir... demistir. Fakat mezkûr hadislerin Hanefi mezhebinin hilâfina nass oldugu iddiasi Hanefî'lerce kabul olunmamistir. Çünkü iki külle hadisini bazi hadis imamlari sahih bulmuslarsa-da hakikatta o hadis hem senet hem metin itibari ile muztariptir. Haddizatinda kulleden muradin ne oldugu dahi meçhuldür. Müttefekunaleyh sahih olan hadisle amel etmek hem daha kuvvetli hem daha makbuldür. Bi'r-i budâ'a hadisi ile Hanefîlerde amel etmislerdir. Çünkü Bi'r-i budâ'a büyük bir kuyu olup içersine pislik atilir. Fakat bir taraftan suyu aktigi için atilan pislikler onun rengini, kokusunu ve tadini degistirmezdi.
Ebû Dâvûd: «Suyun takdiri hususunda her iki firkaya delîl olacak bir hadîs hemen hemen sabit olmamistir.» demistir. Hanefî1erden «Bedayî'» sahibi dahi: Kâsanî Bundan dolayi ulemâmiz suyun takdiri hususunda sem'i delillere degil hissî delillere mürâccat etmislerdir» diyor.
4- Hanefîlerden Imam Ebu Yusu (Rahimehuîlah) bu hadisle mâ-i müstamel denilen kullanilmis suyun pis olduguna istidlal etmistir. Çünkü hadîste durgun suda yikanmakla onun içine bevl etmenin hükmü beraber zikredilmistir. Durgun suya bevl etmek onu pisler. Yikanmanin hükmüde budur. Ancak iki seyin beraber zikredilmesinin hükümde de müsavi olmalarini icap etmesi ulemâ arasinda ihtilafli bir meseledir. î mâ m Ebû Yûsuf'la Müzeni'ye göre hüküm birdir. Diger ulemâya göre bir degildir. Bâzilari Imam Ebû Yûsuf 'un kavlini bütün Hanefîyye ulemâsina tesmil etmislerlerse-de bu dogru degildir.
5- Nevevî hadisteki nehyin bazi sular hakkinda tahrîm bazilari hakkinda da kerahet ifâde ettigini söyler. Su çok olurda akarsa içine bevl etmek haram degildir. Lâkin evlâ olan yinede o suya bevl etmemektir. Su az olurda akarsa Safiilerden bir cemaata göre; içine bevl etmek mekruh olur. Fakat muhtar olan kavle göre haramdir. Çünkü Safiî 'nin meshur kavline göre o su necis olur. Su çok olurda akmazsa Safiî1ere göre; ona bevl etmek mekruhtur. Nevevî: «Haramdir denilse de yeridir.» diyor. Az olan durgun suya bevl etmek Safiîlerden bir cemaata göre mekruhtur. Fakat muhtar olan kavle göre buda haramdir. Suya büyük abdest bozmak bevl hükmünde hattâ ondan daha çirkindir. Bir kaba bevl ederek suya atmak da suya bevl hükmündedir.
Bu hadîs âmmdir. Bilittifak büyük su ile tahsis edilmek gerekir. Hanefîlere göre büyük su bir tarafi hareket ettirildigi zaman o hareketin eseri öteki tarafa varmayan sudur. Safiîlere göre yukarida söyledigimiz gibi iki külledir. Yahut hadis suyun üç vasfindan biri degismedikçe temiz oldugunu bildiren umûmî delillerle tahsis edilir. Nitekim Imam Mâlik buna kaildir.
Bâzilari suyun azla çok miktarim ayirmak için iki külle hadîsi ile istidlal etmenin daha kuvvetli olacagini söylemislerdir. Bunlardan biri: «Çünkü külle hadisi sahihtir. Hanefîlerden Tahâvî de bunu itiraf etmis fakat külle sözü örf ve âdette büyügüne de küçügüne de itlâh edildigi ve hadiste kullelerin miktari sabit olmadigi için bu hadîsle amel etmekten özür beyân eylemistir.» demis; Fakat Aynî: «Bu zât kendi dâvasini kendi bozdu» diyerek ona cevap vermeye lüzum, görmemistir.
6- Pis su ile abdest almak ve yikanmak haramdir.
7- Durgun suya bevl etmek memnû'dur. Dâvûdu Zahiri bu hadisin zahirî ile istidlal ederek: «Nehîy yalniz bevle mahsustur. Durgun suya büyük abdestini bozmak memnu' degildir. Bir kimse içine bevl ettigi sudan abdest alamasa da baskasi o sudan abdest alabilir. Keza bir kaba bevlederek suya atar yahut kenarina bevlederek suyun içine akarsa o su ile abdest ala bilir». Demistir. Ondan nakil edilen kavillerin en çirkini budur.
8- Hadîste cünüblükten yikanmak zikredilmissede hayiz ve nifâs-dan sonra yikanmak, cuma namazi için ve keza cenaze yikadiktan sonra yikanmak farzdir diyenlere göre; ondan dolayi yikanmak da bu hükme ilhak edilmistir. Mesnûn olan gusül Zahirîlere göre bu hükme dahil degildir. Kiyasla amel edenler iki kisimdir. Bunlardan nehyin

illeti suyun müsta'mel olmasidir, diyenler mesnûn olan guslü hadisdeki gus-le ilhak ederler. Binaenaleyh içersine bevledilen durgun su ile mesnûn olan gusülde caiz degildir. Nehyin illeti hadesi gidermektir, diyenlere göre; bunun hükmü hadisde zikredilen gusle ilhak edilmez. Yalniz suyun müsta'mel olup olmadigi hususunda Imam Ebû Yûsuf 'la, Imam Muhammed arasinda ki hilaf nazar-i itibara alinir.
Nevevî diyorki: «Ulemâ su kenarina büyük ve küçük abdest bozmayi mekruh görmüslerdir. Velev ki pislik suya vasil olmasin. Çünkü Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve Seîîem) insanlarin gezindigi yerlere büyük ve küçük abdest bozmayi yasak etmistir. Bu oradan gelip geçenleri rahatsiz eder. Pisligin suya karismasi ihtimali de mevcuddur.
Bir kimse taharetlenmek için suya girse bakilir: Eger su azsa içinde taharetlenmekle o su pis olur. Artik onu kullanmak haramdir. Su çoksa taharetlenmekle pislenmez. Akar su ise taharetlenmekde beis yoktur. Mââmafîh bu gibi halerden sakinmak daha iyidir.»

29- Durgun Suda Yikanmakdan Nehyi Babi

97- (283) Bize Harun b. Said El-Eylî ile Ebu't-Tahir ve Ahmed b. Isa toptan Ibni Vehb den rivayet ettiler. Harun dediki: Bize Ibni Vehb rivayet etti (Dedi ki) : Bana Amr b. Haris, Bükeyr b. Esecc [100] den naklen haber verdi. Bükeyrede Hisâm b. Zühre'nin âzadlisi Sâib rivayet etmis ki; Ebû Hureyreyi söyle derken isitmis: ResûluIlâh (Sallailahü A leyhi ve Sellem) :
«Sizden biriniz cünüp iken durgun suda yikanamaz.» buyurdular. Sâib:
«Nasil yapacak ya Ebâ Hüreyre?» diye sormus Ebu Hüreyre: «Alip alip yikanacak» demis.
Bundan önceki hadisde içine necaset karisan su ile yikanmanin hükmünü görmüstük. Bu hadis durgun suda yikanmanin hükmünü beyan etmektedir ve müsta'mel suyun temizleyici olmadigini gösteren en kuvvetli delillerden biridir. Bu su haddizatinda temizse de içersinde cünüblükten temizlenildigi için temizleyici olmakdan çikar. Onunla yikanmakdan ne-hiy buyrulmasi da bundandir. Kendisiyle hades giderilen yâni abdest alinan veya cünüblükden temizlenilen yahutta ibâdet niyetiyle kullanilan suya fukahâ Istilahinda mâ-i müsta'mel derler. Türkçesi; «kullanilmis su» demektir. Hanefî imamlari suyun ne suretle müsta'mel olacagi hususunda ihtilâf etmislerdir. Imam Ebû Yusuf'a göre su yukarida söyledigimiz sekilde müsta'mel olur. Bu kavil Imâmi Azamdan da rivayet olunmustur. Imâm Muhammede göre; su ancak bir kurbet (yani ibadet) te kullanilmakla müsta'mel olur. Çünkü müsta'mel hükmü günâh kirlerinin suya intikaliyle verilir. Günâh kirleri ise ibadetle giderilir.

Hükmüne Gelince

Han.efilere göre; abdest ve gusül gibi hadesten taharetler ma'i müsta'-elle caiz olamazlar. Imami Azamla Ebû Yusuf 'a göre ma'i müsta'mel pis sudur. Hatta Imam Azamdan bir rivayete göre necaset-i galize hükmündedir. Hakîkî necasette kullanilmis olan su ile hükmî necasette kulamlan ma-i müsta'mel arasinda hiç bir fark yoktur. Diger rivayete göre ise; ma'i müsta'mel necâset-i hafife hükmündedir. Imam Muhammede göre; ma-i müsta'mel temizdir. Fakat temizleyici degildir. Çünkü onunla bir ibâdet yapildigindan sifati degismis temizleyici olmaktan çikmistir. Fetva bu kavle göredir.
Imam Züfere göre; suyu kullanan kimse abdestli ise yani abdest üzerine abdest aliyorsa ikinci abdestte kullanilmis olan su hem temiz hem temizleyicidir. Fakat abdessiz ise kullandigi su temizdir temizleyici degildir.
Meselenin Safiîlere göre; hükümlerini Nevevî söyle anlatmaktadir: «Gerek bizim mezhebin gerekse diger mezheplerin ulemâsina göre az veya çok olan durgun suda yikanmak mekruhtur. Safiî Hazretlerine göre; akan bir kaynakta yikanmak ta mekruhtur. Hz. Imam. Kuyu aksin akmasin cünüb bir kimsenin onda yikanmasini kerih görürüm. Akmayan durgun suda dahi az olsun çok olsun yikanmayi kerih görürüm, demistir. Mezhebimizin diger ulemâsiyle sair mezheplerin ulemâsi da bu ma'na da sözler söylemislerdir. Buradaki kerahet

tahrim için degil keraheti tenzihiyyedir. Böyle bir suda bir kimse cünüplükten yikanirsa su müsta'mel olurnru olmazmi? Bu hususta ulemâmiz tafsilât vermislerdir. SÖyle ki: Eger su iki külle miktari yahut daha fazla ise; su müsta'mel olmaz velevki içinde bir çok kimseler defalarca yikanmis olsunlar. Ama su iki kulleden az olurda cünüb bir kimse niyetsiz olarak onun içine dalar. Suyun altinda cünüblükten temizlenmiye niyet ederse cünüplügü gider. Su da müsta'mel olur. Suya bilfarz dizlerine kadar girer de sonra niyet ederse vücûdunun Sair uzuvlari hakkinda o su derhal müstamel olur. Dizlerine kadar olan yerden cünüblük bilittifak temizlenmistir. Geri kalan yerlerden Ise; suya tamamiyle daldigi takdirde sahih ve muhtar olan kavle göre cünüblük yine kalkar. Çünkü temizlenene nispetle su ancak bedenden ayrildigi zaman müsta'mel olur-
Ulemâmizdan Ebû AbdilZâh El Hudarî: «Geri kalan yerlerden cünüblük kalkmaz» demissede dogrusu birinci kavildir. Yalniz bu hüküm su bedenden ayrilmadan bütün vücûdun suya daldigina göredir. Vücûdun bir kismindan sular damladiktan sonra geri kalan kismim yikamak bilittifak gusül için kâfi degildir.
Tasavvuru caizse iki adam iki kulleden daha az bir suyun altina-dalarak hep birden cünüplükten temizlenmeyi niyet etseler ikisinin de cü-nüblülügü zail ve su müsta'mel olur. Biri digerinden önce niyet ederse cünüblükten o temizlenir, digerine nisbetle su müsta'mel olacagi için sahih ve meshur mezhebe göre o cünüb olarak kalir...»

30- Bevl ve Diger Necasetler Mescidde Vuku Bulursa Onlari Yikamanin Vücübü ve Yerin Kazmaya Hacet Kelmaksizin Su Ile Temizlenecegi Babi

94- (284) Bize Kuteybetü'bnü Said rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Hammâd-ki Ibni Zeyddir - Sâbit'ten, o da Enes'den naklen rivayet ettiki bedevinin biri mescidde bevl etmis cemaatin bir kismi (Dögmek için) ona dogru ayaklanamislar bunun Üzerine Resulüllah (SalIaliahü Aleyhi ve Sellem)
«Birakin onu, bevlini kestirmeyin!» buyurmuslar.
Enes : «A'rabi bevlini bitirince (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir kova su istedi ve onu bevilin üzerine döktü». Demis.

99- (...) Bize Muhammed b. El-Müsennâ rivayet etti (Dediki) : Bize Yahya b. Saîd El-Kattan, Yahya b. Saîd El Ensâriden rivayet etti. H.
Bize Yahya b. Yahya ile Kuteybetü'bnü Saîd hep birden Derâverdî'-den rivayet ettiler. Yahya b. Yahya dediki: Bize Abdülâziz b. Muhammed El - Medenî, Yahya b. Saîd'den naklen haber verdiki Enes b. Mâliki sunlari söylerken isitmis: A'rabînin biri mescidin bir tarafina durarak oraya bevl etti de cemâat kendisine seslendiler. Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Birakin onu!» dedi. A'rabi isini bitirince Resulüllah (Sallallahü Aleyhî ve Sellem) bir kova (su) getirilmesini emir buyurdu ve kova bevlinin üzerine döküldü.»

100- (285) Bize Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dediki) : Bize Ömer b. Yûnus EI-Hanefî rivayet etti. (Dedi ki) bize ikrimetü'bnü Ammâr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ishâk b. Ebî Talha [101] rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Enes b. Malik - ki Ishâkin anicasidir - rivayet etti. (Dedi ki) : Bir defa biz mescidde ResulüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) birlikte bulunuyorduk. Ansizin bir bedevi çika geldi ve mescidin içine bevletmege kalkisti. Bunun üzerine ResulüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in Ashabi:
Heey... Heey!... dediler. ResulüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Onun bevlini kesmeyin : Birakin onu!» buyurdular.
Ashâb da bevlini bitirinciye kadar onu biraktilar. Sonra ResulüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu çagirarak kendisine sunlari söyledi*.
«Süphesiz ki, bu mescidler ne su bu bevlden, ne de pislikten hiç bir seye yaramazlar. Bunlar ancak Allah Azze ve Celleyi anmak, namaz kilmak ve Kur'ân okumak için (bina edilmisler) dîr.» Yahut ResulüIIah (Sallallahü

Aleyhi ve Sellem) in dedigi gibidir. Müteakiben peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cemaattan birine emir buyurdu o da bir kova su getirerek bevlin üzerine serpti.
Bu hadîsi Buhârî taharet bahsinin bir kaç yerinde tahriç ettigi gibi Ebû Dâvûd, Tirmîzî, Nesâî ve Ibni Mâce ayni bahiste muhtelif râvîlerden az çok lâfiz degisiklikleriyle tahriç etmislerdir. Hattâbî Ebû Dâvûd 'un onun için zayif ve mursel dedigini söylemisse de Ebû Dâvûd onun hakkinda zayif dememis yalniz mürsel oldugunu söylemistir. Filvaki hadis iki tarikten mürsel olarak rivayet edilmis fakat buna mukabil iki tariktan da müsned olarak nakledilmistir.
Evvelcede söyledigimiz vecihle â'râbi çölde yasayan ma'nasmadir. Arabî: ise Araba mensup olup sehirlerde yasayanlara itlak edilir.
Abdullah b. Nâfis gelen a'râbinîn Akra' b. Habis (RadiyaUahû anh) oldugunu söylemisse de Ebû Musa E1 Medînî onun Zülhuveysirate'l -Yemânî oldugunu bildirmektedir. Bu zat biraz kaba sabaymis. Buhâri Sarihi Aynî bu rivayeti kabul etmis: «Zülhuveysira kaba saba ve nezâketi az bir adam oldugu için bu isi onun yapmis olmasi ihtimalden uzak degildir» demistir. «Meh» vaz geç mânâsina gelen bir ismifiildir. Ekseriya «meh meh» seklinde kullanilir.

Hadisi Serifin Muhtelif Rivayetleri Asagidaki Hükümleri Ihtiva Etmektedir

1- Imam .Safiî bu hadisten, yere pislik bulasinca üzerine su dökmekle temizlenecegi hükmünü çikarmistir. Nevevî temizlik için yeri kazmanin da sart olmadigini söylüyor. Safiî 'lerden Rafiî'nin beyanina göre; yere necaset bulasinca üzerine onu silip süpürecek kadar bol su dökülürse yer suyu içtikten sonra temiz olur. Suyu iç-meden temiz olup olmadigi hususunda iki kavil vardir. Pislik temizleyen su temizdir.» diyenlere göre; yer de temizdir; degildir diyenlerce ve yikanan seyin sikilmasini vâcib görenlerce yer temiz degildir. Bu takdirde yerin temizlenmesi kurumasina bagli degildir. Sikilan elbise gibi üzerine bol su atmak yeter. Hattâ bir kavle göre; bevlin üzerine atilan su, onun yedi misli olacaktir. Diger bir kavle göre; bir kisinin bevline büyük bir kova iki kisinin bevline iki büyük kova su atilir. Kisi adedi çogaldikça kova adedi de o nisbette artar. Hanefîlere göre; yere yas: necaset bulasirsa yer kaba oldugu takdirde pisligi içinceye kadar üzerine su dökülür. Pislikten eser kalmayip yer suyu içince artik o yerin temizligine hüküm olunur. Bu hususta kova sayisina itibar yoktur. Yikayanin ic-tihâdma ve zann-i galibine göre hüküm verilir. Topragin suyu içmesi sikmak yerine kaimdir.
Zâhir-i rivayete'kiyas edilirse; topragin üzerine üç defa su dökülür ve her defasinda toprak suyu içinceye kadar beklenir. Yer kati ve arizali olursa; çukur yeri kazilarak üzerine üç defa su dökülür. Ve her defasinda toprak suyu içinceye kadar beklenir. Sonra kazilan çukur gömülür. Yer suyu akitmayacak derecede düz ise; yikamaktan bir fayda hasil olmayacagi için hiç yikamadan kazilir. Imam-i A'zam 'dan bir rivayete göre pislikten hasil olan islakligin vardigi yere kadar kazmadikça ve toprak atilmadikça yer temizlenmez,' Hâne fîl erin bu babtakî delili Dâre-Kutnî 'nin rivayet ettigi iki hadistir. Merfu' olarak rivayet edilen bu hadislerin birinde: «Bedevinin biri gelerek mescide bevl etti. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de bevl ettigi yerin kazilmasini emir buyurdu derhal o yer kazilarak üzerine bir kova su döküldü» denilmekte, digerinde: «Bir a'râbî mescide bevl etti de Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Onun yerini kazin, sonra üzerine bir büyük kova su atin.» buyurdu denilmektedir.
Abdürrezzâk ,'in rivayet ettigi bir hadiste de : «Bir bedevi mescide bevl etti; ashâb onu dövmek istediler; bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) :
«Onun yerini kazin da üzerine bir kova su atin, Ögretin ve kolaylastirin, zorluk çikarmayin.» buyurdular, deniliyor.
Zâten kiyas ta bu hükmü iktizâ eder, Çünkü pislik temizleyen su pistir. Binâenaleyh evvelâ o yer kazilip toprak atilmadikça temizlik hâsil olmaz. Burada Hanefî 'lere söyle bir itiraz varid olabilir: «Siz sahih hadisi biraktinizda zaif ve mürsel hadisle istidlal ettiniz?» Bu itirazin ce-vabi sudur. Biz topragi sert olan yerde sahih hadisle topragi kaba olan yerde de sizin zü'munuza göre zayif olan hadisle amel ettik. Hadislerin her ikisi ile amel

etmek birini terk ve ihmalden evlâdir, Mürsel bize göre delildir. Mürsel hadisle amel etmeyenler hadislerin ekserisini terk etmis olurlar. Hadis ulemâsinin istilâhina göre iki sahih mürsel hadis, bir sahih müsned hadise muâraza ederse mürsel hadislerle amel etmek evlâdir. Bu böyle olunca muaraza bulunmadigi zaman mürsele ne denilebilir?

2- Safiî 'lerden bâzilari bu hadisle istidlal ederek pislikleri temizlemek için suyun teayyün ettigini pisligi giderebilecek diger mayi'ler-le yikamanin caiz olmayacagini söylemislersede bu istidlal dogru degildir. Çünkü hadîste suyun zikredilmesi ondan baskasi ile bu isin yapila-miyacagina delâlet etmez. Burada vacip olan vazife pisligi yok etmektir. Su pisligi tabiati ile giderir. Binaenaleyh pisligi gideren her mayi'de ona kiyas olunur. Zira pisligi giderme vasfinda müsterektirler. Birde Safiî'-lerin bu istidlali mefh'um-u muhalefete benzemektdir ki mefh'um-u muhalefet hüccet degildir.

3- Safiî 'lerden ve diger ulemâdan mütesekkil bir cemaat pisligi yikayip yere akan suyun temiz olduguna bu hadisle istidlal ederler; ve çünkü pisligin üzerine dökülen su damlalari yere düserken birbirini iter ve bevlin bulasmadigi yere akar eger bu su temiz olmasa pisligin üzerine onu dökmek temizlemek degil yaymak olurdu. Bu ise maksadin hilâfmadir. Necasetin yerde veya baska bir seyde bulunmasi hüküm itibari ile müsavidir» derler. Ancak Hambelîler yere b'ilasan pislikle baska bir seye bulasan pislik arasinda fark görürler. Pislik yere bulasmissa bir rivayete göre Imam-i Safiî 'nin mezhebi de budur. Baska bir seye bulasmissa Safiî 'lerden iki kavil rivayet olunur.

Imam-i Â'za m-'dan bir rivayete göre; yere bulasan pisligin üzerine yalniz su dökmekle o pislik temizlenmez. Onu ovusturarak kuru bir çaput veya bezle üç defa kurulamak îcab eder. Böyle yapilmazda üzerine çok su dökülür ve necasetin temizlendigine kanaat gelir; pisligin kokusundan renginden eser kalmazsa kurudugu zaman yer temiz olur.

4- Yine Safiî 'lerden bazisi bu hadisle istidlal ederek pislikten dolayi yikanan elbisenin sikilmasi vacip olmadigini söylemislerdir. Bu istidlal de dogru degildir. Zira elbise sikilabilir. Yer sikilamaz. Binaenaleyh kiyâs ma'al farikdir. Elbiseyi yere kiyas etmek dogru degildir.

5- Bâzilari yere necaset bulasipta günes veya havadan kurursa temizlenmis sayilmiyacagma bu hadisle istidlal ederler. Bu kavil Ebû K11abe'den de rivayet olunmustur. Bu istidlal dahi fasiddir. Çünkü hadiste suyun zikredilmesi mescidin derhal temizlenmesi îcâb ettiginden-dir. Pisligin kurumasi beklense bu vacip tehir edilmis olurdu. Hal iki sey arasinda tereddüd edince alettâyin birine delîl olamaz.

6- Hadîs-i Serif mescidlerin pisliklerden muhafaza edilerek temiz tutulmasinin vacip olduguna delildir. Resûlüllâ h(SallaUahü Aleyhi ve Seîlem) a'râbîye.

«Süphesiz ki; bu mescidler böyle bevl ve pisliklerden hiç bir seye yaramaz, onlar ancak zikrullah, namaz ve Kur'ân okumak içindir.» buyurmasi da bunu gösterir.

7- Hadiste «Onlar ancak zikrullah, namaz ve Kur'ân okumak içindir.» buyurularak mevsûfun sifata kasr ve hasr edilmesi, camilerde bunlardan baska bir sey yapilmiyacagma delildir. Yalniz zikir lâfzi araradir. Kur'ân okumaya ilim ögrenmeye ve cemaata vaz'u nasihat etmeye sâmildir. Namaz dahi farz ve nâfillelere samildir. Lâkin nafileyi evde kilmak efdaldir. Bundan gayri her sey meselâ: dünyaya ait konusmak gülmek itikâfa niyet etmeyerek durmak dünya isi ile mesgul olmak mubah olmasa gerekir. Nitekim Safiler 'den bazilarinin kavli de budur. Fakat sahîh kavle göre ibâdet için, yahut ders okumak veya okutmak. va'z dinlemek ve namaz beklemek gibi sahih bir maksatla camide oturmak müstahapjir. Bunlardan dolayi kula sevap yazilar. Bunlardan baska bir sey için camide durmak mübahsa da terki evlâdir.

Camide uyumaya gelince: Imam- Safiî bunun caiz olmadigini El'-Üm nâm eserinde nassan bildirmistir. Ibnü'l Münzir, Said b. Müseyyeb'le Hasan-i Basri; Atâ' ve Imam-i Safiî 'nin mescidde uyumaya ruhsat verdiklerini söyler. Ibni Abbâs (Radiyallahu anhümâ) «Mescidi merkad ittihaz etmeyin» demistir. «Mescidde namaz için uyursa beis yoktur» dedigi de rivayet olunur. Evzâî'ye göre mescidde uyumak mekruhtur. Imam-i Malik: «Gurbet zedeler için mescidde uyumakta beis yoktur. Ama mukîm olanlara bunu caiz göremem» demistir. Imâm-i Ahmed b. Hambel dahî misafir ve misafire benzeyen kimseler hakkinda mescidde uyumayi zararsiz

bulmus fakat mescidi yatakhane ittihaz etmeye cevaz vermemistir. Ishak b. Rahuye 'nin mezhebi de budur. Yamürî diyorki: «Mescidde uyumayi caiz görenlerin delili Ali b. Ebî Tâlib ile Abdullah b. Ömer, Ehli soffa, Sümametü'bnü
Üsâl, Safvan b. Ümeyye hazeratinm ve iki kadinin mescid-de yatmalaridir. Bu haberler sahih ve meshurdur.»
Mescidde abdest almak hususunda Ibnü'l Münzir sunlari söyler: «Kendisinden ilim tahsil edilen her âlim mescidde abdest almayi mubah görmüstür. Ancak bulundugu yeri islatmak ve bu suretle cemâaati rahatsiz etmek mekruhtur.»
Ibni Battal bu kavlin Ibni Ömer IbnI Abbas (RadiyaUahu Anhüm) ile Atâ', Tavus, Ibrahim Nehâ'i ve Ma1ikî1er'den Ibnü'l Kaassimden menkul oldugunu söylemektedir. Ibni Sîrin mescidi temiz tutmak için orada, abdest almayi kerih görürmüs. Hanefîlerden bâzilarina göre; mescidde abdest almak için hazirlanmis yer varsa abdest almakta beis yoktur. Böyle bir yer yoksa caiz degildir.
Tirmizî Serhinde mescidde kan aldirmaktan bahisle; «eger kan bir kabin, içine alinmiyorsa haramdir. Kabin içine almiyorsa mekruhtur. Mescidde bir kabin içine bevl ederse bu hususta iki kavil vardir. Esah olanina göre haram diger kavle £Öre mekruhtur. Mescidde uzanmak, ayak uzatmak, parmaklarini biribirine geçirmek caizdir. Bu babta sabit hadisler vardir.» deniliyor.
8- Hadis-i Serif emr-i bilma'ruf ve nehiy ani-li münkere derhal tesebbüs edilmesi lüzumuna delildir.
9- Ashâb-i kiram Resulüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) huzurunda nehiy ani-1' münkere sitabetmis bu hususta onun re'yini bile almamislardir. Vakia onlarin bu hareketi Allah ve Resulünün önüne geçmek kabilinden degilmidir? Seklinde bir sual hatira gelebilirsede hakikatta degildir. Çünkü bu mesele onlarca tekarrur etmis malûm bir vazife ve seri'atm muktezâsi idi. Böyle seriatin umûmî olarak izin verdigi yerlerde hususi izin sart degildir.
10- Iki mefsedetin büyük olani küçügüne katlanmakla def edildigi gibi iki maslahatin büyük olani da küçügü terk edilmekle tahsil olunur. Çünkü mescide bevl etmek bir mefsedettir. Fakat bevli kestirmek ondan daha büyük bir mefsedettir. Binaenaleyh bevle katlanilmis; bu suretle bevli kestirmekten dogacak' daha büyük mefsedetlerin Önüne geçilmistir. Keza mescidi temiz tutmak bir maslahattir. Fakat bevleden kimseyi isini bitirinceye kadar serbest birakmak ondan daha büyük bir maslahattir. Bu büyük maslahati elde etmek için küçügüne katlanilmistir.
11- Hadis-i Serif cahile karsi kolaylik göstermeyi ve daima kalpleri yatistirma cihetine gidilmesini ifade ediyor.
12- Manî zail olunca; derhal mefsedetin giderilmesi icab eder. Çünkü â'râbî hacetini kaza edince; derhal bevlinin üzerine su dökülmüstür.

31- (Süt Emen Çocugun Bevlinin Hükmü ve Nasil Yikanacagi Babi)

101- (286) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe ile Ebû Küreyb rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Abdullah b. Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hi-sâm babasindan, o da Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)in zevcesi Aise'den naklen rivayet ettiki: Resulüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem'ys küçük çocuklar getirilir o da onlara bereket duasinda bulunur ve hurma çigneyerek çocugun damagini onunla ogarmis. (birgün) Bir çocuk getir-misler. Çocuk Resulüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) w. üzerine bevl etmis. Resulüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) hemen su istiyerek suyu çocugun bevlinin üzerine dökmüs, onu yikamamis.

102- (...) Bize Züheyr b. Harb da rivayet etti (Dedi ki) : Bize Cerîr Hisâm'dan o da babasindan, o da Aise'den naklen rivayet etti. Aise söyle demis: Resulüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) e henüz meme emen bir çocuk getirdiler. Çocuk onun kucagina bevl etti. Resulüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) hemen su istiyerek onu bevlin üzerine döktü.»

(...) Bize Ishâk b. Ibrahim de rivayet etti, (Dedi ki) : Bize Isa haber verdi. (Dedi ki) : Bize Hisâm bu isnâdla Ibni

Nümeyr hadisinin mislini rivayet etti.

103- (287) Bize Muhammed b. Runih b. el-Muhâcir rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Leys, Ibni Sihap'tan, o da Ubeydullah b. Abdillâh'tan, o da Ümmü Kays binti Mihsan'dan naklen haber verdi ki Ümmü Kays Resu-lüllah (Sailallahü Aleyhi ve SeUem)e henüz yemek yemiyen bir oglan çocugunu getirerek onun kucagina oturtmus. Çocuk bevl etmis, fakat Resu-lüllah (Sailallahü Aleyhi ve Seîlem) bevlin üzerine su serpmekten fazla bir sey yapmamis,

(...) Bu hadisi bize Yahya b. Yahya ile Ebû Bekr b. Ebi Seybe, Amru'n-Nâkid ve Züheyr b. Harb dahî toptan tbni Uyeyne'den o da ZühriMen naklen bu isnadla rivayet ettiler. Râvî:
«Resulüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) su istedi ve onu bevlin ürerine serpti» demis.
b. Utbete'bni Mes'ûd haber verdi. Önada Ümmü Kays [102] binti M i lisan haber vermis. (Bu kadin Resulüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) e bey"at eden ilk muhacirlerdendir. Kendisi Ben-i Esed b. Huzeyme'den bir zât olan Ukâsetü'bnü Mihsan'm kiz kardesidir) Ubeydullah demiski:
Ümmü Kays'in bana haber verdigine göre; kendisi Resulüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) e henüz yemek yiyecek çaga gelmeyen bir çocugunu getirmis. Bana haber verdi ki bu çocuk Resulüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) in kucagina bevl etmis. Bunun üzerine Resulüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) su isteyerek onu elbisesinin üzerine serpmis; elbiseyi iyice yikamamis.
Bu hadîsi Buhârî «Kitâbu'I Vudu'» da bir iki yerde tahriç ettigi gibi Nesaî 'de «Kitabu't-Tahâre» da rivayet etmistir.
Sabî: Bazilarina göre süt emen çocuk demektir. Bâzilari yeni dogan çocuga hem sabi hemde velid ve tifil denildigini söylerler. Cevherîye göre; sabî ile gulâm manâ itibâri ile müteradiftirler. Sabinin cem'i sibyândir. Dara-Kutnî 'nin rivayetine göre Resulüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem) in kucagina bevl eden çocuk Abdullah b. Zübeyr'dir. Dâre-Kutnî bu hadisi Haccâc b. Ertâd'dan rivayet etmistir. Hadîsin devaminda Hz. Aise (Radiyallahu Arthâ)
«Ben çocugu Resulüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem)in kucagindan Siddetle çekip aldim. Bunun üzerine
«O daha yemek yemeye baslamamistir. Onun bevli zarar elmez.» buyurdular demektedir.
Bazilari çocugun Hz. Hasan bazilarida Hz. Hüseyin (Radiyallahu atihümâ) oldugunu söylerler. Müslim 'in Harmele tarikiyle Ubeydullah b. Abdillâh 'tan tahriç ettigi Ümmü Kays hadîsinde bevleden çocugun Ümmü K a y s 'm oglu oldugu tasrih edildigine göre hâdisenin müteaddid defalar vuku buldugu anlasiliyor.
Resulüllah (Sailallahü Aleyhi ve Sellem)küçük çocuklara hayir ve bereket duasinda bulunur. Baslarini mesh ederdi, Bereket: Hayirin sü-butu ve çoklugudur.
Tahnîk : Hurmayi çigniyerek onunla çocugun damagini ovmaktir. Bundan maksat yine teberrüktür.

Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder

1- Küçük çocuklara hurma veya benzeri bir seyle tahnîk yapmak yani hurmayi çigniyerek onu çocugun damagina sürmek müstehaptir.
2- Salâh ve takva sahipleri ile teberrük etmek caizdir.
3- Küçük çocuklari teberrük için ulemâ ve fudalâya götürmek müs-tahaptir. Bu hususta çocugun yeni dogmus olmasiyla büyümüs olmasi arasinda fark yoktur.
4- Adab-i muaserete riayet etmek, mütevâzi olmak, küçüklere rifk-u mülâyemet büyüklere hürmet göstermek mendûptur.
5- Sabinin bevli üzrine su atmakla temiz olur. Safiîler bu hadisle istidlal ederek sabinin bevli 'üzerine su serpmekle temizlenecegine kail olmus onu yikamaya lüzum görmemislerdir. Hattâ Müs1imin buradaki

rivayetlerinden birinde: «onu iyice yikamamis» denildigine bakarak bâzilari «sabinin bevli temizdir»demislerdir. Nevevî bu hususta su malumati vermektedir! «Çocugun bevlinin necis oldugunda hilaf yoktur. Hattâ bâzi ulemâmiz sabinin bevlinin necis olduguna da ulemânin ittifaki bulundugunu nakjetmislerdir. Bu bâbta Dâvud-u Zahirî 'den baska muhalefet eden yoktur. Ebu'l Ha-sen Ibni Battal sonra Kaadi Iyâz ve baskalari Imam-i Safiî 'den naklen çocugun bevli temizdir. Onun üzerine yalniz su serpilir. Dedigini hikâye etmislersede bu hikâye kafi surette bâtildir. Çocugun bevli "hakkindaki ihtilâf onun necis olup olmamasinda degil nasil temizlenecegi hususundadir.»

Fakat Aynî Nevevî 'nin «kat'i surette batildir.» Sözüne itiraz etmis ve: «Bu söz delilsiz bir inkârdan ibarettir. Çocugun bevlinin temiz oldugu yalniz Imam-iSafiî 'den degil îmam-i Malik 'ten ve Evzaî ile Dâvud-u Zahirî 'den den nakledilmistir.» demistir.

Yine Nevevî çocuk bevlinin nasil temizlenecegi hakkinda sunlari söylüyor; «Küçük kiz ve oglan çocuklarinin bevilleri nasil temizlenecegi hususunda üç mezheb vardir. Bu babta bizim ulemâmizdan üç kavil naklolunur. Bunlarin sahih ve meshur olanina göre oglanin bevli üzerine su serpmekle temizlenir. Fakat kizin bevlini sair necasetler gibi mutlaka yikamak icap eder ikinci kavle göre her ikisinede su serpmek kâfi degildir. Fakat son iki kavil sâz ve zaiftirier. Oglanla kizin bevilleri arasinda fark olduguna Ali b. Ebî Ta1ib (Radiyaîiahû anh) Atâ'b. Ebî Rabâh', Hasan- Basri, Ahmed b. Hambel, Ishâk b. Râhuye ve Malikilerden Ibni Vehb (RahitnehümaUah) hazerâtida kaildirler. Bu kavil Ebû Hanîfe (Rahimehullah) tan.dahi rivayet olunmustur.

Nevevi'nin beyanindan anlasihyorki Safiî 'nin sahih kavline göre; henüz yemek yemiyen oglan ve kiz çocuklarinin bevilleri arasinda hüküm itibari ile fark vardir. Ve oglanin bevli temiz; kizin bevli necistir. Imam-Ahmedle Ishâk ve Ebû Sevrin mezhebleri de budur. Bu zevat bir çok hadislerle istidlal etmislerdir. Söyle ki:

a- Hz. Aise hadisinde çocugun bevli üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) in su serptigi bildirilmistir. Bu onu yikamak degildir. Onun için de Imam-i Müslimîn bir rivayetinde: «Onu iyice yikamadi» denilmistir. Yikamamak çocugun bevlinin temiz olduguna delâlet eder.

b- Hz. Ali (Radiyallahû anh)m Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve kellem) den rivayet ettigi bir hadiste: «Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) süt emen çocuklar hakkinda:

«Kizin bevli yikanir. Oglanin bevli üzerine su dökülür.» buyurdular. Denilmektedir, Bu hadîsi Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Ibni Mâce tahrîç etmislerdir.

c- Lübâbe binti Haris den rivayet edilen bir hadiste Hz. Hüseyin'in Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in kucagina bevl ettigi; bunun üzerine Hz. Lubabe 'nin: «Sen baska, bir elbise giyde gömlegini bana ver yikayayim» dedigi Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)

«Yikamak kizin bevline mahsustur. Oglanin bevli üzerine su atilir.» buyurdugu bildiriliyor.

Mezkûr hadisi Ebû Dâvûd, Ibnî Mâce, Ibni Hu-zeyme ve Beyhâki bir çok tarîklerden Tahâvî dahi iki tarikten rivayet etmislerdir.

Kizla oglanin bevilleri arasinda hükmen fark görenler bunlardan maada Tabarânî 'nin tahrîc ettigi Zeynep binti Cahs (Radiyallahû Anhâ) hadîsiyle, Ebû Dâvûd Nesaî ve Ibni Mâce 'nin tahric ettikleri Ebu's-Semh (Radiyallahû anh) hadîsiyle Taberânî 'nin »el-Evsat» mda tahric ettigi Abdullah b. Ömer (Radiyallahû anh) Dare-Kutnî 'nin rivayet ettigi Ibni Abbâs , yine Taberâni 'nin «el-Kebir »inde tahrîc ettigi Enes b. Malik ve Ebû Ümâme hadisleri ile ve daha baska hadislerle istidlal ederler. Bunlarin hepsinde kizin bevli yikanacagi oglanin bevline su serpilecegi beyân olunmaktadir. Ebu Hanife ile arkadaslarinin ve Imam Ma1ik'in mezhebine göre kizla oglan'm bevilleri arasinda hüküm itibari ile hiç bir fark yoktur. Her ikiside necistir. Ve ikisini de yikamak icap eder.

Imam Muhammed: «Henüz» yemek yemeye baslamayan oglanin bevli hakkinda ruhsat verilmis; kizin bevlî'nin ise yikanmasi emir buyrulmustur. Fakat bizce her ikisini de yikamak daha makbuldür.» demisdir. Ulemâdan Ibrahim Nehâi, Sa'id b. El-Müseyyeb, Hasan b. Hay ve Sevrî 'nin mezhebleride budur. Bunlar fark görenlerin delillerine cevap vermis ve; «Hadislerde zikredilen Nadh'dan murâd suyu dökmektir. Ama bazan bununla yikamak ta kast edilir. (Rass) dahi suyu serpmek demekse de bazen onunla da yikamak manasi kastedilir» demisler; bu iki kelimenin yikamak manasinda kullanildigini bir çok hadislerle Ispat etmislerdir ki Ebu Davud

'un Mikdad b. Esved tarikiyle Hz . Ali (Radiyallahû anh) dan Tirmizî ve baskalarinin Sehl b. Hanif 'ten rivayet ettikleri hadislerle Ibni Abbas (Radiyallahû Arthâ) dan ve Hz. Esma binti Ebî Bekr 'den rivayet olunan hadisler bunlardandir.
Nevevî diyor ki: «Burada Nadh'dan muradin ne oldugu ulemâmiz arasinda ihtilaflidir. Ebû Muhammed el-Cüveynî ile KaadI Hüseyin ve Bagavî'ye göre bunun mânâsi bevl bulasan sey'in sâir necasetlerde oldugu gibi sikilsa su süzülecek sekilde suya batirilmasidir. Imamü'l-Haremeyn ile muhakkiklara göre ise su süzülmeyecek sekilde üzerine su atmaktir. Sair necasetlerde hal böyle degildir. Onlarda suyun necaset yerinden akmasi ve damlamasi sart yikanan seyi sikmak sart degildir. Sahih ve muhtar olan kavil de budur.
Birde çocuk bevlinin üzerine su atmakla temizlenmesi onun süt emdigi zamana mahsustur. Yemekle beslenecek derecede yemeye basladigi zaman bevlini yikamak bil ittifak vacip olur.»
Görülüyorki Bagavi ile Cüveynî 'nin tariflerine göre nadh-la yikamanin biribirinden farki yoktur. Ibni Dakîki'1-lyd Hanefilere tarizde bulunarak: «Onlar bu hususta kiyâsa tabi oldular» diyor. Yani Hanefîler bu meselede sahih hadisleri biraktilarda kiyâsla amel ettiler ve Ümmü Kays'in; «onu iyice yikamadi» sözünü mübalâgali sekilde yikamadi mânâsina aliyorlar. Halbuki bu hilâf-i zahirdir. Demek istiyor. Bu tarize Aynî su cevabi vermistir.:
«Böyle tarizlerle muhaliflerin karni doymaz. Ibni Dakik'in «bu hususta kiyasa tabi oldular» sözü dogru degildir. Çünkü Hanefîler bu babta kiyasa degil ancak hasimlarinin ihticâc ettikleri hadislere tâbi' olmuslardir. Lâkin onlarin zikrettikleri vecihlerden degil baska suretle ihticâc etmislerdir. Filhakika tabiînden bâzilarindan rivayet edilen eserler bütün bevllerin necaset olmakta müsavi olduguna bu bâbta oglanla kiz bevlinin arasinda bir fark bulunmadigina delâlet etmektedir. O eserlerden biri Tahâvînin Muhammed b. Huzeyme tarikiyle Saîd b. el-Müseyyeb 'den rivayet ettigi su sözdür. Said : «Bütün bevllerde serpmeye karsi serpme, dökmeye karsi dökme ile mukabele olunur demis ve hükümde bütün bevilleri birlestirmistir. Onun bu sözünden muradi serpilerek akan bevlin su serpmekle dökülerek; akan bevlin de üzerine su dökmekle temizlenecegini anlatmaktir. Yoksa bevlle-rin bazisi temiz, bazisi necistir demek istememistir. Filvaki oglanin bevli serpilerek kizin bevli ise dökülerek akar, su halde oglanin bevli üzerine su serpilmek sureti ile kizin bevlide bolca su dökmekle yikanacak bu suretle serpmeye karsi serpme, dökmeye karsi dökme ile mukabele olunacaktir.

32- (Meninin Hükmü Babi)

105- (288) Bize Yahya b. Yahya da rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hâlid b. Abdillâh, Hâlid [103] den, o da Ebû Ma'ser' [104] den, o da Ibrahim'den, o da Alkame ile Esved'den naklen haber verdi ki; bir zat Aise'ye misafir olmus ve sabahleyin elbisesini yikamaya baslamis. Aise (ona) :
— «Eger onu (menîyî) gördünse yerini yikaman sana yeterdi. Görme-dinse etrafini yikardin. Vallahi ben onu Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in elbisesinden ovalayarak çikardigimi bilirim. Sonra o elbise ile namaz kilardi» demis.

106- (...) Bize Ömer bin Hafs b. Giyâs da rivayet etti. (Dediki) : Bize babam, A'mes'ten, o da Ibrahim'den, o da Esved [105] ile Hemmâm'dan onlarda Aisc'dcii menî hakkinda rivayet ettiler: Âise:
«Ben onu Resulullah (Sallâllahü Aleyhi ve Sellem) in elbisesinden ovalardim» demis.

107- (...) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dediki) : Bize Hammâd yânî Ibni Zeyd, Hisam b. Hassân'dan rivayet etti. H.

Bize Ishâk b. Ibrahim de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdetü'bnû Süleyman [106] haber verdi.'.(Dedi ki) : Bize Ibni Ebî Arûbe rivayet etti. Bunlar hep beraber Ebû Ma'ser'den,rivayet etmisler. H.

Bize Ebu Bekr b. Ebi Seybe de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hüseyni, Mugire'den rivayet etti. H.
Bana Muhammed b..Hatim de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Abdurrah-man b. Mehdi Mehdi b. Meymun'dan, o da Vasil el-Ahdep'ten naklen rivayet etti. H.
Bana (yine) Ibnî Hatim rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ishâk b. Mansur rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Israil, Mansur ile Mugire'den rivayet etti. Bunlarin hepsi Ibrahim'den oda Esved'dan o da Aise'den naklen onun Re-sulüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) in elbisesinden meniyi ovusturmasi hakkinda Halid'in Ebu Ma'ser'den rivayet ettigi hadis gibi rivayette bulunmuslar.

(...) Bana Muhammed b. Hatim de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Uyeyne Mansur'dan, o da Ibrahim'den, o da Hemmâm'dan, o da Aise'den naklen yukandakilerin hadisi gibi rivayette bulundu.

108- (289) Bize Ebû Bekr b. Ebi Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Muhammed b. Bisr. Amr b. Meymun'dan rivayet etti. Demiski: Süleyman b. Yesare bir adamin elbisesine bulasan meniyi sordum.
— Onu Yikayacakmi; yoksa elbiseyimi yikayacak? (dedim) Süleyman su cevabi verdi!.
Bana Aise haber verdi. (Dedi ki) : «Kesulüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) meniyi yikar sonra o elbise ile namaza çikardi. Ben elbisede yi kamanin eserini görürdüm.

(...) Bize Ebû Kâmil el-Cahderî de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ab-dülvâhid yani Ibni Ziyâd rivayet etti. H.
Bize Ebû Küreyb de rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ibni Mübarek Ibni Ebi Zaide'den naklen haber verdi. Bunlar Amr b. Meymun'dan bu isnadla rivayet etmistir.
Ibni Ebi Zaide'nin hadisi Ibni Bisr'in dedigi gibi: «Resulullah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) meniyi yikardi» seklindedir. Ibni Mübarek ilfe Abdül Vahidin rivayetlerinde ise Aise (Radiyallahu Anhâ)
«Ben onu Resulullah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) in elbisesinden yikardim» demistir.

109- (290) Bize Ebû Âsim Ahmed b. Cevvâs el-Hanefî dahî rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Ebu'l-Ahvas, Sebib b. Garkâde'den [107], o da Abdullah b. Sihâb el-Havlâniden naklen rivayet etti, Abdullah söyle demis:
Aise'ye misafirlige gitmistim. Iki elbiseme birden ihtilâm olmusum. Bunun üzerine onlari suya batirdun. Derken Aise'nin bir cariyesi beni görerek ona haber verdi o da bana haber göndererek (beni çagirtti ve) söyle dedi:
«Elbiselerini böyle yapmaya seni ne sevketti?» :
— «Uyuyan kimsenin uyku halinde gördügünü gördüm» dedim.
— «Elbiselerde bir sey gördün mü?» dedi.
— «Hayir» cevabini verdim.
— «Eger br sey görmüs olsaydin onu yikarmiydin. Vallahi ben bizzat kendimin onu Besulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)m elbisesinden kuru olarak tirnagimla iyice kazidigimi bilirim» dedi.
Bu hadîsi Buhari Taharet bahsinde muhtelif lâfizlarla muhtelif râvîlerden tahriç ettigi gibi Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve Ibni Mâce 'de ayni bahiste onu muhtelif ravilerden tahriç etmislerdir.
Hadis-i Serif muhtelif rivayetleri ile insan menisinin hükmünü bildirmektedir. Bu babta ulemâ ihtilâf etmislerdir. Hanef ilerle Imam-r Mâlik'e göre menî necistir. Yalniz Imâm-i Â'zama göre kuru olursa onu temizlemek için elbiseyi ovalamak kâfidir. Bir rivayette Imâm-i Ahmed in kavlide budur. Imâm-i Mâlike göre yas olsun kuru olsun mutlaka yikamak lâzimdir. Imam Ley s b. Sa'da göre menî necis isede ondan dolayi namazi iade lâzim gel-mez. Hasan b. Hay'ya göre dahi menî necistir. Lâkin elbiseye bulasan menî çok bile olsa namazi iade etmek lâzim degildir. Vücüde bulasirsa az bile olsa namazi iade lâzim gelir. Safiî 'lere göre menî temizdir. Bu kavil ashab-i kiramdan Ali b. Ebî Tâlib, Sa'd b. Ebi Vakkas, Abdullah b. Ömer ve Aise (Radiyallahu Anhüm) ile Dâvud-u Zahirî 'den rivayet edilmistir. Esah olan rivayete göre Imam-i Ahmed b. Hanbel'in mezhebi de budur.
Meninin necasetine kail olanlar onun yikandigini bildiren rivayetlerle istidlal ettikleri gibi, temizligine kail

olanlar da ovalamakla iktifa edildigini gösteren rivayetlerle istidlal ederler. Tahâvî bu hadîsi on dört tarîkten rivayet etmis ve menî temizdir diyenlere söyle cevap vermistir: «Muhaliflerimiz diyorki: «Bu hadislerde size hüccet olarak bir sey yoktur. Çünkü bunlar Re sulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seltem) in uyku esnasinda giydigi elbiseler hakkinda varid olmuslardir. Namaz kildigi elbiseler hakkinda onlarda bir sey yoktur.» Halbuki kazurat bevl ve kan gibi necasetler bulasmis elbise içinde uyumak bize görede caizdir. Fakat onlarin içinde namaz'caiz degildir. Menî'nin hükmüde öyle olabilir. Sayet biz bu gibi pis elbiselerin içinde uyumak caiz degildir, Demis olsaydik o zaman bu hadis bizim aleyhimize delil olurdu. Madem ki necis elbise içinde uyumayi biz de mubah görürüyor ve sizin bu hususda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) den rivayet ettigimiz hadislere uyuyor sonrada böyle elbise içinde namaz kilinmaz diyoruz o halde bu habta Resu-lüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)den rivayet olunan hiç bir hadise muhalefet etmiyoruz demektir. Süphesiz ki Aise (Radiyallahu Anhâ) dan Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in namaz kildigi elbisesinden menîyi yikadigi rivayet olunmustur. Bize Yûnus 'un Yahya b. Hassan 'dan, onun da Abdullah b. Mübarek ile Bisr b. El-Muf addal 'dan, onlarin da Amr b. Meymun 'dan, onun da Süleyman b. Yesâr 'dan onunda Aise (Radiyallahu anhâ) dan rivayet ettigi bir hadiste Aise: «Ben Resulül1ah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in elbisesinden meniyi yikardim. Müteakiben namaza çikar elbisesinde suyun lekeleri belli olurAu» demistir. Bu hadisin isnadi Müs1im'in sartina göre sahihtir. Ayni hadisi bir çok muhaddis-ler tahriç etmislerdir. Görülüyor ki Aige (Radiyallahu Anhâ) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in namaz kildigi elbisesinden menîyi yikar-mis. Namaz kilmadigi elbisesinden de onu ovalamak sureti ile çikarirmis..»

Bâzilari meninin yikanmasini icâp eden hadislerle ovalanmasini icab eden hadislerin arasini bulmaya kalkmis menî temizdir diyenlere göre onu yikamayi ifade eden rivayetler temizlik için yikamanin müstahab olduguna; meninin pisligini ifâde eden rivayetler yas meninin yikanmasina hami olunur demislersede Aynî buna itiraz ederek sunlari söylemistir. «Iki hadis arasinda tearuz bulundugunu iddia eden kimdir ki; onlarin arasini bulmaya hacet kalsin, biz bu babtaki hadislerin aralarinda tearuz bulundugunu asla kabul etmiyoruz. Bilâkis yikamayi bildiren hadis meninin pis olduguna delâlet eder. Buna kiyasen kuru meniyi de yikamak îcâb ederdi. Lâkin ovalamayi bildiren hadîs onu tahsis etmistir. Binâenaleyh hadislerin arasini bulmaga kalkisan zatin: «Yikamak temizlik için müstahab olduguna hami edilir.» demesi bos sözdür. Seriatta varid olan emirlerin derecelerini bilmeyenlerin sözüdür. Emrin en yüksek dercesi vücüb en asagi derecesi-de ibâha ifade eder. Burada ikinci sikka imkân yoktur. Çünkü Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Seliem) hiç bir zaman meniyi elbiselerinde bi-rakmamistir. Ondan sonra gelen sahâbe-i kiramin icrââti da budur. Re-sulüllah (Salîalîahü Aleyhi ve Seliem) in bir sey'i birakmadan yapmaya devam etmesi münâkasa götürmez sekilde vücube delâlet eder, birde kelâmda kaide: Mutlak kemâline munsarif olmaktir. Bir söz mutlak söylenirse delâlet ettigi mânânin kemaline hami olunur. Yalniz baska mânâya geldigine bir karine bulunursa o karineye göre hüküm verilir. Usûl ulemasinin: «Karinelerden mücerred mutlak emir vücüb iade eder» sözlerinin mânâsi budur.

Aynî sözüne devamla bazi mukadder suallere cevap vermis ez cümle söyle demistir:

«Eger menî peygamberlerin ve evliyâullahin aslidir. Binaenaleyh temiz olmasi icab eder; dersen bende derim ki: Menî Nemrut, Firavun, Hâ-mân ve saire gibi düsmanlarin da aslidir. Sunu'da söyleyeyim ki kan pihtisi insana meniden daha yakindir. O da Peygamberan-i Zisan Hazeratmm aslidir. Bununla beraber ona temiz deyen yoktur.» Hasili menî'nin temizligine kail olanlar da pis oldugunu söyleyenlerde bu hadîsin muhtelif rivayetleri ile istidlal ederler. Iki tarafin delillerinden anlasilan hulâsa sudur: Menî necisdir; hadislerde vârid olan temizleme sekillerinden biri ile temizlenmesi icab eder.

Nevevî diyorki; «Insan menisinin hükmü budur. Bizim bu babta saz ve zaif bir kavlimiz vardir: Kadinin menisi pis, erkegin menisi temizdir., deriz. Bundan daha sazz olmak üzerede erkek ve kadinin menileri necîstir, demisizdir. Dogrusu bunlarin ikiside temizdirler. Acaba temiz olan bu meniyi yemek de caiz midir?. Bu babta ulemamizdan iki kavil vardir. Bunlarin makbul olanina göre meniyi yemek helâl degildir. Çünkü menî igrençtir. Bize haram kilman habais cümlesine dahildir. Hayvanata gelince; köpek, Domuz ve onlarin menisinden dogan hayvanlarin menîsi hilâfsiz necistir, geri kalan hayvanlarin menisi hakkinda üç kavil vardir. Bunlarin esah

olanina göre eti yensin yenmesin bu hayvanlarin mneisi temizdir. Ikinci kavle göre necistir. Üçüncü kavle göre ise; eti yenilenlerin menisi temiz, yenmeyenlerin menisi necistir...»
Hadîsin muhtelif rivayetleri birbirini tefsir etmisdir. Bunlarin Mecmuundan anlasildigina göre ilk rivayetde ismi zikredilmeden Hz. Âise (Radiyallahû anha) ya misafir oldugu bildirilen zat Abdullah b. Sihab el'Havlanî 'dir. Bu zat tabiinden olup Kûfelidir. Resulüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Seliem) zamanina eristigi fakat onu göremedig'i rivayet olunur.

Hadisi Serifden Meninin Hükmünden Maada Su Hükümler Çikarilmistir.

1-Kadin kocasinin elbisesini yikamak ve onun hizmetinde bulunmak gibi kadina tealluk eden vazifeleri yapar. Adabi muaseret ve iyi ge-ÇInmenin yolu budur.
2 -Söylenmesi âdeten utanç versede kendisine uyulan büyük bir zatin hâlleri baskalarina nakledilebilir.
3-Elbisesinden menî yikanan kimse yikanan yer kurumadan o elbise ile mescide girebilir.

33- Kanin Pisligi ve Onu Yikamanin Keyfiyeti Babi.

110- (291) Bize Ebû Bekr b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Veki rivayet etti. (Dedi ki) : Bize Hisam b. Ürve rivayet etti. H.
Bana Muhammet! b. Hatim de rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki) : Bize Yahya b. SaId. Hisam b. Urve'den rivayet etti Demis ki: Bana Fatima, [108], Esma [109] dan rivayet etti: Esma söyle demis: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîtetn) e bir kadm gelerek.
— Bizden birimizin elbisesine Hayz kani bulasiyor. Onu ne yapacak?.. Dedi. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Onu ovalar; sonra su ile (ovalayip) yikar. Sonra üzerine su dökerek yikar ve onunla namaz kilar.» buyurdu.

(...) Bize Ebû Küreyb de rivayet etti (Dedi ki) : Bize Ibni Nümeyr rivayet etti. H.
Bana Ebu't - Tâhir'de rivayet etti. (Dedi ki) : Bana Ibni Vehb haber verdi. (Dedi ki) : Bana Yahya b. Abdillah b. Salim ile Mâlik b. Enes ve Amr b. Haris hep birden Hisam b. Urve'den bu isnâdla Yahya b. Said hadisinin mislini haber verdiler.
Bu hadîsi Buhârî, «Taharet, namaz» ve «Büyü'» bahislerinde; Ebû Dâvûd Tirmîzî, Nesâi ve Ibni Mâce, taharet bahsinde tahrîç etmislerdir.
«Tehuttü» ovalar demektir «tekrusu» dahî ovalamak mânâsina gelir-sede bazilarina göre aralarinda fark vardir. «Tehuttu» elle ovmak «tekru-su» ise parmaklarin uçlari ile ogusturmaktir. Binâen Aleyh «tekrusu» kelimesinde ötekinden daha ince bir dikkat mânâsi vardir. «Tendahu» Hat-tabiye göre yikar demektir. Kurtubî ise «Bundan murad: «üzerine su serpmektir.» demistir. Hadis-i Serifte evvelâ kan bulasan elbisenin elle ovulacagi-sonra su dökerek parmaklarin uçlari ile ovalanarak yikanacagi bildirildigine göre ondan sonra zikredilen «tendahu» kelimesinin mânâsi her halde su dökmek olacaktir. Onun için de bu kelimeye Kur-tûbînin verdigi mânâ daha makbul görülmüstür. Çünkü Hattabî'nin kavline göre yikama.emri lüzumsuz olarak iki defa tekrar edilmis olsun.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e gelen kadinin Hz. Esma binti Ebi Bekr oldugu Imam-i Safiî 'nin Süfyan b. Uyeyne tarikiyle Hisamdan rivayet ettigi hadiste tasrih edilmistir Nevevî bunu kabul etmemis ve o rivayeti zayif bul-mussada kabul etmemek için sebep yoktur. Çünkü râvi kendi ismini müb-hem birakabilir. Bunun emsali bazi hadislerde görülmüstür. Binaenaleyh Hz. Esma: «Bir kadin geldi» demekle kendini kastetmis olabilir.
Bu hadisin rivayetleri muhteliftir. Bazilarinda burada oldugu gibi kan bulasan elbiseyi elle ve tirnak ucuyle ovusturarak suyla yikamak zikredilmis diger bazilarinda suya sidr yani nebk agacinin yapragini katarak yikamak

emredilmis; hatta bir rivayette:
«Sana su yeter, kanin eseri zarar etmez.» buyurulmustur.

Hadis-i Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder :

1- Hattâb î'ye göre pislikleri temizlemek için yalniz su kullanilir. Baska mayi'lerle pislik temizlenemez. Çünkü bütün pislikler kan mesabesindedir. Hüküm itibâri ile bilittifâk aralarinda fark yoktur. Beyhâkî dahî Hattabî 'nin fikrindedir. Onlar taharetin yalniz su ile yapilacagina bu hadisle istidlal ederlersede hadis-i serifde suyun zikredilmesi ekseriyetle temizlik onunla yapildigi içindir. Yoksa bir seyi zikretmek hükmün yalniz ona mahsus olmasini gerektirmez.
2- Elbiseden pislikleri yikamak farzdir. Ibni Battal: « Esmâ hadisi ulemâya göre elbiselerden pislikleri yikama hususunda bir esastir» demis sonra sunlari söylemistir, Fukahâya göre bu hadis çok kana hamledilmistir. Çünkü kanin, pis olmasi için Allah Teâlâ hazretleri onun akitilmis olmasini sart kilmistir. Bu onun akar derece çok olmasindan kinayedir. Ancak fukahâ ne mikdar kanin affolundugu hususunda ihtilâf etmislerdir. Küfe'liler gerek kan gerekse sâir necasetlerde azla çoku ayirmak için dirhem miktarindan azi nazari îtibâre almislardir. Imam Mâlik «kanin azi affolunmustur. Fakat diger necasetlerin azi yikanir» demektedir.
Ibni Vehb 'den rivayet olunduguna göre hayiz kaninin azi da çoku gibidir. Nitekim diger necasetlerin hükmüde budur. Fakat sâir, .kanlarin hükmü böyle degildir. Hayz kaninin azi da çoku gibi olduguna, delil Reisu1ü11ah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) in Hz. Esma 'ya:
«Onu ovala, sonra parmak uçlarinda ovusturarak suyla yika.» Duyurmasidir.
Resûl Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) burada kanin azi ile çokunü hüküm itibari ile biribirinden ayirmamis ne mikdar bulastigini da Hz. Esmâ'ya sormamis; ve bu hususta dirhem mikdarini hudûd tayin etmemistir.
Fakat Aise (Radiyallahû anha) dan rivayet edilen bir hadîs Ibni Vehb 'in bu sözünü reddetmektedir. Buhârî ile Ebû Dâvûd 'un tahriç ettikleri bu hadîste Hz. Âise : «Bizden her hangi birimizin birden ziyade elbisesi yoktu; onun içinde hayz görür elbiseye azi-cik kan bulasirsa o kani tükürügü iîe islatir sonra silerdi.» demistir. Bu hadis kanin azla çokunun hükümde bir olmadigini gösterir, Beyhâki: «Bu hüküm affedilen az miktardaki kan hakkindadir. Sahih rivayete göre çok kani Hz. Aise yikardi demistir, ki buda fark görmeyenlerin aleyhine bir delil oldugu gibi: «Az kan dahi sâir necasetler gibi yikanir» diyen Safiî 'nin aleyhine de delildir. Imam-i Safi î(Rahimehulîah) bu hükümden yalniz pire kanini istisna etmistir. Çünkü ondan korunmak mümkün degildir. Ebû Hüreyre (Radiyallahu anh) m bir iki damla kani namaza mâni görmezdigi rivayet olunur. Ibni Ömer (Radiyallahu anhümâ) bir sivilceyi sikmis kan çikinca onu eliyle silmistir. Bu rivayetlere bakarak Hanefîler tarafindan Sâfiîlere cevap verilmis ve: Safiî 'ler elbette Ebû Hüreyre ile îbni Ömer hazerâtmdan daha ihtiyatli ve onlardan daha çok hadis rivayet etmis degillerdir ki; bu hususta onlara muhalefette bulunabilsinler» denilmistir.
Birde az kanin hükmü zarurete dahî girer. Çünkü ekseri hallerde insan sivilce yara ve cihandan yahut pireden hâli kalmaz. Bu cihetle kanin az miktari affedilmisdir.'Tealâ Hazretlerinin akitilan kani haram kilmasi dahi akmayacak derecede az olan kanin haram olmadigina delâlet eder. Hanefiye ulemâsinin affedilecek miktari dirhemle takdir etmeleri Hz. Ali ile Ibni Mesut (Radiyallahu anhümâ) mn necaseti dirhemle takdir etmis olmalarindandir. Kendilerine uymak için bu iki sahabî-i celîl kâfidir.
Hz . Ömer (Radiyallahu anh) in kanin azini tirnagi ile takdir ettigi rivayet olunur. «el-Muhît» nâm eserde: «Onun tirnagi bizim avu-cumuza yakindi» denilmektedirki buda dirhem miktarindan az olan kanin namaza mâni sayilmayacagini gösterir. Vaki'a Dâre-Kutni 'nin «Sünen» inde Hz. Ebû Hüreyre 'den rivayet ettigi bir hadiste Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ye Sellem) in:
«Dirhem miktari kandan dolayi namaz iade edilir.» buyurdugu söyleniyorsada Hanefiyye ulemâsi bu hadisle ihticâc etmemislerdir. Çünkü münkerdir. Hattâ Buhari onun hakkinda! «Bâtildir» demistir.
3- Hadis-i Serif kanin necis olduguna delâlet etmektedir. Bu hususta ulemâ müttefiktirler.
4- Necaseti temizlemek için adet sart degildir. Kaç defada temizlendigine kanaat hasil olursa o kadar yikanir.

5- Kadin elbisesinde kan eseri görmezse elbisenin üzerine su serperek onunla namaz kilar.
6- Dini hususatta kadinin erkege bizzat sual sormasi caizdir.
7- Ser'an ihtiyaç messettigi takdirde kadinin erkege sesini isittirmesi ve erkegin de onu dinlemesi caizdir.

34- (Bevlin Necis ve Ondan Istibra Vacip Olduguna Delil Babi)

111- (292) Bize Ebû Sa'îdel-Esecc ile Ebû Küreyb Muhammed b. Alâ ve Ishâk b. Ibrahim rivayet ettiler. Ishâk bize haber verdi tâbrini kullandi. Ötekiler bize Vekî' A'mestn rivayet etti, dediler. A'mes: Mücâhidi Tâ-vus'tan, o da Ibni Abbas'tan naklen rivayet ederken isittim demis Ibni Ab-bâs sunlari söylemis; Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) iki kabrin yanma ugradi vei
«Dikkat edin, bunlar muhakkak azab görüyorlar. Hem 'de büyük bir seyden dolayi azap görmüyorlar. Bunlardan biri koguculuk yapardi; digeri de bevlinden korunmazdi.» buyurdular.
Sonra yas bir hurma dali isteyerek onu ikiye yardi ve birini birinin birini de digerinin üzerine dikti ve:
«Umulur ki, bu dallar kurumadikça onlarin azaplari hafifletile.» buyurdu.

(...) Bana bunu Ahmed b. Yûsuf el-Ezdî rivayet etti. (Dediki) : Bize
Muallâ b. Ased rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülvâhid, Süleyman el-A'mes'den bu isnadla rivayet etti. Ya-lniz o:
«Digeri bevlden dolayi yahut bevlden temizlenmezdi.» demis.
Bu hadîsi Eimme-i Sitte 'nin hepsi ve diger bir çok ulemâ rivayet etmislerdir. Buhârî onu Abdest ve Taharet bahislerinin müteaddit yerlerinde Cenaze bahsinde ve «Kitabu'I Hac» da Ebû Dâvûd, Tirmîzî ve Nesâî Taharet bahsinde yine Nesâi Tefsir ve Cenaze bahislerinde, Ibni Mâce Taharet bahsinde muhtelif râvilerden tahriç etmislerdir. Ibni Mâce 'nin rivayetinde: «Resulüllâh (Sallailahü Aleyhi ve SeIlem) iki yeni kabrin yanina ugradi» denilmistir. Bu kayid vakanin câhiliyet devrinde geçmedigini gösterdigi gibi Imam Ahmed'in tahric ettigi Ebû Ümâme hadisinde «Peygamber (SallaîIahü Aleyh{ ve SeIlem) Bakî kabristanina ugradi da: Bugün buraya kimi defnettiniz? diye sordu.» denilmesi de ölenlerin müslüman olduguna delâlet eder. Çünkü Bakî müslüman kabristanidir. Resulüllâh (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) in kabirlere isaretle «Bunlar muhakkak azap görüyorlar...» buyurmasi mahalli zikir hâlini irade kabilinden mecâz-i mürseldir. Yani kabirleri göstermis içindekilerin azab gördügünü anlatmistir. Bundan sonra:
«Hem büyük bir seyden dolayi azab görmüyorlar.» buyurmustur.
Ulemâ bu cümleyi iki türlü te'vil etmislerdir. Birinci te'vile göre cümlenin mânâsi: «Kabirde yatanlarin telâkkilerince büyük bir sey sayilmayan sebeplerden dolayi azab görüyorlar.» demektir. Ikinciye göre-de: «sakinmasi kendilerine büyük bir sey sayilmayacak sebeblerden dolayi azâb görüyorlar.» demektir. Kaadi Iyâz üçüncü bir te'vil daha yapmistir. Ona göre bu cümlenin manasi: en büyük günahlardan sayilmayan sebeplerle azap görüyorlar demektir. «Bu takdirde cümleden mu-râd baskalarini men' ve tahzir olur. Yani zannedilmesin ki azap edilmek yalniz büyük günahlara mahsustur. Küçük günahlardan dolayi da azâb edilir, demek olur.
Fahr-i Kâinat (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) hadisin üçüncü cümlesinde kabirdekilerin azabina sebep birinin kovuculuk yapmasi digerinin de bevlden korunmamasi oldugunu beyân buyurmustur. Kovucu-, luk; yerinde gördügümüz vecihle insanlar arasinda lâf tasimaktir. Nevevî: «Kovuculuk zarar getirmek kastiyle sözü baskasina tasimaktir ki kabahatlarm en çirkinlerinden biridir.» diyor. Fakat Kirmani buna itiraz etmis ve: «Fukahânm kaidesine göre bu söz dogru degildir. Çünkü onlar: Büyük günâh haddi ser'iyi îcâb eden suçtur derler. Halbuki kovuculuk yapana had vurulmaz. Ancak kovuculukta devam etmek onu büyük günah yapar denilirse o baska. Çünkü küçük günâhi Israrla yapmanin hükmü büyük günâhin hükmü gibidir. Yahut buradaki kebîreden lstilâhi mânâsi kasdedilmemistir» demistir.
Bâzilari: « Kirmânî'nin fukahâdan naklettigi söz bütün fukahânm sözü degildir. Lâkin Rafiî bu sözü tercih ettigine isaretle büyük günâhin tâ'rifinde iki vecih rivayet etmistir. Vecihlerin biri budur. Ikinci veçhe göre

irtikâbindan dolayi siddetli azâb tehdidi vârid olan günaha büyük günâh derler. Rafiî: «Fukaha daha ziyade birinci veçhe meylederlersede ikinci vecih büyük günahlar hakkinda tafsilât verirken onlarin söylediklerine daha muvafiktir» demistir. Maamafih Kirmânî'nin sözü umûmi mânâda söylendigi için hakkinda yapilan bu tenkîd yersiz görülmüstür.

Bevlden sakinmamanin kabir azabina sebep olacak kadar büyük günâh olmasi namazin butlanini icâp ettigi içindir. Çünkü namaz sahih olabilmek için necasetten temizlenmek sarttir. Binâenaleyh bevlden sakinmayan namazsiz kalacak demektir. Namazin terki ise süphesiz büyük günahtir. Kovuculuk yapan dahi insanlari birbirine katarak düsman ettigi ve bir çok vahim neticelere sebeb oldugu cihetle en çirkin kabâhatlardan biridir.

Ulemânin beyânina göre Fahr-i Âlem (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) efndimizin hurma dallarini kabirlerinin üzerine dikmesi onlara sefaat içindir. O bu hususta Teâlâ Hazretlerinden sefaat izni istemis niyazi kabul edilerek o dallar kuruyuncaya kadar azaplarinin hafifletilecegi va'ad buyurulmustur. Müs1im'in kitabinin sonunda Hz. Cabir (Radiyallahû anh) dan tahriç ettigi uzun bir hadiste Resulüllâh (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) :

«Sefaat niyazim kabul edildi ve bu dallar yas kaldikça azablarinin hafifletilecegi va'd buyuruldu.» demistir.

Bâzilari: «Ihtimâl Resulüllâh (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) onlara bu müddet zarfinda dua etmistir» demis bir takimlari da «yas dallarin dikilmesi kuruyuncaya kadar tesbih edecekleri içindir. Kuruduktan sonra tesbih kalmaz» mütaleasmda bulunmuslardir. Ekseri ulemânin mezhebi de budur. Çünkü müfessirinin ekserisine göre Teâlâ hazretlerinin

«Hiç bir sey yoktur ki, Allah'in hamdine bürünerek ona tesbih etmesin! Lâkin siz onlarin tesbihini anlamazsiniz.» ayet-i kerimesinin mânâsi diri olan hersey Allah'a tesbihte bulunurlar demektir. Yine mü-fessirinin beyânina göre her seyin hayati kendine göredir. Meselâ agaç kurumadikça, tas yerinden kirilip çikarilmadikça diridirler.

Muhakkikini ulemâya göre âyet-i kerime umûmu üzerine câridir. Acaba bütün canlilar hakikaten tesbih ederlermi yoksa onlar varliklari ile Allah'in birligine delâlet ettikleri için lisân-i halleri ilemi tesbih etmis sayilirlar? Bu cihet ihtilafli isede muhakkikini ulemâya göre canlilar Allah'a hakikaten tesbîh ederler.

Teâlâ hazretleri bir çok taslarin Allah korkusundan çatlayarak yere düstüklerini haber vermistir. Akil Allah'in canlilara temyiz kuvveti verdigini Imkansiz kabul etmedigine, nass-i ilâhi de bunu nâtik bulunduguna göre canlilarin hakikaten Allah'a tesbih ettiklerine inanmak farzdir.

Kabir azabi hakkinda eshâb-i kiramin bir çoklarindan hadisler rivayet edilmistir. Bezzâr'm zararsiz bir senetle Ubadetü'bnü Samit (RadiyaUahû anh) dan tahriç ettigi bir hadis ile Müs1im'in buradaki rivayeti, Ebû Dâvûd 'un rivayet ettigi Ebû Muse'1 - Esarî hadisi, Ebû Mûse'1 - Medinî' nin «et - Tergîb ve't-Terhîb» nam eserinde rivayet ettigi Ebû Ümâme ve Ebû Râfi' hadîsleri, Ibni Mendeh'in «Kitabu't-tahara»da rivayet ettigi Meymune hadisi bunlardandir.

Hadis-i Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder

1- Kabir azabi haktir. Onu tasdik ederek inanmak farzdir. Ehl-i sünnet velcemaatin mezhebi budur. Mu'tezile taifesinin" bu babta ehl-i sünnete muhalefet ettikleri rivayet olunur. Lâkin -mu'tezilenin reisi siyi-lan Kaadi Abdül Cebbar «Tabakat» adli kitabinda su izahati vermektedir.

«Bize, sizin mezhebiniz sizi kabir azabini inkâra kadar vardirdi. Halbuki bu mesele bütün ümmetin kabul ettigi bir hakikattir denilirse tarafimizdan söyle cevap verilir. Bu meseleyi evvelâ Dir.a rb. Amr, Vâsi1'in arkadaslari arasinda bulundugu sirada inkâr etmistir. Baskalari da onu mu'tezile inkâr etti. Sanmistir. Halbuki hakikat öyle degildir. Mu'tezile iki kisimdir. Bir kismi kabir azabini hadislerde vârid'oldugu sekilde caiz görür bir kismi ise kat'i surette inanir. Üstâdlarimizin ekserisi kabir azabina kat'i olarak inanirlar. Onlar yalniz insanlarin ölü olarak azâb görecegini inkâr eden bir takim cahillerin sözüne karsidirlar. Onlarin dedigini akil da kabul etmez.»

Bu babta Kurtubî de sunlari söylüyor: «Kabir azabini mülhid-lerle feylezoflarm yolunu tutanlar dahi inkar ederler. Halbuki ona muhbiri sadik (Saltailahü Aleyhi ve Sellem) efendimizin haber verdigi, sekilde inanmak

farz; Allah'in .kullarini diriltecegine onlara hayat ve akillarini iade edecegine iman lâzimdir. Bütün haberler bunu nâtiktir. Ehl-i sünnet vel cemaatin mezhebi de budur...»

Mu'teziîeden Cübbaî ile oglu ve Be1hî kabir azabina kaildirler. Lâkin onlara göre bu azâb mü'minlere degil kafirlerle fasiklara-dir. Yine mu'teziîeden bazilari kabir azabini caiz görmüs fakat ruhsuz cesedin azâb görecegini, ölünün ruhsuzda elem duymasinin caiz oldugunu iddia etmislerdir.

Dalâlet firkalarindan Kerrâmiye'nin mezhebide budur. Mu'teziîeden Bisr el Müreysi, Yahya b. Kâmil ve daha baskalari kabir azabini tamamiyle inkâr ederler. Inkâr meselesinde hâricilerle mür-ci'e taifesinden bâzilari da bunlarla beraberdir. Mezkûr firkalarin bütün kavilleri fasittir. Sahih hadisler onlari reddetmektedir.

Ehl-i Sünnete göre kabirde cesed ya ayni ile yahut bir kismina ruhun iadesiyle azâb görecektir.

Muhammed b. Cerir ile bir taife buna muhalefet ederek: «Ruhun cesede iadesi sart degildir.» demislersede bu söz de fasittir.

2- Hadîs-i serîf az olsun çok olsun bütün bevllerin mutlak surette necis olduguna delildir. Umumiyetle1 fukahânin mezhebi budur. Ibni Kaassim ile Muhanmed h. Ali ve Sâ'bi biraz tes-hîlât tarafini iltizam etmislerdir.

Imâm-i Â'zam ile Imâmeyn denilen Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre mesakkat nazar-i itibâra alinarak dirhem, miktari bevl zararsiz sayilmistir.

Sevrî: Ulemâ az mikdardaki bevle ruhsat verirlerdi, Küfe'liler igne ucu gibi ufak bevl damlaciklarina ruhsat vermislerdir» diyor. Mâ1ikiierin «el-Cevâhir» adli kitabinda: «Yemek yiyen beni Ademin bevl ve kazurati necistir; eti yenilen her hayvanin kazurati temizdir. Yenilmesi mekruh olan hayvanin pisligide mekruhtur. Hattâ bâzilarina göre necistir. Bilumum fukahâ hiç bir nevi kan hususunda ruhsat vermemis; yalniz az mikdardaki hayz kanina ruhsat vermislerdir. Mâ1ikiyye ulemâsi az miktarin neden ibaret olacagi hususunda ihtilâf etmislerdir. Bunun büyük dirhem miktari olacagi söylenmistir.» denilmektedir.

3- Hattâbi: «Bu hadiste kabirlerin basinda Kur'an-i kerim okumanin müstahab olduguna delil vardir. Zira agacin tesbihi sayesinde meyyitin azabi hafifletilecegi me'mul olursa kur'an-i kerim okumak en büyük ümid ve berekettir.» diyor.

Bu mesele ulemâ arasinda ihtilaflidir. Imam-i A'zâm ile Ahmed b. Hambel hazerâtma göre Kur'an-i kerimin sevaba meyyite vâsil olur. Delilleri Hz. Ali (RadiyaUahû anh) dan rivayet olunan bir hadistir. Bu hadiste Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem):

«Bir kimse kabristandan geçer de onbir defa Ihlâs sûresini okur ve sevabini ölülere bagislarsa, o kimseye ölülerin adedi kadar sevap verilir.» buyurmustur.

Mezkûr hadisi Ebû Bekr en-Neccâr «Sünen» nâmindaki eserinde rivayet etmistir. Ayni eserde Ene &(Radiyallahu Anhâ)dan rivayet edilen merfu' bir hadiste kabristandaki Ölülere Yâsîn süresi okunursa o gün azablannm hafifletilecegi bildirilmektedir. Bu mânâda bir hadis Ebû Bekri Siddik(Radiyallahu Anhâ)dan da rivayet olunmustur.

Nevevî ulemâdan bir cemaata ve Imam-i Safiî 'nin meshur kavlime göre okunan Kur'an ölülere vâsil olmaz» diyor. Lâkin duanin Ölülere vâsil oldugu hususunda ulemâ müttefiktirler. Oruçf sadaka ve köle âzâdi gibi ibadetlerin sevabi dahi vâsil olur. Bu hususta Ebû Bekr Neccâr'in «Sünen» inde Amr b. Suayb'in babasindan o-nunda dedesinden rivayet ettigi bir hadîste dedesinin Resulüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem) e: «Ya Resulüllah Âs b. Vâil cahili yet devrinde yüz deve kurban edecegini adamisti. Oglu Hisâm kendi hissesine düsen elli deveyi bogazlamis. Acaba bu onun için kâfimidir?» dedigi; Resulüllah (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) in :

«Senin baban Allah'in birligini inkâr etse de onun namina oruç tut-san veya sadaka versen yahut köle âzâd etsen bu ona varir miydi?» buyurdugu bildiriliyor.

Dara-Kutnî 'nin rivayetinde:

«Bir adam Ya resulüllah:

— Annem babam Öldükten sonra onlara nasil iyilik edeyim? diye sordu Resulüllah (Sallailahü Aleyhi ve Sellem):

«öldükten sonra iyilik: Kendi namazinla beraber onlar için namaz kilman, orucunla beraber onlar için oruç

tutman; sadakanla beraber onlar için de sadaka vermendir.» buyurdular» deniliyor.
Bu hususta baska hadislerde vardir.
4- Istincâ vaciptir. Zira hadisteki «bevlden korunmazdi» cümlesinden murâd budur. Ibni Battala göre: «Bu cümlenin mânâsi: j Vücûdunu ve elbisesini bevl siçramasindan korumazdi» demektir,
Begavî : «Bu hadîs kazâ-i hacet ederken insanlar görmesin diye [örtünmenin vâcib olduguna delildir.» diyor.
Aynî istinca ile örtünmenin ikisininde vacip oldugunu söylemek-Itedir.
5- Kovuculuk haramdir. Bu hususta icma' vardir.
Hadîsin muhtelif rivayetlerinden bu hadisenin ayri ayri zamanlarda iki veya üç defa vuku' buldugu anlasiliyor.
6- Kabirlerinde azab görenlerin seslerini Resulüllah (Sallailahü Aleyhi ve Sellem) mucize kabilinden isitmistir. Azâb görenlerin mü'min olup olmadiklari ihtilaflidir. Lâkin rivayetlerin umûmundan bu hadisenin iki üç defa vâki' oldugu anlasildigina göre ihtilâfa hacet yoktur. Çünkü bir defa ugradigi kabirlerde azâb görenler mü'min baska defa ugradigi kabirlerdekiler, kafir veya fâsikti denilebilir.

---

[1] Ebu Habib Habban b. Hilâl el-Bahili: Basrâ'lidir. Sahihayn râvilerindendir. Vefat tarihi 316'dir
[2] Ebu Yezid Ebân b. Yezid: Basra'lidir. Müslim'in râvilerindendir
[3] Yahya b. Ebi Kesir.
[4] Ebu Sellâm Menitiir el-Bahilî r Dimask'lidir. Kendisinden YezId b. Sellâm hadîs rivayet etmistir.
[5] Ebu Malik el-Es'ari Amr b. Haris (R.A.): Sam'hdir. Sahabe-i kiramdandir.
[6] Bakara sûresi, âyet : 143.
[7] Bakara sûresi, âyet : 153.
[8] Sad sûresi, âyet: 44
[9] Enbiya sûresi, âyet: 83.
[10] Yunus sûresi, âyet : 5.
[11] Tevbe sûresi, âyet: 111
[12] Bakare sûresi, âyet : 102.
[13] Ebu Ziirara Mus'ab b. Sa'd b. Ebu Vakkas ez-Ziihri: Hadîs itibari ile Kûfe'-lilerden maduttur. Sahihayn râvIlerindendir. Babasindan ve îbni Ömer (R.A.) dan hadîs rivayet etmistir.
[14] Abdullah b. Âmir (R.A)
[15] Ebu Yusuf Israil b. Yunus: Sahihayn râvilerinden olup, dedesi Ebu Ishak Es-Sebî'iden ve baskalarindan hadîs rivayet etmistir
[16] Maide sûresi, âyet: 6.
[17] Müddfissir sûresi, âyet: 3
[18] Bakara sûresi, âyet: 187
[19] Maide sûresi, âyet: 6.
[20] Bakare sûresi, âyet: 280.
[21] Sûre-I Bakara, âyet: 159.
[22] Sûre-i Hûd, âyet: 114
[23] Sûre-i Â]-i Imrân, âyet: 187
[24] Sa'id b. Mina': Mekkeli azadlilardandir. Sahihayn ravilerindendir
[25] Ishak b. Sa'id b. Amr el-Kuresi : Sahihayn ravilerinden
[26] Süfyan-i Sevri.
[27] Etra'n Nadr Salim h. F.bi Cnicyye: Amr b. L'beydullah El-Kuresi'nin azadlisi-ilir. Ml'iIijk'ikIii'. Suhiha* ii \-,w Iki imlenilir, Vakufi'nin rivayetine göre Mcrvâ'nm hilâfeti

[28] Ebu Enes Mâlik b. Fbî Amir: Im.im-j Malik'în JciloiJîr. -SafiIh;i>n râvilcrIndendir

[29] Ebu Sileme MiVar b. Kcdâni.

[30] Ukeym b. AbdiIIafa b. Kays'el-Kuresi: Müslim'in râvilerindendir

[31] Muaz b. Abdumüunan et-Teymî el-Kuresî: Sahihayn râvilerindendir.

[32] Ebu Sahr Humeyd b. Ziyâd: MedIne'lidir. Müslim'in râvilerindendir. Misir'da yasamistir

[33] Ömer b. Ishâk: Müslim'in râvilerindendir.

[34] Muaviye b. Salih el-Hedrami: -Künyesi (Ebu Amr) yahut Ebu Ömer'dir. Endülüs kadisidir. Mekke'ye gelmis hadîsi orada rivayet etmistir

[35] RabiatiTbuü Yezid EI-Kasir: Dimâsk'Iidir. Sahihayn râvilerindendir

[36] Ebu Idris el-Halvânî: Âizullâh b* AbdIllah b. Amr Samlidir. DImask'ta kadilik etmistir.

[37] Ukbetü'bnü Âmir (R.A.): Eshab-i kiramdandir. Künyesi ihtilaflidir. Ebu'I Esed. ve daha baska oldugunu söyleyenler vardir. Misir'da valilik yapmistir. Hz. Muavjye zamaninda 58 tarihînde vefat ettigi söylenir.

[38] Cübeyr b. Nüfeyr b. Malik el-Hadrami: Künyesi Ebu Abdirrahman'dir. Cahi-liyet devrine yetisenlerdendir

[39] Zeyd b. Hubab et-Temimî, Künyesi: (Ebu'i Hüseyin)'dir. Kûfe'lidin Müslim'in râvilerindendir.

[40] Ebu Haysem HalM b. AbdiJlâh b. Abdirrabman.

[41] Ebu Muhammed Abdullah b. Zeyd b. Âsim el-Ensarî (R.A.): Eshab-i kiramdan-
dir. Yemame harbinde Müseylemetü'l-Kezzâb'i bu zat tepelemistir. 63 tarihinde sehid edilmistir. Ezan-i rivayet eden Abdullah ile bunu kanstirmamalidir. Onun ismi Abdullah b. Zeyd b. Abdirabbih el-Ensari'dIr.

[42] Ebu Musa Ishâk b. Musa b. Abdillâh: Müslim'in râvilerindendir. Kadilik etmistir.

[43] Mân b. tsâ b. Yahya : Azadli kölelerdendir. Künyesi Ebu Yahya el-Kazzaz'drK MedineIidir. Sahihayn râvilerindendir,

[44] Behz b. Esed.

[45] Vüheyb b. Halid b. Aclân

[46] Hafaban b. Vasi b. Habban el-Ensarî: Medine'lidir. Müslim'in râvilerindendir.

[47] Ebu Muhammed Isa b. Talba b. UbeydIHab: Medine'nin faziletli âlimlerinden biridir. Halife Ömer b. Abdülaziz zamaninda vefat etmistir.

[48] Ebu'I Misver Mahraraetü'bnü Bükeyr b. AbdiIIâh el-Mahzûtnî: Azadlilardan-dir. Medine'li sayrlir.

[49] Ebu AbdiIIab Salim : Seddâd-i Mehrî'nin azadlisidir. Bazilari onu Ebu Abdil-lâh künyesi ile bazilari da «Mevle'I-Mehrî» diye anarlar. Ona : Mevlâ Mâlik, Sâiim-i Seb-nân, SâJim el-Berrâd, Salim b. AbdiIIâh» diyenler de vardir. Mu'temed bir râvîdir. Atâ' b. Sâib onun hakkinda : «Bence kendimden daha mu'temeddir» dermis.

[50] Ebu Alî Hasan b. Muhammed b. A'yeii el-Kiirasi: AzadIilandandir.

[51] Ebu Yahya Fiiieyh b. Süleyman : Asil ismi Abdülmelik'tir. Füfeyh lâkabi ile anilir. Mekke'lidir.

[52] Ebu AbdiIIâh Nuajm b. AbdiIIâh El-Mücemmir: Medine'lidIr. Babasi Hz.
Ömerin azadlisidir. Yerniük harbinde vefat etmistir.

[53] EbiTI-Hasen Hilâl b. Yesaf el-Esca'i: Kûfe'li azadlilatdandir. ismi Yisaf ve Isaf seklinde rivayet olunmustur. Hadîs ulemasi arasinda isaf diye meshgrdur.

[54] Ebu Yahya Misda' (Ziyadii'i A'raç) diyenler de vardir.

[55] Ebu Bisr Ca'fer b. Ebi Vahsiyyc : Basra'Iidir. Vasifli diyenler de vardir.

[56] Yusuf b. Mâhek el-Fasrisi: Mekke'lidir.

[57] Bu rivayet abdestte ayaklarin yikanacagina en açik delIIdIr

[58] Rûhü'I-Meâni Tefsiri, MâIde sûresi

[59] Ebu Hisam el-Mahziimî MugiraiiiT)nü Seleme: Basra'lidir. Sahihayn râvîlerindendir.

[60] Ebu Bi$r Abdûlvahit b. Ziyâd el-Abdi: Basra'li azadlilardandir

[61] Ebu Sehl Osman b. Hakim b. Abbad el-Ensar: Aslen Medine'lidir. Küfe muhaddislerinden sayilir

[62] Ebu Bekr Muhammed b, Münkedir b. Abdillah : Medine'lidir.

[63] Umeratü'bnü Gaziyyete'I-Ensarî: Medine'iidir. Sahihayn râvîlerinden sika' bir zattir

[64] Sa'id b. Ebu Hilâl el-Leysi: Medine'lidir. 70 tarihinde Misir'da dogmus 130 'eya 135 tarihinde Misir'da vefat etmistir. Sahihayn râvîlerindendir.

[65]

Eyle, Kizil Deniz — Sap Denizi'nIn Sam tarafinda eskiden ma'mur bir sehir-mis. Simdi harabdir. Buradan yüklü develerle günde bir konak yürümek sartiyle Medine'ye ayda vanlirmis.
Aden, Yemen'in Hind Denizi sahilindeki son sehridir.

[66] Ebul Kaasira Vasil b. Abdil A'lâ b. Vasil : Kûfe'iidIr. Müslim'in râvîlerinden-dir. 244 tarihinde vefat etmistir.

[67] Kabristandan murâd : Medine'deki «Ei-Bakf» olsa gerektir.

[68] Bikdam b. Sureyh b. Hâni: Kûfe'lidir. Sahihayn râvîlerindendir.

[69] Gaylân fa. Cerir el-Ma'veü: Basra'iidir. Sahihayn râvîlerindendir.

[70] Ismail b. Müslim el-Abdî: Basra'lidir. Yemame taraflarinda kadilik etmistir. Müslim'in râvîlerindendir.

[71] Ebu'l-Mütevekkil Ali b. Dâvud — yahut — Ibni Davud el-Basrî: Basra'lidir. Sahihayn râvîlerindendir.

[72] Hunsa-i müskil: Kendisinde hem erkeklik, hem kadinlik âleti müsavi derecede bulunan kimsedir.

[73] Ebu Yahya Zekeriya b. Ebi Zaide: Kûfe'li azadhlardandir. Sahihayn râvîlerindendIr. 148 veya 149 tarihinde vefat etmistir.

[74] Mus'ab b. Seybe Cübeyr: Müslim'in râvîlerindendIr

[75] Talk b. Habib el-Anezî: Müslim'in râvîlerindendIr.

[76] Ravh b. Ubade b. Alâ': Basra'hdir. Sahihayn râvîlerin dendir.

[77] Ebu Ca'fer Ahmed b. Hasen b. Hiras : Bagdat'lidir. Asfen Horasan'hdir, Müslim'in râv ierindendir.

[78] Ebu Hafs Ömer b. Abdilvahhab: Basra'lidir. Müslim'in râvîlerinden olup, yalniz bir hadîs rivayet etmistir.

[79] Ebu Abdirrahman Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb el-Harîsî: Aslen Medine'II oiup Basra'da yasamis Âbid ve Fadil bir zattir. Sahihayn râvîlerindeodIr. Mekke'de 221 tarihinde vefat etmistir.

[80] Vasî' b. Habban b. Munkiz: Medine'lidir. Sahihayn râvîlerindendir.

[81] Abdullah b. Ebi Katade el-Haris b. Rib'i el-Ensari: Sahihayn râvîlerindendir. Velid b. Abdil MeiIk'in hilâfeti sonlarina dogru Medine'de vefat etmistir

[82] Ebu Muaz At* b, Ebi Meymune: Enes'in azadhsidir. Basra'hd.r. 131 taii-mnde Basra da zuhur eden taundan sonra vefat etmistir

[83] Ibrahim Nehaî.

[84] Ebud' Duha Müslim b. Sahih : Azaadlilardandir. Ravilerindendir. Ömer b. Abdikiziz'In hilâfeti zamaninda vefat etmistir.

[85] Ebu Abdillâh Muhammet b. Abdiüâh b. Bcri,: Basra,idir râv;

[86] Humeyd et-Tavil b. Ebi H-mcyd : Basral, azadlilardand.r. K,sa boylu oldu gu için kendisine tesmiye bizzit kabilinden uzun lakabi venlmi^r. Sahihayn râvîlerinden

[87] Ebu Muhflmmed Ka'b b. Ucra't el-Ensarî (R.A.): Resulellâh (S.A.V.) den Bu-hâri ve Müslim'de hadisleri vardir. EUI iki tarihinde doksanbes yasinda vefat etmistir.

[88] Ebii Abdillâli Amr b. Kays el-Mülaî: Kûfe'IIdir. Müslim'in râvîlerindendir.

[89] Sureyb b. Hani b. Yezid : Yemenli Ben-i Haris kabilesine mensuptur. Birkaç tane sahabeden hadîs rivayet etmistir. YeimIs sekiz tarihinde 108 yasinda oldugu halde Sicistan'da katledilmistir

[90] Ebu Üsaiiie Zeyd b. Ebi Üneyse : Azadi il ardandir. Müslim'in râvîlerindendir

[91] Allcamerii'bnii Mersed el-Hadrâmî; Kûfe'lidir. Sahihayn râvîlerindendir.

[92] Süleyman b. Biireydele'I-EsIemî: Hz. Ömer zamaninda kardesi Abdullah Ile ikiz dogmustur. Müslim'in râvîlerindendir.

[93] Ebû Abdurrahman Hâlid b. Ömer b. Hafs el-Mekrâvi:, Basra'hdir kî: Kirman'da kadiiik etmistir. Nisabur'da yalamis ve 233 tarihinde orada vefat etmistir, Sahihayn râvîlerindendir.

[94] Ebû Rezîn Mesh'ûd b. Malik el-Esedi: Kûfe'lidir. Ebu Vail Sakik b. Seleme'-nin azadlisidir. Müslim'in râvîlerindendir.

[95] Mugiretii'bnü Abdirrahman el-HIzami: Medine'Iidir. Sahihayn râvîlerindefidir.

[96] Ebu't-Teyyah Yezid b. Humçyd ed-Duba'i: Basra'Iidir. Sahihayn râvîlerin-dendir.

[97] Ebu Abdillâh Mutarrif b. Abdillâh b. $ihhtf: Sahihayn râvîlerindendir.

[98] Ebu Ziyad Abdullah b. Mugaffel (R.A.): Ashab-i ki ramdandir. Muaviye'nin hilâfeti sonunda vefat etti.

[99] Ma'lesef bugün köpek edinme merafo salgin halini almistir. BIr taraftan tip köpek hastaligindan, kuduzdan vesaIr muzarraiieîci&n bahsedediirsun, millet alabildigine varini yokunu sarfederek köpek edinmektedir. Dinm im babtaki emr-i nehyI kimsenin hatirina gelmedigi gibi, tibbin avazlarina da aldiris eden yoktur. Birçok kimselerin köpekleri koynunda yatirdiklarini bile isitiyoruz. Ne diyelim, Allah intibahlar versin. Amîn.

[100] Ebu Yusuf Bükeyr b. Abdillâh el-Esec: Azadhlardandir. Medine'lidir/ Sulahadan bir zattir. 117, 122 veya 129 tarihinde Medine'de vefat etmistir.

[101] Ebu Yahya îshâk b. AbdiIIâb b. Ebi Talhate'I-Ensarî: SahIhayn râvîlerindendir. Imam-i Malik hadîste bu zatin önüne kimseyi geçirmezmis.

[102] îsmi Cüzame'dIr. Âmine oldugunu söyleyenler de vardir. Çocugunun. ismi mâ-Iiini degildir. Bu çocuk Resûluüah (S.A.V.) devrinde ölmüstür.

[103] Halid b. Mihran el-Hazzâ'.

[104] Ebû Ma'ser Ziyâd b. Küleyb et-Temîmî: Kûfe'lidir. MüsIim'in râvîlerindendir.

[105] Ebu Amr Esvcd b. Yczid b. Kays: Kûfe'Iiidr. Alkame'nin kardesi ogludur.

[106] Ebu Miibanimed AbdetÜ'bnü Süleyman el-Kilabî: Kûfe'lIdir. Ismi Abdurrahman ise de Abde lâkabi ile anilir.

[107] SebIb b. GarkâdeVSülemi: Kûfe'lidIr. Sahihayn râvîlerindendir

[108] Fatirae binti Münzir: Hisam b. Urve'nIn zevcesidIr.

[109] Esma binti Ebu Bekr (Radiyallahii Anhüma'dan) hadîs rivayet etmistir.